

ZRÍNYI MIKLÓS
NEMZETVÉDELMI EGYETEM
Hadtudományi Doktori Iskola

Doktori (PhD) értekezés

**AZ ALKALMI HARC KÖTELEKEK HELYE, SZEREPE,
TEVÉKENYSÉGE FEDEZŐBIZTOSÍTÓ ERŐKÉNT**

Juhász József alezredes

TÉMAVEZETŐ:

Dr. Hajdú István ezredes
egyetemi docens

Budapest, 2007

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETÉS	4
I. FEJEZET	11
A KATONAI SZERVEZETI KULTÚRÁK ÉS ALKALMAZÁSI FORMÁK FEJLŐDÉSÉNEK FONTOSABB SZAKASZAI	11
1.1 AZ ALKALMI HARCÍ KÖTELÉKEK FEJLŐDÉSÉNEK TÖRTÉNETI ÁTTEKINTÉSE.....	11
1.1.1 A harcterület (harci erők) és a műveleti idő kapcsolatának értelmezése.....	11
1.1.2 A harcterület (harci erők) és a műveleti idő kapcsolatának kialakulása, fejlődése.....	14
1.1.3 Az alkalmi harci kötelékek fedezőbiztosító erőként történő alkalmazásának fejlődése.....	31
1.2 A FEDEZŐBIZTOSÍTÁS HELYE, SZEREPE, FEJLŐDÉSE A CSAPATOK TEVÉKENYSÉGEINEK RENDSZERÉBEN	35
II. FEJEZET	44
A KATONAI MŰVELETEKBEN ALKALMAZOTT FEDEZŐBIZTOSÍTÓ TEVÉKENYSÉGEKET VÉGREHAJTÓ ALKALMI HARCÍ KÖTELÉKEK FELADATRENDSZERE	44
2.1 A SZÖVETSÉGI RENDSZERBEN A SZÁRAZFÖLDI ERŐK ELFOGADOTT ALKALMAZÁSI ELVEI HÁBORÚS ÉS NEM HÁBORÚS MŰVELETEKBEN	44
2.2 A TÖBBNEMZETI ÖSSZHADERŐNEMI ALKALMI HARCÍ KÖTELÉK KONCEPCIÓ ALKALMAZÁSÁNAK ELMÉLETE ÉS GYAKORLATA.....	48
2.2.1 A CJTF kialakulása.....	49
2.2.2 A CJTF története.....	49
2.2.3 A CJTF alkalmazása.....	51
2.3 A MAGYAR HONVÉDSÉG LEHETSÉGES SZEREPVÁLLALÁSA A TÖBBNEMZETI ÖSSZHADERŐNEMI ALKALMI HARCÍ KÖTELÉK FELADATRENDSZERÉBEN.....	53
2.3.1 A haderővel szemben támasztott követelmények.....	53
2.3.2 A Magyar Honvédség lehetséges szerepvállalása.....	58
2.3.3 Magyarország lehetséges szerepe a válságreakáló műveletekben	60
2.3.4 A szövetséges erőkkel történő együttműködés.....	72
III. FEJEZET	75
A FEDEZŐERŐK ALKALMAZÁSI ELVEI, MÓDSZEREI HÁBORÚS ÉS VÁLSÁGREAGÁLÓ MŰVELETEK VÉGREHAJTÁSA SORÁN	75
3.1 AZ ALKALMI HARCÍ KÖTELÉKEK FEDEZŐBIZTOSÍTÓ ERŐKÉNT TÖRTÉNŐ ALKALMAZÁSÁNAK LEHETŐSÉGEI HÁBORÚSMŰVELETEKBEN	75
3.1.1 Dandárszintű fedezőerők tevékenysége.....	75
3.1.2 Zászlóaljszintű fedezőerők tevékenysége.....	94
3.2 AZ ALKALMI HARCÍ KÖTELÉKEK FEDEZŐBIZTOSÍTÓ ERŐKÉNT TÖRTÉNŐ ALKALMAZÁSA VÁLSÁGREAGÁLÓ MŰVELETEKBEN.....	102
3.2.1 A fedezőerők tevékenysége válságkezelés katonai feladatainak végrehajtása során.....	102
3.2.2 A fedezőerők tevékenysége békekikényszerítés során.....	104
3.2.3 A fedezőerők tevékenysége békefenntartás során.....	105
IV. FEJEZET	108
ÖSSZEGZETT KÖVETKEZTETÉSEK, ELÉRT ERDMÉNYEK, JAVASLATOK, TOVÁBBI KUTATÁST IGÉNYLŐ TERÜLETEK	108
5.1 ÖSSZEGZETT KÖVETKEZTETÉSEK	108
5.2 A KIDOLGOZÁS SORÁN ELÉRT EREDMÉNYEK	113

5.3 JAVASLATOK, AJÁNLÁSOK	115
TOVÁBBI KUTATÁST IGÉNYLŐ TERÜLETEK	115
HIVATKOZOTT IRODALOM	119
<i>Értekezések, diplomamunkák, kéziratok:</i>	119
<i>Könyvek:</i>	119
<i>Tanulmányok, cikkek, konferenciák, előadások:</i>	120
<i>Szabályzatok, jegyzetek, feladatok:</i>	122
<i>Előadások, hozzászólások:</i>	123
<i>Törvények, intézkedések:</i>	123
NEM HIVATKOZOTT IRODALOM.....	124
<i>Értekezések, diplomamunkák, kéziratok:</i>	124
<i>Könyvek:</i>	124
<i>Tanulmányok, cikkek:</i>	125
<i>Szabályzatok, jegyzetek, tansegédletek, feladatok:</i>	128
A SZERZŐ PUBLIKÁCIÓS TEVÉKENYSÉGÉNEK JEGYZÉKE.....	131

*„...nincs a hadakozásnak olyan regulája,
kit okvetlenül megtarthasson mindenkor a hadnagy.
Különböztetni kell és változtatni a dolgokat,
azt mint az idő és az alkalmasság parancsolja.”¹*

(Zrínyi Miklós: Vitéz hadnagy)

BEVEZETÉS

A nyolcvanas évek végéig a Magyar Néphadsereg szárazföldi és légierei alapvetően a szovjet katonai elvek szerint tevékenykedtek. Szovjet mintára szervezték a haderőt, szovjet harceljárásokat alkalmaztak. A Magyar Néphadsereg az ezred, hadosztálystruktúra helyett, megkezdte az áttérést a dandár, hadtest szervezeti formára. Ennek következtében — az új elvekkel, eljárásokkal együtt — megváltoztatták az egységek szervezeti felépítését. Az átalakítás (átszervezés) megindult, de — talán anyagi okok miatt és a NATO² csatlakozás lehetőségének következtében — nem bontakozott ki kellő ütemben. „*Ha helyesen fogjuk fel a tanulságokat, akkor azt kell mondanunk, hogy ilyen és ilyen feltételek mellett a tapasztalatok szerint, bizonyos esetekben, ezek és ezek a módszerek váltak be.*”³ A feltételek gyors változása, valamint a kialakított szervezet bevezetésére rendelkezésre álló idő rövideje nem tette lehetővé a teljes szervezeti átalakítás végrehajtását.

A harcászati elvek kialakítása, megváltoztatása, módosítása egy bonyolult folyamat végeredménye lehet, amely során sohasem szabad megfeledkezni a harc *törvényeinek*⁴ állandóan és objektíven ható elemeiről sem. „*A valóságban azonban nem elégedhetünk meg azzal, hogy pusztán leírjuk, rögzítjük a fegyveres küzdelem jellegét és, hogy azokból törvényeket alkotunk. A hadtudomány egyik fő feladata mindezekon túl, hogy a meglévő tudományos eredményeket a hazai viszonyokra alkalmazza.*”⁵

Követelmény, hogy a „*tapasztalatok ne csak felidézzék a múltat, de szolgálják a jövőt, miért is folytonos felülvizsgálatra szorul, hogy nem változtak-e a feltételek.*”⁶

¹ Discursusok Discursus Tertius: Zrínyi Miklós prózai művei. Zrínyi Katonai Kiadó, 1985. p. 112. 2. bek.

² North Atlantic Treaty Organisation (Észak-Atlanti Szerződés Szervezete)

³ Nemes Suhay Imre: Hadviselés és hadvezetés. Budapest, Singer és Wolfner Irogalmi intézet Rt. 1940. p. 159.

⁴ A „**törvény:**” Az objektív világ jelenségeinek lefolyásában érvényesülő szabályszerűség. A természet, a fejlődés törvényei. Ilyen szabályszerűségeknek tudományos megfigyeléseken és következtetéseken alapuló megállapítása, illetve annak megfogalmazott formája.” Magyar Értelmező Kéziszótár. Akadémia Kiadó Budapest, 1992. (kilencedik változatlan kiadás) 1400. p.

A harc megvívásának törvényei: a haditechnikai eszközök mennyisége, minősége hat az őket működtető katonai szervezetekre és az általuk alkalmazott tevékenységek módjaira, formáira, eljárásaira (a csapatok képességeire, lehetőségeire és az általuk alkalmazott eljárásokra), a harcászati, a hadművelleti célok (feladatok) összhangja a csapatok harci lehetőségeivel. A siker függ a harcászati, a hadművelleti (helyi) erő-, eszközfölénnytől, illetve az erőviszonyoktól és a saját erők, eszközök megóvásától; függ a harcban, a hadművelletben részt vevő valamennyi haderő, fegyvernem és szakcsapat együttes erőfeszítésétől, együttműködésétől, továbbá a harcot, a hadművelletet megvívó erők váratlan, határozott és szünet nélküli tevékenységétől, a kezdeményezés megszerzésétől és megtartásától, a tevékenység szilárd és folyamatos vezetésétől, a harcot, a hadművelletet megvívó csapatok erkölcsi, pszichikai, állapotától, logisztikai ellátottságától.

⁵ Nagy Miklós Mihály: Dinamikus Katonaföldrajz, (A katonaföldrajz dinamikus szemléletének problémái). Kandidátusi értekezés, ZMNE, Budapest, 1997. p. 44.

⁶ Foertsch, Hermann: A háború tudománya. Budapest, Gergely R kiadása, 1940. p. 89.

A kilencvenes évek elején fogalmazódott meg az igény, hogy a csapatok tevékenységeivel, azok felosztásával kapcsolatos addig alkalmazott elveket átértékeljék, szükség esetén megváltoztassák. Ez a folyamat a NATO szövetségi rendszeréhez történő csatlakozással felgyorsult és talán napjainkban a legintenzívebb, amikor az új elveknek megfelelően kell a harcászat-hadművelet alapvető kérdéseit újragondolnunk, annak ellenére, hogy „*A Szövetség elleni nagyméretű hagyományos agresszió rendkívül valószínűtlen, azonban hosszútávon ilyen fenyegetés kialakulása lehetséges.*”⁷

„...az államok lényegében két úton érhetik el stratégiai céljaikat: más államok elleni felforgató műveletekkel, helyi háborúk során fokozatosan végrehajtott korlátozott célok elérésével, amelyek könnyen nagyobb méretű háborúba torkolhatnak”⁸ Két út lehetséges „...részleges alkalmazás helyi háborúban és az erők teljes méretű alkalmazása nagyméretű háborúban.”⁹

A TÉMA AKTUALITÁSA, A TÉMAVÁLASZTÁS INDOKLÁSA

Az előző részben felsorolt tények és megállapítások alapján levonható következtetés szerint a jövőben is számolni kell a szövetségek, államok közötti fegyveres konfliktusok kialakulásával. Mindezek alapján szükséges, hogy a fedezőbiztosítással kapcsolatos ismereteinket és tapasztalatainkat rendszerezzük és elemezzük, ezzel párhuzamosan az alkalmi harci kötelek alkalmazására új hatékony elveket, harceljárásokat dolgozzunk ki.

A Magyar Honvédség haderőreformjában is jelenlévő, a kutatási témámhoz kapcsolódó elveket, fogalmakat, azok illeszkedését a csapatok tevékenységeinek rendszerében; alkalmazásának valamint szinten tartásának elvi alapjait is a tudományos kutatás módszereivel célszerű vizsgálni.

A hadművelet és a harc, valamint a hozzájuk kapcsolódó tevékenységek tartalma mindezekből adódóan kiterjed a megóvás hadtudományi értelmezésére, NATO összefüggéseire, tagozódásaira, az alkalmazásra és a szinten tartásra, a megváltozott biztonsági környezet, a nemzeti és a szövetségi követelmények figyelembevételével.

Az alkalmi harci kötelek szervezeti kereteinek, alkalmazásuk széles spektrumának értekezésében történő feldolgozását természetesen nem vállalhattam fel. Elsősorban harcászati szintű szervezeti keretek, valamint feladatok kutatását tartottam fontosnak, annak érdekében, hogy értekezésem megfeleljen a Magyar Honvédség jelenlegi és a közeljövőben várható feladatrendszerével szemben támasztott követelményeknek. Részben érintem a hadműveleti és hadászati koncepciók és szervezeti keretek területét, de csak a kapcsolódási pontok megjelenítése, valamint a rendszer teljes értelmezhetősége céljából.

Ennek megfelelően, kutatásom a szárazföldi csapatok egységeiből létrehozható alkalmi harci kötelek fejlődésére, fedezőbiztosító erőként történő alkalmazásuk elemzésére irányul, mely elősegíti az egységparancsnokok és törzsek felkészítő munkáját, valamint a fedezőbiztosítás értelmezését. A kutatás során vizsgálom az alkalmazási formák problémamegoldó irányba történő fejlesztésének lehetőségeit. Javaslatot teszek a rendelkezésre álló erők, eszközök feladatcentrikus hasznosítására, a szárazföldi csapatok különböző feladatai során végrehajtható fedezőbiztosító tevékenységeire, melyek hipotézisem szerint előbbre viszik a haderő fejlődését.

⁷ A Szövetség Stratégiai Koncepciója, elfogadták az Észak-atlanti Tanács Washington DC-ben, 1999. április 23–24-én ülésén résztvevő állam és kormányfők. p. 20.

⁸ Hajma Lajos: A hadügy forradalmának fontosabb jellemzői. Hadtudomány, 1999. 2. sz. p. 29.

⁹ Uo.

A Magyar Köztársaság NATO csatlakozását követően igényként jelentkezett — a szárazföldi (háborús és nem háborús) műveletekkel kapcsolatos elméleti kérdések újragondolásán, átdolgozásán túl — a NATO alárendeltségében feladatot végrehajtó szervezetek átalakítása (létrehozása). A megjelenő új eszközök, fegyverek, fegyverrendszerek, új módszerek, eljárások hatására szükségessé vált olyan szervezeti struktúra kialakítása, amely könnyen alakítható, (modul rendszerű) és elemei bármilyen körülmények között alkalmazhatók (mobilitás). A korszerű összefegyvernemi harcban — figyelembe véve annak valamennyi ismértét — lehetővé, sőt szükségesszerűvé vált a hadművelési felépítésnek, a harcrendnek szerves részét képező, olyan kötelek kijelölése, amelyek képesek valamennyi tevékenységi fajtában, a főerőktől elszakadva, harci lehetőségeiktől függően rövidebb-hosszabb ideig önálló, manőverező tevékenységet folytatni, az őket kiküldő egységek, feladata végrehajtása érdekében.

A felsorolt tények és indokok mellett az is inspirált értekezésem elkészítésében, hogy a NATO szövetségi rendszeréhez történő csatlakozást követően a rendelkezésünkre álló szakirodalmak gyors átalakítását nem tudtuk követni, ezáltal az érvényben lévő doktrínák, szakutasítások gyakran tartalmaznak egymásnak ellentmondó megfogalmazásokat, pontatlan, a hazai viszonyok között alkalmazhatatlan eljárásokat.

A KUTATÁS FŐBB CÉLKITŰZÉSEI, KUTATÓI HIPOTÉZISEK

A doktori értekezés az alkalmi harci kötelek kialakításának, alkalmazásának, a fedezőbiztosításban elfoglalt helyének, szerepének, a fedezőbiztosítás korábbi és a jövőbeni értelmezésének, a csapatok tevékenységeinek felosztási rendszerében elfoglalt helyének, szerepének feldolgozását — a NATO tagországokban már bevezetett, alkalmazott elvek, eljárások figyelembe vételével — tűzte ki célul. A megvalósítás érdekében a hipotéziseim:

Az alkalmi harci kötelek, fedezőerőként történő alkalmazása az újkori hadművészet történetének állandó eleme, történelmi tapasztalatai előremutatóak és tükröződnek napjaink hadügyében. A történelmi tapasztalatok és a szabályzatok elméleti, szakmai előírásai a témában a mai magyar hadügyben is megvalósíthatók.

Amennyiben egyes szervezetű katonai köteleket alkalmazunk fedezőerőként a szövetség erői által végrehajtott műveletben, akkor az ott elsajátított ismeretek visszahatnak a Magyar Honvédség rendszerére, valamint segítik a korszerű fegyverzettel ellátott kötelek kialakítását és a transzformációt.

A biztonságpolitikai változások, a szövetséghez történő csatlakozás, a haderőreform, az ország gazdasági helyzete olyan haderő létrehozását teszi szükségessé, amely a veszélyeztetettséggel arányos és a szövetségi kötelekben való alkalmazás feltételeinek megfelel.

A Magyar Köztársaság Nemzeti Biztonsági valamint Katonai Stratégiája és a különböző doktrínák hosszabb távra érvényes funkcionális és szakmai alapelveinek a megfogalmazása csak kiterjedt, alapos kutatómunka eredményeként érhető el. A témával kapcsolatos kutatásokat felülről lefelé — a zárókötőtől a végrehajtók alsó szintjéig — egy alapvető változáson, átalakuláson keresztül átmenő időszakban kell végrehajtani.

Az elmúlt időszakban többször találkozhattunk olyan nézettel, hogy teljes egészében vegyük át a NATO haderőkben bevált elveket, eljárásokat, fogásokat, így megszabadulhatunk az átalakítással járó nehézségektől. A kutatási eredmények és az elvek gyakorlatban történő alkalmazásának tapasztalatai azt igazolják, hogy ez nem járható út, mivel a haderők között anyagi-technikai eszközökben, történelmi múltban, földrajzi elhelyez-

kedésben, nemzeti hagyományokban, kultúrákban, az emberi-morális tényezőkben, gazdasági-pénzügyi helyzetben olyan eltérések vannak, amelyek szükségessé teszik, a számunkra alkalmazható, a lehetőségeink, képességeink szerint kialakított alkalmazási elveket.

Magyarországnak — geopolitikai, geostratégiai helyzete miatt — sosem volt lehetősége semlegesnek maradni az európai hadszíntéren, az ország függetlensége többször veszélyben volt történelme során, de napjaink történései is azt bizonyítják, hogy a függetlenségünket csak az Európai Közösség részeként őrizhetjük meg anélkül, hogy egyetlen ország uralma legyen létünk meghatározója. „*A Magyar Honvédség működését, mindig az adott szövetségi rendszerhez való tartozás határozta meg és ettől, az elkövetkező időben sem tudunk eltérni, tehát itt az ideje annak, hogy a múlt hibáiból tanulva, beavatkozzunk jövőnk alakításába.*”¹⁰

A kutatásom további céljait képezte, hogy:

- kutassam, összegyűjtsem és rendszerezem azokat a hadtörténeti eseményeket, melyek vizsgálata során feltárhatom az állandó hadseregek megjelenésétől létrehozott szárazföldi alkalmi harci kötelékek fedezőerőként történő alkalmazási kultúrája fejlődésének a főbb irányait és az azokból levonható (hasznosítható) tapasztalatokat;
- megvizsgáljam a Magyar Honvédség szárazföldi erőiből a szövetségi keretek között létrehozható, háborús katonai-, valamint válságreakáló műveletekben a fedezőbiztosítás feladatai végrehajtására kijelölt alkalmi harci kötelékek, anyagi, technikai és személyi erőforrásainak hatékony felhasználási lehetőségeit;
- kutatási eredményeim alapján elősegítsem a korszerű, napjaink harcászati elveinek megfelelő alkalmi harci kötelékek, fedezőerőként történő alkalmazási módszereinek meghatározását, melyek végrehajtása során az egységek, a legkisebb veszteséggel teljesíthetik feladataikat.

KUTATÁSI MÓDSZEREK

A kitűzött kutatási céljaim megvalósítása érdekében a következő főbb kutatási módszereket alkalmaztam:

- tanulmányoztam a témával kapcsolatos hazai és külföldi szakirodalom vonatkozó részeit, a megjelent kiadványokat, tanulmányokat, a legújabb szakirányú kutatások eredményeit és ajánlásait;
- tanulmányoztam és elemeztem a témával kapcsolatos jogszabályokat, törvényeket és határozatokat;
- a kutatási témámmal összhangban, az általános módszerek közül a történeti és összehasonlító módszert használtam fel a szervezeti kultúrák és alkalmazási formák fejlődésének kutatásához;
- összegeztem a fellelhető dokumentumok közös és egymásnak ellentmondó tényeit, melyek alapján levontam saját következtetéseimet;
- konferenciákon, előadásokon vettem részt, amelyek témája kapcsolódott kutatási területemhez;
- rendszereztem a katonai pályafutásom során eddig szerzett ismereteimet, tapasztalataimat;
- a különös módszerek közül elsőként hipotézist állítottam fel a NATO és a magyar alkalmazási lehetőségek és formák közötti szintézis megteremtéséhez. A szintézis

---

¹⁰ Szabó György: NATO kompatibilis döntéshozatali eljárások. Doktori értekezés. ZMNE EKK, 2000. p. 4.

módszerét használtam fel a háborús- és válságreakáló katonai műveletekben alkalmazható fedezőerők tevékenységeinek vizsgálatakor.

Kutatásaim részeredményeit konferenciákon, pályázatokon, előadásokon és csapatoknál vezetett foglalkozásokon már bemutattam. Az előzetes megmérettetés és a szakmával történő megismertetés céljából a kutatás folyamán különböző katonai és egyéb kiadványokban (Nemzetvédelmi Egyetemi Közlemények, Hadtudomány, Nemzetvédelmi Egyetemi Fórum, AARMS, Kapu) megjelent publikációkban, tanulmányokban bemutattam.

SZAKIRODALMI KITEKINTÉS

TUDOMÁNYOS ÉRTEKEZÉSEK

Áttanulmányoztam az elmúlt húsz évben készített, a témámhoz kapcsolható valamennyi doktori értekezést, közülük huszonöt közvetlenül, csak rész kérdésként tárgyalja a kutatási témámmal kapcsolatos kérdéseket.

A következő értekezések közvetlenül tartalmazzák kutatási témám egyik részét. Eredményeiket és tapasztalataikat felhasználtam a kutatás során.

Magyar Tibor:

A szárazföldi összefegyvernemi alkalmi harci kötelékek harceljárásai az államhatár mentén kialakult válság- és konfliktushelyzet legveszélyesebb változata kezelésében.¹¹

Az értekezés tartalmazza a harceljárás értelmezésének, a harcfejlesztés folyamatának és befolyásoló tényezőinek, a válság és konfliktuskezelés során alkalmazott eljárások történeti áttekintésének valamint a harceljárások lehetséges fejlődési irányainak felvázolását, az ezekből levonható következtetéseket és javaslatokat.

Kovács Lajos:

A szárazföldi összefegyvernemi alkalmi harci kötelékek (harccsoportok) harcászati módszereinek fejlődési tendenciái és tevékenységük megszervezése.¹²

Az értekezés tartalmazza az összefegyvernemi alkalmi harci kötelék harctevékenységeinek megszervezésére és végrehajtására ható tényezők, lehetséges feladataik, harcászati módszerei fejlődési tendenciáit, hatásukat a parancsnoki munka rendjére és tartalmára.

TANULMÁNYOK

Resperger István:

*Az Iraki Szabadság Hadművelet 2003.*¹³ című tanulmányában, a térség történelmének, geopolitikai, geostratégiai helyzetének ismertetése után részletesen elemzi azokat a lehetőségeket és feladatokat, melyekben a szárazföldi erők állományából létrehozott alkalmi harci kötelékek hajtottak végre különböző műveleteket. A hadműveletet szakaszokra bontva értékeli a csapatok tevékenységeinek előkészítését, ezen belül a tervezés, a felvonulás valamint a csoportosítások felvételét, a műveletek végrehajtását. A szövetségesek és az iraki haderő összehasonlító elemzésével igazolja a precíziós fegyverek,

¹¹ Magyar Tibor: A szárazföldi alkalmi harci kötelékek harceljárásai az államhatár mentén kialakult válság és konfliktus helyzet legveszélyesebb változata kezelésében. Doktori értekezés. I-II. kötet. ZMNE EKK, Budapest, 1999.

¹² Kovács Lajos: A szárazföldi összefegyvernemi alkalmi harci kötelékek (harccsoportok) harcászati módszereinek fejlődési tendenciái és tevékenységük megszervezése. Doktori Értekezés. I-II. kötet. ZMNE EKK, Budapest, 2000.

¹³ Resperger István: *Az Iraki Szabadság Hadművelet 2003.* (Tanulmány). ZMNE Budapest-Hamburg, 2003. 112 p.

valamint a valós idejű helyzetképre alapuló hálózatalapú vezetési rendszer szükségességét a korszerű összefegyvernemi harc megvívásához.

SZABÁLYZATOK, SZAKUTASÍTÁSOK

A kitűzött célok megvalósításához tanulmányoztam:

- a Honvéd Vezérkar (továbbiakban: HVK) Euro-Atlanti Integrációs Munkacsoport 1996. évi kiadványait;
- azokat a NATO szabvány vezetési okmányokat, AJP-01B,¹⁴ ATP-35B¹⁵ és mellékleteket, amelyek a Magyar Honvédség számára is ajánlottak, illetve kapcsolódnak a kutatási témámhoz;
- a STANAG¹⁶ Szabványosítási Egyezmény kiadványait. *A Törzsszolgálat I., II.* (HVK-tervezet), HVK-kiadványokat.

JEGYZETEK

Lengyel Ferenc:

*Az I. Magyar Királyi gyorshadtest hadműveletei a Szovjetunió elleni háborúban (1941. július 9 – november 15.)*¹⁷ című jegyzetében a hadtest keleti arcvonalon végrehajtott támadó hadműveletét mutatja be. A feladatok végrehajtásának megkezdése előtt történt átszervezések következtében a kor színvonalának megfelelően szervezett, felszerelt és felkészített, a manőverező hadviselés követelményeinek megfelelő, páncélozott és gyorsan mozgó erő állt rendelkezésre a műveletek végrehajtásához. A hadtest közel négy hónapos tevékenysége során több mint 2000 kilométert tett meg, melynek során a műveletek széles skáláján belül végrehajtotta az előkészített védelem áttörését, az utóvédek felszámolását, a főerők fedezőbiztosítását.

HOZZÁSZÓLÁSOK

Makk László:

A Magyar Hadtudományi Társaság szervezésében, a 2005. november 3-án megtartott konferencián a *Stratégiai kérdések a jövő hadviselésében* téma megtárgyalásával foglalkozó szekcióülésen: *A katonai erő alkalmazása a XXI. században*¹⁸ címmel megtartott hozzászólásában ismertette a katonai erő alkalmazásának változásait a világháborúk, majd pedig a hidegháború tükrében. Továbbá összehasonlítva a XX. és a XXI. századi alkalmazási feltételeket, részletes elemzést és értékelést adott, ezzel bizonyítva az új típusú kihívásoknak megfelelő, reagálóképes erők kialakításának szükségességét.

Az értekezés összeállítását 2006. szeptember 30-án, az értekezés anyagának összeállításához végzett kutatásaimat 2006. július 30-án fejeztem be, de a téma kutatását még nem zártam le, mivel a kialakult új rendszer működőképességét és hatékonyságát tovább kell vizsgálni és kutatni.

¹⁴ AJP-01B: Allied Joint Publication, Szövetséges Egységesített kiadvány. 2001.

¹⁵ ATP-35B: Army Training Program (US Army) vagy Allied Technical Publication (USA), Szárazföldi Erők Kiképzési Program, Szövetséges Technikai Kiadvány.

¹⁶ STANAG: Standardization Agreement, Szabványosítási Megegyezés.

¹⁷ Lengyel Ferenc: *Az I. M. Kir. Gyorshadtest hadműveletei a Szovjetunió elleni háborúban (1941. július 9. – november 15.)*. Egyetemi jegyzet. ZMNE, Budapest, 1994. 111 p.

¹⁸ Makk László: *A katonai erő alkalmazása a XXI. században*. In: *Hadtudomány*. XV. évf., 2005. 4. sz. ZMNE, Budapest, 2005. p. 54–59.

AZ ÉRTEKEZÉS SZERKEZETI FELÉPÍTÉSE

A kitűzött kutatási céloknak megfelelően a doktori értekezésemet négy fejezetre tagolom.

Az első fejezetben célom az alkalmi harci kötelékek fejlődésének történeti áttekintése, főbb állomásainak rögzítése. Foglalkozom a fejlődést meghatározó körülményekkel, az alkalmi harci kötelékek, szárazföldi csapatok tevékenységeiben, konkrétan a fedezőbiztosításban részt vevő erők alkalmazásának lehetőségeiben bekövetkezett változásaival. A fedezőbiztosítás helyének, szerepének meghatározásával a csapatok tevékenységi rendszerében. Az alkalmi harci kötelékek megjelenésével, helyükkel, szerepükkel. A fedezőbiztosító erőként történő alkalmazásuk elméletével és gyakorlatával. A szervezeti fejlődést meghatározó, befolyásoló tényezőkkel.

A második fejezet tartalmazza a NATO szövetségi rendszerébe tartozó szárazföldi erőkre, valamint a magyar honvédség szárazföldi erőire vonatkozó összhaderőnemi doktrínákban meghatározott feladatrendszer általános összehasonlító elemzéseit, majd pedig kiemelten a nem háborús (válságreagáló) katonai műveletek rendszerének vizsgálatát, annak érdekében, hogy az elvek egységes értelmezésével megfelelő alapot biztosítsak a fedezőerők megváltozott feladatrendszerének kialakításához.

A harmadik fejezetben célom az alkalmi harci kötelékek szervezeti fejlesztésének, korszerű haditechnikai eszközökkel történő ellátásának, feladatrendszerük átalakulásának, a változás várható irányainak feltárása. A haditechnikai eszközök, a katonai szervezetek valamint a harceljárások alkalmazásukra gyakorolt hatásának feltérképezése.

A tervezett kutatásom és a kutatás leírása tartalmazni fogja a szárazföldi csapatok egységeiből létrehozott fedezőerők szervezeti fejlődését, az alkalmazási módszerek elemzését, melyek elősegítik az egységparancsnokok és a törzsek felkészítő munkáját, valamint a fedezőbiztosítás értelmezésének fejlődését.

A negyedik fejezetben összegzem kutatásom következtetéseit, valamint az értekezés kidolgozása során elért eredményeimet. Javaslatot teszek a rendelkezésre álló erőkeszközök feladat centrikus hasznosítására, a szárazföldi csapatok különböző feladatai során végrehajtandó fedezőbiztosító tevékenységeiben, melyek bizonyításom szerint előbbre viszik a haderő fejlődését.

A kutatás végrehajtásában, illetve az értekezés összeállításában nyújtott segítségükért köszönetemet fejezem ki: témavezetőmnnek, Dr. Hajdú István ezredes egyetemi docensnek valamint Dr. Szternák György ezredes egyetemi tanárnak és Dr. Nagy Miklós Mihály egyetemi docensnek, akik magas szintű követelménytámasztással és gondoskodással biztosították a szükséges kutatási feltételeket. A Hadtudományi Doktori Iskola munkatársainak; ZMNE Szárazföldi Műveleti Tanszék állományának, a Könnyű Lövészdandárok parancsnoki állományának, különösen Kovács József dandártábornoknak és Kósa Sándor ezredesnek és mindazoknak, akik tanácsaikkal, megjegyzéseikkel és munkájukkal segítettek az értekezés elkészítésében.

I. FEJEZET

A KATONAI SZERVEZETI KULTÚRÁK ÉS ALKALMAZÁSI FORMÁK FEJLŐDÉSÉNEK FONTOSABB SZAKASZAI

Az archívumokban és dokumentációs központokban elvégzett kutatásaim eredményeként céлом az alkalmi harci kötelékek fejlődésének történeti áttekintése, főbb állomásainak rögzítése. Hipotézisem bizonyítása érdekében foglalkozom a fejlődést meghatározó körülményekkel az alkalmi harci kötelékek, szárazföldi csapatok tevékenységeiben, konkrétan a fedezőbiztosításban részt vevő erők alkalmazásának lehetőségeiben bekövetkezett változásaival. A fedezőbiztosítás helyének, szerepének meghatározásával a csapatok tevékenységi rendszerében. Az alkalmi harci kötelékek megjelenésével, helyükkel, szerepükkel; fedezőbiztosító erőként történő alkalmazásuk elméletével és gyakorlatával. A szervezeti fejlődést meghatározó, befolyásoló tényezőkkel.

1.1 AZ ALKALMI HARCÍ KÖTELEKÉK FEJLŐDÉSÉNEK TÖRTÉNETI ÁTTEKINTÉSE

Történelmi léptékben gondolkodva, a témámhoz közvetlenül tartozó fejlődési szakasz elenyészően rövid. Annak érdekében, hogy az idáig vezető út teljesen egyértelmű és világos legyen, elengedhetetlenül szükségesnek tartom néhány olyan általános törvényszerűség, szorosan egymáshoz tartozó fogalomrendszer egymásra hatásának elemzését, amely nélkül nehezen képzelhető el a fejlődés e szakaszának vizsgálata.

A hadműveleti terület — a manőverező erők —, a műveleti idő egymásra hatása, fejlődésük, kapcsolatrendszerük mélyreható tanulmányozása; a fejlődési folyamat megértése adhat alapot a kutatási témámhoz kapcsolódó fogalmak (a fedezőbiztosítás feladatait tartalmazó műveleti területek; a feladatokat végrehajtó erők minősége, mennyisége; képességek kialakítása, a működési idő meghosszabbításához) elhelyezéséhez, azok továbbfejlesztéséhez, várható hatásainak vizsgálatához a XXI. század hadviselésében.

Az értekezés terjedelmi korlátainál fogva, a hadművészet évezredekkel felölelő történetének csak a legfontosabb állomásait kutattam, és ezeken keresztül mutatom be a tér-erő-idő kapcsolatrendszerének fejlődését. A probléma történeti áttekintése, módszeres elemzése feltétlenül szükségessé teszi a kutató terület szűkítését; harcban, a fegyveres küzdelemben (végső soron a háborúban) elfoglalt helyére, szerepére.

1.1.1 A harcterület (harcí erők) és a műveleti idő kapcsolatának értelmezése

A téma kutatása szempontjából talán a legfontosabb a háború fogalmának meghatározása: „*A háború tehát erőszak aktusa, hogy ellenfeleinket saját akaratumk teljesítésére kényszerítsük.*”¹⁹ A fogalmának meghatározásán túl, célszerű keletkezésének körülbelüli idejét tisztázni. Egyes elméletek szerint: „*A háború az emberiség történetének abban a szakaszában jelent meg, amikor megkezdődött a társadalom osztályokra tagozódása.*

---

¹⁹ Clausewitz, Carl von: A háborúról. Zrínyi Kiadó, Budapest, 1961. p. 37.

*Az első osztálytársadalom a rabszolgatartó rendszer volt, amely az ősközösségi rend felbomlásától az i.sz. V. századig, a Nyugat-római Birodalom bukásáig tartott.*²⁰

Viszont egy másik meghatározás alapján ennél lényegesen korábbi időpontra is tehetjük a háború megjelenését: „*Nem kívánunk itt a háborúnak a publicisztikában szokásos, körülményes meghatározásába bocsátkozni, csupán annak alapelemével, a párviadallal foglalkozunk; a háború ugyanis nem egyéb kiterjedt párharcnál. De ahelyett, hogy a háború számtalan különálló párviadalát együttvéve néznők, helyesebb ha két birkózót képzelünk magunk elé. Ezek mindegyike fizikai erőszakkal saját akarata teljesítésére igyekszik kényszeríteni a másikat; közvetlen célja, hogy ellenfelét földre terítse, és ezzel minden további ellenállásra képtelenné tegye.*”²¹

Ezek a gondolatok (Clausewitztól²² származnak) a háború fogalmi meghatározásának az alapját képezik. Az elmúlt században ezeket az alapokat többször felhasználták, gyengítették vagy éppen teljesen elvetették, annak függvényében, hogy a politikai hatalom mennyire és milyen módon avatkozott be a hadseregek szervezésébe, alkalmazásába. De lényegét tekintve még ennél is fontosabb annak felismerése, miként változik a „*háború jellege.*”²³ Ez minden különösebb magyarázat nélkül utat mutat a jövő háborúit illetően is.

Visszatérve értekezésem céljához, szeretném értelmezni az általam választott három fontos terület jelentését. A klasszikus hadtudományi irodalomban számos példát találhatunk, melyek szilárd alapot adhatnak napjaink és a jövő, tér–erő–idő elméletének továbbfejlesztéséhez.

„*A dolog természetéből kifolyóan az idő, a tér és a tömeg pontos mértékét a háborúban nem tudjuk pontosan meghatározni. Félreértések elkerülése végett mégis megkíséreljük, hogy a szóhasználatot, amelyhez szívesen tartjuk magunkat, valamelyest világossá tegyük.*

A hadszíntér: (A tér)

E fogalmon tulajdonképpen az egész háború területének egy részét értjük, amelynek fedett oldalai vannak és ezért bizonyos fokig önálló egység. E fedettséget várak, nagy terepakadályok vagy a háború más területétől elválasztó, jelentős távolság biztosítja. A hadszíntér nem pusztán része az egésznek, hanem önmaga is egy kis egész, és ezért — kisebb-nagyobb mértékben — a háború más színterén bekövetkező változások nem közvetlenül, hanem csupán közvetve hatnak rá.

A hadsereg: (Az erő)

A hadszíntér fogalmának segítségével könnyen megállapíthatjuk, hogy a hadsereg: az egyazon hadszíntéren működő erők összessége. Ez azonban nyilván nem fedi teljesen a szóhasználat szerinti értelmet. Blücher és Wellington 1815-ben egy hadszíntéren két — külön-külön — hadsereget vezetett. A főparancsnokság tehát a másik ismertető jele a hadsereg fogalmának. A kettő nagyon közel áll egymáshoz, mert helyes szervezésnél ugyanazon hadszíntéren csak egy főparancsnokság lehet, és a hadszíntér parancsnokának mindig bizonyos fokig önállónak kell lennie.

---

20 Az egyetemes és magyar hadművészet fejlődése az ókortól napjainkig, Tankönyv. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1986. p. 17.

21 Válogatás burzsoá hadtudományi írásokból. (Clausewitz: A háborúról. A háború természete.). Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1986. p.141.

22 Carl Philipp Gottfried Clausewitz (1780-1831).

23 In.: Válogatás burzsoá hadtudományi írásokból. (J.F.C. Fuller) Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1986.. p. 451. „A fegyverek megváltozása magával vonja a háború jellegének megváltozását és noha ez kétségtelen, azt nem szabad elfelejteni, hogy a fegyverek nem maguktól fejlődnek, hanem a civilizáció változásainak a következményeiként.”

A hadjárat: (Az idő)

*Gyakran hadjáratnak nevezik ugyan egy esztendő valamennyi hadszíntéren lezajlott hadműveleteit, mégis a szó szokásosabb és pontosabb értelmében csupán egy hadszíntér hadműveleteit jelenti.*²⁴

A fogalmak tisztázásával levonhatjuk következtetéseinket a *tér–erő–idő* kölcsönhatásának meglétére, annak ellenére, hogy *A. H. Jomini*²⁵ — aki több kérdésben nem értett egyet Clausewitz-el — a hadszíntér meghatározásában is eltérő véleményen volt; nem korlátozta annak területét határok közé, vagy szervezethez kötve, hanem kiterjesztette a háború egész területére. Az *idő* — másik két elemhez való szoros kapcsolatának — tanulmányozása során *Bacsányi Csicseric Miksa*²⁶ sem tért el a clausewitz-i összefüggésektől, viszont tovább fejlesztve (vagy éppen egyszerűsítve!?) azt a hadászat, a háború szintjéről, a hadművelet valamint a harc szintjére átültetve a csapatok tevékenységei során alkalmazhatóbbá tette.

„A tér és az idő, mint a másik két tényező is olyan mértékben megváltozott — döntően a lőfegyverek tökéletesedése s az ezzel összefüggő harcvezetési módok változása miatt — , hogy a csapatoknak az ütközetben való korszerű vezetése elemzésekor a vezető törzsnak merőben új álláspontot kívánatos elfoglalni.”²⁷

Jelentős a szemléletváltás a XIX. és XX. század ütközeteinek elemzésében is: *„Ebben a vonatkozásban is minőségileg különböznek a XX. század ütközetei a XIX. század ütközeteitől. A XIX. század ütközeteiben is tapasztalhatunk részösszezapásokat, azonban ezek közül mindegyik azonnali és jelentős hatást gyakorolt a szűk térben folyó ütközet teljes kimenetelére.*”²⁸ A továbbiakban, napjainkban is alkalmazható következtetéseket von le a harc időtartamának megnövekedésével kapcsolatban. Lényegesen több időt vesz igénybe a harc előkészítése; a tüzfegyverek (elsősorban a tüzérség) rendkívül gyors fejlődése lehetetlenné teszi a gyors, rövid idejű rohamok végrehajtását; megjelenik a harc-hadműveleti kötelékek tevékenységi idejének elemzése.

„Az erők és a tér megváltozott viszonya következtében a helyzet váratlan helyeken előre nem számítható módon alakulhat, így az eredményes tevékenység megtervezésére, előkészítésére és végrehajtására felhasználható idő meglehetősen szűkössé válik, lerövidül.”²⁹

Hermann Foerst írja 1940-ben: *„... tág és szűk terek, nagy és kis távolságok nagymértékben befolyásolják a katonai hadviselést, megváltoztatják annak rendszerét és döntenek a módok alkalmazásában (...) például a halogató ellenállás nagy követelményeket támaszt a csapatokkal szemben. Itt nem kecsegtet győzelem, hanem csak csel és megtévesztésre való rátermettség hozhat érdemeket. Nagy térben kis, magukra hagyott kötelékek, kell, hogy szerény sikerekkel elégedjenek meg, amelyek nagyobb keretben, más helyen hasznót hajtanak.*”³⁰

²⁴ Válogatás burzsoá hadtudományi írásokból. Clausewitz: *A Haderő* (Ötödik könyv). Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1986. p. 232.

²⁵ Antoin Henri Jomini (1779–1869). Katonai teoretikus és hadtörténész, 1798-tól a svájci hadseregben teljesít szolgálatot, 1804-től a francia hadseregben, majd 1813-tól az orosz hadsereg törzskarában szolgál. A katonai akadémia egyik megalapítója.

²⁶ Bacsányi Csicseric Miksa 1865. március 3-án Aradon született. Császári és királyi vezérőrnagy. Az 1904-05. évi orosz-japán háborúban a monarchia katonai megbízottja, Kuropatkin főhadiszállásán.

²⁷ Válogatás burzsoá hadtudományi írásokból. Bacsányi: *Az ütközet*. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1986. p. 413.

²⁸ Uo.: p. 419.

²⁹ Glorius, Rainer: *Mi is az az állás? Néhány gondolat a védelem fejlesztéséről*, In.: *Truppenpraxis*, 1993. 1. sz. p.19.

³⁰ Foerst, Hermann: *A háború tudománya*, Gergely R. kiadása, Budapest, 1940. p. 36.

Mielőtt még messzemenő következtetéseket vonnánk le a jövőre vonatkozóan ebből a néhány elméleti megállapításból, amelyek — ismerve alkotóik gyakorlati tapasztalatait — bár megfelelő alapot biztosítanak, nézzünk meg néhány konkrét példát a katonai történetírás segítségével.

Az „*állandó jellegű hadsereg*”³¹ megjelenését körülbelül az i.e. XV. századra tehetjük, amikor Egyiptomban a társadalmi fejlődés legmagasabb fokát elérő Újbirodalom kialakulása kezdődött. A katonák külön kasztot alkotva a társadalmi lét fennmaradását biztosították. A hadsereget — a termelés földművelő jellegéből adódóan — a gyalogság alkotta, amely könnyű- és nehéz fegyverzetűekre oszlott. Fegyverzetüket az íj a parittyá, a hajítódárda, valamint a lándzsa és a rövid kard alkotta. Később megjelent a harci szekér, és kialakították a zárt rendet, az úgynevezett *falanxot*,³² amit a végső siker elérése érdekében alkalmaztak. Lényeges változás több száz éven keresztül nem történt, sem az erők harcrendi felépítésében, sem alkalmazásukban, tehát egyazon hadszíntéren alkalmazott erők nagyságrendjének változtatása nélkül a csata lefolyásának ideje sem változott.

Az összecsapás vonala és tengelye szinte mindig merőleges egymásra, kevés a manőverek lehetősége és azok alkalmazása, elsősorban a zárt rendben alkalmazott gyalogság irányításának nehézségei miatt. Az összecsapás — emlékezzünk vissza Clausewitz megállapítására — nem más, mint test-test elleni küzdelem, ezáltal annak végrehajtási ideje is szoros összefüggésben van a részt vevő erők számával, fizikai erejével, harci szellemével és tapasztalataival. A küzdelem vége gyakran egybeesett a vezér halálával (a vezetés megszűnését jelentette), vagy az erők nagyszámú vesztesége (50% felett), továbbá a csatátér elhagyása egyet jelentett a másik fél győzelmével. Az üldözést, mint a harctevékenységek egyik lehetséges formáját csak ritkán alkalmazták, akkor is elsősorban a lovascsapatok hajtották végre, mivel a gyalogság zárt rendben való lassú mozgása ezt nem tette lehetővé.

Lényeges változás a fegyverzetben is csak a vas felfedezése után következett be, majd a szervezet felépítése kiegészült a lovassággal, amely kezdetben a nomád népek számára lehetővé tette a nagyobb hódításokat. A haderő alapját — a fejlett államokban — továbbra is a nehézgyalogság képezte. A görög fegyveres erő alapvetően szárazföldi csapatokból állt, de Athénak jelentős, a háború kimenetelét is befolyásoló hadiflottája volt. A lassú (ám mégis folyamatos) fejlődés ellenére sem lépték át létszámban az alig néhány tízezres nagyságrendet. Az egymással vívott háborúk néhány csatából, ütközetből álltak, melyek alig több mint néhány négyzetkilométernyi területen folytak, legtöbb esetben pár óra időtartamban. A döntő csata befejezése után viszont hosszú időre eldőlt kontinensnyi területek uralma.

1.1.2 A harcterület (harci erők) és a műveleti idő kapcsolatának kialakulása, fejlődése

Az előző rész megállapításainak igazolására a második pun háborút lezáró, Zama és Naungara közötti területen vívott csata néhány fontos részletét emelem ki.

„Hannibál és Scipio a sikertelen tárgyalás után visszatértek, ki-ki a saját táborába. Másnap kora hajnalban mindketten elővezették seregüket, és harcrendbe állították őket. A karthagóiak pusztá fennmaradásukért és Afrika sorsáért harcoltak, a rómaiak pedig az egész földkerekség feletti teljes hatalomért és uralomért. Aki felül marad a csatában, arra nemcsak az Afrika vagy Európa feletti hatalom reménye várt, hanem az emberiség

³¹ Az egyetemes és magyar hadművészet fejlődése az ókortól napjainkig, Tankönyv. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1986. p.17.

³² Több évszázadon keresztül alkalmazott harcrend, a gyalogság tömör, zárt sorokba rendezett alakzata a harc megvívására.

*látókörében levő minden lakott terület feletti uralom lehetősége is.*³³ Scipio győzelme Hannibál felett nemcsak saját dicsőségét emelte (kiérdemelte a Scipio Africanus nevet és címet), de hamarosan igazolta is ezeket az elképzeléseket. Állításaim igazolására, az idézet alkotójának feljegyzései alapján néhány adatot ismertetek:

Tér:

A csata helye, két lakott település közötti — alig több mint 10 km²-es — területre korlátozódott.

Erők:

Hannibál: 3000 numidiai lovas, 36 000 gyalogos, 80 elefánt, 2000 karthágói lovas.

Scipio: 2000 római lovas, 29 000 gyalogos, 4600 numidiai lovas.

Idő:

Lefolyásának ideje a csata megkezdésétől néhány óráig tartott. Hannibál seregének vesztesége 20 000 fő. Természetesen azt sem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy ezek a rövid csaták, hosszantartó, térben és időben elhúzódó hadjáratokban zajlottak. Jelen példa is a második pun háborút eldöntő csata, amely összességében 17 évig tartott, közben Hannibál, Észak-Afrikából indulva a mai Spanyol és Franciaországon valamint az Alpokon keresztül, Olaszország déli részéig (Cannae), csapataival több ezer kilométert tett meg.

A következő példában a hadszínteret már az európai földrészen találjuk, de maga a helyzet és a történelmi lehetőség hasonló az előbbihez.

A X. századi Európában a feudalizmus első felének végére alapvetően a lovagi seregek szervezése zajlott, hiszen Martell Károly frank uralkodó (i.sz. 714-741), 732-ben aratott győzelmei a keleti (arab) nomád seregek felett, bizonyították a nehézlovasság előtérbe helyezésének szükségességét a gyalogsággal szemben. A lovagi seregek egymással történő összecsapása általában kimerült a lovagok egymással vívott párharcában. A cél nem egymás megölése, mint inkább fogságba ejtése, és váltságdíj fejében történő szabadon engedése volt. A lovagi seregek felállítása és működtetése rendkívül költséges, elsősorban felszerelésének és kíséretének folyamatos fenntartása érdekében, birtokokkal kellett rendelkezni. Ezért létszámuk a döntő csata idején sem haladta meg a pár ezer főt. Ennek következtében a hadszíntér területi kiterjedése sem nőtt annak ellenére, hogy a lovasság képes lett volna manőverek végrehajtására, mindezek következtében maradt néhány négyzetkilométer. (Német–orosz lovagrend összecsapása a Csúd-tó jegén 1242. április 5-én.). A küzdelem időtartama is hasonlóképpen rövid, mint ahogy a veszteségek is minimálisak, hiszen a németek vesztesége ebben a csatában alig haladta meg a 250 főt. Nem elhanyagolható az a következtetés sem, hogy a korábbi mennyiségi erő alkalmazását felváltja a minőségi erő és az abból kiszámítható *erőviszonyok*.³⁴ A következtetés bizonyítására talán a legjobb példa lehet a Lech-mezei csata (955),³⁵ amely szintén lezárt egy korszakot, pontosabban a magyarok

³³ A zamai csata: i.e. 202 Karthago < >Róma, hadvezérek Hannibál < > Scipio. A rómaiak győzelmükkel véget vetettek a 400 évvel korábban alapított Karthagónak és gyarmatbirodalmának. Hispania, Észak-Afrika, Szicília, Szardinia és Korzika római uralom alá került. (Plübios: XV. 9 — 16 beszámolója alapján.)

³⁴ A saját erők és eszközök mennyiségi és minőségi mutatóinak összevetése a szemben álló fél hasonló mutatóival. Az erők és eszközök mennyiségi mutatóin kívül, amelyek objektív tényezők, a minőségi mutatók — a személyi állomány harci, műszaki felkészültsége, képzettsége, fizikai, pszichikai és erkölcsi állapota, katonai elméleti színvonala — is döntő jelentőségűek az erőviszonyok tekintetében. A mennyiségi erőviszonyok számítása alapvetően végrehajtható, a minőségi mutatók meghatározása már nehezebb, sok esetben bonyolult. In.: Hadtudományi Lexikon. MHTT, Budapest, 1995. p. 304.

³⁵ Lech-mezei csata (Augsburg) 955 I. Ottó német király < > Lél (Lehel) és Bulcsú. Németek: I. Ottó, 8000 nehézlovas.

honfoglalás utáni kalandozásait Európában, és megteremtette a lehetőségét a középkori német fejedelemségek kialakulásának. A korra jellemzővé vált — elsősorban a városok kialakulása és fejlődése következtében — a haderő várakban történő alkalmazása, tehát változott a harc megvívás módjával együtt a *tér-erő-idő* egymáshoz való viszonya is. Ezáltal a hadszíntér leszűkült a várra és annak közvetlen környezetére. Az alkalmazott erő nagyságának a vár befogadó képessége szabott határt, a kővárak építése költséges volt, viszont a portyázó nomád népek megállításának egyetlen lehetséges eszközévé vált, és megfelelő ostromfelszerelés nélkül rendkívül nagy túlerő feltartóztatására volt képes, tehát a vár bevételének ideje jelentős mértékben megnőtt. Az elhúzódó ostromoknak ellenálló várak bevételének idejét csak a tüzfegyverek megjelenése és gyors elterjedése csökkentette. Ezzel megteremtődtek a feltételei a fegyveres küzdelem, a harc elveinek gyökeres megváltozásának. Természetesen hatásuk vitathatatlan a témával kapcsolatban is. Hiszen ha lassan is, de feltétlenül nő a hadszíntér területi kiterjedése, a csapatok elhelyezése (felvonulása), a csata megvívásához.

Gyors fejlődésen megy keresztül az erők megóvása nemcsak a várakban, hanem a harctéren azáltal, hogy az eddig szinte kizárólag alkalmazott támadó harc mellett megjelenik a védelmi harc, a fedezék alkalmazása. Az erőket, elsősorban a gyalogságnál, az ágyúk megjelenése miatt nagyobb számban kell alkalmazni, tehát megnő a harcban alkalmazott erők nagysága, létrejön a gyalogság és a lovasság mellett egy új fegyvernem: a tüzérség, melynek alkalmazásával tovább nő a pusztító képesség, a hadszíntér területi kiterjedése, az erők nagyobb számban történő alkalmazása, továbbá ennek egyenes következményeként a csata ideje.

A következő példa a spanyol örökösödési háborúk egyik jelentős eseményét, a politikai kérdések mellőzésével, szigorúan csak a téma szempontjából fontos területeket, a *höchstadi csatát*³⁶ bemutatva haladok tovább a témával kapcsolatos kérdések megválaszolásában: „*Különösen fontos ez azért is, mert a spanyol örökösödési háború sok tekintetben kezdés, némely tekintetben befejezés, de mindenképpen jelentős állomás a hadviselés történetében. Ez az első háború, melyben az újkori, állandó hadsereg teljes fegyverzetben, az új állandó, megállapodott hadsereg adminisztráció teljes apparátusával lép elénk.*”³⁷

A XVIII. század elejére lehetővé válik — elsősorban a gazdasági fellendülés, a gyarmatosítás által hozzáférhető természeti kincsek, a népesség számának rohamos növekedése által — a hadseregek létszámának ugrásszerű megnövekedése. Franciaország évente 4-500 000 fős hadsereget képes kiállítani, ezzel párhuzamosan ellenfelei is hasonló lehetőségekkel rendelkeznek. A megnövekedett létszám természetesen megnövelte az alkalmazott csapatok számát, amelyhez változni kellett a vezetési rendszernek is. A háború területi kiterjedése túlnőtt a csatater viszonylag szűk dimenzióin: „*A nagy létszámokhoz és a szóban forgó tét nagyságához képest — ti. a spanyol birtokok megkaparintása — a háború dimenziói is megnövekednek: több kontinensen, szárazon és vízen dúl a háború és a stratégiai vezetés*

Magyarok: Lél és Bulcsú 30000 lovas, (egyek krónikák szerint 100000).

„A hadrend kitüntetett helyét a bajor lovasság foglalta el... a magyarok természetesen figyelték hogyan állítja hadrendbe Ottó a seregét, és azonnal kiszemelték a gyenge hátvédet. Mialatt lovasságuk egy része a német élcsapatokkal szállt szembe, jelentős erő átkelt a folyón, és rázúdult Ottó táborára. Meglepte, és rövid küzdelem után szétszórta a cseheket. ...Konrád lovagjai elsöprő támadást intéztek az Ottó táborának fosztogatásával elfoglalt magyarok ellen, akik ekkor már arra kényszerültek, hogy közelharcba bocsátkozzanak a nehézfegyverzetű németekkel.”

³⁶ Perjés Géza: A höchstadi csata (1704. augusztus 13.). Hadtörténeti Közlemények, 1958/ 3-4. szám A hadtörténelmi irodalom két néven tartja számon a csatát. A német, osztrák és francia feldolgozások a csata szempontjából központibb fekvésű Höchstadról nevezték el, míg az angolok a csatater szélén fekvő Blindheimről, ahol az angol erők zöme alkalmazásra került, s ahol a falut védő franciákat bekerítették. Az angol nyelvhasználatban Blindheim-ből Blenheim lett.

³⁷ Uo.: p.152.

*már világrészeket felölelő hadszínterekben gondolkodik. A taktikában is hatalmas változások vannak: ez az első valódi nagy próbatétele a pikáját elhagyó, szuronyos puskával felszerelt gyalogságnak. A gyalogság elsősorban tűzerejével hat, lökő erejét még nem tudja érvényesíteni, épp ezért a lovassággal teljes együttműködésben harcol.*³⁸

Tehát rohamosan változnak a csapatok alkalmazásának lehetőségei, annak ellenére, hogy a valóságban még huzamos ideig ragaszkodnak a régi elvekhez. *„A huszárok néhány szempillantás alatt szétszóródnak és eltűnnek a szem elől. Am egyszer hirtelen felbukkannak”* (XVIII. századi francia leírás).

A XVIII. századi magyar könnyű huszárság portyázó lesvető harcmodorával jelentős sikereket ért el. A széttagolt harcelőtti alakzatban magát körkörösén biztosító, 1000–2000 főt számláló lovas és gyalogos különítmények, a különböző fedett területrészeket (és köztük a lakott településeket) bázishelyként használva, gondos harcfelderítés után, előre megtervezett módon gyülekeztek és lesben álltak, vagy váratlan rajtaütéseket hajtottak végre, majd ugyanilyen szervezeten és gyorsan visszavonultak és szétszéledtek, hogy újra portyázhasanak. Egy korabeli leírás szerint: *„Mihelyt észreveszi az ellenséget a tiszt, azonnal gyűjtse össze embereit, még ha a felderítést nem is fejezte be. Gyorsan vonuljon vissza a gyalogságához az erdőbe, hogy azon esetben, ha azt ott helyezte el, egyesüljön vele. Ha nem így történt, keressen valamilyen más helyet, amelyet a visszavonuláshoz a legalkalmasabbként válasszon ki.*³⁹

Az együttműködés ellenére az erők még nagyon szétszórtak, nincsenek meg azok a csapásméréshez feltétlenül szükséges csoportosítások, (dandár, hadosztály, hadtest) amelyeket a nagy létszámok már lehetővé tennének, és amelyek képesek lennének önállóan, nagyobb hatáskörrel a siker kivívására. A gyalogság harcrendje még mindig tartja magát ezer éves múltjához; és zárt, a terephez nehezen igazodó vonalban harcol. A megnövekedett hadsereg szervezet, elsősorban a kiterjedt érdektérületek megvédése céljából, jelentősen megváltozott területi kiterjedéssel rendelkező hadszíntéren, hadszíntereken kénytelen tevékenykedni, jelentősen, sok esetben előre kiszámíthatatlanná váló ideig harcolni. Visszatérve a példához, jól érzékelhető a csapatok hadműveleti szintű szétbontakozásának kiterjedése: a hadszíntér mérete közel háromszáz kilométer széles arcvonalra, és ötven kilométer mélységű területre terjed ki. A Szövetségesek a Maas mentén széthúzva helyezkednek el, a holland hadsereg kb. 50 000 fő; az angol hadsereg kb. 20 000 fő; birodalmi erők kb. 50 000 főt jelentenek. A francia-bajor erők számbelileg valamivel gyengébbek (1. számú vázlat).⁴⁰ Célszerűnek tartom megjegyezni, hogy az erők legmagasabb egységenkénti csoportosítása a zászlóalj és az *escadron*,⁴¹ annak ellenére, hogy a mai felfogás szerint, hadműveleti szintű területről és hadászati jelentőségű feladatról beszélhetünk. Ez a tény magyarázat lehet arra, hogy miért volt feltétlenül szükség a csapatok összevonására a csata megkezdése előtt, és miért rejtett magában rendkívül nagy veszélyt minden önállóan végrehajtott manőver.

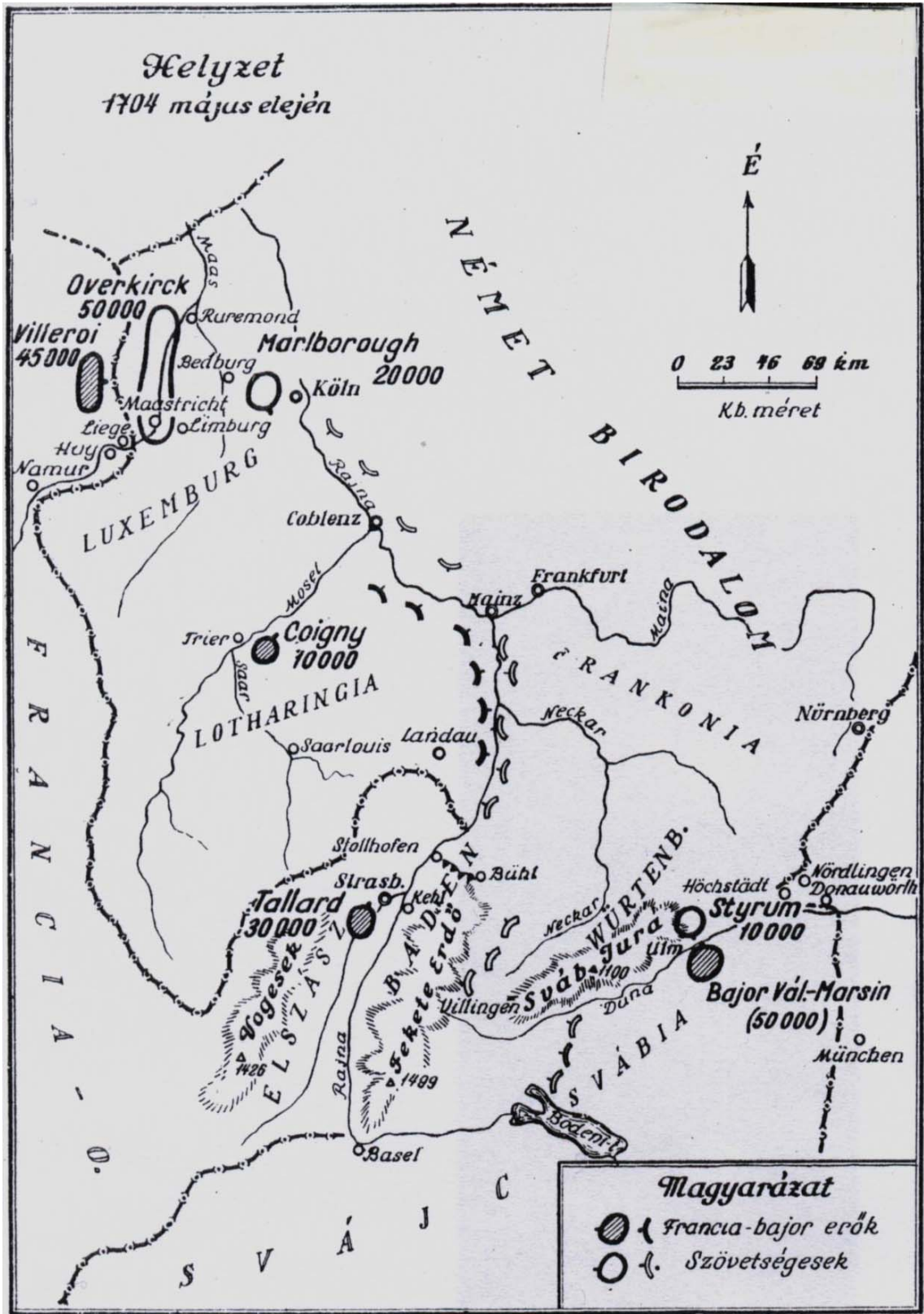
³⁸ Perjés Géza: A höchstadi csata (1704. augusztus 13.). In.: Hadtörténeti Közlemények, 1958. 3–4. sz. p. 153.

³⁹ Jeney Lajos Mihály: A portyázó, avagy a kis háború sikerrel való megvalósításának mestersége korunk gényusa szerint. Magvető Kiadó, Budapest, 1986. p. 111.

⁴⁰ Perjés Géza: A H. csata (1704. augusztus 13.): A kialakult helyzet 1704 május elején. A fr-bajor erők és a Szöv. által elfoglalt területek. In.: Hadtörténeti Közlemények, 1958. 3–4. sz. p. 162.

⁴¹ Uo.: p. 164. (A zászlóalj létszáma ebben az időben — bár a seregek erejét már zászlóaljokban fejezték ki — igen különböző volt. Az adminisztratív egység a század volt, a zászlóalj pusztán taktikai egység. A zászlóalj 3–6 századból állt, századonként kb. 150 fővel. A zászlóaljok létszáma 450–900 fő között mozgott. Átlagosan 600–700 főt vehetünk. A lovasságnál szintén a század volt az adminisztratív egység, 70–80 fővel. A taktikai egység az „escadron” volt, amely mindig két századból állt, létszáma tehát 140–160 fő volt.)

1. számú vázlat *Perjés: A höchstadti csata. In.: Hadtörténeti közlemények 1958. 3-4. szám*

A harcászati szintű kötelékek nagy számú, együttes alkalmazása tette lehetővé a hadászati feladatok végrehajtását. A napjaink értelmezése szerinti fedezőbiztosítás feladatkörébe tartozó tevékenységek elsősorban a körletek, valamint a csoportosítások felvételéhez szükséges menetek végrehajtásának biztosításában merültek ki.

A döntő csata megvívásához szükséges átcsoportosítások és közbeeső harcok végrehajtása után a csapatokkal végrehajtották a szükséges összpontosítást. Augusztus 12-én a szövetségesek elérték a készenlétet a támadás végrehajtásához (2. számú vázlat). A két vázlatot megvizsgálva jól látható a hagyományokhoz való ragaszkodás, az erők nagy területről történő összevonásában, (a harc területe mindössze harminc négyzetkilométer), a harcrend felépítésében, az erők vonalas zárt alakzatú alkalmazásában, a harc megvívásának módjában, mely alapvetően az arcból történő támadást jelentette. Tehát a csata végrehajtásakor már nem alkalmaznak olyan kikülönített erőket, amelyek feladata lett volna a főerők tevékenységének biztosítása, illetve az ellenség közvetlen ráhatásának akadályozása. Érdekes viszont az általános erőviszony, hiszen jól látható a két fél közel azonos számbeli nagyságrendje, melyre alapozva nehezen elképzelhető a támadás és védelem általános elveinek alkalmazása ebben a helyzetben; de erre nem is kell gondolni, hiszen az akkori elvek szerint mindkét fél támadó csoportosításba rendezte erőit. A konkrét tevékenység tulajdonképpen a szövetségesek meglepetésszerű támadásának megkezdésével alakult ki, és dőlt el az, hogy a francia-bajor erők védelemre kényszerültek. A rövid ideig tartó harc továbbra is néhány négyzetkilométernyi területen, viszonylag nagy veszteséggel folyt.⁴²

A harctevékenység mutatóinak elemzése és értékelése után levonható az a következtetés, hogy a 2000 évvel korábban zajlott zámai csatához viszonyítva lényeges eltérés csak a létszám növekedésében van.

Tehát jelentős változásról a harcrend felépítésében, a harc megvívásának módjában és végrehajtásának idejében még akkor sem beszélhetünk, ha közben figyelembe vesszük azt a nem elhanyagolandó ténytet, hogy ekkor már közel háromszáz éve alkalmazták a tűzfegyvereket.

A témám vizsgálata valamint a továbblépés érdekében fontosnak tartom a *hadászati belső és külső vonal* fogalmának tisztázását.

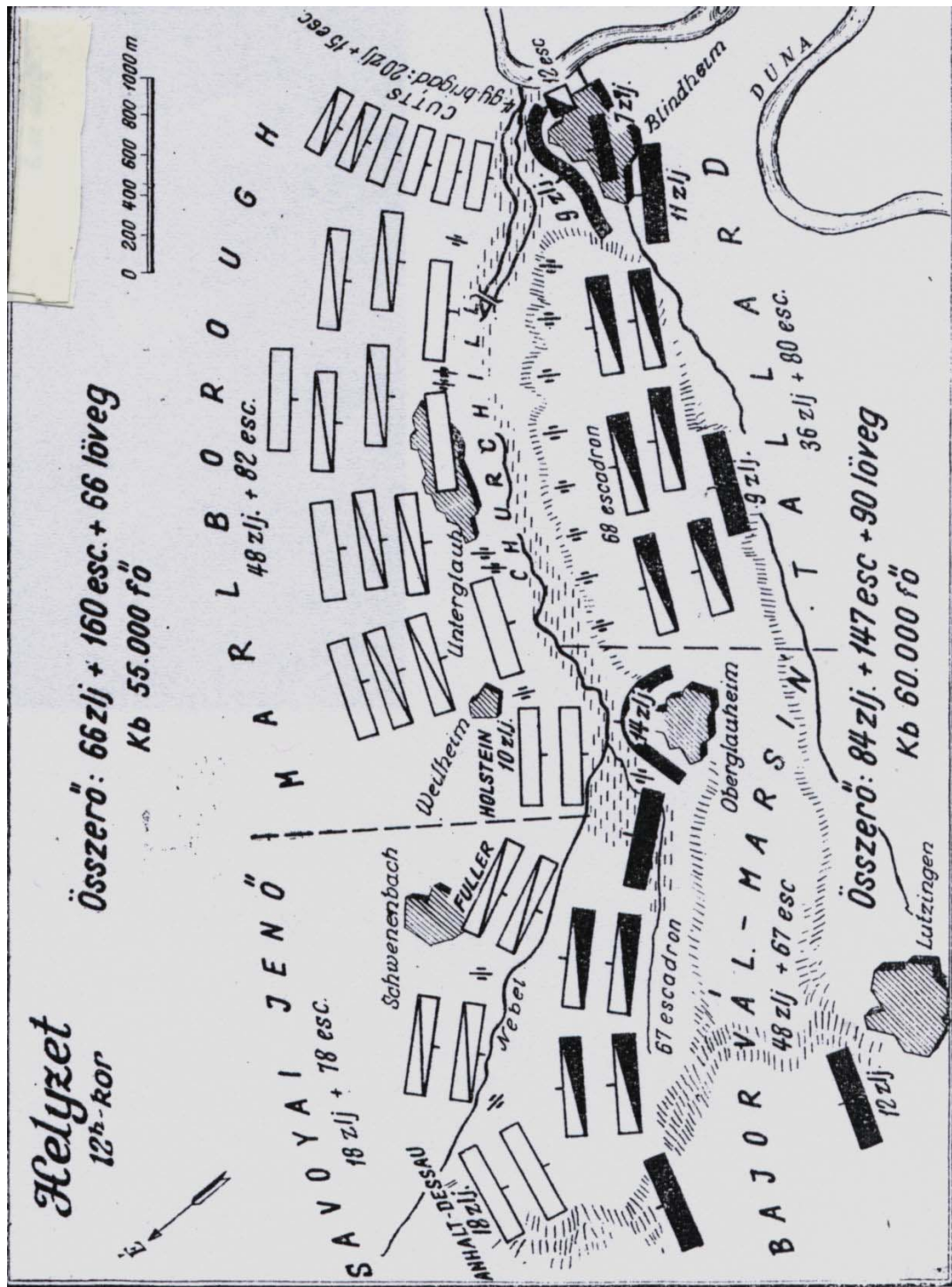
A külső és belső vonal fogalmát a hadtudomány A. H. Jomininek, a francia haderő egyik hadtest törzsfőnökének köszönheti, aki rájött arra, hogy a jelentősen megnövekedett erőknek a hadszíntéren történő mozgatása, elsősorban *felvonulása*,⁴³ majd a csata színhelyén történő *összpontosítása*,⁴⁴ annak sikeres megvívása érdekében, a körülmények befolyásoló tényezőit a legmesszebbmenően figyelembe venni nem jelent mást, mint a hadászati külső vonal alkalmazását. Ezzel egy időben nem vetette el a csapatok belső vonalon történő csoportosításának lehetőségét sem, mivel kortársa.

⁴² Perjés Géza: A höchstadi csata (1704. augusztus 13.). In.: Hadtörténeti Közlemények, 1958. 3–4. szám p. 186. (A szövetségesek veszteségei: 4600 halott és 7600 sebesült, átlagosan 21%-os veszteség. Francia-bajor veszteségek: 5–6000 halott és 7–8000 sebesült, fogságba esett közel 12000, az összes veszteség tehát 28000 fő, ez átlagosan 48–50 %.

⁴³ „A csapatok harctevékenységhez való felkészülésének befejező mozzanata; a végrehajtó erők rendeltetésétől függően, lehet hadászati, illetve hadművelleti. A felvonulás magába foglalja az elhelyezés (béke-elhelyezés) elhagyását, a csapatok menetét (előrevonását), továbbá a tevékenységük megkezdéséhez kijelölt megindulási körletek elfoglalását. A felvonulás végrehajtható a háborút közvetlenül megelőző időszakban, a fegyveres küzdelem kezdetén, illetve annak folyamán, új hadászati műveletek vagy hadműveletek megkezdését megelőzően.” Katonai Lexikon, Zrínyi Kiadó, 1985. p. 164.

⁴⁴ „... a csapatok tűzcsapásainak, továbbá a csapatok ütőerejének, vagyis az erőknek és eszközöknek egysegies elgondolás szerint kifejtett, területileg (irányban) összevont tevékenysége.” Hadtudományi Lexikon. MHTT, Budapest, 1995. p. 301.

2. számú vázlat Perjés: A hochstadti csata. In.: Hadtörténeti közlemények 1958. 3–4. szám

Clausewitz szerint: „a belső vonalon eleve súlyt képezhet s a súllyal egyaránt megverheti a kör területén levő ellenség különálló részeit, és mindig megelőzheti — mivel a kör rádiuszán mozog — az ellenség összpontosításra irányuló törekvéseit.”⁴⁵

⁴⁵ Perjés Géza: Clausewitz. Magvető Kiadó, Budapest, 1983. p. 101.

A témámmal kapcsolatos kérdések igazolása céljából, és Clausewitzet értelmezve, Magyar Tibor is a következő megállapításra jutott: *”Clausewitz, a hadszíntér védelmének problémáival a korlátozott célú háború kategóriájában is foglalkozott. A korlátozott háború sajátosságaiából következően a védő akcióit a következők szerint csoportosította: várak fedezése, úgy, hogy a védő feláll előttük; az ország fedezése széles kiterjedésben; ha ez nem volna lehetséges, akkor gyors mozdulattal az ellenség elé való kerülés; végül őrizkedni kell olyan ütközetektől, amelyekből vereség esetén súlyos károk származhatnának.”*⁴⁶

Már a porosz-osztrák háborúban megjelentek a kisebb erőkkel végrehajtott átkaroló műveletek (amelyek később a porosz francia-háborúban (1870) váltak kiterjedtté). A háború végén a hadászat már kerülte az arctámadást és főként átkarolásokkal és megkezelésekkel döntötte el az ütközetek kimenetelét. Tehát megállapítható az a tény, hogy a fedezőbiztosítással kapcsolatos tevékenységek elvi alapjai már a hadtudományi munkákban is megjelennek, továbbá a csapatok alkalmazása során, a főerők manővereinek biztosítása érdekében, kikülönített szervezeti egységeket (elsősorban lovas csapatokat) alkalmaznak.

Belső vonalról beszélhetünk abban az esetben, ha a hadsereg, erőit összevontan tartva hajtja végre a felvonulást, majd pedig — feltételezve, hogy az ellenség a külső vonalat alkalmazza — excentrikus csapásaival részenként semmisíti meg azt.

Ellenben *külső vonalról* beszélünk abban az esetben, ha a hadsereg, erőit megosztva hajtja végre a felvonulást, majd a csata megkezdése előtt a megfelelő helyen és időben összevonja erőit, és úgy hajtja végre a rohamot. Ez tulajdonképpen a klasszikus értelmezése a két fogalomnak, minden előnyével és hátrányával együtt, amit Napóleon alkalmazott sikeresen hadjáratai során. Ha megvizsgáljuk a két végrehajtási módot, láthatjuk, hogy a végeredmény szempontjából — ha a csapatok összpontosítása és harcrendjének felépítése a csata előtt a megfelelő helyen és időben megtörténik — nem sok változást hoz. Ellenben kihasználva a külső vonalban rejlő azon lehetőséget, hogy a csapatokat a csata megkezdéséig megosztva, és annak megkezdése után, azokat koncentrikusan alkalmazva, minél gyorsabban az ellenség szárnyába, hátába kerülve, elvágva tartalékaitól — az adott lehetőséget kihasználva — akár kétoldali átkarolást végrehajtva, bekerítse az ellenség főerőit, ezáltal megfosztva a kezdeményezés lehetőségétől, megadásra kényszerítse. Az állításom alátámasztása érdekében *Moltke*⁴⁷ erre vonatkozó megállapításait idézem: *„A hadsereg hadtestenkénti megosztottsága normális állapot, és egyesítése valamilyen meghatározott cél nélkül, hiba. A huzamosabb összevonás már az ellátás miatt is kalamitás, gyakran képtelenség, de még a csata felé is sodor; nem szabad tehát végbemennie addig, amíg a döntés pillanata el nem érkezett. Az összevont hadsereg már menetelni sem tud, legfeljebb toronyirányt mozogni. Hogy menetelni tudjon ismét meg kell osztani, ami viszont az ellenség közelében veszélyes.”*⁴⁸

Természetesen a dolog azért nem ilyen egyszerű, hiszen rendkívül sok befolyásoló tényezőt (a haderő nagysága, a hadosztályok, hadtestek száma, azok vezetésének minősége, az erőviszonyok alakulása, mozgatásának lehetőségei, a földrajzi helyzet, a terep adottságai, a fegyverzet minősége stb.) kell figyelembe venni ahhoz, hogy egyik vagy másik forma alkalmazása mellett biztosan lehessen dönteni.

---

⁴⁶ Magyar Tibor: A szárazföldi alkalmi harci kötelékek harceljárásai az államhatár mentén kialakult válság és konfliktus helyzet legveszélyesebb változata kezelésében. Doktori értekezés. ZMNE EKK, Budapest, 1999. p. 39.

⁴⁷ Moltke, Helmuth Karl (1800-1891). A porosz hadsereg vezérkari főnöke.

⁴⁸ Moltke: Über den Einfluss der verbesserten Feuerwaffen auf die Taktik. In.: MW, II.2. p. 63–64.

Csak néhány példát kiragadva bizonyítom, a külső tényezők hatását ezen formák egymáshoz való viszonyának megváltozásában:

1. a hadászat teljesen felszabadul az élelmezés kötöttségei alól;
2. a mozgás feltételei megváltoznak és a megosztott menet részben könnyebbé, részben elkerülhetetlenné válik;
3. a távíró alkalmazásával a hírváltás és az összeköttetés biztonsága megnövekszik, ami csökkenti a koncentrikus forma veszélyeit;
4. a nagyobb hatású tűzfegyverek megváltoztatják a harc feltételeit, ami megint csak odahat, hogy a koncentrikus forma nagyobb jelentőséget kapjon a hadászatban;
5. a racionális elem nagyobb hangsúlyt kap a vezetésben.”⁴⁹

Az 1866. évi csehországi hadjárat kiemelkedő eseménye, a *Königgratzi csata*⁵⁰ legfontosabb adatainak elemzésével bizonyíthatók a megelőző rész állításai.

Nem célom a csata teljes előkészítésének, a felvonulásnak valamint lefolyásának ismeretése, csak azon területek illetve részek kiemelése, amelyek az általam vizsgált kérdésekre válaszokat adnak.

Az osztrák haderő június 20-ig, a hadjárat megkezdésének időpontjáig közel négy hónapot használt fel mozgósításra, felvonulásra, csapatok összevonására, mindvégig a hadászati belső vonal elvét alkalmazva. Ennek megfelelően: „*maga a haditerv is igen egyszerű volt: A földrajzi viszonyokból adódó belső vonal előnyeinek kihasználásán és a Szászországtól Sziléziáig megosztottan álló porosz hadsereg egyes részeinek excentrikus csapásokkal történő megsemmisítésén alapult.*”⁵¹

A porosz haderő (köszönhetően jobban szervezett mozgósítási rendszerének) később kezdhette meg a csapatok összeállítását. A felvonulás is kedvezőbb feltételekkel zajlott, a jól kiépített vasúthálózat segítségével. Ennek köszönhetően a későbbi kezdés ellenére lényegesen korábban elérték a csapatok a készenléletet. A felvonulás befejezésére a csapatok — miután a politikai vezetés nem tudta teljesíteni az eredeti elképzeléseket — lényegesen szélesebb, közel 400 km széles arcvonalon, a hadászati külső vonal elvei szerint bontakoztak szét.

„*Mindent összevéve tehát a széles arcvonalon történő felvonulás és az erők megosztása indokolt volt és nem járt azzal a veszéllyel, hogy az osztrákok összevont erőikkel döntő csapást mérhessenek a felvonult porosz hadseregekre bármelyikére. Moltke számvetéseit a bekövetkező események fényesen igazolták.*”⁵²

Az osztrák csapatok június 28-án megkezdődött visszavonulását követően az események megállíthatatlanná váltak, az osztrák vezetés már képtelen volt változtatni a hadműveleti felépítésen, a csapatok továbbra is a belső vonalra beszorítva voltak kénytele-

⁴⁹ Perjés Géza: A hadászati belső és külső vonal viszonyának alakulása a XIX. század első felében. In.: *Hadtörténeti Közlemények*, 1964. 3. sz. p. 360.

⁵⁰ Uo.: p. 374. Königgratz 1866. július 2-3. Osztrák > < Porosz hadsereg.

Osztrák — Szász hadsereg: Parancsnok: Benedek tábornagy, vezérkari főnök: Henikstein tábornok. Főerők, Benedek parancsnoksága alatt 180 000 fő (6 hdt. + 5 lov. Ho. + hds.tart.tü.) Osztrák — szász csoport. A szász trónörökös parancsnoksága alatt kb. 65 000 fő (2 hdt.). Porosz hadsereg: a porosz király parancsnoksága alatt, vezérkari főnök Moltke tábornok. Elba- hadsereg. Herwarth von Bittenfeld tábornok parancsnoksága alatt 46 000 fő (3 gy.ho.+ 2 lov.ho. + tü.) 1. hadsereg. Frigyes Károly herceg parancsnoksága alatt 93 000 fő (1 hdt. + 4 hdt. Köteléken kívüli ho. + lov. hdt. + tü.)

2. hadsereg. Frigyes Vilmos trónörökös parancsnoksága alatt 115 000 fő (4 hdt. + 1 lov.ho. + tü.). Az osztrák hadsereg egy fő csoportosításban kb. 240 km x 100 km-en Morva-és cseh ország területén (hadászati belső vonalon). A porosz hadsereg három fő csoportosításban kb. 400 km x 100 km-en Szász-Poroszország, valamint Szilézia területén (hadászati külső vonalon).

⁵¹ Uo.: p. 372.

⁵² Perjés Géza: A hadászati belső és külső vonal viszonyának alakulása a XIX. század első felében. In.: *Hadtörténeti Közlemények*, 1964. 3. sz. p. 376.

nek védelmi harcokat folytatni. A gyalogság helytállása kiemelkedő volt, de a döntő ütközetben tehetetlenül álltak a három hadsereg által végrehajtott kétoldali átkarolással támadó porosz erőkkel szemben; nem volt más megoldás, csak a visszavonulás, amely viszont összességében szervezeten folyt, és gyors elszakadást biztosított a koncentrikus támadás végrehajtásában tapasztalatlan, összekeveredő porosz erők előtt. A hadjárat elemzését az elmúlt időben sokan megtették, és számtalan érvet felsorakoztattak mindkét fél oldalán és ellenében, de azt nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy ismét lezárult egy korszak a hadászat történetében. Már körvonalazódik egy minden eddiginél intenzívebb fejlődés a gépesített háború teljes kibontakozására.

Összegezve a példában szereplő adatokat és tényeket, a hadszínteret vizsgálva megállapíthatjuk, hogy a *döntő csata*⁵³ (helyszínén túl a csapatok felvonulását valamint a résztükközeteket magába foglaló területet, az alkalmazott erők növekedését is beszámítva) jelentősége lényegesen nagyobb az ezt megelőző hadjáratokhoz képest. Adódik ez a csapatok lehetőségeiből: önálló feladat végrehajtására képes hadműveleti szintű szervezetek, minőségileg és mennyiségileg javuló *fegyverzet*,⁵⁴ megfelelő tagolás (hadászati külső vonal előtérbe kerülése), út- és vasúthálózat bővülése, vezetés korszerűsödése (képzett törzsek felállítása, távíró feltalálása). Szoros összefüggésben az előbb felsorolt tényekkel azt is kijelenthetjük, hogy az alkalmazott erők nagysága adott területen, már lényegesen kevesebb, mint ötven évvel azelőtt; ugyanakkor az is világosan látszik, hogy a hadjáratra (a felvonulást leszámítva 14 nap) és ezen belül a döntő csatára (a visszavonulás idejét leszámítva 2 nap) fordított idő jelentősen megnőtt.

A kutatási eredmények igazolják, hogy a haderők — és ezzel együtt alkalmazásuk elveinek — fejlődésében ismét egy mérföldkőhöz érkeztünk. A társadalom, a gazdaság, de különösen az ipar fejlődése a továbbiakban lehetővé tette a haderők további létszámának növelését, ami feltétlenül megkövetelte a harcászati szintű szervezetek, az azt irányító törzsek felépítésének változtatását, korszerűsítését, a vezetés, mind szakmai (törzsek létszámának növelése, képzése, törzscsoportok funkcionális kialakítása), mint pedig technikai oldalról (vezetéstechnikai eszközök alkalmazása: távíró, később távbeszélő) történő fejlesztését. Az első világháború kirobbanásáig a fegyverek mennyiségi növekedése (de talán még ennél is fontosabb minőségi javulása) szükségessé tette a csapatok harcászati, hadműveleti, hadászati alkalmazását szabályozó elvek teljes átalakítását. A gyalogsági fegyverek pusztító erejének, a tüzérségi löszerek, majd a háború folyamán megjelenő repülőgépekről ledobott bombák határfokának jelentős mértékű növekedése megkövetelte a kiképzett katonatömegek pótlását (kötelező sorozás, katonai szolgálat bevezetése), a békelétszám jelentős megemelését és megtartását. Az országok hadvezetése, alkalmazkodva illetve elvetve az akkori és az elődök által kidolgozott elvek szerint készültek valamint készítették elő a háborút. Már a tervekből és a rendelkezésre álló erők nagyságából is kitűnt, hogy minden eddiginél nagyobb erők igénybevételeivel, földrésnyi területi kiterjedéssel, továbbá időben rendkívül hosszan elnyúló har-

⁵³ A csatának nevezett hadászati művelet a II. világháborúban a szemben álló hadseregek, nagy jelentőségű, döntő összecsapásainak sorozatából állt, amely nagy térségekben, hosszú időn át, megszakítás nélkül, elkeseredett küzdelemben, megfeszített ütemben folyt le, és eredménye a háború menetét, sőt kiemelését jelentősen befolyásolta. Hadtudományi Lexikon, MHTT, Budapest, 1995. p.192.

⁵⁴ Perjés Géza: A hadászati belső és külső vonal viszonyának alakulása a XIX. század első felében, In.: Hadtörténelmi Közlemények, 1964. 3. sz. p. 362. A gyalogsági fegyver hordtávolsága tízszeresére, tűzgyorsasága háromszorosára növekedett, a hátultöltő rendszerek bevezetésével pedig lehetővé vált a fekvő testhelyzetben való tüzelés is. (a porosz gyalogság minőségi erőfölénye nagymértékben köszönhető a Dreyse puska minőségi fölényének az osztrákok által használt hagyományos elöltöltős rendszerűnél). A tüzérség lövegeinek lőtávolsága ötszörösére növekedett, a löszabotossága megjavult, a lövedékek tökéletesített gyújtó szerkezetei pedig nagyobb hatást biztosítottak.

cok, csaták, ütközetek végrehajtása után lehet a győzelmet kivívni. Annak ellenére, hogy a német haditerv szerzője *Schlieffen*⁵⁵ sikraszállt a gyors lefolyású háború, az ellenség hadseregének hadászati átkarolásának — továbbra is fenntartva a döntő ütközet elsődlegességét —, bekerítésének valamint megsemmisítésének gondolata mellett. A háború végére ennek az elvnek a megvalósíthatatlansága igazolódott be.

Ezzel párhuzamosan a Tanácsköztársaság harcaiban is nyilvánvalóvá vált, hogy a kialakult hadművészeti gyakorlat nem alkalmazható. A hadműveletekre nem a kiépített és mélységben tagolt összefüggő védelmi rendszer volt a jellemző, hanem a szabad szárnyak, a mobilitás, támadás és védelem manőverező jellege. Az 1919. április 22-23-ai váratlan román betörés nyomán Debrecennél keletkezett rés lezárására Stromfeld a következőképpen rendelkezett: „...szakítson a székely hadosztály a kordonszerű felállással és a csoportokat összevonva és ezen csoportoknak egyöntetű és támadólagos harcászati vezetése által(...) vessen gátat az inferior ellenség előrenyomulásának.”⁵⁶

Julier Ferencről idézve, néhány gondolat erejéig ismét visszatérek a felvonulás — mint az egyik legjelentősebb tevékenységi fajta — értelmezésére, hiszen a megelőző időszakhoz képest lényeges minőségi változáson mentek át a végrehajtáshoz szükséges eszközök. Ezzel egy időben az alkalmazási elvek kialakítása során megjelenik a *fedezőbiztosítás* fogalma és feladatrendszere, valamint a hozzá kapcsolódó szervezetek is. „A hadtudósok legújabbán sokat foglalkoznak azzal a gondolattal, hogy az állam haderejének felvonulása a régi szokástól eltérőleg, célszerűbben két részletben történhetné. A békeállományú hadsereg volna az első lépcső(...) ez rendelkezésre állna arra, hogy a hadműveleteket a készületlen ellenséggel szemben azonnal megkezdhetné, katonailag fontos területeket foglalhatna el, az ellenség számára döntő jelentőségű vonalakat szállhatna meg (...) az első lépcsőben minden hadi feladat megoldására kiválóan alkalmas hivatásos hadsereg biztosítaná a (...) mozgósítást és az időt arra, hogy a hadviselési erő minden téren harckész állapotba helyeztessék. (...) A jól edzett és állandóan gyakorlatban levő békelétszám alakítaná a hadsereg támadó részét, az öregebb és gyakorlatlanabb tartalékos legénységből alakuló néphadsereg volna az állásharc megvívására hivatott rész.”⁵⁷

Az első világháború tapasztalatai bizonyítják, hogy a fegyveres harc eszközeinek fejlődése következtében, azzal párhuzamosan mindjobban növekszik a *háború kezdeti időszaka*⁵⁸ hadászati jellegű műveleteinek szerepe, továbbá a műveletek előkészítésével és végrehajtásával kapcsolatos elvek, valamint a kapcsolódó tevékenységek jellege, fajtái. „A felvonulás, szétbontakozás során minden vezérkar és főparancsnokság arra törekedett, hogy elérje és megvalósítsa: a biztonságot (biztosítást), amelyet a fedezőerőkkel értek el. Fedezőerőként alkalmazták a békében is a hadiállományon tartott, vagy a háborút közvetlen megelőzően hadiállományra feltöltött erőket, amelyeket olyan csoporto-

⁵⁵ Alfred Schlieffen (1833-1913), vezds. (1891–1905 között a német vezérkar főnöke). Az általa kidolgozott terv a Francia- és Oroszország elleni kétfrontos háború megvívására vonatkozott. Elgondolása szerint a nyugati német haderő — Metz városától (Franciaország) északra felvonuló, harmincöt hadtestből álló — erős jobbszárnyának Luxemburgon, Belgiumon, és Hollandián keresztül Észak-Franciaországba kellett volna betörni... In.: Hadtudományi Lexikon, MHTT, Budapest, 1995. p. 1212.

⁵⁶ Hetés Tibor: Stromfeld Aurél. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1978. p. 99.

⁵⁷ Julier Ferenc: A hadviselés művészete. Magyar Szemle Társaság, Budapest, 1931. p. 26-42.

⁵⁸ Bognár Gyula: A gépesített hadtest felvonulásának, szétbontakozásának alapjai. ZMNE EKK, Egyetemi jegyzet, Budapest, 2001. p. 5. „Az első világháborúban — a haditechnika viszonylag alacsony fejlettségi színvonalá miatt — a kezdeti időszak alatt azt a 15-20 — vagy annál több — napos időt értették, amely a hivatalos hadüzenettől és az általános mozgósítás elrendelésétől a főerők határmenti megütközéséig terjedt, (...) fő tartalmát a fegyveres erők fő erőinek mozgósításában, valamint a hadászati összpontosítás és szétbontakozás végrehajtásában látták. A felvonulást tartották a kezdeti időszak fő tevékenységének.”

sításban, olyan feladatokkal alkalmazták, hogy az tegye lehetővé a főerők terv szerinti összpontosítását és felvonulását, illetve képesek legyenek elhárítani még a túlerejű ellenség idő előtti támadását is.”⁵⁹

Végül összehasonlítva a felvonulással kapcsolatos eddigi meghatározásokat a Magyar Honvédség Összhaderőnemi Doktrínájában találhatóval megállapítható, hogy az alapvető jelentésében nem változott és valószínűleg nem változik, mindaddig, amíg a végrehajtásához rendelkezésre álló eszközzrendszer, a „hagyományos” meghatározás keretei közé tartozik.

*„A felvonulás a katonai műveletekhez kapcsolódó tevékenység. A csapatok szervezett és időbeni felvonulása és a szükséges harcértékben való beérkezése a hadművelési területre vagy az alkalmazás körzetébe meghatározó lehet a támadás vagy a védelem sikeres végrehajtása, illetve egy kibontakozó válság megfékezése szempontjából.”*⁶⁰

Miért ragaszkodott a német vezetés a két világháború közötti időszakban, továbbra is Schlieffen elképzeléseire. Miért nem látta be Fuller⁶¹, Liddell Hart⁶² vagy Guderian⁶³ ennek tarthatatlanságát? A válasz megint csak a fegyverzet, a technikai eszközök két világháború között végbemenő óriási fejlődésében keresendő. Ne felejtjük el, hogy az első és a második világháborút megkezdő gépesített csapatok közötti különbség, két új fegyvernem megjelenésében keresendő, melyek: a légierő valamint a harckocsizó fegyvernem. Továbbá azt is figyelembe kell venni, hogy ezek alkalmazásának legkorszerűbb elvrendszerét Liddell Hart és Guderian a háború megkezdéséig kidolgozták. A húszas években a halogató harcot időnyerés illetve az ellenség lekötése céljából vívták, a védelmet és a támadást alkalmazták a „... halogató védelemben, melynek csak időnyerés a célja, a csapatok rendes védelmi feladatot kapnak.”⁶⁴ „Ha a halogató harc célja az ellenség lekötése, széles arcvonalon (erős tüzéséggel) támadást kell alkalmaznunk, midőn a csapat határozott támadási parancsot kapjon. A támadás sikerültével esetleg ismét a halogató védelem szabályai szerint kell eljárni.”⁶⁵

A fedezőerők feladatának végrehajtására, a halogató védelem megvívásához, tüzéséggel támogatott felderítő osztagokat és járőröket alkalmaztak a főerők előtt 4-6 óra időtartamra. A tüzéséget, a géppuskákat a legszükségesebb gyalogsági fedezet alatt széles arcvonalon szétbontakoztatták, hogy a lehető legnagyobb lőtávolságra tudjanak tüzelni. A lekötőerők zömét tartalékban hagyták. A tüzesszerek az ellenséget a lőtávolságuk felső határán szétbontakozásra készítették, majd lépcsőzetesen visszavonultak. A követelmények szerint a következő terepszakasz 8-10 kilométerrel hátrább volt kijelölve.

*„A halogató támadás: célja: időnyerés, egyben az ellenség lekötése, más irányokba való terelése! Határozott támadási feladatot, de korlátozott támadási célt adjunk. Lényeg: Támadás terepszakaszról-ra! Mindig csak olyan messze, mint azt a harccél=az ellenség megtévesztése, lekötése megkívánja.”*⁶⁶

⁵⁹ Bognár Gyula: A gépesített hadtest felvonulásának, szétbontakozásának alapjai. ZMNE EKK, Egyetemi jegyzet, Budapest, 2001. p. 6.

⁶⁰ Magyar Honvédség Összhaderőnemi Doktrína. Honvédelmi Minisztérium, Budapest, 2005. p.21.

⁶¹ Richard Buckminster Fuller (1895–1983).

⁶² Heinz Guderian (1888-1954). A német hadsereg páncélos csapatainak megszervezője, 1938-1941-ben parancsnoka, 1943–44-ben főfelügyelője, 1944–45-ben a hadsereg vezérkari főnöke.

⁶³ Sir Basil Henry Liddell Hart (1895–1970) angol történész

⁶⁴ Szundy Géza: SEGÉDLET a harcászati és gyakorlati szabályzatok, a harc és harceljárást tárgyaló fejezeteinek tanulmányozásához. Szeged, 1927. p. 249.

⁶⁵ Uo.: p. 250.

⁶⁶ Berger Károly VKSZT alezredes: A vezetés kézikönyve. Stádium Sajtóvállalat Részvénytársaság, Budapest, 1930. p. 427.

„A halogató harc: védelmi jellegű olyan tevékenység, amelynek során az ellenség előnyomulását a lehető legnagyobb mértékben akadályozzák, kerülve a vele való összecsapást.”⁶⁷

A halogató harc fogalma tehát nem korlátozódott csak a védelmi jellegű tevékenységek végrehajtására, ezért — mind harcászati, mind pedig hadműveleti szinten: — „A korszerű halogató harc nem passzív harceljárás, hanem — a kezdeményezés megragadásáért és megtartásáért, valamint az ellenségnek jelentős veszteség okozásért folytatott — aktív, összefogott harc, amely a védelem és a támadás aktív elemeit, eljárásait kell, hogy alkalmazza az első hadművelet sikere érdekében.”⁶⁸

Az első és második világháborúban alkalmazott alapvető eljárási módok, elsősorban a német haderőben a „Támadásban a gyalogság első csoportja kitapogatta az ellenség állásait, a második kikereste a gyenge pontokat és áthatolt azokon, a harmadik pedig támogatta a másodikat és oltalmazta a szárnyakat. A hadosztály fennmaradó része felszámolta a megkerült támpontokat, kihasználva a hézagokat a megkerülésre.”⁶⁹

Tehát az akkori lehetőségek valamint az elvek ismét zöld utat adtak az amúgy is agresszorként fellépő német vezetés számára. Ezzel szemben áll a francia *De Gaulle*,⁷⁰ aki ebben az időszakban még nem ismerte fel a harckocsisapatokban rejlő csapásmérő erőt, továbbá az első világháború tapasztalataiból (lehet, hogy tévesen) azt a következtetést vonta le, hogy a védelmi tevékenységek minden szempontból kedvezőbbek a támadónál, továbbá megfelelő erődrendszerek kiépítésével bármilyen ellenséges csapás fel-tartóztatható.

A következő táblázat segítséget nyújt a „tér–erő–idő” egymáshoz való viszonyának összehasonlító elemzéséhez.

---

⁶⁷ Hadtudományi Lexikon. Magyar Hadtudományi Társaság, Budapest, 1995. p. 494.

⁶⁸ Berek Lajos: A védelmi harc új módja a halogató harc. In.: Új Honvédségi Szemle, 1995. 2. sz. p. 31.

⁶⁹ Hadműveletek a nyugati világban. p. 901.

⁷⁰ Charles de Gaulle (1890–1970) francia tábornok, köztársasági elnök. Egyike az elsőeknek, akik a páncélosokra és a légiereőre épített aktív védelem elméletét kifejtették (az erődítményre támaszkodó passzív védelmi rendszerrel szemben, lásd Maginot-vonal).

3. számú táblázat

Adatok az első és a második világháborúról⁷¹

	Első világháború (1564 nap = 4 év, 3,5 hó- nap)	Második világháború (2194 nap = 6 év)
Részt vevő államok	36	61
Semleges államok	17	6
Hadszínterré vált orszá- gok*	14	20

* A Hadszínterek területe: az első világháborúban: **4 000 000 km²**;
a második világháborúban: **22 000 000 km²**.

	Első világháború (1564 nap = 4 év, 3,5 hó- nap)	Második világháború (2194 nap = 6 év)
Lakosság száma	1 050 000 000 fő	1 700 000 000 fő
Behívottak száma	70 000 000 fő	110 000 000 fő
Sebesültek száma	20 000 000 fő	35 000 000 fő
Halottak száma	10 000 000 fő	50 000 000 fő

	Első világháború (1564 nap = 4 év, 3,5 hó- nap)	Második világháború (2194 nap = 6 év)
Gyártott repülőgépek	160-190 000	653 000
Gyártott harckocsik	9 000	287 000
Gyártott lövegek	140 000	1 041 000

A **katonai kiadások** az első világháborúban **213 000 000 000 dollárt** (213 milliárd dol-
lár), míg a második világháborúban **1 117 000 000 000 dollárt** (1 117 milliárd dollár)
jelentettek.

Az adatok elemzése és értékelése után megállapítható, hogy a hadszínterek területe öt és fél szeresére nőtt, viszont a részt vevő erők létszámának növekedése az ötven százalékot sem éri el, ugyanakkor négyszer annyi repülőgépet és harmincszor annyi harckocsit alkalmaztak. Következésképpen ebből a néhány adatból is jól kitűnik az a tény, hogy a korszerű eszközök alkalmazása (pedig itt csak mennyiségi számadatok, nem pedig minőségi mutatókkal növelt adatok találhatóak) lényegesen lecsökkenti az alkalmazott erők nagyságát adott területen történő tevékenységhez. Az alkalmazott erő és a tér arányainak változása meghatározásánál, mint az előző egyszerű példából is kitűnik, viszonylag egyszerű a dolgunk, de közel sem ilyen egyszerű az idő kapcsolata a másik két elemmel. Vegyük például — azonos körülményeket feltételezve — a tér változását: ebben az esetben nem feltétlenül növekszik, vagy csökken a feladat végrehajtására for-

⁷¹ Az egyetemes és magyar hadművészet fejlődése az ókortól napjainkig. Tankönyv, Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1986. p. 170.

dított idő abban az esetben, ha az erők nem változnak, de óhatatlanul megnövekszik, vagy csökken abban az esetben, ha az egyik fél ereje változik. Másképpen alakul a helyzet abban az esetben, amikor az erők nagyságrendi változását vizsgálva a teret is változtatjuk, például az erőket a lehető legkisebbre csökkentve, viszont a teret a lehető legnagyobbra növelve eljuthatunk addig a pontig, hogy az idő változatlan marad, sőt adott esetben nő, mivel az erők — azonos képességeket feltételezve — elkerülik egymást. Figyelembe véve az akkori lehetőségeket, (technikai felderítés csak a radar technika feltalálása után). Napjaink korszerű haderőinek lehetőségeit vizsgálva (felderítő műholdak, elektronikai felderítés, integrált felderítési rendszer, vezetési hadviselés), már elképzelhetetlen ez az extrémnek minősíthető helyzet kialakulása. Természetesen ez a hadműveletre fordított idő nem keverhető össze a háborúra fordított összes idővel, még akkor sem, ha összefüggéseket feltételezhetünk, hiszen a második világháború végére a döntő csata elmélete idejét múlta.

A páncélos gépesített alapú tömeghadseregek ütközeteit hozó második világháborúban és az azt követő nagyobb helyi háborúkban — amelyeket a körülményekhez igazodva a világháború hadászati elvei szerint vívtak meg — a kevés erő nagy térben való alkalmazásának problémáit elsősorban a fedezőerők, illetve a mozgékony védelemben az ellenség lekötésére, kifárasztására rendelt erők harcaiban lehet nyomon követni.

Liddell Hart szerint: *„ha az ellenség túlerővel rendelkezik úgy általában véve, mint egy adott terepszakaszon (...) kívánatos lehet várni addig, amíg az erőegyensúly változik (...) a változást a kockázatos csapások helyett az ellenség erőinek lekötésével, meggyengítésével, szűrésokkal érhetjük el (...) továbbá a feladat megoldható az ellátási vonalak megportyázásával, helyi rohamokkal (...) kedvező terepszakaszon az ellenség rohamra csábításával, olyan tevékenységekkel, amely túlzott erőmegosztást idéz elő és kimeríti fizikai képességeit és morálját.”*⁷²

A háború befejezését követően két fontos feladat előtt állt a világ: a hadseregek minél gyorsabb leszerelése és a politikai instabilitás megszüntetése. Abban a helyzetben, amikor a hadsereget is kiszolgáló technikai fejlődés létrehozta az atombombát, majd később rendszerbe állította a rakétatechnológiát. Ezzel párhuzamosan a minőségi változáson átesett légierő (lőkhajtásos nagysebességű és nagy hatótávolságú eszközök), alkalmassá vált a szárazföldi csapatok nagy mélységű támogatása mellett, hadszíntereken túlnyúló tevékenységre (ezáltal megszűnik a hátország biztonsága). A szárazföldi csapatok, ezen belül a harckocsi csapatok (stabilizátor, töltőautomata, tűzvezető rendszer) együttműködve a légierővel, kihasználva annak eredményeit, képesek nagymélységű csapások végrehajtására. A gyalogságból, teljes egészében gépesített lövészcsapatok (korszerű automata fegyverek, kézi páncéltörő eszközök) alakultak, ezzel megteremtették a lehetőségét a nagy területeken végrehajtható manővereknek. A támogatás rendszerébe tartozó elemek: fegyverzeti, haditechnikai, műszaki és ellátó kapacitásai átalakultak a harcoló csapatok igényeinek megfelelően. A vezetési rendszer, alkalmazva a háború tapasztalatait, kialakította hármas tagozódását, és folyamatosan korszerűsítette technikai bázisát: a rádiótechnika feltalálása óta, a *vezetési hadviselést*⁷³ kiszolgáló számítógépes rendszereken, elektronikai harceszközökön át, a műholdas távközlésig. A hideg-

⁷² Liddell Hart, Basil Henry: The strategy of indirect approach. Faber and Faber Limited, London, 1953. p. 186.

⁷³ „A vezetési és irányítási hadviselés egy katonai művelet, melynek alapvető célja az információs fölény kivívása, ezáltal téve képessé a saját erőket a helyzet befolyásolására, illetve arra, hogy akaratát a szemben álló félre rákényszerítse. (command and control warfare)” Magyar Honvédség Összhaderőnemi Doktrína. Honvédelmi Minisztérium, Budapest, 2005. p. 160.

háború időszakában — elsősorban a szovjet elképzelések szerint továbbra is — a korszerű technikai ellátottság ellenére — tömeghadseregek álltak készenlétben, egy küszöbön álló — (tömegpusztító fegyverek alkalmazásával végrehajtott) világméretű háború megvívásához. A tér fogalma ebben az időszakban már egyáltalán nem szűkült le hadszíntérre vagy hadszínterekre, hiszen a hordozó eszközök bárhova, nagy pontossággal voltak képesek célba juttatni, milliókat elpusztító atom-, hidrogén- vagy neutronbombákat. Az idővel kapcsolatos elképzelés pedig teljesen leszűkült az első csapás végrehajtására, hiszen a rendelkezésre álló atomeszközök pusztító képessége többszörösen meghaladta az egész világ népességének elpusztításához szükséges mennyiséget.

Ez a neuralgikus helyzet megoldódni látszik, a két világrendszer szembenállásának megszűnése, az atomarzenál folyamatos csökkentése és korlátozása, a hagyományos fegyverek és haderők folyamatos csökkentése révén. A fegyverzetek korszerűsítésével előtérbe kerültek azok a nagy pontosságú (intelligens) fegyverek, amelyek már teljesen elvesztették tömegpusztító jellegüket. A csapatok eszköztárában megjelennek a nem halálos fegyverek, a jövő harceljárásai (a pszichológiai, technotronikus, geofizikai). „Ezek a kísérletek arra irányultak, hogy olyan eszközöket és eljárásokat fejlesszenek ki, amelyek alkalmasak az ellenség személyi állománya harci moráljának csökkentésére, tervszerű cselekvésének meggátolására, pánik előidézésére stb., vagyis olyan harci körülmények létrehozására, melyek a saját katonai tevékenységek sikerét elősegítik.”⁷⁴

A gépesített lövész-, harckocsicsapatok nagyarányú leszerelésével párhuzamosan, folyamatosan fejlesztik a könnyű, gyorsan mozgó, nagy tűzerőt mozgatni képes, *manőverező hadviselést*⁷⁵ folytató csapatokat (Objective Force).

Mindehhez elengedhetetlenül szükséges a vezetési rendszer szervezeti és technikai (automatizált vezetési rendszer) korszerűsítése. „Az elektronikai, informatikai, vezetési technológia minden szinten tapasztalható tömeges elterjedése, az információs hadviselés (Information Warfare-IW), az elektronikai hadviselés (Electronic Warfare-EW), vezetési hadviselés (Command and Control Warfare-C2W, vagy összefoglalóan C4I2EW (Command, Control, Communication, Computer, Intelligence, Information and Electronic Warfare) egyre nagyobb részarányt tesz ki, és egyre különlegesebb képességekre tesz szert.”⁷⁶

KÖVETKEZTETÉSEK

Összegezve a történelmi példák adatait, a hadtudomány legújabb elveit, az elkövetkezendő évtizedben biztosítva lesznek azok a feltételek (elsősorban technikai), amelyek elengedhetetlenül szükségessé teszik a „tér-erő-idő” kapcsolatrendszerének, egymásra hatásának továbbfejlesztését és gyakorlati megvalósítását. Ezzel párhuzamosan minden feltétel adott a manőverező főerők tevékenységeinek fedezőbiztosítását végrehajtó alkalmi harci kötelékek működtetéséhez.

⁷⁴ Kőszegvári Tibor: A jövő fegyverei és harceljárásai. In.: Hadtudomány, MHTT, 1995.1. szám p. 37.

⁷⁵ Lester, W. G.: Szovjet manőverező harceljárás a jövő konfliktusaiban. Military Review, USA 1990. 12. („Az összefüggő arcvonalú hadviselés nagyjából hasonlít az amerikai futballra. Egy támadó és egy védő csapat néz egymással szemben a vonalnál. Rövid ideig tartó összpontosítást követően megpróbálnak teret nyerni, vagy előnybe kerülni, illetve meggátolni ezek elérését, mindezt úgy, hogy mindkét fél erőinek zöme, nagyjából egy képzeletbeli vonal egyik, illetve másik oldalán mozog a tér egyik végétől a másikig. A manőverező hadviselés viszont inkább olyan, mint az európai futball. Egyazon csapat tagjai állandó mozgásban, a teljes tér mélységében szétszóródva egyidejűleg védekeznek, támadnak, vagy éppen átmennek egyikből a másikba. A csapat tagjai gyorsan egyesülnek ideiglenes támadó vagy védő csoportokba, majd széttagolódnak a tevékenység céljának megfelelően.”)

⁷⁶ Ványa László: A hadviselés különleges eszközei, a nem halálos fegyverek. In.: Hadtudomány, MHTT, 1998. 2. sz.

A témával kapcsolatos kérdések kutatásához elengedhetetlenül szükségesnek tartottam ezt a történelmi felvezetést, még akkor is, ha csak néhány területen tértem ki a fedezőbiztosítás elméleti kérdéseire valamint az azt végrehajtó erők tevékenységeinek tárgyalására. Ennek ellenére biztosítottak látom néhány, a jövőben is jól hasznosítható következtetés levonását.

Elsőként mindenképpen a térrel kapcsolatos megállapításokat célszerű összefoglalni, hiszen bármilyen tevékenységről is legyen szó, objektív valóságként ezzel állunk szembe először. A vizsgálatot leszűkítve a katonai tevékenységek végrehajtására (és az ahhoz szükséges terület nagyságára) megállapítható, hogy a rendelkezésre álló lehetőségek az elmúlt évezredek alatt semmit sem változtak, hiszen a földtörténet ezen időszakában nem változott a rendelkezésre álló terület nagysága. Ennek következtében a harctevékenységek végrehajtásához igénybe vehető terület is csak abban az értelemben korlátozódik adott kiterjedésre, amennyiben a rendelkezésre álló erők és eszközök nagyságrendje, minőségi mutatói igénylik a nekik szükséges részt. Tehát a fegyveres küzdelem fejlődésének kezdeti szakaszában a harctevékenységek végrehajtásához szükséges terület növekedése vagy csökkenése egyenes arányban volt a másik elem, azaz az erők nagyságrendjének növekedésével vagy csökkenésével. A későbbiek során, konkrétan a tűzfegyverek szervezett alkalmazásának időszakában, azok hatótávolságának függvényében akkor is növekedett a harcterület, ha a rendelkezésre álló erők nagyságát változatlanul tekintettük. Ennek következtében a hadszíntéren belül a közvetlen harctevékenységekre felhasznált területeken kívül megjelennek olyan részek is, melyeket a csapatok nem vesznek igénybe. Ha e területek az ellenség és a saját erők közt helyezkedtek el, biztosítani kellett a saját főerők felvonulását, csoportosításának kialakítását, függetlenül attól, hogy támadó vagy védelmi tevékenység végrehajtására készültek fel. Erre az időszakokra tehető azoknak az erőknek a megjelenése, kikülönítése a harcrendben, amelyek feladatát képezte a főerők tevékenységének biztosítása, az ellenség akadályozása, megtévesztése.

Tovább fokozódott ezen erők alkalmazásának szükségessége a gépesített hadsereg, valamint a tűzfegyverek korszerűbbé válása során. Az új fegyvernemek és haderőnemek megjelenése folytán többszörösére nőtt szerepük a műveleti területen, időben hosszan elnyúló tevékenységek biztonságos végrehajtásához.

Ebben az időszakban — figyelembe véve azt a tényt, hogy az erők nagyságrendje viszonyítva a korábbi időszakokban végrehajtott harctevékenységekben résztvevő erőkhöz és a végrehajtáshoz szükséges terület nagyságához messze elmaradt, ellenben a tevékenységekre fordított idő a többszörösére nőtt — már elengedhetetlenül szükségessé vált olyan kötelékek alkalmazása, amelyeket konkrét feladatra, több fegyvernemhez tartozó erőből úgy állítottak össze, hogy a főerők érdekében hosszabb időn keresztül képesek legyenek (akár önállóan is) feladatokat végrehajtani. Tehát összegzésként megállapítható, hogy a fedezőbiztosítás feladatai végrehajtására képes alkalmi harci kötelékek kialakulására és azok fejlődésére e három tényező jelenléte a tevékenységek végrehajtása során jelentős befolyást gyakorol, és a jövőben — alapvetően a fegyveres küzdelem elveinek és gyakorlatának folyamatos átalakulása, a fegyverrendszerek korszerűsödése valamint a műveleti terület korlátlan kiterjedése következtében — tovább változik, folyamatosan átértékelődik.

1.1.3 Az alkalmi harci kötelékek fedezőbiztosító erőként történő alkalmazásának fejlődése

A technikai eszközök fejlődésének következtében szükségessé vált az alkalmazási elvek, fogalmak, az alkalmazáshoz szükséges erők szervezeti átalakulása, átalakítása. Az alkalmi harci kötelékek kialakulásának, fejlődésének, alkalmazásának elengedhetetlenül fontos és szükséges feltétele volt a harc megvívásához szükséges eszközrendszer nagyarányú létrehozása, fejlődése, működtetésükhöz szükséges szervezetek kialakítása. A főerők biztonságos tevékenysége, megóvása érdekében szükségessé vált olyan rendszabályok kialakítása, amelyek lehetővé tették a kapott feladatok, meghatározott időre történő végrehajtását, mert ez csökkentette az ellenség csapásainak eredményességét.

A két világháború között kialakult elvekben a szabályzatok tanulmányozása során látható az a kettősség, amely egyrészt megjelenik az akkori hagyományosnak mondható eszközök és erők (lovasság) alkalmazásában, másrészt pedig megjelenik a korszerű technikai eszközöket (a lovasságot leváltani készülő harckocsi) alkalmazni képes szervezeti keretek alkalmazási elveinek kialakításában, a kettő közötti egyensúlyra való törekvésben. Annak ellenére, hogy a még hagyományosnak mondható erők alkalmazási lehetőségei továbbra is hangsúlyozottabban szerepelnek.

„A hadsereg zömével szorosabb összeköttetésben a sereglövasságra a következő harcászati feladatok hárulhatnak:

A harc bevezetése előtt: az ellenség éleinek feltartóztatása, a saját csoportosulás leplezése.

A harc alatt: a szárnyak oltalma, az összeköttetésnek két egymástól nagyobb távolságra kerülő hadsere között való helyreállítása, vagy néha nagy kiterjedésű, kevésbé fontos arcvonalrészek leplezése; a felső vezetés mozgó tartaléka, amelyet gyorsan tud odavetni ahol reá szükség van, tehát meglepően az ellenség oldala vagy háta ellen, kivételesen végső szükség esetén szárnyak meghosszabbítására, vagy az ellenség áttörésének megállítására a gyalog tartalékok beérkezéséig.

A harc után: a harcászati üldözés, vagy ha kell a visszavonulás közvetlen fedezése.”⁷⁷

Menet végrehajtása során: Az elővéd tudjon gyengébb ellenállást gyorsan letörni, rendelkezék tehát erős és mozgékony tüzérvél. Az elővéd rendszerint terepszakasról, terepszakasra nyomul előre. A főcsoport úgy szabályozza mozgását, hogy az elővédnek ideje legyen a felderítés alapos kiegészítésére.⁷⁸

Harckocsik alkalmazása: Néha valamely nagyobb ütközet keretében néhány harckocsit olyan csapatrésznek is alá lehet rendelni, amelyek valamely térben és időben korlátozott részfeladattal megbíztak, például oldalt vagy elől lévő terepszakas elfoglalásával, valamely előretolt állás birtokbavételével. Felderítő szolgálatban való közreműködésre harckocsik nem alkalmazhatók.”⁷⁹

A csapatok tevékenységei mindenoldalú biztosítása érdekében kialakított elvek és a feladatokat végrehajtó szervezetek fejlődése folyamatosan változott és változik napjainkban is, aszerint, hogy a rendelkezésre álló eszközök és a működtetésre kialakított szervezetek milyen fejlettségi szinten állnak, valamint tevékenységeiket milyen elvek szerint folytatják. A fedezőbiztosítás fogalmának megjelenésével szoros kapcsolatban van a feladatokat végrehajtó szervezetek kialakítása, a működési elvek hozzárendelésének folyamatos fejlődése.

⁷⁷ Harcászati Szabályzat I. rész Harcászati elvek 2. füzet Budapest, 1927. p. 1–2.

⁷⁸ Uo.: p. 3.

⁷⁹ Uo.: p. 68–69.

A gépesítettség hatására átalakult szervezeti keretek, alkalmi harci kötelékként történő alkalmazása következtében kialakultak a csapatok képességei, lehetőségei az alkalmazott tevékenységek során, a főerők megóvása érdekében, a fedezőbiztosító erőként történő alkalmazására. Az alkalmi harci kötelék fogalmi meghatározására néhány példát emelek ki, különböző, eddig megjelent tudományos művekből: „Az alkalmi harci kötelékek (harccsoportok) a korábbi nagyobb és — békeidőszakban — működésképtelen szervezeteknél kisebb, békeszervezetükben a hadi állománnyal megegyező alegységekből felépített, adott feladathoz felkészített, önálló ideiglenes kötelékeket jelentenek.”⁸⁰

A meghatározásból kitűnik, hogy a kialakított szervezet valamilyen módon mindenképpen kapcsolódik a már meglévő, békében is működő szervezethez, de az is látható, hogy már nem ragaszkodik az addigi megerősített és megerősítő erők szerinti meghatározáshoz, mivel a megerősített alegységekkel szemben. „... feladataik nagyobbak, célirányosan (...), önállóságuk fokozottabb, állományuk összetettebb, harcképesség mutatóik jobbak, alárendelt kötelékeik is harccsoportos szervezetben vannak — és mivel huzamosabb idejű együttes felkészítésen vesznek részt — képesek decentralizált harctevékenységekre, fegyvernemi és szakcsapatokkal való támogatottságuk erőteljesebb.”⁸¹

Ennek megjelenési formái a következők voltak: fedezőcsoport,⁸² és fedező hadsereg,⁸³ illetve az utóbbi erő alkalmazási elvének szerepe. A legalacsonyabb megjelenési forma, ereje általában rajtól szakaszerőig terjed. Harcrendje biztosító járőrökből, őrkökből, valamint figyelő őrszemekből és tartalékból áll. Feladata személyek, szállítójárművek védelme, valamint épületek, egyéb létesítmények, vezetési pontok őrzése. Ennek megfelelően alkalmazására sor kerülhetett a történelmi példákban elemzett területek mind-egyikében, de a napjainkban legjellemzőbb válságreakáló műveletekben is.

A háborúk gépi korszaka új és veszélyesebb helyzetet teremtett. A háború megindításának klasszikus módszere, amely korábban a hadüzenet, a mozgósítás, a felvonulás sorrendjét követte, a XX. század elejére alaposan megváltozott. A kezdeti előnyszerzés érdekében a hadüzenet gyakran elmaradt illetve azt csak a mozgósítás vagy a felvonulás végrehajtása után nyilvánították ki (pl. japán-orosz háború, Emmich-féle hadműveleti csoport alkalmazása Belgiumban). A háborút már békében feltöltött és felkészített hadműveleti seregtestekkel indították meg azzal a céllal, hogy megakadályozzák az ellenséget a felkészülésben, illetve biztosítsák a saját csapatok mozgósítását és felvonulását. A csapatok gépjárművekkel való ellátása, a vasútvonalak kiépítése és nem utolsósorban új mozgósítási rendszerek bevezetése lényegesen lerövidítette a háború megindításához szükséges időt. Ezért szükségessé vált, hogy az országhatárok mentén azonnali reagálási csapatok teljesítsenek szolgálatot.

Az 1920-as években felállították a fedező hadseregeket, amelyek a keretalakulatokhoz képest magas feltöltöttséggel (60-80%) rendelkeztek, és mozgósítás nélkül is képesek voltak alapvető feladataik ellátására. Számos országban a legveszélyeztetettebb határszakaszokon erődrendszerek kiépítésére is sor került. Egy hadsereg — a terep adottságaitól és berendezettségétől függően — 80–120 km széles és 12–14 km mély területet szállt meg, amelyet általában a határőrsők vonala mögött 4–14 km-re rendeztek be.

---

⁸⁰ Magyar Tibor: A szárazföldi összefegyvernemi alkalmi harci kötelékek harceljárásai az államhatár mentén kialakult válság- és konfliktushelyzet legveszélyesebb változata kezelésében. Doktori értekezés. ZMNE EKK, 2000. p. 83.

⁸¹ Szekeres József: Parancsnoki továbbképzés. ZMNE KLKF, Szentendre, 1996. április 23–25.

⁸² „covering force” In.: Hadtudományi Lexikon. MHTT, Budapest, 1995. p. 321.

⁸³ „theory of covering armies: a határok biztosítását ellátó seregtestek, valamint az alkalmazásáról vallott nézetek összessége.” In.: Uo.: p. 322.

A fedező hadseregek elmélete szerves részét képezte az adott ország hadászati védelmének, illetve katonai doktrínájának. Alkalmazásukat illetően két változat terjedt el. Az egyiket az a francia gyakorlat jelentette, amelyet az első világháború tapasztalatai alapján és az érvényben lévő doktrínának megfelelően dolgoztak ki. Ebben a koncepcióban a fedező hadseregek a Maginot-vonalban csak védelmi feladatot kaptak, mivel a hivatalos francia nézet a kifárasztásra építette stratégiáját.

A másik változat alapját a Szovjetunióban dolgozták ki. Az ellentámadáson alapuló hadászatuk a határt védő alakulatok elé kettős feladatot állított. Az egyik cél az ellenség hadműveleti betörésének megakadályozása, míg a második az azonnali válaszcsepés és a hadműveletek áthelyezése az országhatáron túlra volt. A fedező hadseregek elmélete felett az idő hamar túlhaladt, és nem vették figyelembe, hogy az új támadó fegyverek tömeges elterjedése, a korszerű mozgósítási rendszerek, valamint a gépesítettség lehetővé tették a hadászati főerők egyidejű alkalmazását. Ennek magyar vonatkozású bizonyítéka lehet az I. Magyar Királyi gyorshadtest eredményes támadó tevékenysége a Szovjetunió elleni háborúban (1941. július 9. – november 15. között), melynek során a műveletek első szakaszában együttműködve a 17. német hadsereggel részt vett a főerők szárnyának biztosításában. A műveletek további szakaszaiban már a hadsereg alárendeltségében — több esetben annak fedezőerejét képezve — hajtotta végre feladatait. „*A gyorshadtest azt a feladatot kapta, hogy folytassa előretörését a Bug mentén Turcsin, Bersad, Gajvoron, Pervomajszk irányába. A keleti partot tisztítsa meg az ellenségtől, majd átkelve a Bugon Gajvoron és Pervomajszk között biztosítsa a bekerítést végző 17. hadsereg hátát.*”⁸⁴ Ennek következtében a második világháború folyamán a fedezőbiztosítás és az abban részt vevő erők helye és szerepe is átértékelődött, a hadműveleti szintű főerők tevékenységének biztosítása került előtérbe.

A tömegpusztító fegyverek megjelenésének hatására átalakuló alkalmazási elvek szerint ismét módosult a fedezőbiztosítás feladatait végrehajtó szervezetek felépítése és feladatrendszere, mivel a nyolcvanas évek végéig a támadás (mint alapvető harctevékenység fajta) alkotta a csapatok tevékenységeinek jelentős részét. Ennek megfelelően alakították ki azokat a szervezeteket, amelyek képesek voltak gyorsan, nagy tűzerővel a főerők előtt, esetenként attól elszakadva biztosítani a gyors előrejutást. A fedezőbiztosító erőket úgy állították össze, hogy szervezetükben megtalálható volt valamennyi összefegyvernemi kötelék, annak függvényében, hogy milyen típusú szervezet volt az alkalmazó (lehetett gépesített lövész alapon, vagy harcokocsikötelék alapon létrehozott erő, megerősítve a harctámogató, -biztosító rendszer valamennyi elemével). A feladatot végrehajtó legmagasabb szintű szervezet, valamint a csoportosításban működő alárendelt egységek, alegységek minden esetben a harc feladat előkészítése időszakában kialakították a saját közvetlen fedezőerőiket, és ezzel egy időben felkészültek az előljáró kötelék fedezőerejeként történő feladat végrehajtására. A felkészülés alapját az egyharmad-kétharmad elv képezte, ami annyit jelentett, hogy a főerők képezték az erő jelentős részét (tehát a kétharmadot), míg a fedezőbiztosítás feladatait a megmaradó egyharmad résznek kellett végrehajtani.

A csapatszolgálatban eltöltött tíz év alatt, a szakasz szinttől egészen a zászlóaljig bezárólag hajtottam végre fedezőerő parancsnokaként, biztosító feladatokat, a tevékenységek széles skáláján. A gyakorlatok végrehajtása során többször tapasztaltam, hogy a hadműveleti szint fedezőerejét képező dandárnál gyakran előforduló problémaként jelentkezett, az a kettős feladatból adódó megoldás, hogy a feladatok végrehajtása során

⁸⁴ Lengyel Ferenc: Az I. M. Kir. Gyorshadtest hadműveletei a Szovjetunió elleni háborúban (1941. július 9. – november 15.). Egyetemi Jegyzet, ZMNE EKK, Budapest, 1994. p. 28.

ugyanannak a köteléknek kellett kétféle tevékenységet folytatni, mint a hadtest előrevetett osztaga és fedezőereje. Ennek következtében gyakran összerosódott a két feladat, annak ellenére, hogy a két teljesen különböző tevékenység más-más szervezetet és felkészítést igényelt volna. Különösen igaz ez a támadás végrehajtása folyamán, amikor az előrevetett osztag dandár akár 70 km-re is elszakadva hajtott végre feladatokat, megkezdve és maga mögött hagyva az ellenség védelmében (elsősorban fedezőt biztosító zónájában) elhelyezkedő védőkörleteket és támpontokat, amelyek felszámolására gyakran a főerőket kellett szétdarabolni, megosztani, vagy idő előtt szétbontakoztatni. A különböző szintek fedezőerői együttműködésének megszervezése jelentette a legnagyobb próbát, mivel a szakasz által működtetett terepkutató harcjárműtől a hadtest elővédzászlóaljáig megjelenő erők feladatának jellege, működési elve hasonló, és mindegyik az őt alkalmazó szervezet tevékenységét biztosítva tartott összeköttetést, tette meg jelentéseit, amelyek gyakran ugyanarra az eseményre utaltak. A rendszeren végigfutó jelentések összegyűjtése, értékelése, elemzése a legmagasabb szintig való eljutása hosszú időt vett igénybe, csökkentve ezzel a fedezőerők tevékenységének hatásosságát.

A kilencvenes években bekövetkezett változások, a hidegháború megszűnése, a biztonsági környezet teljes átalakulása, a nagyarányú haderőcsökkentés következtében, a nagy pontosságú fegyverek megjelenésének hatására az alkalmi harci kötelékek szerkezeti valamint technikai fejlődésében, alkalmazásának elméleti és gyakorlati kérdéseiben is teljes átalakulás volt tapasztalható. A szárazföldi haderőnem harc- tartalmának, ezen belül elsősorban a megóvás szerepének változása az alkalmi harci kötelékek fedezőt biztosításban való részvételének fontossága, helye, szerepe ismét átértékelődött. Egyrészt meg kellett tartani azokat az erőket és alkalmazási elveket, amelyek továbbra is garantálják a háborús tevékenységek által meghatározott követelmények teljesítését; másrészt egy teljesen új kihívással is szembe kellett és kell nézni a jövőben fokozott feladatként fel kell készülni a különböző válságreakáló műveletek végrehajtásában való részvételre. A feladat kettősségéből adódóan a csapatok felkészítési, kiképzési rendszerét átértékelve kell a jövőben — sok egyéb tevékenységgel együtt — a csapatok főerőinek megóvása, biztonsága érdekében kialakított alkalmi harci kötelékeket, fedezőerőként történő alkalmazásra felszerelni, felkészíteni: *„Nem mellékes, hogy fegyverzetünkkel milyen feladatokat kell megoldani, más szóval milyen eszközökkel szemben vizsgáljuk a hatásosságukat (...) a korszerűsítés során választ kell adni a milyen célra, (...) milyen távolságig alkalmazzuk, milyen harctéri feltételek között, milyen műszaki megbízhatósággal és milyen hatásokkal kérdésekre.”*⁸⁵

KÖVETKEZTETÉSEK

Összegezve a kutatási eredményeket megállapítható, hogy a korszerű, nagy pontosságú, intelligens fegyverek, felderítő rendszerek alkalmazása, a csapatok mozgásának, szállíthatóságának fejlődése valamint a mély és egyidejű hadműveletek elmélete kialakulásának következményeként a manőverező erők fedezőt biztosításban résztvevő csoportosítások alkalmazásának elméleti és gyakorlati alapjai létrejöttek. Megteremtve a feltételeket ahhoz, hogy a korszerű összefegyvernemi harcban a fedezőerők — ellentétben a megelőző időszak követelményeivel — már lényegesen kevesebb számban és erő kifejtéssel legyenek képesek, minőségileg magasabb szinten biztosítani a főerők tevékenységeit. *„A XXI. századra vonatkozóan, elsődlegesen a hagyományos fegyverrendszerekkel megvívandó közepes intenzitású konfliktusokra kell készülni. Az ilyen típusú fegyveres*

⁸⁵ Ungvár Gyula: A Magyar Honvédség fegyverzetének korszerűsítése. In.: Hadtudomány, 1994. 3. sz. p. 68.

*konfliktus, az esetek többségében már a megvívásra való készség demonstrálása során eldőlhet, mivel a jövő hadseregei nem az eltervezett háború megnyerésének eszközei, hanem a tárgyalóasztal támasztékai lesznek.*⁸⁶

A mély és egyidejű hadműveletek elméletében az alkalmi harci kötelékek helye, szerepe felértékelődött (hasonlóan a fedezőerők alkalmazásához). Köszönhetően a fegyverzeti, felderítő, vezetési rendszerek folyamatos fejlődésének — a tér növekedésével nem kell arányosnak lenni az erők alkalmazásának. Az előbb felsorolt lehetőségeket természetesen a másik (és jelen pillanatban talán fontosabbnak ítélt) területen, a válságreagáló műveletekben való tevékenységek során is alkalmazni lehet, különösen azokon a területeken, ahol fegyverhasználattal kell a feladatokat megoldani. *„A további struktúra átalakítás célja, hogy a jelenlegi és a lehetséges veszélyek, válságok, konfliktusok figyelembe vételével, egymáshoz illeszthető aleggységekből rugalmasan összeállítható, gyors reagálásra képes és a lehetséges konfliktus helyzet széles skálájában alkalmazható szervezeti egységeket (zászlóalj-harccsoportokat) alakítsunk ki.*⁸⁷

A fedezőbiztosítást végrehajtó alkalmi harci kötelékek feladatrendszerének átalakulása a válságreagáló műveletek megjelenésével szintén átértékelődött, aszerint és annyiban, ahogy a konkrét feladat megjelenik a műveleten belül. A NATO felajánlások sorában megjelenő PRT⁸⁸ feladatok biztosítása érdekében kijelölt és a „force protection”⁸⁹ képességekkel rendelkező, és alkalmazására felkészített köteléknek (jelen esetben egy század erejű alkalmi harci köteléknek) kell feladatát végrehajtani az afganisztáni újjáépítési program keretében. A fogalommal kapcsolatos félreértések elkerülése érdekében a következő idézet ad támpontot: *„A Force Protection nem egy katonai formáció, nem nevezhető egységnek, aleggységnek, századnak, szakasznak, sem más egységes szervezetbe foglalt katonai szervezetnek. A Force Protection magában foglalja mindazokat a képességeket, amelyeknek felhasználásával garantálható a biztonságos környezet a végrehajtó csoportok (jelen esetben a PRT rendeltetésének megfelelően kirendelt katonai vagy civil erők) részére.*⁹⁰

Megállapítható, hogy a haditechnikai eszközök fejlődésének hatásmechanizmusai, a feladatrendszerre, a szervezetek átalakulására, fejlődésére, valamint az erők alkalmazási területének és a végrehajtásra fordított idő kapcsolatának mindig is meghatározó szerepe volt, és a jövő hadviselésében fokozottan jelentkezik majd az ezen elemek kölcsönhatásából eredő problémák megoldásának szükségessége.

1.2 A FEDEZŐBIZTOSÍTÁS HELYE, SZEREPE, FEJLŐDÉSE A CSAPATOK TEVÉKENYSÉGEINEK RENDSZERÉBEN

A logikai sorrendet valamint a harc törvényszerűségei által meghatározott rendet követve a megelőző részben tárgyalt technikai fejlődés által meghatározott szervezetek kialakulása, fejlődése után a kutatási témámhoz szorosan kapcsolódó elvként, azok kialakulásával, fogalmi meghatározásával, fejlődésével valamint helyével és szerepével kívánok foglalkozni.

⁸⁶ Leonhard, R. R: A manőver művészete. A manőverező hadviselés elmélete és a légi-szárzföldi hadművelet. USA Presidió Kiadó, 1991. p. 316.

⁸⁷ Szternák György: Gondolatok a stratégia és a haderőstruktúra összefüggéseiről. In.: Hadtudományi tájékoztató, 1999. különszám p. 108.

⁸⁸ PRT: Provincial Reconstruction Team, Tartományi Újjáépítő Csoport, A Magyar Honvédség részvétele 157 fővel Afganisztánban.

⁸⁹ Force Protection: Erők Megóvása, rendszabályok összessége.

⁹⁰ Szabó László: A PRT és az erők megóvásának képessége. In.: Magyar Honvéd, 2006. XVII. évf., 35. szám p. 8–9.

Az előző részben már kísérletet tettem a fedezőbiztosítás, mint fogalmi kategória megjelenése időszakának valamint helyének meghatározására, a csapatok tevékenységi rendszerében. A megállapítások továbbfejlesztése és végleges sorrendbe helyezése előtt célszerű magát a fogalmat megvizsgálni, hiszen a fegyveres küzdelem fejlődésének alapfogalmai is változtak és a jövőben is változnak, tehát az elemek fogalmi meghatározását is változtatni kell, annak függvényében, ahogy azt a meghatározó elemek igénylik. A kilencvenes években megjelent meghatározás szerint a fedezőbiztosítás: „*a hadműveleti (harc) biztosítás egyik fajtája. Abból a célból szervezik, hogy megakadályozzák az ellenség felderítő-, diverziós-felderítő erőinek bejutását a csapatok elhelyezési körleteibe, megakadályozzák a földi ellenség váratlan rajtaiütését, kedvező feltételeket teremtsenek a csapatok felvonulásához, harcuk sikeres végrehajtásához.*”⁹¹

Az idézet első része már utal a fedezőbiztosítás helyének meghatározására a csapatok tevékenységi rendszerében, de először célszerűnek tartom magának a fogalomnak a vizsgálatát. A meghatározásból kitűnik, hogy valamilyen különleges tevékenységről van szó, melyet a csapatok műveleteinek, azok előkészítésének valamennyi fajtájában alkalmazni kell, annak érdekében, hogy a saját erők biztonságosan tevékenykedjenek, miközben az ellenség erőit fosszák meg annak lehetőségétől, hogy bármilyen akadályozó tényezővel hátráltassák a csapatokat a kitűzött célok maradéktalan teljesítésében.

Kétségtelenül fontos az, ha egy különleges tevékenységről van szó, akkor annak végrehajtásához mindenképpen különleges szervezetű és rendeltetésű, a konkrét feladatra létrehozott és felkészített erőre van szükség, amely megfelelő képességekkel rendelkezik ahhoz, hogy a fogalomban meghatározott feladatokat teljesíteni tudja. Az a tény is megállapítható (annak ellenére, hogy ez ebből a fogalmi meghatározásból nem derül ki), hogy ezeket a tevékenységeket, minden esetben egy kisebb szervezet hajtja végre egy nagyobb szervezet érdekében, továbbá az is ismert, hogy ezzel a fogalommal a korszerű összefegyvernemi harc (hadművelet) minden dimenziójában találkozhatunk. Továbbá levonható következtetésként, hogy a fedezőbiztosítás kialakulása a szervezett formában megjelenő fegyveres harc megjelenését is megelőzte, hiszen az ősközösségi társadalmat alkotó csoportok által kialakított életteret (vadászterületet, szállást) valamilyen formában tudatosan biztosítani kellett. A kor hadtudósai által meghatározott fogalomban megjelenő biztosítás, biztonság már ebben az időszakban is megtalálható. Folyamatos fejlődését számos tényező meghatározta, melyek közül az első a fegyverként megjelenő és használható tárgyak, továbbá az eszközöket használó ember és a belőlük szerveződő csoport. A gondolkodásra képes ember gyorsan rájött, hogyan fordíthatja eszközeit mások ellen annak érdekében, hogy saját maga és csoportja létét minél biztosabban garantálni tudja. Történelmi léptékben nagyon rövid időn belül létrehozta azokat az eszközöket, melyek már egyértelműen a másik megsemmisítésére, és saját maga megvédésére szolgálnak. A fejezet első részének megállapításait alapul véve levonható következtetés, hogy a fedezőbiztosítás fogalmába tartozó tevékenységek megjelenése sok esetben megelőzi, fejlődésük pedig mindenképpen párhuzamos a fegyveres küzdelem szintjeinek kialakulásával, azok fejlődésével.

A harc, hadművelet, hadászat szintjén megjelenő tevékenységek valamennyi fajtájában megjelenik a fedezőbiztosítás, minden parancsnok alapvető feladata, hogy megfelelő időben, a szükséges szervezeti formában, megfelelő eszközökkel ellátva létrehozza azokat az erőket, bevezesse azokat a rendszabályokat, melyek harccal vagy egyéb tevékenységekkel megóvják főerőit az ellenség erőinek hatásaitól. A fogalom elhelyezése a csapatok tevékenységeinek rendszerében sokszor változott, annak függvényében, hogy az adott kor hadtudósai által kialakított harcászati, hadműveleti elvek szerint mennyire került előtérbe, vagy éppen csak résztvékenységek sorába tartozó elemként kezelték. (4. számú ábra) Azonban

⁹¹ Hadtudományi Lexikon. Magyar Hadtudományi Társaság, Budapest, 1995. p. 319.

mindenképpen leszögezhető, hogy a fogalomba tartozó tevékenységek végrehajtásának szükségességét soha nem kérdőjelezték meg.

A továbbiakban kísérletet teszek egy rendszerben történő elhelyezés felvázolására, amely során utalok azokra a sarokpontokra, melyek egyeznek valamelyik eddigi besorolási rendszerrel. Annak ellenére, hogy a fogalom elhelyezésének e formájával még nem találkoztam, véleményem szerint célszerű a harc tartalmát képező elemek vizsgálatával kezdeni.

A *csapás*,⁹² *tűz*,⁹³ *manőver*⁹⁴ a nyolcvanas évek végéig a harc tartalmának meghatározója volt. A továbbiakban csak a szükséges mértékben kibontva ezen elemeket megállapítható, hogy a fedezőbiztosítás csak az egyes elemekben megjelenő, ott feladatot végrehajtó csapatok tevékenységeinek felosztásában lehet elhelyezni. Tehát mindenképpen kellett ezen felosztáson kívül az a megkülönböztetés, melynek során a csapatok *harc-* és *harccal kapcsolatos tevékenységeket*⁹⁵ folytattak, ezt tovább bontva, megjelenik a *harc mindenoldalú biztosítása*,⁹⁶ ezen belül a *harcbiztosítás*⁹⁷ fogalma és rendszere.

A harc mindenoldalú biztosítása az első világháború végéig a felderítést, a közvetlen biztosítást valamint az anyagi és egészségügyi biztosítást foglalta magába. A háború folyamán megjelenő új harceszközök (repülő, harckocsi, mérgező harcanyagok) maguk után vonták újabb biztosítási elemek (légvédelem, páncélelhárítás, vegyi biztosítás) megjelenését.

A második világháború előtt és alatt ismét jelentős fejlődés történt a harc megvívásában, és annak megfelelően módosult, fejlődött a mindenoldalú biztosítás is.

---

⁹² *A csapás*, a harc (hadművelet) tartalmának egyik fő eleme, az ellenség szétzúzására irányuló harctevékenység módja, az ellenség megsemmisítésének legfőbb feltétele. A csapás a fegyverek tüzeinek, valamint a csapatok ütőerejének (erőinek és eszközeinek) összehangolt, egységes, repülőekkel és légi deszantokkal együttműködésben végrehajtott, lendületes és határozott tevékenysége. In.: Hadtudományi Lexikon, Magyar Hadtudományi Társaság, Budapest, 1995 p. 182.

⁹³ *A tűz*, a harc tartalmának egyik fő eleme, a mindenkori harc feladat megoldásának sajátos módja, az erővel és eszközökkel mért nagy erejű csapás szerves része, a szárazföldön a levegőben és a tengeren vívott harcban *az ellenség pusztításának alapvető eszköze*. A csapatok tüzejét, a szervezetükben lévő fegyverek révén az alábbi tényezők határozzák meg: a lövedék hatása a célra, a találati valószínűség, a tüzellel végrehajtott manőverek, a tűzkiváltás ideje és a gyakorlati tüzgyorsaság, a fegyverek sérülékenysége és a kezelők életfeltételei. Uo.: p. 1344.

⁹⁴ *A manőver* az erők mozgatása abból a célból, hogy kedvező helyzetbe jussanak azért, hogy közvetlen, vagy közvetett tüzet vezessenek, vagy tüzellel fenyegetsenek. A csapatok manővereinek célja: erők eljuttatása a döntő helyekre, a legkedvezőbb csoportosítás létrehozása, — a tűz hatását kihasználva —, a meglepés, a lélektani hatás, a fizikai nyomás, a tömeghatás, a morális fölény biztosítása. Magyar Honvédség Szárazföldi Haderőnem doktrínája (Második tervezet). MH SZPK, Székesfehérvár, 1999. p.

⁹⁵ *Harccal kapcsolatos tevékenység*: magasabb egységekkel, egységekkel a harcot (hadműveletet) megelőzően vagy azt követően végrehajtott mindazon tevékenységek, amelyeket az elkövetkezendő harctevékenység feltételeinek megteremtése érdekében folytatnak. In.: Hadtudományi Lexikon. Magyar Hadtudományi Társaság, Budapest, 1995. p. 506.

⁹⁶ Mindazon intézkedések, rendszabályok és tevékenységek összessége, amelyek a csapatok részére kedvező feltételeket teremtenek a megszabott harc feladatok sikeres végrehajtásához. Uo.: p.

⁹⁷ *Harc-, hadműveleti biztosítás*: mindazon rendszabályok összessége, melyek megvalósításával elérhető az ellenség váratlan rajtaütésének, vagy támadásának megakadályozása, a saját csapatok szervezett, időbeni harcbavetéséhez és a harctevékenységek, hadműveletek sikeres megvívásához szükséges feltételek megteremtése, valamint az ellenség által mért csapások hatékonyságának a csökkentése. In.: Hadtudományi Lexikon. Magyar Hadtudományi Társaság, Budapest, 1995. p. 519.

4. számú ábra

A harcbiztosítás fajtái kialakulása és fejlődése (Szerkesztette: Juhász József alezredes)

	1938	1951	1954	1960	1964	1980	
A harcbiztosítás fajtái	Felderítés						
	Biztosítás	Közelbiztosítás	Biztosítás	Fedező biztosítás			
	Rejtőzés	Álcázás					
	Légvédelem						
		Páncélvédelem	Páncélelhárítás				
	Vegyivédelem						
					Atom és más töpfe. elleni védelem	Töpfe. elleni védelem	
	Csatlakozások és szárnyak biztosítása						
				Rádiózáv. Elleni véd.	Rádió ellentev	Az elg. REH	
	Műszaki bizt.						
	Hidromet.bizt						
	Térképészeti bizt						
	Hadtáp bizt.						

A második világháború végén a fedezőbiztosítás fogalma a következőket tartalmazta: felderítés, a csapatok közvetlen biztosítása, légvédelem, páncélelhárítás, vegyivédelem, műszaki biztosítás, álcázás, légideszant-elhárítás, anyagi-technikai és egészségügyi biztosítás.

A háború befejezését követően jelentősen felgyorsult az újabb technikai eszközök megjelenése, a meglévők fejlődése. Ennek következtében a harc, a hadművelet megvívásában is új fejlődési folyamat indult el, és ezt követni kellett a mindenoldalú biztosításnak is, új fajtákkal bővült, ugyanakkor csökkent is, mivel egyes elemek (pl. a légvédelem) kinőtték a biztosítási kategória kereteit és harctevékenységgé váltak.

A rendszer teljes átalakításáig a fedezőbiztosítás a következő elemeket foglalta magába: harc-hadműveleti biztosítás, anyagi-technikai biztosítás. Mindkettő számos alrendszerre tagolódott, amelyek kiegészítették, teljessé tették egymást.

Annak ellenére, hogy a fedezőbiztosítás (mint fogalom és végrehajtandó feladat) megjelenik valamennyi tevékenységben, csak a harcbiztosítás kategória alatt található a tartalmát képező felsorolásban. A fogalom, a tevékenység valamint a feladatrendszer pontos elhelyezése mellett a végrehajtásra hivatott erők nagyon pontos meghatározására is szükség volt. „A megoldandó feladatok, valamint a csapatok tevékenységének jellegétől függően ismeretes a menet, a harc és a nyugvás fedezőbiztosítása. A menet fedezőbiztosításának szervei: az elővéd (általában megerősített zászlóalj erőben, kiküldési távolsága 20-30 km); az előőrs (általában század erőben, kiküldési távolsága 5-10 km); az oldal- és utóőrs (általában szakasz, esetenként század erőben, kiküldési távolságuk 5 km-ig). A harc fedezőbiztosításának szervei védelemben: az előretolt állás (távolsága a peremvonalától 6–8 km, általában zászlóalj erőben); a harcelőőrs (általában szakasz erőben 2 km távolságig). Támadásban és találkozóharcban az előrevonáskor és az ellenség üldözésekor a mentenél alkalmazott fedezőbiztosító szerveket kell létrehozni. A nyugvás fedezőbiztosításának szervei a nyugvásbiztosító osztagok és őrsök. Ezek biztosítási sávja erejüktől függően zászlóalj esetén elérheti

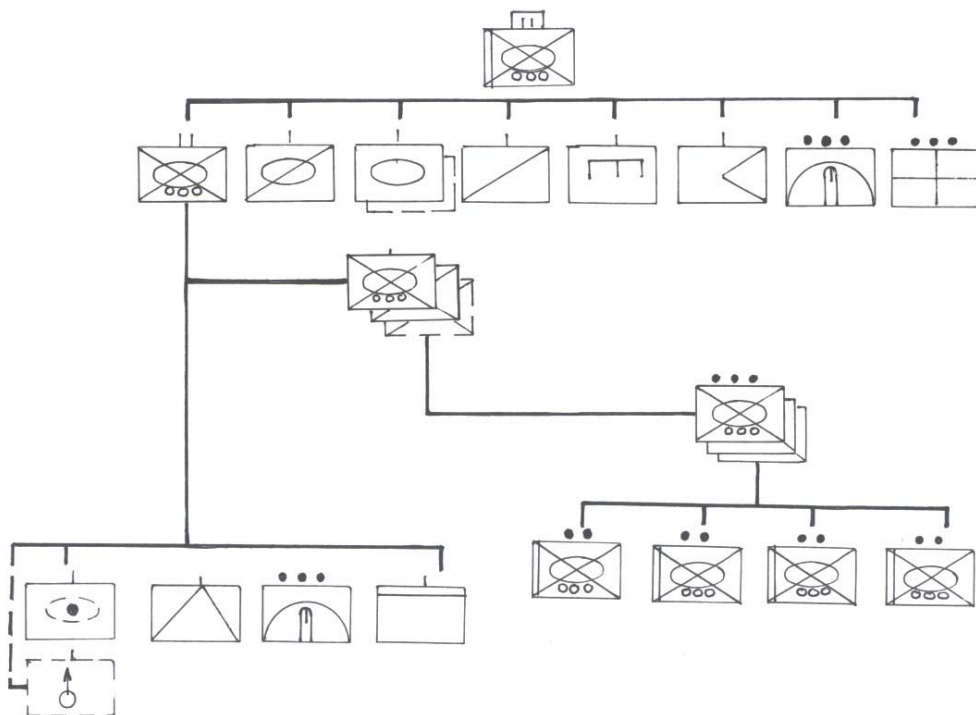
a 10 km-t, század alkalmazásakor az 5 km-t, míg szakasz esetén a 2 km-t. Kiküldési távolságuk 5–15 km lehet.⁹⁸

Ebben az időszakban végrehajtott gyakorlatok bizonyították, hogy az idézetben található három fő tevékenység végrehajtása során tervezett és szervezett fedezőbiztosítással kapcsolatos feladatok szükségességét, melyeket a parancsnok elhatározása alapján (a meghatározott és szükséges személyek bevonásával) a törzsfőnök végzett. A végrehajtáshoz hozzárendelt szervezetek csak akkor voltak képesek feladataikat maradéktalanul végrehajtani, ha a fent felsorolt szervezetszerű erőket megerősítve különböző támogató, biztosító, fegyvernemi és szakalegységgel olyan feladatorientált erőt hoztak létre, amely képes volt huzamos időn keresztül önállóan tevékenységet folytatni az őt kiküldő főerők érdekében. Ezért szinte valamennyi mozgást biztosító, vagy éppen akadályozó tevékenység végrehajtásának fedezőbiztosítására szervezett erőkben megtalálhatók voltak a feladatok végrehajtására képes műszaki alegységek.

Ebben az időszakban a harcot megvívó összefegyvernemi csapatok érdekében tevékenykedő erőket *harctámogató, -biztosító valamint -kiszolgáló és egyéb tevékenységeket végrehajtók* csoportosításban működő szervezetekként kategorizálták. Magától érthető tehát az a tény, hogy a lehetőségeket maximálisan kihasználva az adott feladat függvényében, a felosztás valamennyi eleme a parancsnok rendelkezésére állt annak érdekében, hogy olyan erőt hozzon létre, amely alkalmas a fent felsorolt tevékenységekben, a főerők feladatvégrehajtásának biztosítására. (5. számú ábra)

5. számú ábra

A fedezőerőként alkalmazható alkalmi harci kötelékek elvi felépítése
(Szerkesztette: Juhász József alezredes)

⁹⁸ Hadtudományi Lexikon. Magyar Hadtudományi Társaság, Budapest, 1995. p. 319.

A NATO-hoz történő csatlakozásunk olyan biztonságpolitikai, geostratégiai helyzetváltozást okozott, melynek hatására nagyon sok területen meg kellett kezdeni az addig vallott nézetek, elvi állásfoglalások, a csapatok tevékenységeivel kapcsolatos meghatározások átértékelését, újrafogalmazását; ezzel párhuzamosan a feladatok végrehajtására képes szervezeti átalakítást, melyet hibásan nagyon sokan csak a gazdasági helyzet megromlásának egyenes következményének tartottak. Annak ellenére, hogy mindenki számára világossá vált, hogy a világban lezajló folyamatok, a szövetségi rendszerben vállalt kötelezettségeink, az ország védelmi lehetőségeiben beállt kedvező változások hatására reagálva egy felépítésében lényegesen kisebb, technikai ellátottságában korszerűbb szervezetre van szükség. A kilencvenes évek közepétől megindult a — sokszor ellentmondásokkal, elvi kisiklásokkal teli — folyamat, melynek végén mégis biztosítottak látszik az elv és a gyakorlat egységének megteremtése.

Visszatérve a gondolatmenet elejére ismét a fedezőbiztosítás helyének meghatározása a cél, de már a megváltozott elvek, alapfogalmak figyelembe vételével. A harc tartalmi elemei kiegészültek a *vezetés*⁹⁹ és a *megóvás*¹⁰⁰ két fontos kategóriájával.

Ezzel a két meghatározó elemmel együtt — ma már teljesen elfogadottan — a harc tartalmát a *csapás*, a *tűz*, a *manőver*, a *vezetés*, a *megóvás* alkotják. Kutatási témám további elemzése érdekében a megelőző időszakhoz képest már egyértelműen elhelyezhető a fogalom a harc tartalmi elemét alkotó *megóvás* kategóriájában. Továbbra is fenntartva azt a lehetőséget, hogy a tevékenységek széles tartományában szinte mindenütt megtalálható a fedezőbiztosítás és az ezzel kapcsolatos feladatok köre, de az előzőekben már megfogalmazottak szerint jelentésében keresendő a megoldás, mivel a továbbiakban sincs másról szó, mint annak a lehetőségnek a megteremtéséről, hogy — a fedezőerők tevékenysége folytán — biztosított a főerők menete, harca, vagy pihentetése.

Tehát azon erők eszközök megóvása, melyek végrehajtják a parancsnok elgondolásának megfelelő feladatokat, teljesítve a mindenkori katonai illetve politikai végállapotot, legyen az háborús, béke, vagy éppen válságreagáló műveletben való részvétel. A *csapatok tevékenységeinek felosztása*¹⁰¹ is módosult a megelőző időszakhoz képest (6. számú ábra).

Az eddig jól bevált fedezőbiztosító tevékenységek alapvetően a háború időszakára tehető műveletekben való alkalmazást jelentették, amikor a feladatok végrehajtásakor a fedezőerők tevékenységi területe alapvetően a főerők közvetlen biztosítását szolgálta a fenti idézetben meghatározott szervezeti felépítésben és alkalmazási távolságokon. Az átalakult tevékenységi rendszerben viszont már nem korlátozható olyan egyértelműen a fedezőerők tevékenységi területe a háborús műveletek sorába, mivel az új kihívások, már teljesen más megközelítést kívánnak.

⁹⁹ A *vezetés* olyan folyamat, amelyben a csapatok irányítását, a tevékenységek koordinálását és ellenőrzését egy személyre bízzák. A vezetés, mint tartalmi elem fontosságát az erők komplexitása és mérete teszi hangsúlyossá. Minél nagyobb a kötelék, bonyolultabb a struktúra, annál nehezebb annak összetartása. A vezetés funkciójának fontossága szoros összhangban van az egyszemélyi parancsnok felelősségével. In.: Somorác András: *Az összefegyvernemi harc alapjai*. Egyetemi jegyzet, ZMNE EKK, Budapest, 1999. p. 39.

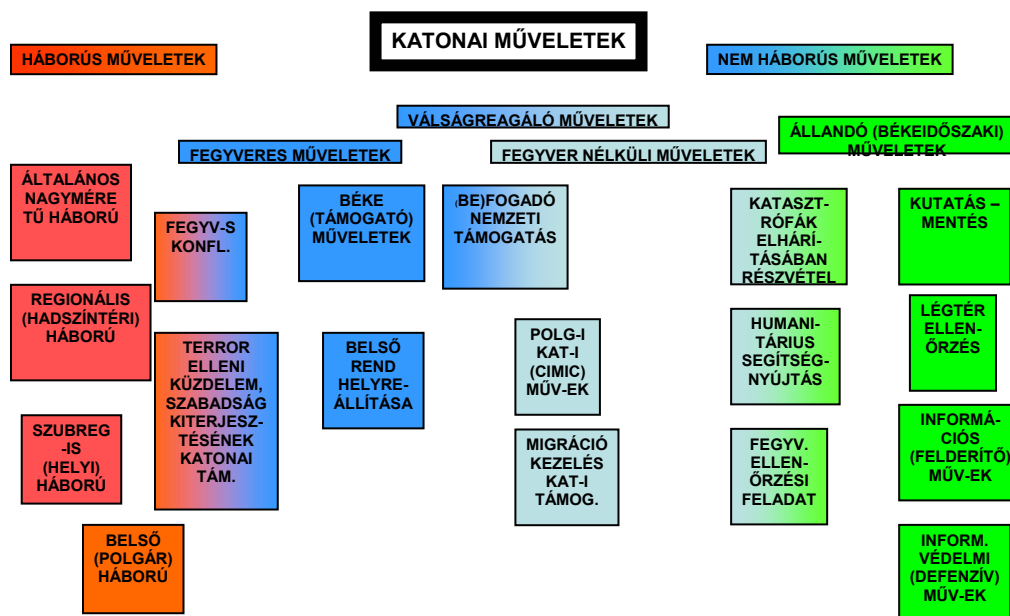
¹⁰⁰ A *megóvás* az összefegyvernemi harc azon tartalmi eleme, amely lehetővé teszi a csapatok harcképességének megőrzését, biztosítja a döntő helyen és időben történő alkalmazásuk feltételeit. *A megóvás magába foglalja*: a hadműveleti biztosítás és a megtévesztés rendszabályait, a katonák egészségéről való gondoskodást, harci moráljuk fenntartását, a biztonságot, saját csapatok tüzétől elszennvedett veszteségek elkerülését. Uo.: p. 38.

¹⁰¹ A csapatok tevékenységeinek felosztása a Magyar Honvédség Összhaderőnemi doktrínája alapján. p. 20-21. A stratégiai környezet állapotához viszonyítva: háborús katonai műveletek, válságreagáló műveletek, felvonulás. A kitűzött célokhoz viszonyítva: harci tevékenységek, támadás, védelem, késleltetés, harci támogató tevékenységek, harci kiszolgáló támogató tevékenységek (logisztikai tevékenységek), kiegészítő tevékenységek.

6. számú ábra

A katonai műveletek felosztása. (Szerkesztette: Juhász József alezredes Forrás: Deák János: Napjaink és a jövő háborúja. In.: Hadtudomány, 2005. 1. szám p. 49.)

Ezzel párhuzamosan átértékelődött az alkalmazási lehetőségek skálája is, megjelentek olyan területek, melyekre eddig nem kellett felkészülni. Mindenképpen új kihívást jelent a csapatok tevékenységi rendszerében megjelenő béke, humanitárius segítségnyújtáshoz, vagy éppen néhány elemében a harctevékenységekhez közelebb álló válságreakáló műveletek rendszere (pl. egyik fajtája a békekikényszerítés), melyek teljesen eltérő feladat — szervezet — és eszközrendszert kívánnak. Tovább nehezíti az alkalmazhatóság feltételeinek megteremtését az a tény, hogy mindezen feladatokat, valószínűleg már nem saját területen kell végrehajtani, hanem távol az ország területétől, nehezen meghatározható politikai, vallási, gazdasági viszonyok között. Továbbá túl kell lépni a fedezőerők alkalmazási területének csak a közvetlen, vagy a fő harcterületre, illetve tevékenységre korlátozott alkalmazhatóságán is, mivel a változás közvetlen hatása ebben az esetben sem megkerülhető.

A műveleti terület és tevékenység hármassága (*mélyégi*,¹⁰²

¹⁰² A *mélyégi tevékenység* elsődleges célja az, hogy felfedjék és lekössék az ellenséget, eltérítsék célkitűzésének végrehajtásától és korlátozzák cselekvési szabadságát, és mindez által kedvező körülményeket teremtsenek a közvetlen harctevékenység megvívására. Ezt rendszerint nagy távolságban és elnyújtott időtartamban hajtják végre. A mélyégi harctevékenységek szükségszerűen támadó jellegűek és közvetlen összecsapásokhoz vezetnek. Ezek arra szolgálnak, hogy az ellenség kulcsfontosságú sebezhető pontjaira összpontosítva korlátozzák annak manőverező képességét, és megakadályozzák harci erejének kibontakoztatásában. Korszerű fegyverekkel és az ezekhez kapcsolódó nagy pontosságú és reagáló képes célmeghatározó rendszerekkel megvalósítható az ellenség késleltetése, vagy fő erőikifejtésének megvalósításától való eltérítése, ami lehetővé teszi, hogy a mélyégi harctevékenység — azon túlmenően, hogy leköti az ellenséget — közvetlenül hozzájáruljon az ellene indított támadások végrehajtásához. ATP-35/B p. 53.

*közvetlen,*¹⁰³ *vagy fő, illetve mögöttes*¹⁰⁴ *műveletek*) óhatatlanul bővítette az alkalmazási lehetőségek eddig is széles skáláját.

Ennek következtében a fedezőbiztosítás, valamint a hozzá kapcsolódó feladatokat végrehajtó erők tevékenységi köre, a továbbiakban a már ismerteken túl, kiterjed a mögöttes területen végrehajtandó tevékenységekre is.

A 2003-ban végrehajtott „Iraki Szabadság Hadművelet” tapasztalatait feldolgozó tanulmányok alapján levonható következtetések szerint: a főerők gyors előrenyomulásának valamint hadászati céljának elérése következtében, a közvetlen harcterület többszörösét kitevő mögöttes harcterületen folyó tevékenység (utánpótlási útvonalak, ellátás, hátraszállítás, elfoglalt területek ellátásának megszervezése, rend fenntartása, infrastruktúra helyreállításának biztosítása, közigazgatás működőképességének helyreállítása, biztosítása stb.) érdekében szervezett fedezőerők száma nagyban megterhelte (és jelen pillanatban is fokozott feladatokkal terheli) a műveleteket tervező és vezető parancsnoki állományt.

*„Az amerikaiak délen Bagdadig 58 500km² területet, az északi területen pedig 18 700km² -t, (összesen 77 200 km² -t) a britek 14 400 km² területet szálltak meg.”*¹⁰⁵

A szövetségesek utánpótlási útvonalainak hossza elérte a 3000 km-t, az északi frontszakaszon pedig a 800 km-t. A harci tapasztalatok szerint a hadtest tevékenységét támogató harci helikopterezredek egyike folyamatosan a mögöttes területen tevékenykedő fedezőerőket támogatta. Továbbra is fő figyelmet kellett fordítani a közvetlen harcterületen folyó műveleteket végrehajtó főerők fedezőbiztosításának megszervezésére, a feladatokat végrehajtó alkalmi harci kötelékek összeállítására.

A fedezőbiztosítás azért is követelt a parancsnokok részéről fokozott figyelmet, mivel a műveletek jelentős részét már a főerők is harccsoportokba szervezve hajtották végre, jelentős harckocsierő bevonásával még a lakott települések, köztük a főváros elfoglalása során is. *„A Szövetségesek a város elérésekor több dandár harccsoportot hoztak létre, a város és a helység harchoz. A délutáni órákban a Szövetségesek megsemmisítik a hadosztály harcálláspontját, így a hadosztály már szervezett ellenállást nem tanúsított. A 3. ho. 2. dd-nak 2. harccsoportja benyomul Bagdadba...”*¹⁰⁶

¹⁰³ A *közvetlen harctevékenység* elsődleges célja az, hogy különböző harcéljárési módszerek alkalmazásával felvegyék a harcot az ellenséggel, annak feltartóztatásától, megsemmisítéséig bezárólag, annak érdekében, hogy harcértékének döntő fontosságú részét kiiktassák. A közvetlen harctevékenységek időtartamukat tekintve, rendszerint rövid lejáratúak, és azonnali időzítésűek, s ennek megfelelően az ellenséggel folytatott harcok és összecsapások nagy részét végrehajtó csapatok tevékenységének függvényei. Az ellenség ellen indított műveletek nagy valószínűséggel azonnali és közvetlen hatást váltanak ki. Ezek nem kizárólag a harcos csapatok tevékenységére szorítkoznak, hanem magukba foglalják az őket támogató, harci támogató és harci kiszolgáló támogató (CSS) erők tevékenységét is. Uo.: p. 54.

¹⁰⁴ A *mögöttes harctevékenység* célja az, hogy az erők oltalmazása révén megtartsák a cselekvési szabadságot, a harctevékenység folyamatos végrehajtását, továbbá fenntartsák a manőverezési függetlenséget a még nem bevetett alakulatok részére. Ezek mindegyike növeli a hadművelési mélységet és erőforrássul szolgál a hadműveletek ütemének megváltoztatásához. Jóllehet a harci kiszolgáló támogató tevékenységek fontos összetevőt képeznek, a mögöttes harctevékenységek célkitűzéseiket illetően sokkal szélesebb spektrumban jelentkeznek és az alábbi típusú tevékenységeket foglalják magukba: A tartalékok vagy lépcsőzött erők gyülekeztetése, menete és biztosítása. A harcélintkezésből kivont csapatok ismételt bevetése. A fogadó ország támogató tevékenysége (HNS). A titkosan működő bázisok kialakítása és védelme. Polgári-katonai együttműködés (CIMIC), beleértve a nemzeti hatóságokkal történő együttműködést. A mögöttes harctevékenység irányítja a megerősítő és a helyettesítő erők, a menet, az átszervezés, továbbá a csapatok regenerálódásának előkészületeit. Uo.: p. 54.

¹⁰⁵ Resperger István: Az „Iraki Szabadság Hadművelet 2003.” Tanulmány. ZMNE EKK, Budapest-Hamburg 2003. p. 45.

¹⁰⁶ Uo.: p. 37.

Tehát a fedezőbiztosításukat végrehajtó erők szervezeti felépítése, ereje, támogatása nem maradhatott el a biztosított erőkétől; annak ellenére, hogy a jelen felosztásban, nem különválasztott kategóriaként szerepel a fogalom (mint a megelőző időszakban) hiszen „eltűnt” a harcbiztosítás, mint fogalomkör, melynek elemei integrálódtak a támogató tevékenységek sorába, azon belül is konkrétan a harctámogatás rendszerébe.

A fedezőbiztosítás, mint fogalom és a hozzá kapcsolódó feladat-, szervezet- valamint eszközrendszer már nem került be a támogatási rendszerbe, annak ellenére, hogy a főerők tevékenységét adott esetekben támogathatja a fedezőerőkbe szervezett alkalmi harci kötelék, továbbá szervezetében megtalálhatók azok az elemek, melyek egyértelműen a támogatás rendszerében foglalnak helyet.

Ebben az esetben a fogalmat kellene átalakítani és *fedező-támogatás* lenne a célszerű kifejezés.

A támogatási rendszer többi eleméhez hasonlóan állandó szervezettel, technikai eszköz- és feladatrendszerrel kellene működtetni (hasonlóan az Afganisztánban létrehozott és működő *force protection* feladatokat ellátó század harccsoporthoz) a fedezőbiztosítás szerteágazó és valamennyi tevékenységhez más-más állománnyal és eszközökkel rendelkező erőit.

Tehát nem célszerű a támogatási rendszer elemeként különválasztva besorolni ebbe a kategóriába. Ellenben, ha továbbra is alapul veszem a harc tartalmát képező megóvás területei között található *hadműveleti biztosítást* és megvizsgálom a tevékenységi rendszer, általunk eddig nem megkülönböztetett elemét, a *csapatok biztonságát* szolgáló tevékenységeket és feladatokat, akkor már biztos állíthatom, hogy a fogalom jelentése, a tartalmát képező tevékenységek sora már csak ezekbe a csoportokba helyezhető és alkalmazható a továbbiakban.

Ennek megerősítését látom azokban az amerikai, illetve NATO kiadványokban, melyek ebben a fogalmi körben tartalmazzák a fedezőbiztosítás kategóriájába tartozó feladatokat, illetve a végrehajtó erők szervezeti felépítését, eszközrendszerét.

KÖVETKEZTETÉSEK

Összefoglalva a fedezőbiztosítás fogalmával, helyének meghatározásával kapcsolatos eddig végzett kutatásom eredményeit megállapíthatom, hogy a megelőző időszak fogalmi meghatározását mindenképpen módosítani kell, azokkal a kiegészítésekkel, amelyek újonnan jelentek meg a fogalmi, illetve tevékenységi rendszerben. Elsősorban helyének megváltozását kell tisztázni és elfogadni, erre egy változatban kísérletet tettem az eddigiekben. További feladat fogalmának kiegészítése, annak érdekében, hogy egyértelmű legyen a feladatot végrehajtó erők helye, szerepe a csapatok tevékenységeinek rendszerében, a szervezeti felépítésben.

Ennek megfelelően:

„A fedezőbiztosítás: az összefegyvernemi harc tartalmát képező, megóvás egyik fontos elemének, a hadműveleti biztosításnak része, a csapatok biztonságát szolgáló tevékenységek egyike. Állományát ideiglenes szervezettel, meghatározott időre és konkrét feladattal, abból a célból szervezik, hogy megakadályozzák az ellenség váratlan rajtaütését, kedvező feltételeket teremtsenek a főerők felvonulásához, műveleteinek sikeres végrehajtásához.”

II. FEJEZET

A KATONAI MŰVELETEKBEN ALKALMAZOTT FEDEZŐBIZTOSÍTÓ TEVÉKENYSÉGEKET VÉGREHAJTÓ ALKALMI HARC KÖTELEK FELADATRENDSZERE

A kutatási céloknak megfelelően a továbbiakban a NATO szövetségi rendszerébe tartozó szárazföldi erők, valamint a magyar honvédség szárazföldi erőire vonatkozó összhaderőnemi doktrínákban meghatározott feladatrendszer általános összehasonlító elemzéseit, majd pedig kiemelten a nem háborús (válságreagáló) katonai műveletek rendszerének vizsgálatát hajtom végre. Elengedhetetlenül fontosnak tartom az előbbieket annak érdekében, hogy a bevezetőmben rögzített hipotézis bizonyítást nyerjen az elvek egységes értelmezésével, megfelelő alapot biztosítva a fedezőerők megváltozott feladatrendszerének kialakításához, mint elérendő tudományos eredményhez.

2.1 A SZÖVETSÉGI RENDSZERBEN A SZÁRAZFÖLDI ERŐK ELFOGADOTT ALKALMAZÁSI ELVEI HÁBORÚS ÉS NEM HÁBORÚS MŰVELETEKBEN

Háborús és nem háborús műveletekben a csapatok bonyolult, változatos körülmények között a legkülönbözőbb tevékenységeket folytatják. A stratégiai környezet állapota jelentős eltéréseket mutathat. Egy adott térségben egyszerre lehet béke, kialakulhat válság-, konfliktushelyzet és lehet háború. „*A nem háborús katonai műveletek környezete igen bonyolult és az alkalmazott összhaderőnemi erők, de főleg a szárazföldi haderő-nem részéről figyelmet és sokoldalúságot kíván, hogy megfelelhessen a különböző helyzeteknek, beleértve azt is, hogy esetleg gyorsan háborús műveletekre kell átváltani.*”¹⁰⁷

A parancsnok kötelessége, hogy a stratégiai környezet kihívásaira, a politikai követelménynek megfelelően, a katonai műveletek széles választékával feleljen.

Ennek megfelelően a Magyar Köztársaság fegyveres ereje az Országgyűlés, illetve a Kormány által meghatározott célok elérése érdekében különböző *katonai műveleteket*¹⁰⁸ hajt végre.

A szervezett katonai erő alkalmazására sor kerülhet béke-, válságreagáló műveletekben, valamint háborúban. A haditevékenységek végrehajtása során a „harcolni és győzni” cél elérését nagy méretű hadműveletek biztosítják, amelyekben a harctevékenységek alapvető fajtái: a *támadás*,¹⁰⁹ a *védelem*¹¹⁰ valamint a *késleltetés*¹¹¹ jelenik meg.

¹⁰⁷ Magyar Honvédség Összhaderőnemi Doktrína. Második tervezet. Budapest, HVK Hadművelési Főcsoport főnökség, 1998. p. 64.

¹⁰⁸ Magyar Honvédség Összhaderőnemi Doktrína. Honvédelmi Minisztérium, Budapest, 2005. p. 19.

¹⁰⁹ A hadműveletek döntő formája, tevékenységét kezdeményezés és a koncentrált erő kifejtések sorozata jellemzi a hadművelési és hadászati célkitűzések elérése érdekében. Jellemzője a harci erő összpontosítása, a manőverek gyorsasága, a lendület fenntartása, az ellenségre való komplex ráhatás folyamatossága a teljes mélységben, az ellenség gyenge pontjainak gyors kihasználása és a fő csapás irányának ezzel összhangban történő áthelyezése. Uo.: p. 20.

¹¹⁰ A hadműveletek azon formája, amelyet az erők a támadó ellenséggel szemben, előre elkészített vagy a hadművelet során elfoglalt, műszakilag berendezett terület megtartása és a támadásba való átmenet fel-

A harctevékenységek nem választhatók el egymástól. Támadásban az esetek többségében jelen vannak a védelem és a késleltetés, védelemben pedig a támadás elemei. Éppen ezért — a korábbi évek, évtizedek gyakorlatától eltérően — nem szerencsés a harctevékenységi fajták egymásnak történő alá-, illetve fölérendelése.

A feladatok magas szintű végrehajtása érdekében a Magyar Honvédségnek rendelkezni kell olyan kötelekekkel, amelyek képesek az ország határain kívüli (a NATO illetékességi területén, vagy azon kívül) alkalmazásra, rövid felkészülési idő után. Ezek az erők rendelkezzenek a gyors manőverhez szükséges szállító kapacitással és legyenek képesek többnemzeti kötelekekkel (NATO és nem NATO államokkal egyaránt) együttműködve összhaderőnemi műveleteket végrehajtani. Ennek alapvető feltétele a doktrínáink NATO szabványokkal összhangban történő kidolgozása, a parancsnoki rendszerek összhangjának, az eljárásmodok átvételi lehetőségeinek valamint a szellemi kompatibilitásnak a megteremtése. Ennek a folyamatnak töretlennek kell lennie, annak érdekében, hogy a feladatok végrehajtására kialakítandó szervezeteket a vállalt határidőig képesek legyünk felállítani és képességeik maximális kihasználásával alkalmazni bármikor, bárhol, a legkülönbözőbb viszonyok között. A dolgozatom terjedelmi korlátai nem teszik lehetővé a teljes vertikum értékelését, ezért csak a témámhoz szorosan kapcsolódó területeket ismertetem.

*A fedezőerők tevékenysége*¹¹²

A fedezőerők harcászati önálló biztosító szervezetek, amelyek a mozgó vagy álló egységek első vagy hátsó vonalaitól jelentős távolságban tevékenykednek. Feladatuk a parancsnoki előrelátás biztosítása, az ellenség erői megtévesztése, késleltetése és szervezettségének megbontása addig, amíg a főerők beérkeznek és megkezdik feladatukat. A fedezőbiztosítást végrehajtó egység — például a dandár — a hadtest részeként vehet részt fedező feladatban.

*Fedezőerők támadó harcban*¹¹³

A hadtest támadó harca (hadművelete) végrehajtása során a fedezőbiztosító erőt képező dandár, támadó jellegű fedezőbiztosító feladatot kap, ebben az esetben a hadtest felderítő ereje már alaposan felderítette az ellenség védelmét, és a hadtestparancsnok szándéka, hogy a főerőkkel támadást indít az ellenség fő védőöve ellen. A hadtest fedezőerői megalakításakor a parancsnok, a páncélos felderítőerőket mindig elővéd-ként alkalmazza, a feladat végrehajtásához szükséges és elégséges támogatás hozzárendelésével, a fedezőerőt képessé teszi az ellenség biztosítási övében harcoló részének felszámolására, figyelembe véve a fedezőerőkre váró váratlan feladatok végrehajtásához szükséges képességeket. Ilyen váratlanul kialakuló helyzet lehet, a fedezőerő gyors előrenyomulása közben, a főerőktől való elszakadás esetén kialakuló bekerítés lehetősége. Ebben az esetben „a fedezőbiztosítást a fedezőcsoport állományába beosztott, rendszerint gépesített lövészalegységek harckocsikkal, páncéltö-

---

tételeinek megteremtése érdekében folytatnak. Magyar Honvédség Összhaderőnemi Doktrína. Honvédelmi Minisztérium, Budapest, 2005. p. 20.

¹¹¹ Harcászati szinten a túlerőben lévő ellenség támadásának lassítása, az ellenség fő erőkifejtésének meghatározása, veszteségokozás, az ellenség erőinek és eszközeinek pusztítása, elgondolása megvalósításának akadályozása, a kijelölt terület meghatározott ideig történő tartása késleltető harccal érhető el. Uo.: p. 21.

¹¹² Harcászati módszerek és fogások az összefegyvernemi kötelekek számára (FM 71-123). HVK Védelmi és Tervezési Főcsoportfőnökség, Budapest, 1999.

¹¹³ Uo.

*rő eszközökkel, lángszórós alegységgel, műszaki záróeszközökkel megerősítve oldják meg.*¹¹⁴

Sikeres kitörés esetén *„a fedezőerők terepszakaszról terepszakaszra vonulnak vissza és a kitörő csoportosítás által nyitott folyosón át követik a csapatát mérő csapatokat.*¹¹⁵

A hadtest hadműveleti felépítése megegyezik a harcérintkezéshez történő menet végrehajtásának rendjével, a következő különbségekkel:

- a hadtest fedezőerejét képező dandár alkalmi harci köteléknek nehéz harci-technikai eszközökből kell állni (gépesített és harckocsi egységek, ellenség, feladat, terepfüggő megosztásban);
- a dandár főerőiből kiküldött zászlóaljerejű elővéd harcát a dandárparancsnok vezeti.

A dandár támadóharcának megtervezését, a harcmező felderítő értékelését, elemzését, a hadtest parancsnoka és törzse, a felderítőerők által megszerzett információk felhasználásával kezdi. Fontos, hogy a fedezőbiztosító zónán belül pontosan meghatározza az ellenség elhelyezkedését, valamint az elővédjeinek visszavonulására felhasználható útjait. A parancsnok az előtte álló harcfeladatot úgy tervezi meg, hogy harcrendjét, általában két harckocsi- és két gépesített egységből, támogatóerőkből építi fel.

A fedezőerők feladata az ellenség azon erőinek, eszközeinek, tevékenységének, védelmi rendszerének felderítése és pusztítása, amelyek hatással lehetnek a hadtest manőverére. A feladatok sikeres végrehajtása érdekében a felderítőerők és a zászlóalj erejű alkalmi harci kötelékek vadászcsoportokká válnak. *„A beépített területek az erdős-hegyes terephez hasonlóan a csapatok vadászterepeként jelölhetők meg.*¹¹⁶

Előfordulhat azonban, hogy az ellenség előrevetett osztagának ellenállása túl erős lesz a zászlóaljerejű fedezőerőknek. Ebben az esetben a fedezőerők parancsnokának megkerülő útvonalat kell keresni, amit nem lehet megfigyelni, vagy az ellenség elővédje nem tudja tűz alatt tartani. A fedezőerőknek — együttműködve a támogató tüzér- és repülőerőkkel — meg kell semmisíteni a kiserejű ellenséget.

*Műszaki támogatás*¹¹⁷

A fedezőerők támadó tevékenysége miatt a manőverező képességnek alapvető szerepe lesz a művelet sikerében. Továbbá a fedezőerők feladata a hadtest főerők akadálytalan mozgásának biztosítása, ennek érdekében a műszaki csapatok felderítik az átkelőhelyeket, átjárókat nyitnak és ellenőrzik az utak befogadó képességét.

*Harci kiszolgáló támogatás*¹¹⁸

Ha a fedezőerők a hadtest főerejétől 20-30 kilométeres távolságon belül vannak, a logisztikai zászlóalj képes lesz annak harci kiszolgáló támogatására a főerők harcrendjéből is. Ha a fedezőerők kívül vannak ezen a távolságon, a logisztikai zászlóalj a hadtest főereje előtt halad.

¹¹⁴ Burián László: Bekerítésből való kitörés minden oldalú biztosításának néhány kérdése. In.: Új Honvédségi Szemle, 1992. 4. sz. p. 48.

¹¹⁵ Uo.

¹¹⁶ Engelbrecht, Horst: Terepviszonyok hatása a harctevékenységekre. In.: Honvédelem, 1981. 9. sz. p. 24.

¹¹⁷ Harcászati módszerek és fogások az összefegyvernemi kötelékek számára (FM 71-123). HVK Védelmi és Tervezési Főcsoportfőnökség, Budapest, 1999.

¹¹⁸ Uo.

*Vezetés és irányítás*¹¹⁹

A parancsnok meghatározza a tevékenység főirányát, amit a művelet folyamán követni kell. A fedezőerők széles alkalmazási sávjának következtében, valószínűleg azt az alkalmi harci köteléket követi a biztosítási övben, amelyik a főirányban tevékenykedik, míg a parancsnokhelyettes a másikat. A parancsnoknak törekedni kell arra, hogy olyan helyzetben maradjon, hogy folyamatosan figyelni, elemezni tudja a kialakult helyzetet, és ennek alapján adja ki a kiegészítő harcparancsát.

*Fedezőerők védelmi harcban*¹²⁰

A dandár akkor kaphat védelmi jellegű fedezőfeladatot, amikor a hadtestnek megfelelő nagyságú erő áll a rendelkezésére, és a parancsnok szándéka, hogy a saját elhatározása szerint alakítsa ki a fővédőv előtti harcterületet. A fedezőerőként kijelölhető egységek típusa széles skálán mozoghat, ilyen erő kijelölhető az önálló harcokosi- valamint a (páncélos) felderítő-zászlóaljtól, a megerősített gépesített-, könnyűlövész-zászlóaljon keresztül a fedezőerőként önállóan működő dandár közvetlen egységekig. *„Nem beszélve arról, hogy a megfelelően felszerelt könnyűgyalogos egységek képesek (az összmutatókat figyelembe véve) jelentős megtakarítással — védelmi feladatok ellátására, felszabadítva ezzel a gépesített lövészelegységeket olyan jellegű tevékenységek folytatására, amelyek során azok jobban ki tudják használni páncélvédettséget, harci lehetőségeiket.”*¹²¹

*„Vagyis a könnyűerők harci alkalmazásának tartalmát az általános biztosítási és más váratlanul felmerülő feladatok mellett természetesen védelem, korlátozott célú és (vagy) rossz látási viszonyok közötti ellenlökések, valamint az ellenség mögöttes területein végrehajtandó speciális feladatok ellátásában lehet megfogalmazni.”*¹²²

Az általános fedezőműveletek célja az, hogy a megerősített páncélos felderítő-zászlóalj megsemmisítse az ellenség felderítőerőit, pusztítsa az elővéd-zászlóaljakat és felfedje az első lépcsőben támadó ellenség dandár (ezred) második lépcsőjében, tartalékában előremozgó zászlóaljait. Ezen a feladaton belül a páncélos felderítő-zászlóalj fogja a képességeinek legjobban megfelelő feladatot végrehajtani, azaz a fedezést, míg a hozzárendelt harcokosi- és lövészerők védelmi és halogató harcfeladatot kapnak. *„A vadász századok » védekező felderítéssel« akadályozzák az ellenséget, illetve parancsnokaik a MHCS-ok és ZHCS-ok parancsnokainak folyamatosan jelentenek az ellenség helyzetéről.”*¹²³

A dandár, amennyiben fedezőfeladatot kap, magába foglalhatja a hadtest (páncélos) felderítő-zászlóalját, kettő-három nehéz fegyverekkel felszerelt zászlóaljat és egy harci helikopterszázadot. Ez az alkalmi harci kötelék felelős azért, hogy veszteséget okozzon

---

¹¹⁹ Harcászati módszerek és fogások az összefegyvernemi kötelékek számára (FM 71-123). HVK Védelmi és Tervezési Főcsoportfőnökség, Budapest, 1999.

¹²⁰ Uo.

¹²¹ Szegedy Károly: Szükségünk van-e könnyűgyalogságra? In.: Új Honvédségi Szemle. 1992. 8.sz. p. 52.

¹²² Uo.: p. 558–59.

¹²³ Magyar Tibor: A szárazföldi összefegyvernemi alkalmi harci kötelékek harceljárásai az államhatár mentén kialakult válság- és konfliktus helyzet legveszélyesebb változata kezelésében. Doktori értekezés, ZMNE EKK, 2000. p. 95.

A francia haderőben a védekező felderítés (Jalonner) a halogató harc megvívásának egyik eleme. A páncélos felderítő eszközök az ellenség élen haladó eszközeinek megsemmisítése után (2–3 tüzcsapás) azonnal tüzelőállást váltanak hátra és jelentik a harcfelderítés eredményeit. Ilyen módon jelentősebb veszteségek elszemvedése nélkül állandóan kontrolálják és akadályozzák az ellenséget, illetve a kiküldő parancsnok képes a támadás fő erő kifejtésének irányát meghatározni és a mélységben elhelyezett eszközeivel az ellenség pusztításához a legelőnyösebb helyzetet felvenni.

az ellenség első lépcsőjének. Fontos, hogy a fedezőerők úgy alakítsák a harcot, hogy a saját csapatok a fővédőövben befejezhessék az ellenség teljes pusztítását.

Vezetés és irányítás

A fedezőerők harcának vezetése és irányítása decentralizált lesz, a távolságok és azon döntések következtében, melyeket a zászlóalj alkalmi harci kötelék parancsnokának vagy a zászlóaljparancsnokoknak kell majd meghozniuk a művelet folyamán. Általában a dandárparancsnok, az előretolt vezetési pontjával abban az irányban települ, amelyik az ellenség főerőkifejtésének irányába esik, azért mert ez lesz a harcterület legkritikusabb része. A parancsnokhelyettes figyeli az ellenség másik irányát, és biztosítja az összeköttetést a dandárparancsnokkal. Az egyéb parancsnoki elemek hiányában, csatlakozhat a zászlóalj vagy a zászlóalj alkalmi harci kötelék fő harcálláspontjához. Így biztosítani tudja az összeköttetést a dandár fő harcállásponttal és az előretolt vezetési ponttal anélkül, hogy csökkenne a mozgékonyága.

KÖVETKEZTETÉSEK

Összefoglalva a kérdéskör kutatási eredményeit, megállapítható, hogy a NATO „Összhaderőnemi Doktrína”-ja, valamint a Magyar Honvédség Összhaderőnemi Doktrínája szerint a csapatok tevékenységei felosztása területén alapvető eltérések nincsenek. Az alkalmazás területeit viszont nagymértékben befolyásolja az a tény, hogy jelen pillanatban a fegyverzet és egyéb harci technikai eszközök korszerűsítése, cseréje folyamatban, annak teljes befejezéséig az alkalmazási elvek teljes átvétele csak abban az esetben képzelhető el, ha szövetséges erők működtetésére van lehetőség. A fedezőbiztosítás feladatait végrehajtó alkalmi harci kötelékek kialakítása, azok alkalmazása, az elfogadott elvek maradéktalan betartása csak a szövetség által rendelkezésünkre bocsátott erők bevonásával érhető el (pl. páncélos felderítő-zászlóalj), mivel jelen pillanatban és várhatóan a jövőben sem áll módunkban (és nem is célszerű) ezen erők létrehozása. Az alkalmazhatóság feltételeinek megteremtése érdekében viszont korszerűsíteni kell a vezetési rendszer azon elemeit (zászlóalj, dandár), melyek magukba integrálhatják ezeket a feladatokat, illetve saját maguk kerülhetnek az összhaderőnemi alkalmi harci kötelék szervezetébe, ilyen jellegű feladat végrehajtása céljából.

2.2 A TÖBBNEMZETI ÖSSZHADERŐNEMI ALKALMI HARC KÖTELÉK KONCEPCIÓ ALKALMAZÁSÁNAK ELMÉLETE ÉS GYAKORLATA

A következő részben a fedezőerők tevékenységeinek általános meghatározása után a dolgozatomban másik fő kérdését alkotó alkalmi harci kötelékek szövetség által kialakított általános koncepciója ismertetésével néhány alapvető terület köré kívánom csoportosítani a téma fő kérdéseit. Annak ellenére, hogy dolgozatomban alapvetően a harcászati szintű alkalmi harci kötelékek által végrehajtható fedezőbiztosítás körébe tartozó feladatok kutatását tűztem célul, szükségesnek tartom a hadművelleti szinthez történő kapcsolhatóság érdekében először a Többnemzeti Összhaderőnemi Alkalmi Harci Kötelék (Combined Joint Task Force a továbbiakban CJTF) koncepció kialakulásának körülményeit, történetét, célját, feladatait rendszerezni. Másodsor a CJTF katonai erőinek alkalmazási lehetőségeit háborús és nem háborús (válságreagáló) műveletek végrehajtása során, számomra meghatározó jelentőségű, a hipotézisemben meghatározott területek bizonyítása érdekében tartom fontosnak.

2.2.1 A CJTF kialakulása

Az új körülmények és kockázati tényezők hatására a NATO-tagállamok állam,- és kormányfői az 1991. novemberi, római csúcstalálkozójukon elfogadták „a Szövetségesek Hadászati Konceptiója”¹²⁴ dokumentumát. A NATO fegyveres erőinek továbbra is kiemelt feladata a tagállamok biztonságának, területi sérthetlenségének garantálása.

A tagországok közép- és hosszú távú tervei szerint létszámában kisebb, ugyanakkor korszerűbb, jól kiképzett és felszerelt, reguláris és mozgósítás útján felállításra kerülő csapatok, illetve kiképző-, és keretalakulatok optimális arányán alapuló, teljes mértékben hivatásos, vagy arányaiban a hivatásos hadsereg irányába mutató fegyveres erők kialakítása és fenntartása a cél.

Az új stratégia — miközben a jövőben csökkentett szerepet szán a nukleáris fegyvereknek — irányelvei közül az egyik, hogy a szövetség teljes mértékben támogatja az ESDI¹²⁵ (Európai Biztonsági és Védelmi Identitás) kifejlesztését és ezzel párhuzamosan a NATO határain kívüli, válságok kezelésére és békefenntartásra is alkalmazható rugalmas, mozgékony gyorsreagálású erő, a CJTF koncepciójának teljes gyakorlati megvalósítását. „Az a tény, hogy elhatározták a CJTF típusú erők kialakítását, gyakorlatilag azt jelenti, hogy első alkalommal áll rendelkezésre békében egy állandó jellegű — a szövetség keretei között - kifejezetten katonai műveletek katonai feladatok végrehajtására hivatott erő. A NATO erőit korábban alapvetően hosszan elhúzódó területvédelmi feladatokra készítették fel, erősen integrált, ugyanakkor merev struktúrák keretében.”¹²⁶

Az új hadászati környezetben, a megváltozott viszonyok követelményeinek megfelelően a NATO vezetési rendszere, az erők struktúrája, mérete, készülségi szintje jelentős változásokon ment keresztül. A deklarált politikai céloknak és hadászati elveknek megfelelő szervezeteket hoztak létre, melyek képesek a NATO területén belül, de azon kívül is gyors beavatkozásra. A fegyveres erők mérete, harckészülsége, hadrafoghatósága és elhelyezése a védelmi jelleg kifejezését segíti elő.

2.2.2 A CJTF története

A kilencvenes évek elején az önállósodni vágyó Európa okozta, euro-atlanti feszültséget érzékelteti az a sietség, is amellyel – főként brit, és amerikai kezdeményezésre — Európát beavatkozásra kész, új, többnemzeti erővel akarták ellátni. Az 1991. májusi DPC¹²⁷ (Védelmi Tervező Csoport) ülés határozata azt a célt tűzte ki az ACE¹²⁸ (NATO Európai Szövetséges Főparancsnokság) elé, hogy hozzon létre egy olyan haderőt, amely képes az Európán belül és a földrész körüli konfliktusok és válságok kezelésére. Az ACE ARRC¹²⁹ (Szövetséges Gyorsreagálású Hadtest) — amely tökéletesen illeszkedik a NATO hierarchiájába — nem nyerte el maradéktalanul a tagállamok tetszését, és úgy vélték, hogy ezzel meghiúsult minden kísérlet a jellegében kimondottan európai haderő létrehozására. A következmény az lett, hogy 1992 októberében német-francia kezdeményezésre megalakították az Euro-hadtestet: Németország, Franciaország, Spanyolor-

¹²⁴ Az „Előretolt katonai jelenlét” helyett „Előretolt csökkentett jelenlét és korlátozott nukleáris eszköz-felhasználás.” A NATO funkciót bővítik, ezáltal a kollektív védelem és együttműködés mellett kiegészül a partnerségi programmal. Új tagállamok felvételi lehetőségének megteremtése.

¹²⁵ ESDI: European Security and Defence Identity.

¹²⁶ Csabai György: A NATO többnemzetiségű erői. In.: Új Honvédségi Szemle, 1997. 4. sz. p. 14.

¹²⁷ Defense Planning Committee

¹²⁸ Allied Command Europe

¹²⁹ Allied Rapid Reaction Corps

szág, Belgium, Luxemburg részvételével, a WEU¹³⁰ (Nyugat Európai Unió) alárendeltségében működött. 1992 júniusában a „Petersbergi Nyilatkozatban”¹³¹ a WEU miniszteri tanácsa felvázolta a WEU feladatait, és gondosan kitért arra, hogy tevékenysége tökéletesen összeegyeztethető legyen a NATO kollektív védelmi struktúrája iránti elkötelezettséggel. A dokumentum olyan tételeket sorol fel a WEU erőinek lehetséges tevékenységeként, mint a válságkezelés, békefenntartás, humanitárius és mentési feladatok. Brüsszelben az 1994. év januári NATO csúcstalálkozóján bízták meg a tagállamok vezetői az Észak-atlanti Tanácsot a CJTF koncepció kidolgozásával. Ugyanazon év márciusában a legfelsőbb parancsnokságok már elő is terjesztették a koncepciót, mint olyat, amelyik alkalmas a NATO felelősségi területén kívüli béketámogató műveletek végrehajtására is. A koncepciót — számos kérdést nyitva hagyva — 1996-ban fogadták el, egyben megbízva a Katonai Bizottságot a koncepció alkalmazására vonatkozó ajánlások elkészítésével. Az év végére elkészültek a katonai alkalmazásra vonatkozó irányelvek, az alkalmazási stratégia szakaszai, a koncepció megvalósíthatóságának értékelései, és kijelölték a további munka területeit. A Katonai Bizottság megfogalmazta a Többnemzeti Összhaderőnemi Alkalmi Harci Kötelék fogalmát: A CJTF egy olyan többnemzeti, több haderőnemre kiterjedő, alkalmilag létrehozott, a végrehajtandó feladat által meghatározott nagyságú és felépítésű erő (zászlóaljtól — hadtestszintig), amely a NATO- (és nem NATO) országok gyors alkalmazására képes fegyveres erőiből tevődik össze. Szerepét tekintve a CJTF alkalmas szárazföldön, vízen és levegőben a szövetség határain kívül valamint annak közvetlen környezetében egyaránt meghatározott ideig tartó válságkezelés és békeműveletek végrehajtására; de katasztrófa-elhárításra és humanitárius segítségnyújtásra is a NATO integrált katonai struktúrája, vagy pedig a WEU irányításával. A CJTF alapja az a követelmény volt, hogy az új politikai körülmények között a szervezeteket optimalizálni kell az adott feladathoz, mivel felépítése moduláris rendszerű. Ennek a követelménynek eleget téve képesnek kell lennie a NATO-országok területén kívüli településre és tevékenységre is. A köteleket vezető parancsnokságnak természetesen igazodni kell a feladathoz és a vezetett kötelékhez. „A CJTF parancsnokság, mozgó, többnemzeti összhaderőnemi, változó méretű szövetséges parancsnokság, melynek feladata a kötelékek vezetése adott műveletekben, beleértve a béketámogató műveleteket is”¹³² — határozza meg a Katonai Bizottság a CJTF parancsnokságot.

A parancsnokságnak alkalmasnak kell lenni gyorsan települni a hadműveletek körzetébe, képesnek kell lenni nem NATO erőket irányítani, rendelkezni kell megfelelő híradással, fogadni és továbbítani kell a felderítési adatokat, képesnek kell lenni önmaga fenntartására legalább 30 napig, közelbiztosításának folyamatos működtetésével. Alkalmassá kell válnia hadtestméretű — haditengerészeti, tengerészgyalogos, és légi erők alakulatokkal kiegészített — kötelékek vezetésére és irányítására. Telepítésére az Észak-atlanti Tanács döntése alapján kerülhet sor. Az elmúlt egy évtizedes léte alatt több ízben történtek átalakítások, mivel a tagországok sem a szervezetet, sem a parancsnokságot nem fogadták el teljes egészében; ezért a szervezet és annak vezetési koncepciója átalakítása jelen pillanatban is folyik. (Az ACE ARRC szervezeti felépítése a 7.

¹³⁰ Western European Union

¹³¹ Molnár István: Törvényszerű volt-e a Nyugat-Európai Unió megszűnése? Honvédelem, 2005. „A NYEU fejlődésének legfontosabb állomása, az 1992 június 12-én, Petersbergben megtartott értekezlet, ahol a tagállamok kinyilvánították, hogy a szervezet kész az ENSZ és az EBEÉ felkérésére konfliktus-megelőző és válságkezelő műveleteket folytatni, beleértve a béketeremtői feladatokat is, s mindezeket akár a szervezet határain kívül is.”

¹³² Kevei Gyula: A NATO adaptációja — a CJTF koncepció. In.: Új Honvédségi Szemle, 1998. 11. sz. p.

számú ábrán látható). A cél Európa stratégiai cselekvőképességének megteremtése, valamint a kettős struktúra elkerülése volt. A kezdeményezésnek hozzá kell járulni az Amerikai Egyesült Államok tehermentesítéséhez, ugyanakkor biztosítani a további európai közreműködést. Válságkezeléssel összefüggő politika sikere továbbra is a megelőző diplomácia sikerétől és hatékonyságától függ. Bármilyen nagyobb arányú agresszió Európában valószínűtlen, vagy hosszabb idejű válságidőszak előzné meg. A szövetséget veszélyeztető kockázatok nagysága lényegesen kisebb, de azok változatossága miatt kevésbé jósolható meg. A válságok kezdeti szakaszban történő megoldásának nagyobb a valószínűsége. A válságkezelés eredményessége megköveteli a politika, a katonai és más jellegű intézkedések összehangolását. A létrehozott szervezeteknek képesnek kell lenni a válságkezelés, béketámogatás politikai-katonai célkitűzéseinek végrehajtására.

Ezek a következők:

- alapvető cél a NATO tagországok területi integritásának biztosítása és biztonságának garantálása, érdekszférájuk problémáinak kezelése, megoldása;
- alkalmazás ENSZ, EBESZ (OSCE¹³³) Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet, EU és egyéb szervezetek felkérésére; ESDI érvényesítése a WEU vezetésével, és a NAC¹³⁴ Észak Atlanti Tanács jóváhagyásával;
- egy ország kormányának felkérésére; közös műveletekben való részvétel nem NATO országokkal.

Ha egy jövőbeni műveletben a CJTF küldetésének támogatása jóváhagyásra kerül, a NAC átfogó és egyértelmű intézkedést ad ki a szövetség hozzájárulásáról, de fenntartja azt a jogát, hogy megváltoztassa a NATO erőforrásai alkalmazása korlátait, és — amennyiben szükséges — akkor módosítsa, kiegészítse vagy visszavonja hozzájárulását.

2.2.3 A CJTF alkalmazása

A CJTF a várható műveletek teljes spektrumában képes feladatokat végrehajtani, alkalmazhatóságához nem szükségesek az 5. cikkelyben foglaltak.

A CJTF alapvetően a NATO határain kívül megoldandó feladatokra szerveződött, amelyek a következők:

- a NATO-tagországok érdekeinek védelme, bármelyiket ért támadás esetén a fegyveres erők alkalmazása;
- helyi válságok kialakulásának, kiterjedésének megakadályozása, válságkezelés a NATO határai mentén;
- nagyobb méretű béketeremtő, békekikényszerítő beavatkozás esetén (NATO–WEU vezetés alatt) részvétel és/vagy kedvező feltételek megteremtése más erők részére is; békefenntartás és megfigyelés végrehajtása;
- a konfliktusban álló felek kényszerítése a nemzetközi határozatok betartására;
- békefenntartásban való részvétel, kijelölt területek védelme, őrzése, fegyverzet ellenőrzés, légtér és hajózás biztosítása;
- humanitárius segítségnyújtás és támogatás;
- kutató–mentő feladatok, természeti katasztrófáktól sújtott lakosság megsegítése, evakuálásban való részvétel;
- civil hatóságok katonai támogatása.

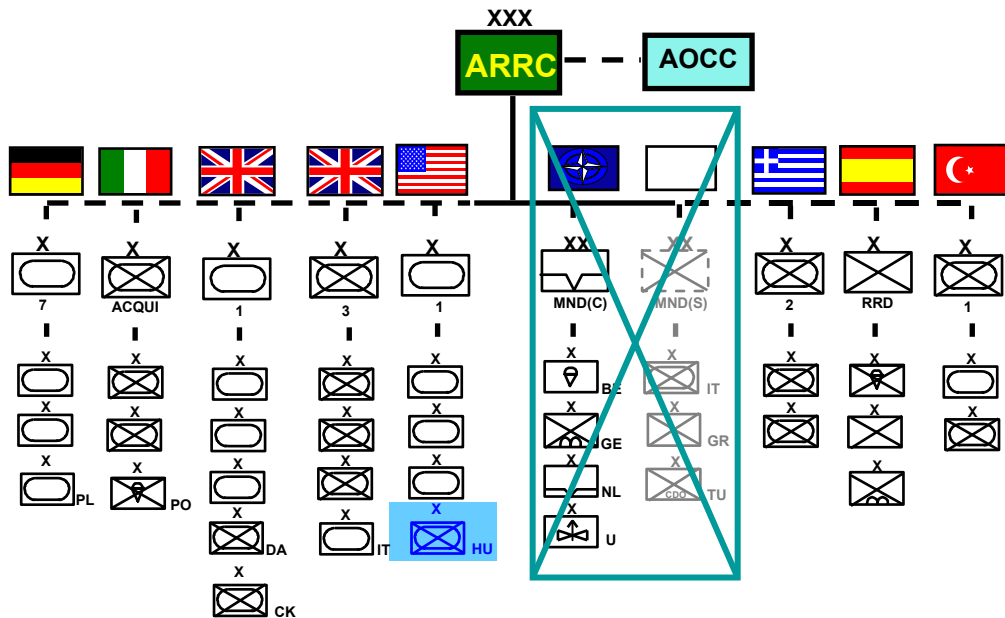
---

¹³³ Organization For Security And Cooperation In Europe

¹³⁴ North Atlantic Council

7. számú ábra

*A Szövetséges Gyorsreagálási Hadtest (ARRC) tervezett szervezeti felépítése
(Szerkesztette: Juhász József alezredes)*

A CJTF katonai eszközei a válságok megoldására:

- a politikai erőfeszítések támogatása, erő és elszántság demonstrálásával;
- időbeni válaszlépések megtétele;
- elrettentő képesség az agresszor tervezett akciójának megelőzésére;
- területi integritás helyreállítása.

A szövetség vezetésének célja a koncepció kialakításával és a hozzárendelt erők létrehozásával egy olyan komplex rendszer kialakítása volt, amely alkalmas a feladatok széles skálájának megoldására a világ bármely területén a tagállamok felajánlott képességeinek felhasználásával, rövid időn belül. A kitűzött cél eléréséhez valamennyi tagállamnak, így a Magyar Köztársaságnak is lehetőségeihez mérten hozzájárulását kell adni. *„Véleményem szerint a fejlesztésben nem az erők — az élőerő és a technikai eszközök mennyiségének — növelése az elsődleges. Jelen helyzetben a technikai színvonal és a képzettség növelése, az együttműködési képesség erősítése szükséges a helytálláshoz a belső átalakuláson áteső NATO-ban.”*¹³⁵

Elsősorban az alkalmazási feltételek kialakításához szükséges törvényi és gazdasági háttér biztosításával, másodsorban azoknak a képességeknek — valamint a hozzájuk rendelt erőknek, eszközöknek — a létrehozásával és folyamatos működtetésével, melyekre garanciát vállalt a 2002-ben, Prágában megtartott csúcsertekezlet után.

¹³⁵ Kevei Gyula: A NATO adaptációja — a CJTF koncepció. In.: Új Honvédségi Szemle, 1998. 11. sz.

2.3 A MAGYAR HONVÉDSÉG LEHETSÉGES SZEREPVÁLLALÁSA A TÖBBNEMZETI ÖSSZHADERŐNEMI ALKALMI HARC KÖTELEK FELADATRENDSZERÉBEN

A továbbiakban alapozva a vállalt kötelezettségekre — valamint a Fegyveres erők alkalmazását szabályozó alapidokumentumokban leírtakra — kívánom ismertetni a Magyar Honvédség lehetséges feladatait, hozzájárulását a szövetség előtt álló közös célok megvalósítása érdekében.

2.3.1 A haderővel szemben támasztott követelmények¹³⁶

A Magyar Honvédség — az ország védelmi képességének fenntartása és békeidejű feladatai ellátása mellett — legyen képes az ország határain kívül folytatott műveletekben az alábbi összesített méretű erők egyidejű alkalmazására:

- a) egy dandárméretű erő — az összes szükséges harci támogató és harci kiszolgáló támogató elemmel — hat havi, harci körülmények közötti alkalmazása; és egy zászlóaljméretű erő tartós (hat hónapon túli) nem harci jellegű tevékenysége; vagy
- b) egy zászlóaljméretű erő tartós (hat hónapon túli) harci körülmények közötti alkalmazása, és egy zászlóaljméretű erő tartós (hat hónapon túli) nem harci jellegű tevékenysége.

A Magyar Honvédség váljon a Szövetség átlagát megközelítő, korszerűen kiképzett és felszerelt, expedíciós képességekkel rendelkező haderővé, melynek alapvető kötelessége továbbra is a haza katonai védelme és a nemzetközi szerződésekből eredő kollektív védelmi feladatok ellátása.

A Magyar Honvédség legyen képes szövetségi keretek között az ország függetlenségének, szuverenitásának és területi épségének védelme érdekében honi területen, és más NATO tagország megsegítése esetén a Szövetség földrajzi határain belül többnemzeti összhaderőnemi hadművelet megvívásában részt venni.

A képességfejlesztés eredményeként egy sokoldalúan, rugalmasan és hatékonyan alkalmazható, nemzetközi (NATO, EU, ENSZ, EBESZ, koalíciós) együttműködésre képes, korszerű eszközökkel felszerelt, magas szinten kiképzett, feltöltött és bevethető szervezetekkel rendelkező, finanszírozható haderő jöjjön létre.

A szárazföldi haderő és a légi erő felajánlott csapatai — harci támogató és harci kiszolgáló támogató alegységekkel együtt — feleljenek meg a Szövetségben és az EU-ban részvételünkkel kialakított követelményeknek. Legyenek képesek expedíciós képességeket igénylő, határainktól távoli műveletekben való részvételre.

A légvédelem teljes rendszere legyen képes a NATO integrált légvédelmi rendszer részeként működni.

A haderő legyen képes a rendvédelmi erők támogatására szükségállapot idején, valamint az arra kijelölt szervezettel, személyi állománnyal és felszereléssel közreműködni természeti és/vagy ipari katasztrófák következményeinek felszámolásában.

¹³⁶ A honvédelmi miniszter 10/2006. (HK.4.) HM utasítása: Miniszteri irányelvek a védelmi tervezéshez (2007-2016), Honvédelmi Közlöny, a HM hivatalos lapja, 2006 CXXXIII. Évfolyam 4. sz. p. 256.

A humánerőforrás-gazdálkodás rendszere biztosítsa a megfelelően képzett állomány folyamatos rendelkezésre állását. A Magyar Honvédség rendelkezzen a katonai szolgálat egészét megalapozó integrált egyéni felkészítési, képzési és kiképzési, a szervezeti vertikális és horizontális mobilitást biztosító rendszerrel.

A Magyar Honvédség hadrendje, szervezeti struktúrája, létszáma, belső állományarányai, fegyverzete és felszerelése feleljen meg a biztonsági környezetből, az ország védelmi szükségleteiből, a nemzetközi szerződésekből vállalt kötelezettségekből adódó követelményeknek valamint az anyagi és pénzügyi források adta lehetőségeknek.

*A Magyar Honvédség Feladatai*¹³⁷

A Magyar Honvédség fő (alkalmazási) és további (felhasználási és igénybevételi) feladatait a Honvédelemről szóló törvény határozza meg. A biztonsági környezetből adódó kihívások és kockázatok következtében a Magyar Honvédség feladatai — összhangban a Magyar Köztársaság nemzetközi szerződéseinek kötelezettségvállalásaival — kiegészülnek: a tömegpusztító fegyverek és hordozóeszközeik elterjedése; a fegyverkereskedelem; a nemzetközi terrorizmus megakadályozásával; a kábítószer elleni harcban való részvétellel és az informatikai hadviseléssel.

a) Az ország fegyveres védelme érdekében

A Magyar Honvédség az ország fegyveres védelme érdekében — az országot ért támadás méretétől, kiterjedésétől és intenzitásától függően — hatékony és sikeres ellentevékenység megvalósítására alkalmas méretű erőkkel és fegyverzettel, időben felfedi az ellenség várható tevékenységét. A legrövidebb időn belül növeli és készségbe helyezi a szükséges erőket, felkészül a támadás elhárítására. „*Számolni kell azzal, hogy a háborús küszöb alatti, nem állami szintű erőszak könnyen eszkalálódhat (...) A békében fenn tartott struktúráknak tehát olyannak kell lennie, hogy az képes legyen az erő növelésére.*”¹³⁸

Védelmi hadművelet végrehajtásával, a fő- (védő)- erők kötelékeivel (szükség esetén a kiegészítő, a tartalékok mozgósításával), a helyzet függvényében a NATO szövetséges erőkkel együtt megállítja, megsemmisíti az ellenséget, visszaveri az agresszor támadását, megteremt a feltételeket a konfliktus politikai rendezéséhez.

b) A szövetség országainak kollektív védelme érdekében

A Magyar Honvédség a NATO szövetséges országok kollektív védelmére kijelölt, felajánlott erőit — a politikai döntést, felkészítést és a készenlét elérését követően — a meghatározott NATO-parancsnokság hadműveleti vezetése alá helyezi. Ezeket a katonai szervezeteket a hadműveletek során NATO kötelék parancsnokának elgondolása és terve szerint alkalmazzák, hadműveleti-harcászati feladataikat általában többnemzeti összhaderőnemi alkalmi harci kötelékben hajtják végre. Az adott NATO-parancsnokság hadműveleti vezetése alá helyezett szervezetek támogatása érdekében a Magyar Honvédség a nemzeti támogató elemeket működteti.

c) A válságreakáló műveletekben

Az ENSZ Alapokmánya VI. és VII. fejezete hatálya alá eső válságkezelési, béketámogató, és/vagy humanitárius műveletekben a Magyar Honvédség kijelölt erői a nemzetközi szervezetek (a NATO, az ENSZ, az EBESZ) mandátumával és politikai irányí-

¹³⁷ Magyar Honvédség Összhaderőnemi Doktrína. Honvédelmi Minisztérium, Budapest, 2005. p. 12.

¹³⁸ Horváth István: Gondolatok a Nemzeti Katonai Stratégia kidolgozásához. In.: Tanulmánygyűjtemény HM OTF, Budapest, 1999. p. 29.

tásával, vagy más önkéntes koalíciós kötelék részeként vesznek részt. „Az utóbbi évek válságait és konfliktusait elemezve megállapítható, hogy a fegyveres erők új kihívások előtt állnak. Ezek többsége már nem kapcsolódik szorosan a védelemhez, és általában az országoktól távol kerülhet sor a végrehajtásukra. Az ország határain kívüli alkalmazás — békeműveletekben való részvétel — nem kapcsolható össze az országvédelemmel — feladat és cél alapján sem. Ez a tevékenység függetlenül a szövetségi hovatartozástól, általában nemzetközi keretek között, az ENSZ felkérésére és felügyelete mellett zajlik.”¹³⁹

A Magyar Honvédség felajánlott erőit — politikai döntést, felkészítést és a készenlét elérését követően — az adott nemzetközi szervezet által vezetett parancsnokság hadműveleti vezetése alá helyezik. Ezeket az erőket a válságkezelési, a békétámogató, és/vagy a humanitárius művelet során a kötelékparancsnok elgondolása és terve szerint alkalmazják. Feladataikat többnemzeti kötelék alárendeltségében, esetenként önállóan hajtják végre, együttműködve a hazai és/vagy nemzetközi civil szervezetekkel. Támogatásuk érdekében a Magyar Honvédség a nemzeti-támogató elemeit működteti.

A Magyar Honvédség is hozzájárul azon erők mielőbbi alkalmazási készenlétének eléréséhez, amelyek hivatottak alapvetően expedíciós, válságreagáló műveletekben a feladatok végrehajtására. Ennek a felajánlásnak a teljesítése érdekében 2006. március 28-án a Magyar Honvédség szárazföldi parancsnoka által levezett konferencia témája a szövetségi képességek új elemébe történő erő felajánlás teljesítésének helyzete volt. A vállalás szerint a NATO Gyorsreagálású Erők (NATO Response Force, továbbiakban NRF) állományába ez év elejétől biztosítja a MH erőit, eszközeit. Összhangban a Magyar Köztársaság Nemzeti Biztonsági Stratégiájával: „Katonai-védelmi oldalról Magyarország érdemi hozzájárulásra törekszik a szövetség teljes misszióspektrumában, beleértve az expedíciós műveletekben való részvételt is (NRF); és biztosítja, hogy a magyar haderő kellő időben és megfelelően kiképzett és felkészített erőkkel tudjon hozzájárulni a NATO vezetésű, illetve szövetségi részvétellel zajló koalíciós műveletekhez.”¹⁴⁰

Ennek szellemében megkezdődött annak a századerejű alkalmi harci köteléknek (harccsoportnak) a felkészítése, amely a 2007. év elejétől hathónapos készenlét szolgálatban (az NRF 8. váltásában) bármikor bevethető lesz, elsősorban válságreagáló műveletek végrehajtása során. A feladat ellátására való felkészülés rendkívül összetett, mivel meg kell felelni mindazon elvárásoknak, amelyeket az NRF feladatrendszere, szervezeti felépítése valamint a harci technikai, logisztikai rendszeréhez való teljes kompatibilitás megkövetel.

*Az NRF koncepció lényege, erők összetétele, feladatai vezetésének rendje*¹⁴¹

Kutatási témám anyagának teljességéhez feltétlenül hozzátartozik, hogy a továbbiakban néhány általam nagyon fontosnak tartott gondolat erejéig felvázoljam az NRF koncepciójáról, lényegi összetevőiről, a feladatok végrehajtásához szükséges erőkről, a várható feladatokról valamint a vezetés rendjéről szóló részt. A vezetésen belül részletezni kívánom a vezetés hadműveleti feladatait, részben a riasztás-értesítést, illetve a készenlét fokozása feladatait, kiemelten az eddig végrehajtott, a jelenleg szolgálatba lévő, a kiképzést folytató, valamint a tervezett NRF váltásokat is.

¹³⁹ Szternák György: A Nemzeti Biztonsági Stratégia, a Nemzeti Katonai Stratégia, a Katonai Doktrínák, In.: NATO-EU csatlakozás és védelmi szektor. ZMNE, Budapest, 1999. p. 129.

¹⁴⁰ A Magyar Köztársaság Nemzeti Biztonsági Stratégiája.

¹⁴¹ NATO Response Force, NATO Reagáló Erő feladatai: nem hadviselő személyek evakuálása; a következmények felszámolását támogató műveletek, válságkezelési műveletek, terrorizmus elleni műveletek támogatása; embargók betartatása; a CJTF-koncepció alapján — előkészítő erőként (Initial Entry Force) — műveletek végrehajtása.

A NATO állam- és kormányfőinek 2002. november 21–22.-ei prágai csúcsertekezletén született döntés, egy modern, rugalmas, gyorsan bevethető összhaderőnemi képesség kialakításáról. Ez az integrált, teljesen interoperábilis tengeri, légi és szárazföldi egységekből álló erő az NRF.

Az NRF vezetését egy Telepíthető Összhaderőnemi Alkalmi Kötelék Parancsnokság látja el, amely egy haditengerészeti alkalmi köteléket, egy dandár szintű szárazföldi erőt egy napi 200 bevetés végrehajtására képes légi erőt, valamint egy különleges műveleti egységet irányít. Az NRF és (ezen belül is, az 5 napos készenlétű különleges műveleti képességekkel rendelkező nagyon magas készenlétű alakulatok) biztosítják az azonnali beavatkozás lehetőségét. Ezek az erők készítik elő a magas készenlétű erőkben álló, telepíthető erők bevonulását.

Az NRF alkalmazásával kapcsolatos követelményeket a NATO Katonai Tanácsának (Military Comite, továbbiakban: MC) 477. számú határozata állapítja meg. Ennek alapján az NRF-nek képesnek kell lennie a következő feladatok végrehajtására:

- elsőként bevonuló erőként kisebb ellenállással szemben
  - önálló,
  - gyors telepítés / visszatelepítés,
  - főerők bevonulásának előkészítése;
- elrettentés
  - antiterrorista képesség;
- válságkezelés;
- békekikényszerítés;
- embargó műveletek — tengeri, szárazföldi, és „no-fly” zóna;
- tengeri lefogás;
- tengeri aknamezítés műveletek;
- nem harcolók evakuációja;
- humanitárius segítségnyújtás.

A szervezeti, vezetési, ellátási kompatibilitás elérése érdekében a nemzeti felkészítés és kiképzés a készenlét elérése előtt 18 hónappal kezdődik, és 12 hónappal a készenlét elérése előtt befejeződik.

Ez az alapkonceptió, ami meghatározza a teljes tervezési, felkészítési folyamatot.

„Amíg a transformáció a haderő megújítását, az egész védelmi szektor átalakítását célozza, addig a NATO reagáló erők (NRF) koncepciója azonnal bevethető műveleti képességek gyors létrehozását irányozza elő. Az NRF koncepció azonban nem csak képességfejlesztést jelent, hanem nemzeti, „testre szabható” eszközt és módszert is ajánl a modernizációhoz. Azon országokban, amelyeknél a védelmi erőforrások korlátozottan állnak rendelkezésre, az NRF koncepció jól alkalmazható a tervszerű, fokozatos, szövetség által tesztelt képességfejlesztésre.”¹⁴²

A következőkben rátérek az NRF alegységek számára megfogalmazott követelmények hadműveleti részére: a riasztás-értesítés, a készenlét fokozása, a készenlét elérése témakörre.

A riasztás rendje nem különbözik az egyéb — Készenlét Fokozásának Rendszabályai (továbbiakban: KFR) — feladatok esetén végrehajtandó riasztástól. Ennek a központilag kiadott riasztási utaltság az alapja, mely szerint a Technikai Riasztási Rendszer (továbbiakban: TRR) alapján a Központi Ügyelet riasztja közvetlenül az érintett katonai szer-

---

¹⁴² Szenes Zoltán: A NATO jövője: Új stratégiai koncepcióra van szükség. In.: Hadtudomány, 2005. 2. sz.

vezeteket. (Természetesen az NRF esetén is lehetőség van más riasztási módra is pl. közvetve a szolgálati rend betartásával.)

Az NRF szervezet riasztása esetén a megalakítási folyószám mögé egy „NRF” jelzés kerül. Így válik egyértelművé, hogy nem a katonai szervezet részére érkezett teljes készenléte helyezési feladat, hanem „csupán” az NRF alegység részére.

A KFR terv általános követelmény, melyet minden felajánlott elem részére el kell készíteni.

Minden NRF alegységet (akár csak egy főt is) adó katonai szervezetnek feladata a rendelkezésre állás biztosítása; kijelölt elem riasztásának, készenléte elérésének irányítása, végrehajtása. Ennek érdekében az NRF alegységet biztosító katonai szervezetnek rendelkeznie kell (ez CREVAL követelmény, de egyben általános KFR feladat is) a szükséges riasztási okmányokkal.

Végül két, a témához szorosan kapcsolódó gondolattal zárom a fejezetnek ezen részét:

„Az NRF koncepció és annak végrehajtása katalizátor szerepet tölt be a NATO transzformáció folyamatában.

A transzformáció sokkal inkább jelent gondolkodásmód és kulturális változást, mint képesség változást.”¹⁴³

„A fő hangsúlyt továbbra is ...a katonai képességek erősítésére helyezzük.

Ennek érdekében, kiemelt figyelmet kell fordítani a NATO és EU gyorsreagálású (HRF, NRF) képességekbe felajánlott erők felkészítésére és alkalmazhatóságuk fenntartására.”¹⁴⁴

KÖVETKEZTETÉSEK

Összefoglalva kutatási területem ezen részét megállapíthatom, hogy a fegyveres erő — a működését meghatározó hazai és szövetségi feladatokban való részvételt szabályozó intézkedéseknek megfelelően — képes a vállalt és meghatározott feladatok ellátására, azokban való részvételre. Szervezetének kialakítását nagymértékben befolyásolta az a tény, hogy az elmúlt tizenöt évben a NATO is folyamatos, minden idők legsűrűbb koncepció-, illetve doktrínaváltásának következtében, szinte folyamatos átalakuláson ment keresztül. Ennek eredményeképpen a megváltozott feladatrendszer (totális háború megvívása, azt követő válságkezelés, terrorizmus elleni harc, válságreakáló műveletekben való részvétel) olyan szervezeti (ezen belül vezetési) rendszerváltozást vont maga után, amely óhatatlanul kihatott — és jelen pillanatban is hat — a tagországok fegyveres erői szervezeti felépítésére, feladatrendszerére. A kialakuló koncepcióknak való minden oldalú megfelelés következménye, hogy lassú és sokszor meggondolatlanak tűnő átszervezési folyamatban nehezen található meg a célhoz vezető út. Jelen pillanatban is folyik az a munka, melynek eredménye már egy olyan szervezeti struktúra lesz, amely a vállalt képességek kialakításával, a missziós feladatokat maradéktalanul ellátó alegységekkel (század-, zászlóalj-harccsoport), a kollektív védelmi koncepcióban részt vállaló, hatásalapú erőt képvisel. Ehhez mindenképpen szükség van a szervezeti (modul), vezetési (interoperabilitás), technikai feltételek további korszerűsítésére, a teljes együttműködési (kompatibilitás) képesség kialakítására, melynek egyik fontos tényezője megértetni és elfogadtatni a teljes személyi állománnyal az eddigi és ezt követő változások szükségességét annak érdekében, hogy egységes álláspontot képviseljen egy — egyéb szempontból sem könnyű — folyamat lezárása céljából.

¹⁴³ Havril András: Feladatszabó Értekezlet, 2005.

¹⁴⁴ Juhász Ferenc: Feladatszabó Értekezlet, 2005.

2.3.2 A Magyar Honvédség lehetséges szerepvállalása

Feladatok:

A honvédelmi célok elérése három küldetés (és a hozzájuk rendelt 14 fő feladatcsoportban foglaltak) teljesítésén keresztül valósul meg:

- a.) Magyarország és a Szövetség fegyveres védelme:
  - ország-védelem,
  - más NATO tagország megsegítése,
  - a NATO Integrált Légvédelmi Rendszerében végzett légtérvédelmi és légtérrendészeti feladat,
  - terrorelhárítás feladataiban való katonai részvétel,
  - a Befogadó Nemzeti Támogatás (BNT) katonai fegyveres biztosítási feladatai;
- b.) Biztonsági érdekeink nemzetközi képviselete:
  - részvétel a NATO és az EU katonai műveleteiben,
  - két vagy többoldalú nemzetközi egyezményeken alapuló katonai formációk feladatai;
- c.) Egyéb védelmi feladatok:
  - információszerzés,
  - feldolgozás és védelem,
  - katasztrófavédelem feladataihoz való hozzájárulás,
  - tűzszerészeti feladatok,
  - kutatás-mentés,
  - a szükségállapot rendszabályai, bevezetésének katonai feladatai,
  - protokolláris feladatok.¹⁴⁵

A katonai műveletek során a csapatok fegyverzetüket és technikai eszközeiket korlátozás nélkül, vagy korlátozás mellett alkalmazzák. Az alkalmazási szabályokat (Rules of Engagement: ROE) a felső szintű katonai vezető határozza meg, amelyeket a művelet során megváltoztathat. A szabályok tartalmát számos tényező befolyásolja, beleértve a honvédelmi politikát, a feladatot, a hadművelési követelményeket, a parancsnok szándékát valamint a hadviselést szabályozó nemzetközi egyezményeket. A katonai műveletek zömének sikeres végrehajtása igényli mind a szárazföldi haderőnemet, mind a légi haderőnemet együttes tevékenységét, ezért ezek a műveletek összhaderőnemi. A haderőnemek csapatain kívül a műveleteket rendszerint a központi rendeltetésű katonai szervek is támogatják, sőt bekapcsolódhatnak a NATO más erői, eszközei is. A katonai szervezetek feladatuk teljesítése során együttműködnek más rendvédelmi szervekkel és polgári szervezetekkel. A Magyar Honvédség csapataiból kijelölt erők — a többi NATO-ország felajánlott fegyveres erőihez hasonlóan — részt vesznek a CJTF-feladatok végrehajtásában, várhatóan és maradéktalanul a haderő-átalakítás befejezése után. Ennek érdekében nagy intenzitással folyik az elméleti munka: az eredmények összevetése annak érdekében, hogy a kijelölt határidőre maradéktalanul teljesíteni tudjuk a velünk szemben támasztott követelményeket. Ehhez a munkához nagymértékben hozzájárul az olyan rendezvények, konferenciák megtartása, mint a Szárazföldi Parancsnokság által megrendezett és levezetett NRF-konferencia, amelyen állásfoglalások születtek az erők (létszám, eszköz, alkalmazási elvek) összhangjának megteremtésére.

---

¹⁴⁵ A Honvédelemről és a Magyar Honvédségről szóló 2004. évi CV. törvény valamint a honvédelmi miniszter 10/2006. (HK.4.) HM utasítása: Miniszteri irányelvek a védelmi tervezéshez (2007-2016). In.: Honvédelmi Közlöny (a HM hivatalos lapja). 2006. CXXXIII. évf. 4. sz. alapján.

KÖVETKEZTETÉSEK

Összegezve a második rész tartalmát megállapítható, hogy közel azonos kihívásokkal találjuk szembe magunkat, mint a jelenleg felajánlott erőknél. Az ARRC, az MLF (Multinational Land Force), NRF erők esetében. A kihívásokat akkor látjuk tisztán, ha a felajánlásra tervezett erők képességeit összehasonlítjuk a vonatkozó ajánlások megfelelő részeivel, kiegészítve azokat az eddig szerzett tapasztalatainkkal. Ezt elsősorban a NATO kötelékébe és a különböző nemzetközi válságreagáló műveletekbe kijelölt kötelékeknél kell megvalósítani. A NATO kötelékében történő alkalmazási esetek eltérő harcászati követelményeket támasztanak a fegyveres erővel szemben. A honi alkalmazás legösszetettebb esete lehet, amikor válság- és konfliktushelyzet megelőzését és elhárítását a Magyar Köztársaság fegyveres ereje önállóan kezdi meg, majd az eskalálódás következtében beavatkoznak a szövetséges erők.

A fogadó nemzeti támogatás szükség esetén igényelheti a harcoló kötelékek tevékenységét a szövetségesek erőfelfejlesztésének segítésére és harcbavetésének biztosítása érdekében. A szövetséges többnemzeti kötelékben való alkalmazás megköveteli a NATO szabványeljárások és döntési folyamat ismeretét, valamint a saját módszerek és eljárások ezekkel való kompatibilitást. Például hadtest védelmi hadművelete során honi területen késznek kell lennünk együtt tevékenykedni a megerősítő és támogató erőkkel, aminek beérkezésétől már a CJTF fogalomkör azt jelenti, hogy kettő vagy annál több ország, kettő vagy több haderőnemének együttes tevékenységével, a magyar légierő a NATO integrált légvédelmi rendszerében CAOC/AOC (Combined Air Operation Center) irányításával hajtja végre feladatait a légvédelmi erők beérkezéséig. Fő feladat az ellenség váratlan, összpontosított légitámadásának elhárítása, illetve ugyanebben a rendszerben ugyanezen feladat végrehajtásának részkomponensét képezik, megelőzik az ellenséget a csapás kiváltásában, pusztítják légi támadó csoportosítását, megsemmisítik harci helikoptereiket, légi vezetési pontjait és zavaró eszközeit — kivívják a légi fölényt.

A hadtest a fedezőbiztosító zónában alkalmazott alkalmi harci kötelékekkel, támogatóerőivel veszteséget okoz az államhatárt átlépő ellenség fedezőbiztosító erőinek, késlelteti előretörésüket, újabb erőköt kényszerít idő előtti szétbontakozásra, és kedvező feltételeket teremt a hadtest első védelmi terepszakasza elleni roham elhárítására. A dandárok harctevékenységi körzete elleni roham időszakában a hadtest kihasználva a harcászati — illetve csapatrepülő — erők tevékenységeinek eredményét, a tűzeszközök komplex alkalmazásával pusztítja a rohamozó ellenséget, megsemmisíti szétbontakozó zászlóaljait és századait még a peremvonal előtt, elhárítva az ellenség rohamát a fő erő kifejtés irányában.

Az ellenség csapatai betörése esetén — kihasználva a harcászati (illetve csapatrepülő erők) újabb csapásainak eredményeit — a tűzérőség és sorozatvetők tűzével, az erők és eszközök átmanővereztetésével, a páncéltörő tartalék és harci helikopterek alkalmazásával az első védelmi terepszakasz megszállásával megakadályozza a betört erők térnyerését. Ezt követően a tartalékdandárok ellenlökésével — az ellenlökéshez csatlakozó első lépcsőben védő dandárok tartalékaival — szétveri a betört erőköt, visszaállítja az eredeti helyzetet, majd felkészül az ellenség újabb rohamának elhárítására. Az első védelmi terepszakasz áttörése esetén a hadtest fő erő kifejtését fokozatosan a második védelmi terepszakasz megtartására, a hadműveleti tartalékok ellencsapásának végrehajtásának biztosítására összpontosítja.

De ennél lényegesen bonyolultabb a helyzet abban az esetben, ha Európában vagy a világnak valamelyik távoli részén szélsőséges időjárási, terep-, politikai viszonyok kö-

zött kell a CJTF kötelékében a nem háborús (5. cikkelyen kívüli) műveletek valamelyik fajtájában feladatot végrehajtani. A Magyar Honvédség erői az ország határain kívüli alkalmazásának legösszetettebb esete lehet a NATO illetékességi területén kívüli alkalmazás, amikor előfordulhat, hogy hiányozni fog a fogadó nemzeti támogatás, és az erőfejlesztéshez is harctevékenységet kell végrehajtani, illetve a kötelekeknek saját maguknak kell a működési feltételeket megteremteni. „A kiválasztott kezelési módot és eszközöket a válság alakulásának megfelelően, kellő időben és tartalommal kell változtatni.”¹⁴⁶

A műveletek végrehajtásának körülményei — lehetséges ellenség, terep, éghajlat, egyéb környezeti tényezők — igen eltérőek lehetnek, melyek speciális felkészülést igényelnek. A honi területen kívüli alkalmazás várható leggyakoribb esete a válságreakáló műveletekben való részvétel lesz.

2.3.3 Magyarország lehetséges szerepe a válságreakáló műveletekben

„Válságreakáló műveletek alatt értjük: a béke megőrzése, visszaállítása támogatásának különböző formáit, elsősorban a katonai erővel való demonstrálást; a válságmegelőző katonai fellépést, kiemelten annak leghatározottabb formáját — a megelőző csapat; általánosságban a katonai erő alkalmazását.”¹⁴⁷

A kontinens a XXI. század kezdetén tovább viszi magával a megoldatlan problémáit, amelyek (többek között) a gyors technikai, technológiai fejlődésből valamint az egyenlőtlen gazdasági körülményekből erednek.

Az utóbbi időben, a mértékadó szakirodalomban gyakran olvashatunk a *hadügyi forradalomról* vagy a *hadügy forradalmáról*, ezért a szükséges mértékben, célszerűnek látszik elemezni a szakembereknek a hadügy forradalmával kapcsolatos megállapításait.¹⁴⁸

A hadügyi forradalom eredményei, a lehetőségekhez mérten, megkövetelik a modernizációt a szövetségben lévő országok fegyveres erőiben. Ez magában foglalja a felderítő, kommunikációs rendszerek gyártását és a legmodernebb információs rendszerek használatát annak érdekében, hogy növeljük az együttműködésre kijelölt erők hatékonyságát a válságreakáló műveletekben. „A válságkezelés folyamatában a válságkezelés szervei által végrehajtandó általános feladatok sorrendje a következő lehet: a válság kialakulásával és elmélyülésével kapcsolatos információk időbeni folyamatos és gyors beszerzése és feldolgozása; a külső és belső körülmények, feltételrendszer elemzése, a válság lehetséges változatának meghatározása, a válságkezelés feladatainak konkretizálása; a válság okainak, részleteinek feltárása és behatárolása; a válság veszélyességének és a kezelés időtartamának meghatározása; a válságkezelésben résztvevő és igénybe vehető erők, eszközök és erőforrások kiválasztása, feladataik meghatározása; a válság következményeinek felmérése, a veszélyeztetett értékek és érdekek számba vétele, a válság felszámolására vonatkozó döntések meghozatala, az azonnali és további döntések következményeinek és eredményeinek prognosztizálása.”¹⁴⁹

¹⁴⁶ Kőszegvári Tibor: A válságkezelés aktuális problémái. In.: Akadémiai Közlemények, 1994. 202. sz. p. 220.

¹⁴⁷ Deák János: Napjaink és a jövő háborúja. In.: Hadtudomány 2005. 1. sz.

¹⁴⁸ A fegyveres küzdelem elméletében és gyakorlatában végbement változásokat nevezi a szakirodalom a hadügy forradalmának. Más megfogalmazásban, a hadügy forradalmáról akkor lehet beszélni, ha annak egészében és minden alapvető elemében gyökeres, új minőséget képviselő változás bontakozik ki. A tudományos-technikai forradalom egyidejűleg oka és sajátos mozgató ereje is a hadügyi forradalomnak. In.: Hadtudományi Lexikon. Magyar Hadtudományi Társaság Budapest, 1995. p. 480–481.

¹⁴⁹ Kőszegvári Tibor: A válságkezelés aktuális problémái. In.: Akadémiai Közlemények, 1994. 202. sz. p. 225.

A hadügy forradalmának vizsgálata kapcsolódik a stratégiai szintű problémák vizsgálatához. A fegyveres erővel összefüggő stratégiai kérdéseket jellegüknel fogva nem lehet a napi politika szintjén és pártérdekek mentén elemezni. A stratégia nem azonos a jövő felmagasztalásával vagy a kellenél részletesebb, árnyaltabb bemutatásával. Más kutatási módszerre van szükség a fegyveres erővel összefüggő, tudományos igényű válszok, tervek, stratégiák megfogalmazásához.

2.3.3.1 A válságreagáló műveletek végrehajtására történő felkészítés általános jellemzői

A NATO állam- és kormányfőinek Prágában és Isztambulban megtartott csúcstalálkozóján a szövetség — a jövőre nézve — elkötelezte magát a válságreagáló műveletek végrehajtása mellett. A kiadott közös nyilatkozat 4. pontjában a csúcstalálkozón részt vevő állam- és kormányfők rögzítették, hogy a NATO Reagáló Erő 2006 októberéig eléri a teljes hadművelleti készenléteket, amelyhez a tagállamok többnemzeti, összhaderőnemi katonai művelési képességekkel, anyagi erővel és katonai szervezetekkel járulnak hozzá. Az említett erővel a szövetség meghatározott időn belül képes lesz a válságreagáló műveletek hatékony végrehajtására a tagállamok területén és azon kívül. A dokumentum hangsúlyozza továbbá, hogy a tagállamok mindent megtesznek a terrorizmus elleni harc sikeres végrehajtása érdekében, a világ bármely térségében. Fokozzák képességüket a vegyi-, biológiai, radiológiai és nukleáris fegyverek elleni védelem területén, és egyidejűleg korszerűsítik a Polgári Veszélyhelyzet Tervezés¹⁵⁰ munkáját.

A határozat tartalmát elemezve egyértelműen megállapítható, hogy a jövőben, tudományos igényességgel kutatni szükséges a témával összefüggésben a válságreagáló műveletek elméletét és gyakorlatát, a katonai szervezeteket, a lehetséges képességeket és a katonák felkészítésének legfontosabb jellemzőit, valamint hazánk eredményes részvételének lehetőségeit a szövetség által szervezett válságreagáló műveletekben.

A NATO katonai terminológiájában a béketámogató hadműveletek helyett meghonosodni látszik a *Crisis Response Operations* (válságreagáló műveletek) kifejezés, amely összetevőiben, tartalmában, a végrehajtás jellemzőiben bővebb, mint a béketámogató műveletek. *Ez utóbbi, az előzőnek része.* A béketámogató műveletek elméletével és gyakorlati végrehajtásával kapcsolatban számos, jól hasznosítható szakirodalom áll a kutatók rendelkezésére, míg a válságreagáló műveletekkel összefüggésben alig néhány. Talán ez is magyarázza (a szakemberek részéről) az esetenként előforduló csoportosítási és fogalomalkotási zavarokat. A válságreagáló műveletek összességében azokat a katonai és nem katonai jellegű műveleteket tartalmazzák, amelyeket korábban *a nem háborús katonai műveletek (Military Operations Other Than War)* körébe sorolt a szakirodalom.¹⁵¹ Más megfogalmazásban, a válságreagáló műveletek olyan többcélú műveletek, amelyek magukba foglalják a politikai, a diplomáciai, a katonai és a civil tevékenységeket; a nemzetközi emberi jogokkal összhangban indítják és hajtják azokat végre; hozzájárulnak a konfliktus megelőzéséhez.

A NATO a válságreagálással kapcsolatban az elmúlt év májusában, a Katonai Bizottság vezetésével kézikönyvet dolgoztatott ki, amelynek rövid tartalmáról az értekezés további részében szólok.

¹⁵⁰ (Prague Summit Declaration, NATO Press Release, 2002. 127.)

¹⁵¹ A nem háborús katonai műveletek felosztásával, tartalmával kapcsolatban átfogó tanulmányt jelentett meg Deák János, akinek munkáját felhasználtam az eredmények indoklásához. Deák János: Napjaink és a jövő háborúja. In.: Hadtudomány 2005. 1. sz.

Az értekezés megírásához további hasznos információval szolgált Kőszegvári Tibor és Resperger István írása, akik a terrorizmus elleni küzdelem problémáit és jövőbeni feladatait vizsgálták a katonai erő alkalmazása lehetőségének tükrében. Kőszegvári — Resperger: A terrorizmus elleni küzdelem katonai feladatai. Egyetemi jegyzet, ZMNE EKK, Budapest, 2005.

A fogalom vizsgálatából megállapítható, hogy a katonai szembenállást követően a szövetség kibővítette korábbi feladatait a válságreagáló műveletekkel és ennek sikeres végrehajtásához más erők és szervezetek segítségére is igényt tart. A siker érdekében velük szorosan együttműködik. A képesség megszerzésére készíti fel a válságreagáló műveletben résztvevőket, vagy ahhoz nyújt segítséget.

Az ország biztonságának elemzésekor a szakemberek nem hagyhatják figyelmen kívül, hogy a válságok kezelése, a konfliktusok megelőzése, az ipari- és természeti katasztrófák elhárítása, következményeik sikeres felszámolása társadalmi érdek, nemzeti és szövetségi szükségszerűség, az ország biztonságának kulcseleme. Ma már nem szükséges bizonyítani, hogy a válságkezelésre, a konfliktus-megelőzésre, a válságreagáló műveletekre, a katasztrófa-elhárításra terveket kell kidolgozni, és az abban foglaltakat célszerű gyakoroltatni a vezetésben résztvevőkkel. Ez lehet az alapja a megelőzésnek, a felkészülésnek, a hitelességnek és annak, hogy képesek leszünk a következményeket a leghatékonyabban felszámolni, másképpen: az ország érdekeit képviselni, értékeit és lakossága szociális biztonságát megvédeni; külhoni szolgálat esetén: az állomány és a technika megóvásával — a feladatot maradéktalanul teljesíteni.

A kihívások, kockázatok és válságok jellemzőinek vizsgálata felveti a „sebezhetőség” lehetőségének elemzése szükségességét is. A probléma kutatásának fontosságáról Pirityi Sándor készített átfogó tanulmányt, amit a válságreagáló műveletek kutatása során jól hasznosíthatunk.¹⁵² A demokráciák nyíltsága, nyitottsága, az áruk és a személyek viszonylag szabad mozgása az ilyen államokat egyedülállóan sebezhetővé tette. Lehetetlen védekezni a demokráciákat érintő valamennyi támadással szemben mindenütt, minden időpontban, minden technikával felszerelt támadók ellen. A kutatási eredmények arra mutatnak rá, hogy a fenyegetések előre nem-, vagy csak nehezen meghatározható jelenségektől, folyamatoktól, ellenségektől származnak. A terrorcselekmények, katasztrófák, járványok és más fenyegetések — a sebezhetőség csökkentéséhez, az esetleges károk mérsékléséhez — a jelző- és előrejelző rendszerek sokaságát igénylik a nemzetközi összefogással és együttműködéssel egyetemben. Ugyanakkor, ezek a rendszerek rendkívül költségesek, és az általuk szolgáltatott információk feldolgozása munkaigényes. Mégis folytatni szükséges működtetésüket, mert ezek még mindig olcsóbbak, mint a keletkezett károk és a következmények felszámolása költségei.

A szakirodalom alapján a fegyveres küzdelemmel kapcsolatos változások három fő csoportba oszthatók: Először: a korszerű, katonai jellegű technológiák egyedi és összetett alkalmazása a fegyveres küzdelem különböző formáiban. Másodszor: a fegyveres küzdelem törvényeiben, elveiben, a stratégiákban, doktrínákban és a műveleti elgondolásokban történt változások, ezek megjelenése a gyakorlatban; és az elmúlt évek nem háborús katonai műveleteiben, a világ különböző térségeiben. Harmadszor: a hadtudományban bekövetkezett fejlődés, az új technológiák és technikák hatása a katonai szervezetekre, a katonák felkészítésére és kiképzésére valamint a tisztképzésre. „...a fegyveres küzdelem megvívásához szükséges katonai ismeretek elsajátításán van a hangsúly. A hagyományos ismeretanyagok azonban fokozatosan kibővülnek a fegyveres erők előtt álló újszerű feladatokkal. Ezért a válságkezelés, a konfliktusok kezelése, a béketeremtés és a felkészítés a nemzeti katonai akciókban való részvételre egyre fontosabb részévé válik a katonai alapképzésnek.”¹⁵³

¹⁵² Pirityi Sándor: Barangolás a „sebezhetőség” fogalma körül. In.: Új Honvédségi Szemle. LIX. évfolyam, 2005.12. sz. p. 45-61.

¹⁵³ Matus János: A stratégiai felülvizsgálatról a demokratikus országokban. In.: Hadtudomány. Budapest, 1999. 3-4. sz. p. 34.

A válságreagáló műveletek elméletének vizsgálata szempontjából, a hadügy forradalmára vonatkozóan, további kutatást igényel a háborús és nem háborús műveletek törvényeinek, elveinek, belső tartalmának, a műveletek megvívása körülményeinek teljes körű feltárása. A nem háborús műveletek lehetséges céljának — ehhez kapcsolódóan, a fegyveres erő feladatának — pontos megfogalmazása kiemelt feladat a kutatók számára, a korábbi tapasztalatok feldolgozása alapján. Erre a vizsgálatra azért is szükség van, mert a nem háborús műveletek végrehajtására sor kerülhet fegyverrel és fegyver nélkül. Ebben az esetben vizsgálatra szorul a jog és a hadijog megváltozott szerepe is. Ez a tény minden esetben teljes körű elemzést igényel a műveletek tervezése, szervezése során, éppen az állomány megóvása érdekében, ugyanis a fegyverrel történő feladat-végrehajtás feltételezi a többi résztvevő (ellenségeskedő felek) részéről is a fegyver alkalmazását. Ebben az esetben a fegyveres küzdelem valamelyik fajtájáról, azon belül annak végrehajtási formájáról vagy módjáról van szó, nem tisztán békeműveletről. Ha csak a formát vesszük figyelembe és nem a tartalmat, félrevezető lehet, a szükségesnél nagyobb emberi, anyagi és technikai veszteséget okozhat. Végző soron nem teljesül a művelethez kapcsolódó, a művelet céljaként megfogalmazott politikai és katonai végállapot.¹⁵⁴

A fegyveres küzdelemmel összefüggő vizsgálatok fontosságát napjaink háborús- és nem háborús katonai műveleteiből levonható következtetések is indokolják. A vizsgálatok eredményei, a tapasztalatok összegzése lehetőséget ad a szakembereknek, hogy javaslatokat tegyenek a fegyveres erők korszerűsítésére, a katonák felkészítése, kiképzése minőségének javítására, a parancsnoki rendszerek átalakítására és a civil-katonai kapcsolatok fejlesztésére.

Egy átfogó vizsgálat szempontjai a következők lehetnek:

- a konfliktusok, háborúk mögötti okok és szándékok;
- a résztvevők és a főszereplők;
- a válságkörzet majd a hadszíntér jellemzői;
- a konfliktusban, háborúban lévő erők összetétele, jellemzői; a technológiai eszközök és fegyverrendszerek elemzése;
- a hadijog érvényesülése és az erő alkalmazása.

A nem háborús katonai műveletekben a hadszíntér hármasság tagozódása (mélységi, közvetlen vagy fő harcterület, mögöttes terület) is „kibővült” a következőkkel: városok és lakott települések, amelyeket el kell foglalni és folyamatosan ellenőrizni; kommunikációs, pénzügyi és számítógépes rendszerek; rendőrségi és más, a biztonsággal összefüggő ellenőrzési területek. Ez azt jelenti, hogy az említett területeknek a tudományos igényű vizsgálata is szükséges a művelet teljesebb előkészítése céljából.

A jövőben vizsgálni célszerű még:

- a halálos és nem halálos eszközök, a robottechnika, alkalmazásának lehetőségét;
- az alkalmazott erők, szervezetek sebezhetőségét, a túlélőképességet, önálló tevékenységük körülményeit; milyen kapcsolat van a politikai döntés, a várható költségek, az erő alkalmazása, a politikai és katonai végállapot között;
- a felderítés és a pszichológiai műveletek jelentőségét;
- a nem összevethető erők (aszimmetria) közötti harc jellemzőit a műveletekben;¹⁵⁵

¹⁵⁴ A katonai műveletek típusait és jellemzőit vizsgálta Deák János, aki összevetette a keleti és a nyugati hadikultúrák legfontosabb eredményeit valamint a napjainkban zajló műveletek tapasztalatait. Tanulmányában tett megállapításai hasznos tudnivalókkal szolgálhatnak a problémát széleskörűen vizsgáló kutatók számára. Deák János: Napjaink és a jövő háborúja. Tanulmány (kézirat), Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Budapest, 2005.

¹⁵⁵ Az aszimmetrikus műveletek a fegyveres konfliktusok megvívásának új formája, melynek alapja az, hogy a nemzetközi szinten (a válságkörzetben) jelen levő fegyveres erők, csoportok jelentősen különböznek egymástól méreteikben, felszerelésükben és képességeikben. A modern haderő és a terrorista

- a politikai konszenzus és a befolyásolás, a provokáció megjelenését a műveletekben; felismerésük lehetőségét, és még más vizsgálandó témákat, területeket, amelyek a fegyveres küzdelemhez tartozhatnak.

A teljesség igénye nélkül felsorolt tényezők és jellemzők hatással vannak a stratégiai gondolkodásra és a műveletekkel kapcsolatban lévő, tudományos igényű kutatásokra.

2.3.3.2 A válságreagáló műveletekre történő felkészítés katonai jellemzői

Napjainkban népszerű kutatási téma a XXI. századi fegyveres erő lehetséges szervezetét, fegyverzetét, felszerelését és feladatait vizsgálni. Az eddig elvégzett munkát számos hazai és külföldi szakirodalom megjelenése igazolja. Szinte valamennyi, a hadtudomány különböző szakterületével foglalkozó kutató véleménye megegyezik abban, hogy a téma vizsgálatakor szükség van átfogó geopolitikai, geostratégiai elemzésre is, *dolgozatomban erre nem térek ki, mivel a tartalmi korlátok ezt nem teszik lehetővé, valamint a téma szempontjából nincs nagy jelentősége.* Továbbá a fegyveres erők helye, szerepe, lehetséges feladatuk ma már lényegesen megváltozott. Ezek az ismérvek teljes egészében mások, mint a katonai szembenállás időszakában voltak.

Az általános megállapításokból levonható az a következtetés, hogy az előző időszakban kialakult szemléletmód váltásával egy időben a katonai szervezetek kialakításában, működtetésében, feladatorientált felkészítésében korábban alkalmazott módszerekkel is szakítani kell. A várható feladatokra jobban alkalmazható szervezetekre, új és hatékonyabb eljárásokra van szükség, hiszen ezeket a feladatokat — a válságreagáló műveleteket — a fegyveres erő más szervezetekkel együtt, azokkal szorosan együttműködve hajtja végre.

A korábbi tapasztalatok alapján a válságreagáló- és a békeműveletek teljes időtartama alatt továbbra is jelen lesz a média, így a közvélemény a lehető legnagyobb tájékozottsággal fog bírni az események kimeneteléről. A műveletek során elért sikerek és az esetleges kudarcok szinte azonnal ismertté válnak a közvélemény előtt. Ez azt jelenti, hogy a parancsnokok többségét célszerű felkészíteni a „médiaszereplésre,” a különböző nyilatkozatok megtételére és a sajtótájékoztatón történő magatartásra.

Hazánk részvételi lehetőségének vizsgálata során célszerű tudományos igényességgel elemezni a közelmúltban lezajlott háborús- és nem háborús katonai műveleteket. *Ezekből levonható következtetés, hogy erősödik a műveletek összhaderőnemi jellege és a műveletek is változnak, fejlődnek. A valamennyi haderőnemre kidolgozott szabályzók és doktrínák lehetővé teszik az egymást támogató, a tér minden részére (dimenziójára) kiterjedő, összehangolt összhaderőnemi művelet végrehajtását.*

A válságreagáló műveletekben valamennyi tagállam fegyveres erejének — függetlenül a nagyságától — megvan a feladata, amennyiben rendelkezik a szükséges, a művelet tervezése időszakában meghatározott, képességgel. Másképpen, a kis alegységeknek (harccsoportoknak) a tevékenysége is hasznos lehet a művelet egésze szempontjából.¹⁵⁶

---

eszközökkel, módszerekkel működő fegyveres csoportok között óriási aránytalanság van, ennek ellenére, a fejlett technológiájú fegyverek bekerülési költségei miatt, az aszimmetrikus hadviselés valószínűsége növekvő tendenciát mutat. In.: Katonai Kislexikon. Honvéd Vezérkar Tudományszervező Osztály, Budapest, 2000. p. 12.

A válságreagáló műveletekben a szembenálló felek közötti különbségek lényegesek, a szembenálló katonai erők nem azonos képességűek, a műveletekre az aszimmetrikusság a jellemző. Nagy valószínűséggel különböző a technikai ellátottság, a szervezet, és eltérő az állomány felkészültsége és kiképzettsége. Más szóval, nem összevethetőek a képességek. Ugyanakkor az aszimmetria nem jelenti az egyik vagy a másik fél alárendeltségét a válságreagáló műveletekben. Ebben az esetben nagy valószínűséggel megjelenik a gerilla-hadviselés, mint a fegyveres küzdelem (katonai művelet) egyik formája. In.: A válságreagáló műveletek, mint hadtudományi probléma. Tanulmány. Honvédelmi Minisztérium, Budapest, 2005.

¹⁵⁶ Hadviselés és békeműveletek. Igazi katonák-e a nem háborús jellegű katonai tevékenységek végrehajtói? (ford.: Szabó Ferenc) In.: Joint Force Quarterly, 1997. 14. sz. p. 111–116.

Hazai katonai szakértők egy részének az a véleménye, hogy a fegyveres erő egységeit, alegységeit elsősorban a békeműveletek végrehajtására, másodsorban a válságreagáló műveletekben való részvételre célszerű felkészíteni a jövőben. Ez a vélemény további vizsgálatot igényel a szakemberek részéről, amelyet a biztonsági és a katonai stratégia tükrében célszerű végrehajtani. Nem felejthetjük el, hogy a szakirodalom szerint a békeműveletek a válságreagáló műveletek része. Így helytelen az egyiket vagy a másikat kiemelni a fegyveres erő feladatai, a stratégiai célkitűzés szempontjából. Az önkéntes hadkiegészítésen alapuló fegyveres erőben jelenleg sincs jogi akadálya annak, hogy a személyi állomány a nemzetközi katonai műveletekben részt vegyen, ha egyéb kizáró ok nincs. Ugyanakkor az ott történő fegyverhasználat jogi háttere vizsgálatot igényel a szakértők részéről.

A prágai csúcstalálkozón tett magyar felajánlások a speciális képességek kialakítására (műszaki, vegyvédelmi, biológiai, egészségügyi, rendészeti és CIMIC alegységek) az előbb említett alkalmazási lehetőséget és véleményt igazolják.

A válságreagáló műveletek sikeres végrehajtásával kapcsolatos igény átértékelte a fegyveres erő, a katona szerepét és kötelességét a társadalomban. A szövetség új országainak többségében a közvélemény figyelmébe jelentős mértékben a katonai reformra, a védelmi ipar átalakítására valamint a fegyveres erő és a társadalom kapcsolatában meglévő feszültségek enyhítésére helyeződött át. A katonai szembenállás megszűnte után számos európai ország jelentősen csökkentette katonai erejét, és folyamatosan csökkenti a katonai kiadásokat. Ma már a tagországok nem fogadják el az ideológiai tartalmú indoklást a katonai költségek (kiadások) növelése érdekében.

A kontinens, a tagországok biztonsága azt a követelményt támasztja a NATO fegyveres erejével szemben, hogy Európától távoli területeken legyen képes eredményes válságreagáló művelet végrehajtására.

A biztonság, a biztonságpolitika, a stratégiák és a fegyveres erő feladata összefüggéseiről 2004-ben konferenciát tartottak. A konferencián neves szakértők vitatták meg a fegyveres erő lehetséges feladatait a kontinens, a NATO és az Európai Unió biztonságának tükrében.¹⁵⁷ A szakértők többségének véleménye hasonló volt a korábban felsorolt állításokkal.

A kutatási eredmények igazolják, hogy a fegyveres erő a megváltozott követelményeknek csak úgy tud megfelelni, ha új kiképzési rendszereket vezetnek be, amelyek teljes mértékben illeszkednek a szövetség rendszerébe.¹⁵⁸ Az új képzési, kiképzési rendszernek biztosítania kell a válságreagáló műveletek sikeres végrehajtásához szükséges képességek megszerzését. Ezt a folyamatot bonyolítja, hogy csak rövid idővel ezelőtt tértünk át az önkéntes hadkiegészítésen alapuló haderő kialakítására. Ez az esemény a korábban kialakított rendszerek, módszerek, folyamatok szigorú felülvizsgálatát (ha szükséges: cseréjét) teszi szükségessé. Ezek közül a legfontosabb lehet a várható feladatoknak a megfelelő képességek kialakítására irányuló új szervezetek létrehozásával, azok minden oldalú felkészítésével, kiképzésével, a szövetségben alkalmazott ellenőrzési feladatok sikeres teljesítésével való kibővítése. Más szóval, a képességeknek történő megfelelés a fegyveres erő minden területén és minden szervezeténél. A szakirodalomban a képesség azt jelenti, hogy a fegyveres erő kész a harctevékenységre, a feladat végrehajtására, összetevői folyamatosan változhatnak a feladattól függően.¹⁵⁹

¹⁵⁷ Manfred Wörner Alapítvány: A biztonságpolitika és a külpolitika. Konferencia a Politikatudományi Intézetben. Budapest, 2004. november 25–26.

¹⁵⁸ A Magyar Honvédség kiképzési rendszerének átalakításával, a célkitűzések megfogalmazásával és a követelmények meghatározásával részletesen foglalkozik a Honvéd Vezérkar főnökének intézkedése. A Honvéd Vezérkar főnökének 65/2004. (HK 20.) HVKF intézkedése a Magyar Honvédség kiképzési rendszerének átalakításáról, valamint a Magyar Honvédségnél folytatott kiképzés középtávú célkitűzéseiről és követelményeiről.

¹⁵⁹ Katonai Kislexikon. Honvéd Vezérkar Tudományszervező Osztály, Budapest, 2000. p. 49.

A fegyveres erő képessége, harcképessége magában foglalja a katonai és nem katonai műveletek sikeres végrehajtására való alkalmasságot, a haderőnemek együttműködését, melynek elméleti és gyakorlati elemei vannak.¹⁶⁰

A fogalmak tartalmi jellemzői feltételezik, hogy a képesség tanulással és a valóságos helyzetet megközelítő gyakorlással sajátítható el. Napjainkban a képesség kibővült azaz, hogy a fegyveres erőnek együtt kell működnie polgári, nem kormányzati és más szervezetekkel a nem háborús katonai műveletekben.

Az elmélethez sorolhatók: a társadalmi elfogadottság, a nemzeti katonai stratégia, az összhaderőnemi-, a haderőnemi, fegyvernemi valamint a szakcsapatok doktrínái, a szabályzatok, a műveleti utasítások és a vezetés színvonala.

A gyakorlati elemhez sorolható: a fegyveres küzdelem megvívásához szükséges szervezetek, technikai eszközök; a logisztikai támogatás, a készenlét fokozatai, tartalma és a tartalékos állomány felkészültsége, valamint az állomány képzése, kiképzése és a védelmi szektor felkészítése.

A harcképesség más megközelítésben magában foglalja *a fogalmi, erkölcsi és a fizikai összetevőket is*. A képességen alapuló fegyveres erő szempontjából kiemelkedő szerepe lesz az olyan fogalmi összetevőknek, mint az összhaderőnemi-, haderőnemi doktrínák és a haderőfejlesztés elmélete valamint a többnemzeti keretben történő tevékenység.

A doktrínákkal szembeni követelmény: legyenek alkalmazkodóak, útmutatóak, leíró jellegűek és a „*hogyan gondolkozzunk*” kérdésekre adjanak választ. A haderőfejlesztés elgondolása segítse elő olyan haderő kialakítását, amely: *biztosítja a nemzeti biztonsági- és katonai stratégiák céljainak teljesítését; a többnemzeti, összhaderőnemi, válságreagáló műveletek végrehajtását; a siker elérését a szövetség területén és azon kívül.*¹⁶¹

A kutatási eredményeket és a korábbi tapasztalatokat felhasználva, a jövő fegyveres erőit célszerű modulszervezetekből kialakítani, amelyek korszerű fegyverzettel felszereltek és viszonylag könnyen szállíthatók. Másképpen olyan fegyveres erő kialakítására van szükség a jövőben, amely képes végrehajtani a harci, a válságreagáló és a humanitárius műveleteket — lehetőleg azonos eredményességgel.

---

¹⁶⁰ Ismeret: a valóságra, illetve ennek valamely területére vonatkozó tapasztalatok, fogalmak összessége. Valaminek az ismerete: tájékozottság valamiben. Tanulással megszerzett tudás.

Ismeret: a megismerő tevékenység eredményeként létrejött, az objektív valóság (a világ) tényeit és absztrakcióit (a leglényegesebb tulajdonságok kiemelését és általánosítását) különböző szinten tükröző tudattartalom.

Jártasság: valamit jól ismerő, tapasztalt, valamiben gyakorlott. Valamiben való gyakorlottság, tájékozottság.

Jártasság: az elsajátított ismeretek alkotó, kombinatív felhasználása, teljesen új helyzetben történő alkalmazása.

Készség: valaminek a megtételére való hajlandóság, szándék. Gyakorlással, gyakorlással kifejlesztett képesség, ügyesség. A pszichikai funkciók cselekvés céljára, lényegére irányulnak.

Készség: a tudatos tevékenység automatizált komponense, amely a tevékenység többszöri ismétlése, gyakorlása során fejlődik ki.

Képesség: valamely tevékenységre, teljesítményre való testi-lelki adottság, alkalmasság, tehetség. Olyan pszichikus funkció, illetve funkciók rendszere, amely egy bizonyos tevékenység végrehajtását teszi lehetővé.

Képesség: azoknak az egyéni tulajdonságoknak az összessége, amelyek valamilyen cselekvés elvégzésének lehetőségeit, feltételeit teremtik meg.

Magyar Larousse Enciklopédia 2. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1992.

¹⁶¹ A fegyveres erő képességének négy területe van: mennyiségi, a katonák, a fegyverek, a felszerelések stb. száma, illetve mennyisége; technikai, a fegyverek és felszerelések hatékonysága és technikai szintje; szervezeti, a csapatok egysége, fegyelmezettsége, képzettsége és morálja, valamint a parancstovábbítás és az ellenőrzés hatékonysága; a társadalmi, a társadalom képessége és hajlandósága a katonai erő hatékony alkalmazására. (Samuel P. Huntington: A civilizációk összecsapása és a világrend átalakulása p. 130–131, Európa Könyvkiadó Budapest, 1998.)

A fegyveres erőre, az alegységekre, a katonákra előírt képességek fokozatosan (szintenként) érhetők el, így ennek megfelelően célszerű a képzési, kiképzési szinteket meghatározni, az ezekhez alkalmazható technikai és technológiai háttér kialakítani a különböző kiképző bázisokon és tanintézetekben. Más országok tapasztalatai alapján a kiképzési bázisokat, tanintézeteket célszerű úgy fejleszteni, hogy azokat más tagállamok is tudják használni a jövőben. Másképpen, lehetőség legyen a „többnemzeti, összhaderőnemi, összefegyvernemi” képességek kialakítására, a gyakorlások ilyen körülmények közötti megtartására.

Az elmúlt években végrehajtott béketámogató műveletek tapasztalatai bizonyítják, hogy a katonáknak nem csupán a harc megvívására kell felkészülniük, hanem egy sor olyan tevékenység végrehajtására is, amelyek nem tartoznak szorosan a fegyveres küzdelem kérdéskörébe. Ezek lehetnek a diplomáciai, a rendőri, a közigazgatási és az elsősegély-nyújtási feladatok.

A téma vizsgálata szempontjából fontos bemutatni néhány gondolatot a tervező munkáról. A válságreagáló, művelet tervezése során célszerű pontosan meghatározni a feladatot, a politikai végállapot alapján a katonai végállapotot. Másképpen, a válságreagáló művelet befejezésekor milyen katonai célokat kell teljesíteni?

A válságreagáló művelet tervezésekor kiemelt jelentősége van — a politikai és a katonai végállapot szempontjából — a *súlypontnak, a döntő pontoknak és a hadműveleti vonalaknak*.

Súlypont: a művelet valamennyi szintjén — hadászat, hadművelet, harc — létezik, amelyet a műveletek középpontjaként is megfogalmazhatunk. Más megközelítésben, a súlypont lehet ismertetőjegy, képesség, helyszín, amely a katonai erőből származtatható. Gyakorlati tapasztalatok alapján a súlypont magában foglalhatja: az erők tömegét, a vezetés rendszerét, az erőkhöz tartozó közvéleményt, a nemzeti (politikai) akaratot. A súlypont tartalmának tisztázása egyik legfontosabb feladata a tervezőknek a válságreagáló műveletek előkészítése során.

A válságreagáló műveletek tervezésének, a műveletet irányító (vezető) parancsnok elgondolásának lényege felismerni a súlypontot, meghatározni a szembenálló fél sebezhetőségének, kritikus pontjainak a gyengítését (pusztítását) a leggazdaságosabb módon. Ezt a feladatot úgy lehet eredményesen végrehajtani, hogy közben védelmezzük a saját súlypontunkat és döntő pontjainkat.

Döntő pontok: a súlypont legfontosabb elemei, létezhetnek térben, időben és az információs környezetben. A döntő pontok jellemzőinek ismerete fontos információ a műveletet vezető parancsnok számára az ellenséges erőkről, és ez hatással van a művelet sikerére. A művelet tervezése során valamennyi döntő pont elemzése (értékelése) szükséges, mert ezek lesznek a teljesítendő közbeeső célok. Ezeknek megfelelően célszerű elosztani az erőket és az erőforrásokat a válságreagáló művelet tervezésekor.

Hadműveleti vonalak: a művelet végrehajtásának irányát és idejét határozzák meg, térben és időben, figyelemmel a szemben álló ellenségre. A hadműveleti vonalak ismerete alapján lehet a kezdeti főlényünket megsokszorozni: tüzerő, lélektani művelet, megfélemlítés, speciális művelet, manőver stb. Ezek megléte esetén könnyebb az ellenség súlypontjának kikapcsolása, gyengítése, pusztítása.¹⁶²

A NATO Reagáló Erő a megnövekedett követelményeknek csak úgy tud megfelelni, ha — sok egyéb követelmény mellett — a legteljesebb információval rendelkezik a válságkörzet politikai, gazdasági, katonai és más jellemzőiről. A NATO Főparancsnokság Helyzetelemző Központja, együttműködve a tagállamok hasonló rendeltetésű szerveivel

¹⁶² Magyar Honvédség Összhaderőnemi Doktrína. Honvédelmi Minisztérium, Budapest, 2005. p. 33–37.
Magyar Honvédség Békefenntartó Kézikönyv. Honvédelmi Minisztérium, Budapest, 2004. p. 5–7.
AJP-3.4 Non-Article 5 Crisis Response Operations. p. 2–15.

és más adatszolgáltatókkal, ezt a követelményt hivatott teljesíteni. A központ a humán- és technikai felderítési lehetőségek teljes eszköztárával igyekszik begyűjteni, megszerzeni, értékelni és továbbítani a szükséges információkat. Az elvégzett munkáról, munkarendjének megfelelően vagy válsághelyzetben, a meghatározott igény és kör szerint, nyílt és titkos kiadványokat (jelentéseket, összefoglalókat) készít a felhasználóknak a döntések előkészítéséhez, meghozatalához.¹⁶³

A szakirodalmakban utalást találtam arra is, hogy a válságreagáló műveletekben folyamatosan megvan az „eredeti” válság, konfliktus elmélyülésének az esélye, amely esetenként gátolja az erőszakmentes megoldást, növeli a „fegyveres megoldás,” az erő-demonstráció valószínűségét.

Abban az esetben, ha hazánk felkérést kap a válságreagáló műveletekben való részvételre, akkor gondosan elemezni és tisztázni célszerű a következőket: mikor kell megkezdeni a műveletet, hogy a művelet hatékony legyen; milyen formája lesz a válságreagáló műveletnek; a siker érdekében milyen reálisan elérhető cél (politikai és katonai végállapot) tűzhető ki; milyen feladatok várhatók a művelet befejezése után? Bizonyos esetekben, ha nincs kellő információ a kérdésekre, a felkérés visszautasítható, de ez nem célszerű, törekedni kell az információ megszerzésére.

Általános tapasztalat, hogy a válságreagáló műveletek nem zárják ki az erődemonstrációt, az erő alkalmazását, sőt az esetek jelentős részében igazolni célszerű a műveletben résztvevők eltökéltségét, felkészültségét a béke megőrzésére, az ellenségeskedések megszüntetésére, az agresszor megfékezésére. Ugyanakkor a fegyveres erő alkalmazása csak bizonyos szabályok, korlátok között képzelhető el, amelyekre a katonákat, az alegységeket célszerű felkészíteni.

A válságreagáló műveletek eredményes végrehajtása feltételezi a katonai felszerelések, eszközök, a vezetési- és információs képességek korszerűsítését, továbbá a logisztikai, a szállítási kapacitások meglétét. Ez a tapasztalatok alapján, csak a polgári vállalatokkal együttműködve, nemzetközi keretek között valósítható meg.

A fegyveres küzdelemben részt vevő egységek, katonák megóvása (force protection) érdekében a szövetség tagállamai évek óta folytatnak kutatásokat, amelyeknek lényege, hogy a harcoló katonát rendszerként vizsgálják és szerelik fel. A kutatás eddigi eredményeként már napjainkban (de elsősorban a jövőben) felszerelik és ellátják őket könnyű és hatékony fegyverrel, öltözettel és védőfelszereléssel, „hálósított” kommunikációs eszközökkel, korszerű erőforrásokkal, így megnövelik az emberi teljesítményt.¹⁶⁴ Tapasztalatok szerint a jövőben a válságreagáló műveletek többségét beépített területeken hajtják végre, ahol a harckocsik, a páncélozott szállítójárművek és a harcjárművek alkalmazása korlátozott. A műveletekben részt vevő katonáknak, alegységeknek a feladat végrehajtásához ki kell szállni a járműből vagy a szállító helikopterből. A szakemberek véleménye szerint az említett esetekben a katonát, az alegységet „*harc alapegységnek*” kell felfogni és rendszernek (a korszerű harcjármű alrendszerének) tekinteni.

„A rendszer képességének kialakításához öt területen kell fejlesztést, korszerűsítést végrehajtani: mozgékonyság, pusztító hatás, állóképesség, túlélőképesség, vezetés és ellenőrzés. Más megközelítésben: ruházat, felszerelés, kommunikáció és információ, fegyverzet és energiaellátás. Ezt az öt területet lényegében a fejlesztéssel foglalkozó tagállamok elfogadták.”¹⁶⁵

¹⁶³ Koeman: NATO HQ Situation Centre. Előadás a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem vezérkari tanfolyama hallgatóinak. Brüsszel, 2005. május 9.

¹⁶⁴ Future Soldier Systems. NATO's Nations and Partners for Peace. 2004. IV.–V. sz. (ford.: Szabó Ferenc) p. 122–154. 76-95.

¹⁶⁵ Uo.: p. 94.

A korszerű háborús és nem háborús katonai műveletekben ezek a rendszerek, al-rendszerek kapcsolódnak a *Hálózatcentrikus Hadviselés* (Network Centric Warfare — NCW) kifejlesztett elemeihez, így a katonák annak szabályai szerint tevékenykednek, hajtják végre a feladataikat. A „katonarendszerekhez” kapcsolódó kutatások szinte minden tagállamban folynak és a fegyveres erők ellátása a szükséges eszközökkel, felszerelésekkel 5-10 éven belül várható — állítják a szakemberek.

A kutatással és fejlesztéssel foglalkozó szakemberek véleménye szerint a válságreagáló- és békeműveletekben a rendszer alkalmazásával növekedni fog a műveletek hatékonysága minden szempontból (pusztító hatás, védelem és oltalmazás, teherszállítás, erőnlét megóvása, megbízhatóság és orvosi ellátás). Minden szempont fontossá válhat lakott területeken, amikor elkerülhetetlen lesz a műveletekben a közelharc.

A kísérleteket, kutatásokat folytató országokban „alapegységnek” a 7-10 fős rajt tekintik, amelyben nagyon szoros az együttműködés a katonák között, de mindenkinek meg van a pontos, jól begyakorolt feladata. *„Ennek alapján a katona az említett rendszer eleme. A legfontosabb követelmény: az így felfegyverzett, felszerelt, ellátott katona vagy alegység legyen képes a feladatát ellátni mind a háborús, mind a nem háborús katonai műveletekben, minden időjárási és terepviszonyok között.”*¹⁶⁶

A program befejezésekor, az átlagot számítva, az egy főre vetíthető költségek 32–35 ezer eurót fognak kitenni. Néhány országban, figyelemmel a viszonylag magas költség-re, először a különleges erők katonáit és alegységeit kívánják felszerelni.

Az utóbbi évek válságreagáló műveleteinek tapasztalatai azt igazolják, hogy az úgynevezett „harcoló” állomány megóvása érdekében legalább háromszor akkora kiszolgáló erőre van szükség. Különösen igaz ez abban az esetben, ha a kontingenst az ország területétől távoli térségben alkalmazzák. Ennek az infrastruktúrának a hazai működtetése további személyi és anyagi forrásokat köt le a művelet során. Más szakemberek számítása szerint, minden egyes bevetésre kerülő katonát további öt-hat ember fog kiszolgálni a jövő válságreagáló műveleteiben. Továbbá, az ezekben a műveletekben részt vevő erők sokkal költségesebbek lesznek, mint a katonai szembenállás fegyveres erői voltak. A költségeket nemzetközi összefogással csökkenteni lehet, ami azt jelenti, hogy bizonyos logisztikai „szolgáltatásokat” nem kell annyiszor megszervezni, ahány nemzet vesz részt a válságreagáló műveletben.¹⁶⁷

A válságreagáló műveletek végrehajtásának tapasztalatai megerősítik a személyre szabott módszerrel végrehajtott egyéni kiképzés (alapkiképzés) fontosságát. A modern (aszimmetrikus) műveletekben elmosódnak a különbségek a harcoló és a kiszolgáló (támogató) katonák között. Valamennyi katonának készen kell állni a fegyver készség-szintű használatára az önvédelem érdekében. A feladatok többségét, alkalmi harci kötelek részét képező harccsoportokban hajtják végre, amit tisztesek és tiszthelyettesek vezetnek. Az ő felkészítésük az ilyen feladatokra kiemelt jelentőségű lesz a jövőben.¹⁶⁸

A feladatokhoz igazított felkészítési, kiképzési rendszer átalakításával együtt célszerű végrehajtani a katonai szervezetek, kiképzési bázisok korszerűsítését is.

Ha figyelembe vesszük, hogy a tagállamok többsége csökkentette védelmi kiadásait, akkor szövetségi szinten gondosan össze kell hangolni a kutatással és fejlesztéssel kapcsolatos terveket. Szakértők véleményére alapozva ebben az esetben a költséghatékonyság elérheti a 30–40 százalékot. Talán ennél is fontosabb, hogy a tagállamok fegyveres erői minél előbb szabaduljanak meg az idejétmúlt stratégiai gondolkodástól, az elavult szervezetektől, technikai felszereléstől. Ugyanakkor egységesen értelmezzék a követke-

¹⁶⁶ Uo.: p. 96.

¹⁶⁷ Szarvas László: A békeműveletek logisztikai támogatása. Záródolgozat. ZMNE EKK, Budapest, 2004.

¹⁶⁸ Kertész Péter: Megújított kiképzés az önkéntes haderőben. Előadás a Magyar Honvédség kiképzési konferenciáján. Várpalota, 2004. november.

ző képességek meglétét a tagállamok vállalásaira kivetítve: magas készenlét és mozgékonyság (telepíthetőség), anyagi fenntarthatóság és valós logisztikai ellátottság, túlélőképesség, a fegyveres erők fejlesztése a valós képességek megszerzése érdekében, konzultáció és folyamatos ellenőrzés.¹⁶⁹

Az utóbbi években lezajlott, vagy a most folyó műveleteket elemezve megállapítható, hogy a válságreagáló műveletekben, békeműveletekben, általában ritkán kerül sor „tisztán katonai jellegű” döntésre a különböző szintű törzsekben és a parancsnokságokon. Az eddigi tapasztalatok alapján a parancsnokok döntései tartalmazni fognak politikai, gazdasági, jogi, közigazgatási, polgári és más szempontokat. Ennek megfelelően a műveletekben részt vevő valamennyi törzset és parancsnokot célszerű felkészíteni az ilyen képességek elsajátítására is. Várhatóan továbbra is lesznek „érzékeny” politikai-katonai beosztások a műveletek vezetői állományában, ahol a parancsnoknak nemcsak a katonai ismereteket kell jól tudnia, hanem otthonosan kell mozognia más tudományterületeken (jog, diplomácia, gazdaság, közigazgatás stb.).¹⁷⁰

Az utóbbi időben végrehajtott válságreagáló műveletek tapasztalatai azt mutatják, hogy az egységek zászlóaljszintig (majdnem kivétel nélkül) többnemzeti jellegűek voltak. Ez azt jelenti, hogy a felkészítés során a zászlóalj törzsének el kell sajátítania a többnemzeti keretben alkalmazott parancsnoki- és törzsmunka elméletét és gyakorlatát. Továbbá, a válságreagáló műveletekben részt vevő egységeknek alkalmasnak kell lenniük az összhaderőnemi műveletek végrehajtására, a felderítési adatok gyors továbbítására a végrehajtókhoz. Ez a tevékenység feltételezi a jó együttműködési készséget és a pontos kommunikációra való alkalmasságot.

Megállapítható tehát a felkészítés a kiképzés teljes rendszere átalakításának, korszerűsítésének szükségessége a Magyar Honvédségben. A NATO tagállamaiban (így hazánkban is) a védelmi tervezés jelenlegi rendszerét úgy célszerű zászlóaljszintig, korszerűsíteni, hogy biztosított legyen a követelmények teljesítése, a jelenleg meglévő képességek fejlesztése, új képességek megszerzése, a fegyveres erő fenntartása és fejlesztése. Biztosítani kell továbbá új képességek, illetve a tartalmukban és minőségükben megújuló jelenlegi képességek (könnyűlövész, vegyivédelmi, műszaki, katonai rendész, felderítő) magasabb szintjének megteremtését; a fizikai alkalmassághoz kapcsolódó vizsgálati rendszer korszerűsítését; a harctéri alapképességeken alapuló kiképzési követelmények (normák) kidolgozását és bevezetését.¹⁷¹

KÖVETKEZTETÉSEK

Összegezve — az eddig leírtak igazolására, Szép László és Bárány Zoltán tanulmányát felhasználva — egy példát mutatok be.¹⁷² Az európai környezetben rendelkezésre álló többnemzeti kötelékek szerepe megnövekedett a válságok kezelése során. A folyamatosan magas szinten tartott és valóban megjeleníthető képességek jó alapot teremthetnek a kisebb tagállamoknak a szövetség által támasztott követelményeknek való megfeleléshez a válságreagáló- és a békeműveletekben. A Többnemzeti Szárazföldi Kötelék (Multinational Land Force) szervezetében vállalt szerepünk és gyakorlati tevékenységünk kiváltotta a NATO különböző parancsnokságai elismerését. A dandár alapfeladata: *a közös kiképzések, a béketámogató (válságreagáló) műveletek végrehajtására történő felkészülés. Az Európai Unió 2006-tól — szükség esetén — igényt tart a dandár tevé-*

¹⁶⁹ Improving capabilities to meet new threats. NATO Briefing, Brüsszel, 2004.

¹⁷⁰ A „katonai tudomány,” mint válság a tisztí szerepképpel szembeni új követelményekre. (ford.: Szabó Ferenc) In.: Österreichische Militärische Zeitschrift, 1999. 4. sz. p. 439–450.

¹⁷¹ A Magyar Honvédség vezérkari főnökének 3/2005. évi intézkedése a Magyar Honvédség 2005–2006. évi felkészítési és kiképzési feladatairól.

¹⁷² Szép László — Bárány Zoltán: A magyar – olasz – szlovén többnemzetű szárazföldi kötelék. In.: Új Honvédségi Szemle. LIX. évf. 2005. 8. sz. p. 29–39.

kenységére a válságreagáló műveletekben, elsősorban a Balkán-félszigeten. Nem elhanyagolható a dandár szerepe a helyi (regionális) együttműködésben sem. Annál is inkább, mert a tervezett bővítésekkel hazánk szerepe, érdekérvényesítő képessége tovább erősödhet.

A dandár állományába vezényelt zászlóalj vezetésére, az említett feladatokból következően, komoly felelősség hárul. A modern hadviselésben, válságreagáló műveletekben az erők szakasz-, századkötelékben tevékenykednek a műveleti területen. Annak érdekében, hogy feladataiknak maradéktalanul meg tudjanak felelni, megfelelő fegyverzettel, felszereléssel kell őket ellátni, fel kell őket készíteni és ki kell képezni. A zászlóaljparancsnokság feladata a szakaszok, századok összekovácsolása, a várható művelet jellegének megfelelő felkészítés. A zászlóalj vezetésének a feladata továbbá mindenkor olyan helyzetben tartani az alegységeket, hogy azok egészében vagy részeikben képesek legyenek a békeműveleteket, válságreagáló műveleteket rövid időn belül megkezdeni valamint felajánlott erőként, a készenléti szolgálatot ellátni.

A zászlóalj műveleti szerepének növekedése azt is jelenti, hogy az alárendeltek magas fokú szakmai felkészültséggel, nagy önállósággal és kezdeményező képességgel rendelkeznek. Ehhez folyamatos képzésre, kiképzésre, hazai és nemzetközi tapasztalatszerzésre van szükség.

A felkészülés érdekében a tudomány szakembereinek, kutatóinak folyamatosan vizsgálniuk kell a zajló béke- és válságreagáló műveleteket, feldolgozni a tapasztalatokat, a kutatási eredményeket átadni további hasznosításra a különböző parancsnokságoknak.

A hadtudomány művelői között egyre általánosabb az a nézet, hogy a fegyveres küzdelem már magában foglalja a válságkezelést, a konfliktus-megelőzést és a válságreagáló műveletek végrehajtását is; ez különösen igaz a katonai jellegű válságok kezelése során (vagyis az olyan típusú válságok, konfliktusok esetében, amikor azok kezelésekor a fegyveres erő alkalmazására van szükség fegyver használatával).

Ugyanakkor a válságreagáló műveletek végrehajtása esetén — a technológiai fölény segítségével — az ellenség politikai, közigazgatási, katonai vezetésének megbontása, képességektől való megfosztása lett (lehet) az elsőszámú cél (politikai és katonai végállapot), a polgári lakosság életének megóvása mellett.

A válságreagáló műveletek vizsgálatakor el kell választani a feladat végrehajtása szempontjából a békekikényszerítést és a békeépítést. A két fogalom tartalmi szempontból nem azonos jellemzőkkel rendelkezik. Ennek alapján a végrehajtásuk módszerében és tartalmában is lényeges különbségek vannak. Ha megoldható, akkor a végrehajtó állományt is cserélni kell az új feladat megkezdése előtt. Másrészt, a katonai erő alkalmazásával végrehajtott válságreagáló művelet jellemzői nem minden körülmények között azonosak a béketámogató műveletek említett két formájával. A két feladatot el kell választani egymástól a katonák felkészítése szempontjából is.

Az európai államok többségének fegyveres erői egy közös védelmi rendszerben teljesítik feladatukat és ez még inkább így lesz a jövőben, a NATO és az Európai Unió további bővítése után. Ez a közös védelmi rendszer az önkéntes haderőt követeli meg a várható feladatok sikeres teljesítésének a tükrében.¹⁷³ A szakemberek véleménye szerint ezek a fegyveres erők a jövőben kisebbek, nagyon jól felszereltek lesznek; egységeik, alegységeik többségükben egy-egy feladatra fognak szakosodni.

A válságreagáló műveletekben a fegyveres erőt a hagyományos hadviselés szabályai szerint küldik bevetésre, de különleges körülmények között. Az alkalmazás módja, a felszerelés, a harc megvívásának szabályai, az együttműködés rendje, a harc tartalmát képező megóvás, a biztonságot szolgáló fedezőbiztosítás feladatai továbbra is eltérnek a fegyveres

¹⁷³ Molnár Ferenc: A haderő és a társadalom viszonyáról. Magyar Honvéd XV. évfolyam 48. sz.

küzdelemben általánosan megfogalmazottaktól.¹⁷⁴ Ha ezt a megállapítást elfogadjuk, valamint egyetértünk a korábban megfogalmazott célkitűzésekkel, akkor a fegyveres erőt alkalmassá kell tenni a válságreagáló műveletek feladatainak végrehajtására. A személyi állománynak ismernie kell az erő és az eszközök alkalmazásának elveit, a végrehajtás módszereit, azok legfontosabb jellemzőit a műveletekben. Ennek megfelelően célszerű végrehajtani a felkészítést, a kiképzést, kialakítani a felszerelést, megszerezni a szükséges képességeket; ezáltal megteremteni a hatásalapú hadviselés koncepciója kialakításához szükséges feltételeket.

2.3.4 A szövetséges erőkkel történő együttműködés

A korszerű hadviselés megköveteli, hogy egységes csoportként, összhaderőnemi kötelekkel harcoljunk. Ez nem jelenti azt, hogy valamennyi erő folyamatosan, azonosan képviselteti magát minden műveletben. Az egyesített erők parancsnokai mindig azokat a lehetőségeket választják ki, amelyekre éppen szükségük van a rendelkezésre álló légi, szárazföldi, tengeri, űr- és különleges feladatú erők állományából. Az így kialakított kötelék biztosítja az összhaderőnemi parancsnok számára annak lehetőségét, hogy a különféle dimenziókból fölényben lévő erőkre mérjen csapást, akadályozza és legyőzze az ellenséget. A hatékonyan integrált egyesített erők nem mutathatnak gyenge pontot, vagy rést az ellenség tevékenysége számára, miközben gyorsan és hatékonyan megtalálják az ellenség gyenge pontjait és csapást mérnek rájuk. Az összhaderőnemi hadviselés a győzelem alapja.

A CJTF komponens erőit egy konkrét feladat végrehajtására fogják bevetni. Az is ismert, hogy az alkalmazások közötti szünetekben viszonylag korlátozott létszámú törzs fogja működtetni a parancsnokságait. A rugalmasságnak kiemelt szerepe van a szervezetek kialakításában. A fenti alapelvek hatással lesznek a CJTF Szárazföldi Komponens Parancsnoksághoz (Land Component Command, továbbiakban: LCC), vagy a későbbiek során a légierő csapataiból a Légierő Komponens Parancsnoksághoz (Air Component Command, továbbiakban: ACC) beosztott magyar kötelékek működésére és együttműködésére. A NATO-ban már régóta létezik az ún. „keretnemzet” fogalma. A fogalom nem arra utal, hogy a parancsnokság nincs hadilétszámra feltöltve — ami egyébként szintén nem kizárt — hanem arra, hogy a parancsnokság egy kijelölt nemzet szervezetére épül. Jó példa erre az IFOR szárazföldi komponens parancsnoksága (az ARRC), ami brit keretre épült. Ez azt jelenti, hogy törzsének felépítése a brit állománytáblák jellegzetességeit viseli magán. Az eltérő szerkezetű törzsek léte ugyanakkor nem igényli a saját törzsek átalakítását, azok működhetnek a meglévő szerkezetben, esetlegesen módosított funkcionálás mellett.

Az együttműködés főbb területei:

- az ellenség légitámadásai elhárításában való részvétel feladatai;
- az ellenség szárazföldi csoportosításai megsemmisítésével kapcsolatos feladatok;
- a szárazföldi és a légierő haderőnem csapatai együttes tevékenységének rendje;
- az ellenség légvédelmi eszközei lefogásának rendje;
- a felderítési adatok kölcsönös cseréje;
- a kölcsönös felismerés és azonosítás rendje előre kidolgozott változatok alapján.

---

¹⁷⁴ Csizmadia Sándor: A geopolitika, mint a nemzetközi kapcsolatok elemzésének módszere. Külpolitika 1998. tavasz p. 3–31.

Schweizer, W.: A kockázatelemzés szerepe a nemzeti biztonsági stratégia kialakításában. Előadás. In.: George C. Marshall European Center for Security Studies, 1998. augusztus 27.

Donelly, C.: A katonák felkészítése a 21. századra. NATO tükrök, 2000. nyár/ősz.

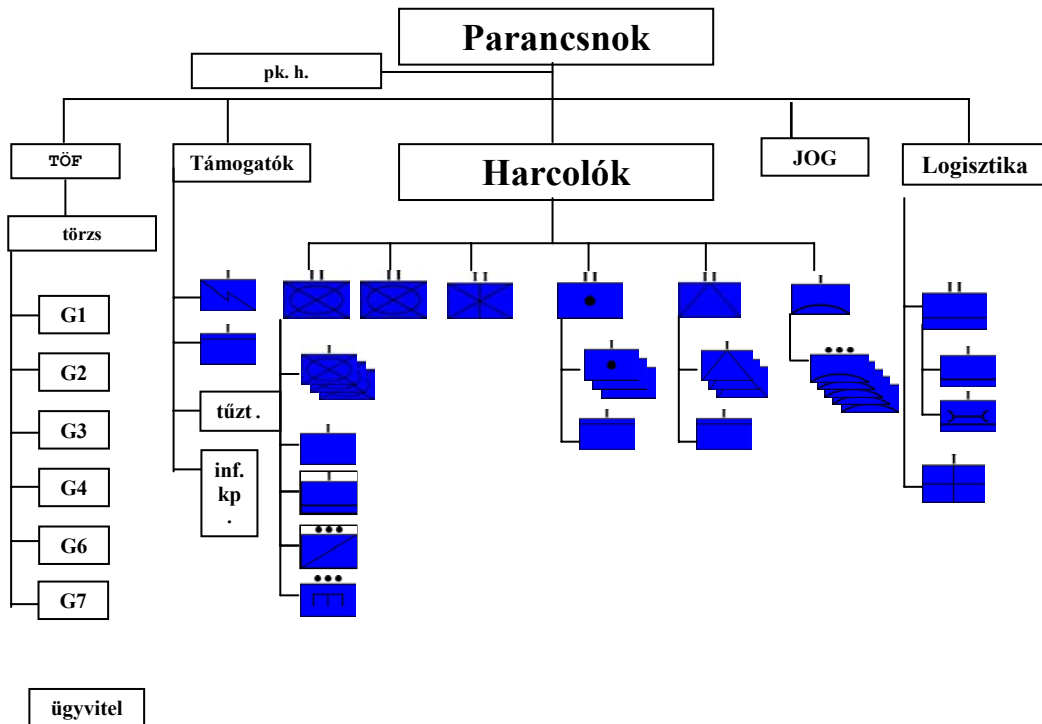
Az együttműködésben részt vevő erők:

A kialakítás alatt álló könnyűlövész dandár (8. számú ábra), amely a szervezeti és technikai átalakítás befejezésével, a közepes erőkre jellemző eszközrendszerben rejlő lehetőségeit kihasználva, együttműködve a Magyar Honvédség önálló és különleges erőivel, a haderő leggyorsabban reagáló alakulata lesz — így a legalkalmasabb mind a hazai, mind a külföldi konfliktusok valamint a béketámogató műveletek kezelésében való részvételre.

Továbbá azok az önállóan is működtethető műszaki, vegyivédelmi, víztisztító képességeket megjelenítő erők, amelyek a Magyar Köztársaság által tett felajánlásokban szerepelnek.

8. számú ábra

Könnyű lövészdandár szervezeti felépítése (Szerkesztette: Juhász József alezredes)

KÖVETKEZTETÉSEK

Összefoglalva a kutatási terület ezen részét megállapítható, hogy a folyamatosan változó elvárásoknak megfelelően a nagy önállóságú, tűzerejű és mozgékonyágú, lehetőleg automatizált rendszeren keresztül vezetett egységeknek (vállalt kötelezettségeink szerint zászlóalj szintű alkalmi harci köteléknek) lesz jelentős szerepe a CJTF/NRF erőiben, melyek technikáját nem a nehéz páncélozott, hanem a könnyű, nagy pontosságú, nagy rombolóerejű, hagyományos robbanótöltetekkel ellátott eszközök képezik. Továbbnövekszik a felderítés, az atom-, biológiai, vegyifegyverek (ABV) elleni védelem, az elektronikai harc (EH) jelentősége. Kiemelt szerepe van a légi felderítésnek, a légi vezetésnek, irányításnak, és nem utolsósorban növekszik a csapatrepülő-, harci és szállítóhelikopterek jelentősége a haderőben. Ez a tény megköveteli a további fejlesztések, korszerűsítések és a korszerű technikai eszközök beszerzésének a folytatását; az ezen a téren elért eredmények kiszélesítését. A Grippen-program, légvédelmi rendszer, híradó eszközök, stb. beszerzése után folytatni kell a légi szállíthatóság valamint a szárazföldi erők közvetlen légi támogatását legintenzívebben megoldani képes harci és szállítóhelikopterek korszerűsítésével; majd (a későbbiek során) eszközváltással megoldani a kompatibilitás jelenleg még fennálló problémáit.

Megállapítható, hogy a kilencvenes évek elején kialakult biztonsági környezet új hadászati koncepciót és új összetételű valamint struktúrájú erők megteremtését igényelte. Ez a „CJTF”; amely egy többnemzeti, összhaderőnemi, nagymozgékonyágú, rugalmas felépítésű, feladattól függő alkalmi harci kötelék, amely egy többnemzeti parancsnokság vezetése és irányítása alatt áll, és amelyet sajátos hadművelleti cél elérése érdekében hoznak létre, és a feladatok széles tartományában alkalmaznak Európában, vagy a földrész körül; a konfliktusok és a válságok kezelésére, a humanitárius és a békefenntartó műveletektől az 5. cikkely szerinti feladatok végrehajtásáig, NATO vagy EU vezetéssel.

A Magyar Honvédség feladata a haza védelméből valamint a nemzetközi szerződésekből adódó kollektív védelmi feladatok ellátása (a felajánlásnak megfelelő méretű erővel) NATO, EU vagy felhatalmazott nemzetközi szervezet vezetésével. A CJTF-ben való alkalmazás megköveteli a NATO szabványeljárások és döntési folyamat ismeretét valamint saját módszerek és eljárások ezekkel való kompatibilitását. A Magyar Honvédségnek rendelkeznie kell olyan kötelékekkel, amelyek képesek (és készek) ezen feladatok végrehajtására. A szervezeti, humán és technikai kihívások megoldása, a szellemi és művelleti kompatibilitás megteremtése, a követelmények szerinti felkészítés után kivehetjük részünket a szövetség feladatrendszeréből, a képességeink szerint vállalat területekből, fokozva ezzel is súlyunkat a szervezetben.

III. FEJEZET

A FEDEZŐERŐK ALKALMAZÁSI ELVEI, MÓDSZEREI, HÁBORÚS ÉS VÁLSÁGREAGÁLÓ MŰVELETEK VÉGREHAJTÁSA SORÁN

A továbbiakban célom a szárazföldi csapatok erőiből létrehozható alkalmi harci kötelékek fedezőerőként történő alkalmazásának, szervezeti fejlesztésének, korszerű haditechnikai eszközökkel történő ellátásának, feladatrendszerük átalakulásának valamint a változás várható irányainak feltárása. A NATO Összhaderőnemi Alkalmi Harci Kötelék szervezetében végrehajtandó, a fedezőbiztosítás tevékenységi körébe tartozó alkalmazási elvek valamint a harceljárások elemzésén keresztül bizonyítom a hipotézisem szerinti alkalmazhatóság lehetőségeit a XXI. század hadviselésében.

3.1 AZ ALKALMI HARCÍ KÖTELEK FEDEZŐBIZTOSÍTÓ ERŐKÉNT TÖRTÉNŐ ALKALMAZÁSÁNAK LEHETŐSÉGEI HÁBORÚS MŰVELETEKBEN

A fejezet első részében (felhasználva a rendelkezésemre álló legkorszerűbb STANAG- és USA-irodalmakat) egy olyan alkalmazási rendszert építünk fel, melynek segítségével útmutatást szeretnénk adni azoknak a kutatóknak és parancsnokoknak, akik a csapatok tevékenységeinek rendszerén belül e fontos részterülettel (fontosságának megfelelő súllyal) kívánnak foglalkozni, illetve a felkészítés folyamatába beépítve hasznos ismeretek átadására alkalmazzák azt.

3.1.1 Dandárszintű fedezőerők tevékenysége

„A fedezőerő harcászati önálló biztosító egység, ami a mozgó vagy álló főerők első vagy hátsó vonalaitól, illetve a főerők önálló alkalmazása esetén szárnyaitól jelentős távolságban tevékenykedik. Feladatuk a kezdeményezés megragadása, megtartása, az ellenség erőinek felderítése, megtévesztése, megelőzése, tevékenységének folyamatos akadályozása, késleltetése, vezetésének megbontása szükség esetén megsemmisítése, a főerők harcbavetésének biztosítása.”¹⁷⁵ A dandár az előljáró kötelék (hadosztály, hadtest) részeként vehet részt fedezőfeladatban, ami viszont képezheti a CJTF fedezőerejét.

A dandár (mint fedezőerő) műveleteinek az értekezés szempontjából történő elemzése előtt fontosnak tartom áttekinteni azokat az általunk is ismert és alkalmazott elveket, amelyeket a NATO szövetségi rendszeréhez való csatlakozásunk előtt használtunk; a szakirodalmi források és a szabályzatok előírása alapján, amelyek szerint a menet végrehajtását és a találkozóharcot, hasonlóan értékelhetjük. Az akkor elfogadott nézetek, elvek nem sokban térnek el a legkorszerűbb felfogásoktól, alapvető különbség csak a fogalmi kategóriák megközelítésében van. A menet és az előrevonás jelentéstartalma csak annyiban különbözik, amennyiben a harctevékenység felvétele és annak megköze-

¹⁷⁵ Harcászati módszerek és fogások az összefegyvernemi kötelékek számára (FM 71–123). Budapest, HVK Védelmi és Tervezési Főcsoportfőnökség, 1999.

lítésének ideje és távolsága eltér. Ebből következik, hogy a *menet* fogalmát, elsősorban nagy távolságra való csapatmozgások és a harctevékenységek megvívásához szükséges csoportosítás felvétele érdekében történő összpontosítási körletek elfoglalása céljából használjuk, addig az *előrevonást* az ellenséggel való közvetlen harcérintkezés felvétele indokolta.

A hadtest (többnemzeti összhaderőnemi alkalmi harci kötelék CJTF részét képező szárazföldi erők) menetének végrehajtásakor a dandár általában elővéd, oldalvéd, előrevetett osztag vagy utóvéd feladatát láthatja el, de ki lehet jelölni a főerők részeként is. Mint elő- vagy oldalvéd, ebben az esetben feladata a zavartalan előrevonás és a főerők biztosítása. Ez szintén megakadályozza az ellenség felderítőerőit a saját csapatok tevékenységeinek felfedésében, tevékenységei akadályozásában. A legfontosabb feladata továbbra is, kedvező feltételek megteremtése a főerők szétbontakozásához. Abban az esetben, amikor a dandár (alkalmi harci kötelék MLF, NRF) előrevetett osztag feladatát látja el, a legfontosabb a felderítés és a kulcsfontosságú területek birtokba vétele, megtartása a főerők beérkezéséig.

A parancsnok és a megerősítő tüzérség parancsnoka általában a menetrend első részében helyezkedik el, hasonlóan az előrevetett osztagként történő alkalmazáshoz, amikor a dandár az előjáró kötelék elővédje, vagy a dandár főerejének az élén halad. A parancsnok helye az előrevetett osztag menetrendjében lehetővé teszi, hogy közvetlenül megfigyelje az ellenség tevékenységét, kialakítsa elhatározását és szétbontakoztassa alegységeit. A menetrend valamint a menetidő betartása érdekében a parancsnok összekötőket, menetkommendánst alkalmaz, zászlójelekkel vezet, de szükség esetén rádiót használ. A rádiótilalom betartása mellett a szabályzó terepszakaszok, pontok átlépésének jelentése, valamint az atom-, vegyi- biológiai, valamint a légiveszély jelzése rádión történik.

A menet végrehajtását, a megindulás idejét, a szabályzó pontokon való áthaladást és a járművek közötti távkozt folyamatosan ellenőrzik. Technikai meghibásodás esetén gondoskodni kell a menet zavartalan folytatásáról. A jármű — megjavítása után — a legrövidebb időn belül csatlakozik az oszlophoz, és elfoglalja kijelölt helyét a menetrendben. (Ha nem javítható, akkor a járművet a technikai zárórészleg elszállítja.)

Szurdokok, hidak, beépített területek, gázlók és más olyan területek, amelyek veszélyt jelenthetnek az oszlopra a legnagyobb sebességgel, megállás nélkül kell leküzdeni. A beépített területeket (lehetőség szerint) meg kell kerülni. Az elővédet megerősítő műszaki felderítő és akadályelhárító csoport feladata az akadályok megszüntetése. A pihenők alatt az oszlop a menetrendnek megfelelően áll meg.

A menetrend felépítését elsősorban az a tény határozza meg, hogy várható-e az ellenséggel való összeütközés veszélye. Ebben az esetben a parancsnok annak megfelelően állítja össze a menetrendet, hogy milyen típusú és mekkora erővel várható az összeütközés, annak megfelelően csoportosítja a rendelkezésre álló eszközöket és alegységeket, ahogy az ellenség pusztításának első fázisa megköveteli. „*A találkozóharc úgy jellemezhető, mint két gyorsan előrenyomuló egység harca, amely nagyon intenzív lesz, fő célja pedig a kezdeményezés megragadása és megtartása.*”¹⁷⁶ „*A találkozóharc a támadás egyik formája, amelyben mindkét fél támadással akarja elérni célját, azaz a támadó, találkozómenetet végrehajtó ellenség elleni támadás.*”¹⁷⁷

¹⁷⁶ Harcászati módszerek és fogások az összefegyvernemi kötelékek számára (FM 71-123). HVK Védelmi és Tervezési Főcsoportfőnökség, Budapest, 1999.

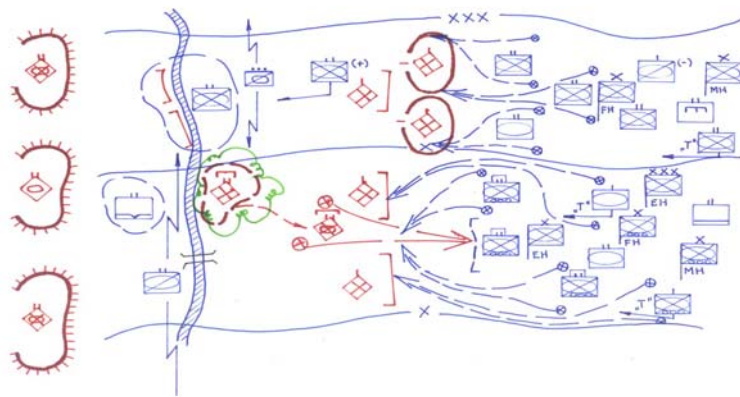
¹⁷⁷ Somorácz András, Fodor József: A csapatok tevékenységének osztályozása. Egyetemi Jegyzet, ZMNE EKK, Budapest, 2000. p. 16.

Az idézetek vizsgálata után levonható az a következtetés, hogy alapvető eltérések nélkül alkalmazható a meghatározás, minden olyan tevékenységre, amelyet — a parancsnok elhatározásának megfelelően — hasonló erőviszonyokkal, támadó jelleggel hajtanak végre. A dandár találkozójárcát a 9. számú ábra mutatja be. A parancsnoknak a tervezés folyamán fel kell készülni arra, hogy előre meghatározza a menetvonalon az ellenséggel való összeütközés várható terepszakaszait. Általában a találkozójárcában az ellenségnek nincs ideje a terep megfelelő előkészítésére, a tüzellel való pusztítás tervének teljes elkészítésére, vagy a saját páncéltörő fegyverek telepítésére. Azért, hogy a kedvezőtlen tényezőket, és a várható harc kellemetlen körülményeit kiküszöböljék, valamint a kedvező feltételeket minél jobban kihasználják, a dandár a legrövidebb időn belül megkezdje a találkozójárcát. „*A fejlett informatika és technológia ellenére a parancsnokok, a vezetők és a katonák soha nem rendelkeznek majd tökéletesen pontos ismeretekkel az őket körülvevő hadműveleti körülményekről. Következésképpen a jövő ütközetének magas üteméből és komplexitásából adódóan a parancsnokoknak — sokkal jobban mint a múltban — el kell fogadniuk a bizonytalanságot és nem szabad habozniuk afelől, hogy inkább cselekedjenek, mint hogy több információra és értékelésre várnak. A parancsnokok gyakran hívják majd segítségül a tanulmányaik és gyakorlatuk révén kialakult intuitív képességüket, hogy áthidalják vele az űrt és támogassák az ilyen tevékenységeket.*”¹⁷⁸

A fedezőbiztosítás feladatait a gépesített lövészalappal alkalmi harcra kötelező tüzeres támogatás mellett hajtják végre. A támadást a lehető leggyorsabban kifejlesztik az ellenség mögöttes területének irányába, kerülve az ellenség minden kisebb csoportosításával való összeütközést. Ezt a feladatot a főerők veszik át.

9. számú ábra

A dandár találkozójárcája (Szerkesztette: Juhász József alezredes)

A találkozójárca sikeres megvívása érdekében a dandár is kialakítja a legmegfelelőbb csoportosítását. A *találkozómenet*¹⁷⁹ végrehajtása, megköveteli a menetrend összeállításakor azon elvek betartását, hogy az ellenség hasonló szervezetű és feladatú erőit a saját fedezőerők megelőzzék a szétbontakozásban (és kedvező terepszakasz elfoglalásával) az erőviszonyok saját oldalra állításával, biztosítva a főerők szervezett harcra lépését.

¹⁷⁸ A Haderő XXI. századi hadműveleti, koncepció a korai XXI. Század Stratégiai Hadserege Teljes dimenziójú Hadműveleteinek Fejlődése. HVK Euro-Atlanti Integrációs Munkacsoport, Budapest, 1997. p. 33.

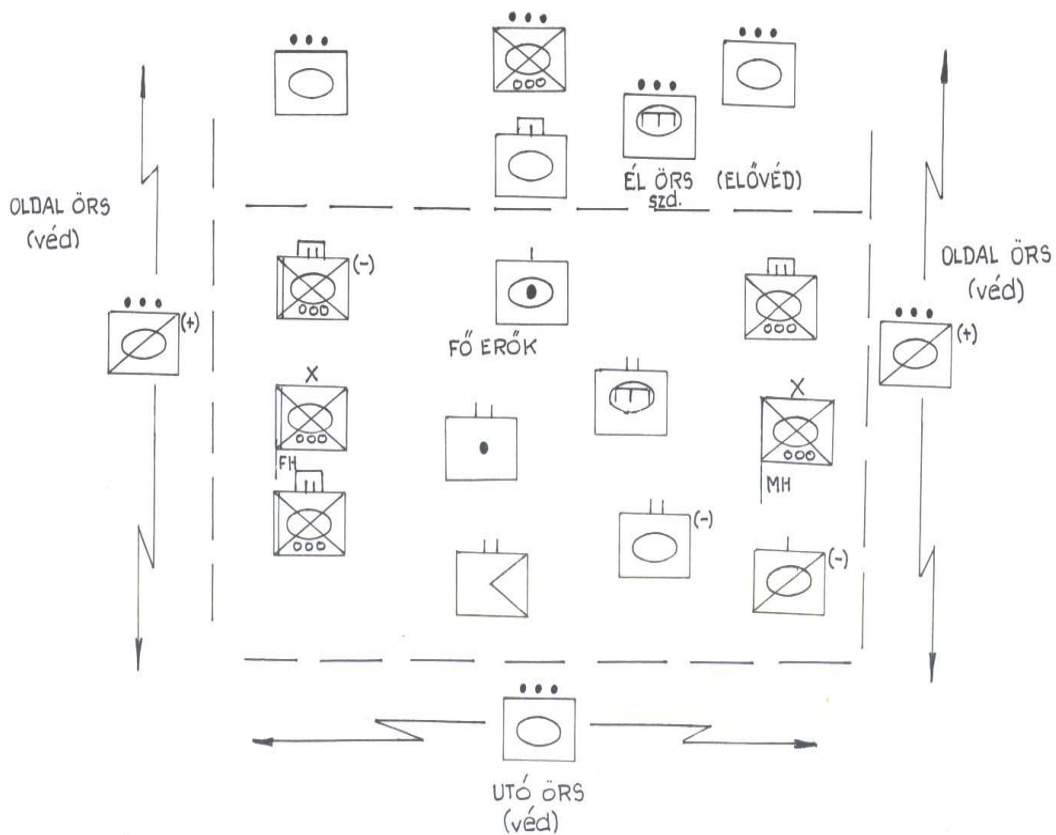
¹⁷⁹ Fodor József: A támadás alapjai. Egyetemi jegyzet, ZMNE EKK, Budapest, 2000. p. 22.

(10. számú ábra) Ennek érdekében a dandár parancsnoka (saját érdekében) zászlóaljerejű elővédet, mint lekötőcsoportot jelöl ki, azzal a feladattal, hogy kedvező terepszakaszon szétbontakozva biztosítsa a dandár főerőinek, mint csapásmérő csoportosításnak a szervezett harcba lépését.

„A találkozójárc akkor ér véget, amikor az ellenség lemond szándékáról, megsemmisül, visszavonulásra, vagy védelmi harc megvívására kényszerül.”¹⁸⁰ A találkozójárc sikeres befejezése után a dandár folytatja a támadójárcot, kedvező feltételek kialakulása esetén, üldözi az ellenséget.

10. számú ábra

A dandárszintű alkalmi harci kötelék találkozójárc (Szerkesztette: Juhász József alezredes)

3.1.1.1 A Fedezőerők támadó jellegű művelete

A dandár akkor kaphat támadó jellegű fedezőbiztosító feladatot, amikor a hadtest parancsnoka a főerőkkel támadást indít az ellenség fővédőve ellen. A fedezőerők megalkotása, a parancsnoktól megköveteli egy olyan erő képzését, amely rendelkezik megfelelő páncélvédelemmel, mozgékonyással és tűzerővel, maximálisan támogatható az előjáró rendszerében megtalálható valamennyi elemmel. Továbbá feltétlenül szükséges a rugalmas szervezeti alakíthatóság a csoportosítások létrehozásához. Ez alatt azt értem, hogy a kijelölt dandár szervezetében legalább 3-6 különböző típusú zászlóalj szervezeti elem legyen annak érdekében, hogy az alkalmi harci kötelékek összeállítása lehetővé váljon. Ehhez természetesen igénybe kell venni az egységeket is,

¹⁸⁰ Somorácz András: A dandár támadása. Egyetemi jegyzet, ZMNE EKK, Budapest, 2000. p. 31.

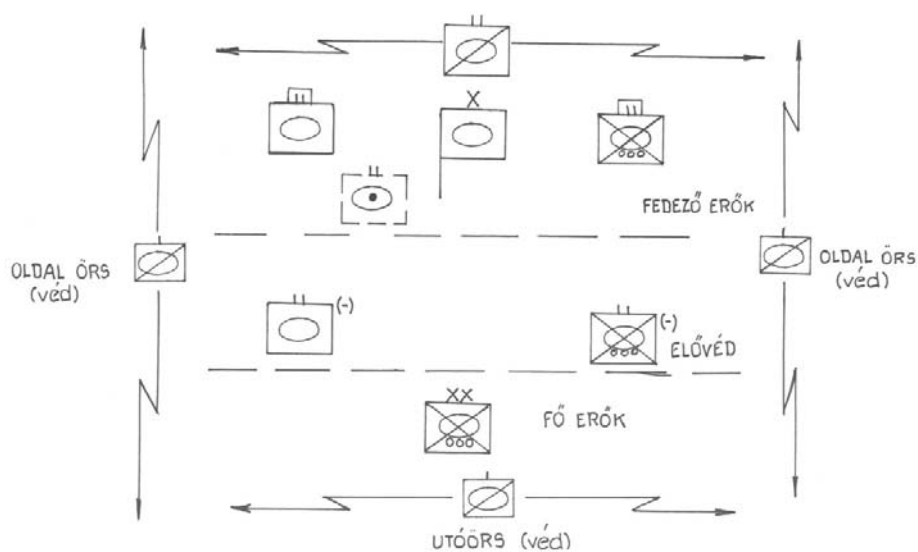
amelyek a szövetség által biztosítottak, hiszen a feladat teljes sikere érdekében igény merül fel olyan egységek alkalmazására is, melyek jelenleg nem találhatók meg a Magyar Honvédség szárazföldi erői között. Ilyen erő például az USA haderejében alkalmazott páncélos felderítő-zászlóalj, melyet szinte valamennyi fedezőbiztosító feladat végrehajtása során elővédként alkalmaznak. Feltétlenül szükség van továbbá azon elsősorban tűztámogató — tüzérségi, sorozatvető MLRS, önjáró tüzér M-109 — és légierő (elsősorban harci helikopter) egységek jelenlétére is, amelyek lényegesen nagyobb lőtávolsággal és hatásossággal rendelkeznek az általunk használt eszközöknél.

Ezzel képessé tesszük a fedezőerőket az ellenség biztosítási övében harcoló részeknek elpusztítására. Az előjáró a dandárparancsnokságot jelöli ki a fedezőerők vezetésére. Ugyanakkor lehetővé teszi a fedezőerők parancsnoka számára az önálló tevékenység végrehajtását is. A főerők menetalakzata hasonló lesz a harcérintkezéshez történő menet végrehajtásának rendjéhez.

A parancsnok a művelet megtervezésekor erőit a feladat végrehajtásának érdekében szervezi meg (11. számú ábra). Ebben az esetben: egy páncélos felderítő-zászlóaljból, egy harckocsi zászlóaljból, egy gépesített lövészzászlóaljból és egy közvetlen támogató-tüzérosztályból összeállított alkalmi harci kötelék látható. Az elméleti kutatások és a gyakorlati tapasztalatok alapján megállapítható, hogy a páncélos felderítő-zászlóalj alapvetően egy zónán belül képes tevékenykedni. Együttműködve a többi szárazföldi egységgel és a légierővel, a parancsnok egy alkalmi harci köteléket jelöl ki minden egyes zónában a követésre és a támogatásra. A zászlóaljakat a feladat szerint szervezik meg, így mindegyik alkalmi harci kötelék képes a fenyegetések több fajtájára történő reagálásra.

11. számú ábra

Alkalmi harci kötelékek alkalmazásának lehetősége fedezőbiztosító erőként (Szerkesztette: Juhász József alezredes)

Ezen szervezetek az alkalmi harci kötelékek, de nevezhetjük őket harccsoportoknak, mivel a fogalmak, a fordításból eredő zavarok nem hatnak a szervezeti különbözőségeire, hiszen mindkét esetben olyan változó szervezetű egységről van szó, melyet nem állandó jelleggel működtetünk. Jelen esetben, az előbbiekből felsorolt egységekből létrehozott alkalmi harci kötelék: két harcokszó és két gépesített alegységből áll valamint, rendelkezik önjáró páncéltörő harcjárművekkel. A tüzéség követi a harcrendet, de mégis megmaradnak az alakzaton belül.

A parancsnok intézkedése szerint a fedezőerők feladata lesz, a felderítőerők által biztosított információk alapján az ellenség harcrendi elemeinek azonosítása, azok pusztítása, amelyek hatással lehetnek a főerők manőverére. Ennek érdekében a páncélos felderítőszázadok és a zászlóalj erejű alkalmi harci kötelékek vadászharcot folytatnak.

Abban az esetben, ha az ellenség előrevetett osztagainak ellenállása, a védelem megerősítése miatt túl erős lesz, akkor a fedezőerők parancsnokának mindent meg kell tenni annak érdekében, hogy megkerülő útvonalat keresve kivonja erőit az ellenség elővédjének tűzhatása alól, vagy az előljáró terve szerint biztosítsa a harccsoportok alkalmazását. *„Az erődtpontok elleni harcban az erődök szétrombolására, rohamoszttagokat, rohamcsoportokat célszerű alkalmazni. A rohamoszttag fedező-támogató csoportjába 3-6 páncéltörő löveget (rakéta páncéltörőt) és 1-2 tüzér (aknavető) üteget; egy-egy rohamcsoportba 1-2 páncéltörő löveget és 1-2 betonrombolásra alkalmas löveget célszerű beosztani. A rohamoszttag tüzéségét, a roham tüzéségi előkészítése megkezdése előtt, célszerű a rohamoszttag parancsnokának megerősítésül alárendelni. A rohamoszttag tüzéségét a roham tüzéségi előkészítésébe, a rohamoszttag parancsnok terve szerint célszerű bevonnni.”*¹⁸¹

Annak ellenére, hogy a fenti idézet egy közel harminc évvel ezelőtti tanulmány javaslatait tartalmazza, elvi megállapításai a korszerű technikai eszközök hozzárendelésével ma is alkalmazhatók. A fedezőerőknek a rendelkezésre álló eszközökkel valamint a támogató repülő erőkkel együttműködve meg kell semmisíteni az ellenség állásait.

A támogatás rendszere

A dandár felderítőrésze a művelet megtervezését, a harcterület felderítő elemzését, értékelését, a hadtest felderítő- és fedezőerők által megszerzett információk felhasználása alapján végzi. Fontos, hogy a biztosítási övben az ellenség elhelyezkedését, elővédjeinek visszavonulási útjait pontosan meghatározza. A terep elemzése biztosítja, a parancsnok részére az előrevonás irányán belül a jól járható útvonalak kiválasztását. Ez magába foglalja mind a természetes, mind a mesterséges akadályok felderítését ugyanúgy, mint az ismert és feltételezett ellenség állásaiból történő láthatóság elemzését.

Ezt követően a felderítőrésze elkészíti az eseményvázlatot és a felderítési adatok gyűjtésének tervét. A támadás főirányának kiválasztásában elengedhetetlenül fontosak azok az információk, melyeket a fedezőerők parancsnoka biztosít, ezért neki kell kiválasztani a támadás azon irányát, terepszakaszát, ami a főerők sikeres tevékenységét eredményezi.

A tüztámogató részleg elkészíti a tüzcsapások tervét, amelynek alapján pusztítani fogja az ellenség felderített állásait, nagy fontosságú fegyvereit. Együttműködve a tüztámogatást koordináló tiszttel, biztosítja a tüztámogatásba bevont erők legoptimálisabb alkalmazásának feltételeit (tüzelőállás-körletek időbeni elfoglalása, tüzkiváltás, körletek váltása) annak érdekében, hogy a harcoló zászlóaljoknak és a páncélos felderítőszáza-

---

¹⁸¹ Bácsik László: A tüzéség alkalmazásának néhány kérdése a mély biztosítási öv leküzdéséért folytatott harcban. In.: Honvédelem, 1977. 5. sz. p. 16.

doknak, kedvező feltételeket teremtsen saját tűzfeladataik kiváltásához, ezzel biztosítva a fedezőerők előtt lévő ellenség lefogását. A koordináló tiszt biztosítja a közvetlen támogatóüteg számára a megfelelő lőszer utánpótlást. Szükség esetén a fedezőerők harcát az előjáró tüzérsége is támogathatja. Ha a fedezőerő elszakad a főerőktől, a megerősítő és az általános támogató megerősítő tüzérség lehet, hogy nem lesz képes a fedezőerők tűztámogatására, ebben az esetben a hadtest közvetlen sorozatvető osztályok veszik át a tűztámogatás feladatait.

A műszaki tiszt javaslatot tesz a parancsnoknak a műveletben résztvevő műszaki eszközök legoptimálisabb felhasználására. A fedezőerők támadó tevékenysége miatt a manőverező képességnek alapvető szerepe lesz a művelet sikerében. Annál is inkább, mivel a fedezőerők fontos feladata az, hogy biztosítsák a főerők akadálytalan mozgását. Ennek érdekében a műszaki erőknek fel kell deríteni az átkelőhelyeket, átjárókat kell nyitni és folyamatosan ellenőrizni az utak állapotát. *„Mivel a támadást végrehajtó csoportosításban jelen pillanatban nem rendelkezik mindegyik eszköz individuális átjáró nyitó eszközzel, megfontolandó ezek előállítására például egy dandár erejű csoportosítás számára.”*¹⁸²

A feladat eredményes végrehajtásához a műszaki erőket három csoportba célszerű osztani.

*A műszaki felderítők:*¹⁸³

a páncélos felderítők előtt haladva biztosítják a menetvonalon, valamint az azon található műtárgyakon, akadályokon való biztonságos áthaladáshoz szükséges információkat;

*Az út-, hídépítő csoport:*¹⁸⁴

eszközeivel biztosítja a folyamatos mozgást, szükség esetén tartalék erőivel ideiglenesen fenntartja, kiváltja a rombolt műtárgyakat;

*Az akadályelhárító csoport:*¹⁸⁵

biztosítja a kötelékek áthaladását az ellenség által létrehozott, robbanó és nem robbanó műszaki záron, akadályokon.

A fent felsorolt csoportok tartalékerői, mozgást biztosító eszközei a fedezőerők mögöttes területén helyezkednek el, részt vesznek az utánpótlási útvonalak kijelölésében.

A fedezőerők légvédelmi tervét a dandár menetének oltalmazására készítik el. A menetet végrehajtó erők oltalmazásán túl, a légvédelmi tiszt megtervezi a menetvonalon működő valamennyi légvédelmi állás helyét, a támadás főirányában. Ezek elhelyezkedését továbbítják a követő dandároknak abból a célból, hogy egyeztessék a saját légvédelmi terveikkel.

A logisztikai zászlóaljparancsnok két változatban tervezheti a fedezőerők harci kiszolgáló támogatását. Elhelyezheti a zászlóaljat a főerők harcrendje előtt vagy a főerőkön belül. A parancsnok döntését mindig az a tény határozza meg, hogy kell-e működtetni fedezőerőket a főerők előtt illetve az, hogy a zászlóalj kapott-e megerősítő biztosí-

---

¹⁸² Lukács László: Javaslatok a Magyar Honvédség aknamentesítési programjára vonatkozóan. In.: Műszaki Katonai Közlöny, 1998. 3.–4. sz. p. 5.

¹⁸³ Kaszala László: A gépesített lövés-, harcokocsi-egységek harcának műszaki támogatása. Egyetemi jegyzet, ZMNE EKK, Budapest, 2000. p. 15. „A műszaki felderítő alegységek rendeltetése az ellenség által foganatosított műszaki rendszabályokról, valamint a terepről és objektumokról a műszaki támogatási feladatok végrehajtását befolyásoló adatok felderítése.”

¹⁸⁴ Uo.: p. 20. „Az út-hídépítő csoport (UHÉCS) rendeltetése az alegységek menetének, előrevonásának, szétbontakozásának és manővereinek támogatása.”

¹⁸⁵ Uo.: p. 22. „Az akadályelhárító csoport rendeltetése a gépesített lövés- (harcokocsi-) zászlóalj, esetleg század mozgásának, manővereinek közvetlen támogatása.”

tó elemeket (gépesített század) vagy nem. Általában, ha a fedezőerők a főerőktől 20–30 kilométeres távolságon belül vannak, a logisztikai zászlóalj képes lesz a támogatásra a főerők harcrendjéből is. Ha a fedezőerők nagyobb távolságra vannak, a zászlóalj a főerők előtt fog haladni. Ezen megoldás veszélye az, hogy a logisztikai zászlóalj sebezhetővé válhat. Ebből adódik, hogy a logisztikai zászlóalj a feladat végrehajtásának időszakára fedezőerőket kap. Az ő feladatuk a zászlóalj védelme a menet végrehajtása valamint a megállások ideje alatt. Ezen követelmények teljesítése érdekében célszerű változtat, hogy a biztosító szervezet két századból (egy harckocsi, egy gépesített) álljon.

A vezetési pont előrevonásának végrehajtásához a parancsnok kiválasztja a legmegfelelőbb útvonalakat. A fedezőerők — széles arcvonalának következtében — valószínűleg azon alkalmi harci kötelék mögött haladnak, ahol az ellenség csoportosítása feltehetően a legerősebb lesz. A másik irányban a parancsnokhelyettes vezeti az előrevonást. A dandár fő harcálláspontja a művelet alatt azon az útvonalon halad, ahonnan biztosan vezethető mindkét irányban tevékenykedő csoportosítás. A parancsnoknak folyamatosan olyan helyen kell tartózkodni, hogy birtokában legyen azon információknak, amelyek alapján elemezni tudja a kialakult helyzetet, hogy időben kiadhassa a kiegészítő harcparancsát. A vezetés és irányítás rugalmassága közvetlen hatással lesz a fedezőerők rugalmasságára is. A parancsnok szükség esetén bármikor alkalmazhatja a támogató, felderítő- és harci helikoptereket.

A felkészítés

A harcparancs kiadását követően a dandárparancsnok begyakorlást rendel el, annak érdekében, hogy meggyőződjön arról, hogy a dandár alegységei megértették a feladataikat. A parancsnok különös figyelmet fordít a megkerülés és a harcérintkezés felvételének feladataira. Minden parancsnok kötelessége annak megértése, hogyan jut át az ellenség biztosítási övének. A parancsnokoknak kerülni kell erőik szétforgácsolását, meg kell akadályozni, hogy az ellenség minden egyes elemére összpontosítsanak; ugyanakkor meg kell tisztítaniuk az előrenyomulás irányát minden olyan csoportosítástól, amelyek jelentős hatással lehetnek a főerők támadására. A begyakorlás alatt el kell érni a döntéshozatali folyamat működésének fenntartását, az alárendelt parancsnokok együttműködését. A parancsnok ellenőrzi, hogy a beosztott parancsnokok képesek-e a főerők bevezetésére az ellenség fő védőövébe. Ebben a helyzetben a legnehezebb feladatot a fedezőerők hajtják végre, hiszen az ellenség fedezőbiztosító erőivel vívott harccal egy időben kell megteremteni a feltételeket, a főerők szétbontakozásához is. A parancsnok folyamatosan ellenőrzi a műveletet, még akkor is ha időnként elszakad az elől támadó erőktől. Ehhez tisztában kell lenni azzal, hogy az alárendelt parancsnokok ismerik és megértették, feladataikat.

A támogatás rendszere

A műveletre történő felkészülés során a dandárparancsnok és a felderítőrészeg elemzi és értékeli az ellenségről készült helyzet- és döntést támogató vázlatokat. A parancsnoknak törekedni kell arra, hogy a beosztott parancsnokok megértsék feladataikat, helyüket, szerepüket; tisztában legyenek az ellenség erejével és várható tevékenységével, miután a fedezőerők átjutnak az ellenség biztosítási övének. A parancsnok tájékozik a felderítési adatok alapján, amelyek tartalmazzák az ellenség fő védelmi terepszakaszának állásairól rendelkezésre álló adatokat, információkat (annak érdekében, hogy megismerje és a harc folyamán kihasználhassa az ellenség gyenge oldalait).

A dandár tüztámogató tiszt biztosítja, hogy a tűzcsapások prioritásai ismertek legyenek, és minden tüzér parancsnok tudja, mikor helyezze át a tüzet és kinek a támogatásá-

ra. A fedezőerők részére a művelet alatt nyújtott tűzérési tűztámogatást előre meg kell szervezni. Ez különösen fontos, amikor a megerősítő és az általános támogató megerősítő tűzcsapások nem elérhetőek. A tűzérés számára a műveletet azért kell begyakorolni, hogy a közvetlen támogatóosztály képes legyen a fedezőerők vonalán túl is támogatást nyújtani. Ez akkor válik bonyolulttá, mikor a feladat vételekor néhány üteg menetben lesz. Az alárendelt parancsnokokat ellenőrizni kell, hogy hogyan tudják alkalmazni a tűzérést a harcba lépés és a menet alatt. Fokozottan ellenőrizni kell azon állások lefogását, melyeket már korábban felderítettek és megkerültek.

A dandár műszaki tiszt a harcba lépés előtt ellenőrzi és gyakoroltatja azokat a műszaki erőket, amelyek az előrevonás végrehajtása után átjárókat nyitnak az ellenség akadály rendszerén. A műszaki tiszt biztosítja, hogy a kijelölt útvonalak előkészítésére besztott műszaki erők úgy hajtsák végre feladataikat, hogy ne szakadjanak el a fedezőerőktől.

A légvédelmi tervben foglaltak begyakorlására azért van szükség, hogy a parancsnok tisztában legyen azzal, hogy a feladat végrehajtásában részt vevő légvédelmi erők alkalmazkodni tudnak-e, a gyorsabb menetalakzatból a lassúbb harcalakzatba, szétbontakozott, szélességi és mélységi kiterjedésben megnövekedett összefegyvernemi egységek oltalmazására. Amikor a fedezőerők lelassítanak, hogy pusztítsák az ellenség állásait, a légvédelem is nagyobb területre terjed ki. Mivel a légvédelmi erők eszközei a többi elemmel együtt mozognak, ezért állásváltásokra is felkészülnek, hogy megfelelően oltalmazzák az egységet, továbbá részt vegyenek a hadműveleti terület egészének lefedésében, a fedezőerők oltalmazása érdekében.

A dandár törzs logisztikai részlege és az ellátózászlóalj parancsnoka a harcoló alegységekkel együtt gyakorolják be a harci kiszolgáló támogatás tervében rögzített feladatokat. Az utánpótlás alapvető fontosságú és bonyolult lesz a művelet folyamatosságának fenntartása érdekében, — különösen a lőszerellátás területén, amikor az ellátózászlóalj és a harcoló zászlóalj közötti távolság elérheti akár a 30 km-t is. Az ellenség növekvő ellenállása következtében az utánpótlást szállító konvojok sebezhetővé válhatnak. Az utánpótlási útvonalak megváltoztatására együttműködési jelzéseket dolgoznak ki, amelyek bevezetése az ellenség helyzetétől és tevékenységétől függ. A sebesültek és a meghibásodott eszközök hátraszállítása kevésbé problémás, mivel a főerőkkel együtt mozgó támogató elemekkel a hátramozgás folyamán mindenképpen találkoznak.

A parancsnok mindaddig gyakoroltatja a feladat végrehajtására kijelölt erőket, ameddig az általa kitűzött célt nem tudják teljesíteni. Az alárendelt parancsnokok a feladatok végrehajtása során mindaddig szabadon dönthetnek alárendeltjeik alkalmazását illetően, ameddig nem veszélyeztetik a parancsnok elhatározásában kialakított célkitűzések végrehajtását. A parancsnok saját maga is gyakorol, és ezzel egy időben folyamatosan pontosítja a döntéstámogató vázlatokat, annak érdekében, hogy előre lássa az ellenség várható tevékenységét, és erre minél gyorsabban reagálni tudjon. A döntés meghozatala után együttműködést szervez annak érdekében, hogy a bevont erők, eszközök összehangolt tevékenységével a legnagyobb hatásfokot érje el az ellenség pusztítása során.

A parancsnok folyamatosan tisztában van a megfelelő mennyiségű és minőségű harci erő alkalmazásával az adott területen. Tisztázza a harctevékenység azon időszakát, amikor az ellenség ereje meghaladja a fedezőerők harci lehetőségeit. A fedezőerők harcának legfontosabb célja, az ellenség biztosítási övében harcoló erőinek felszámolásával egy időben kijutni a fővédőv peremvonalához, és kedvező terepszakasz foglalásával biztosítani a főerők harcbevételét. Ha a fedezőerő nem képes teljesíteni ezt a célt, akkor

a főerők idő előtti szétbontakozása késleltetheti, esetleg veszélyezteti az előjáró elgondolásának végrehajtását.

A végrehajtás

A dandár alkalmi harci kötelék a hadtest főcsapásának irányában mozog előre, ezért az ellenség kisebb ellenállási csomópontjainak helyzetét az élen haladó páncélos felderítő-zászlóalj határozza meg. Ezt az információt eljuttatják a zászlóalj alkalmi harci kötelékekhez, amelyek a felderített állások irányába manővereznek. A végrehajtásban a páncélos felderítőszázad átadja az ellenséggel kapcsolatos információkat az őt követő alkalmi harci kötelék felderítőszakaszának. A légi felderítőegységek elemei folytathatják az ellenség megfigyelését addig, amíg az alkalmi harci kötelék megkezd az ellenség támpontjának felszámolását. A páncélos felderítőknek és a felderítő szakasznak elegendő információt kell gyűjteni az ellenség helyzetéről, tevékenységéről, lehetséges tartalékaikról ahhoz, hogy az alkalmi harci kötelék azonnal harcba vethető legyen. Ezt a menetből történő támadást a siker érdekében, a legmagasabb szinten kell támogatni, ellenkező esetben, a művelet összevonás utáni támadássá válhat, ezáltal jelentősen lelassítja a fedezőerők tevékenységét.

Az ellenség kis erővel megszállt támpontjait a fedezőerők megkerülik, helyüket jelentik, felszámolásukkal kapcsolatos feladatokat átadják a főerők előtt előrevonást végrehajtó elővéd zászlóaljoknak vagy a dandár főerejének. Az ellenség nagyobb erővel védett állásait a fedezőerők önállóan nem tudják pusztítani, ezért számukra a felderítőerők támogatása mellett, megkerülő útvonalat jelölnek ki, a közvetlen irányzású fegyverek hatásos lőtávolságán kívül. A felderítési információk feldolgozása után a parancsnok dönt, hogy a fedezőerőket összevonva felszámolja-e az ellenség ellenállását, vagy azt megkerülve folytatja feladatát, és a későbbiekben intézkedik a hátrahagyott támpont felszámolására.

Az ellenség főerőinek peremvonala előtt, a páncélos felderítő-zászlóalj felderíti az ellenség támpontjainak helyét, állásainak vonalvezetését, erős és gyenge pontjait. Az alkalmi harci kötelékek az ellenség gyenge ellenállása esetén továbbtámadva biztosítják a főerők menetből történő harcbevételét; vagy — kedvező terepszakasz elfoglalása után — hevenyészett védelemre rendezkednek be azzal a céllal, hogy a főerők előkészített támadása támaszkodhasson rá. A páncélos felderítők a hevenyészett védelemben berendezkedett zászlóalj vonala előtt, elsősorban a szárnyakon foglalnak terepszakaszt azért, hogy megfelelő oldalbiztosítást nyújtsanak, vagy a parancsnok műveleti tervei alapján folytassák az ellenség fő védelmi terepszakaszára történő betörést. A fedezőerők tevékenysége befejeződik, ezután a parancsnok tervei szerint, kivonás utáni feltöltés, kiegészítés és pihentetés után folytatja feladatát, általában az előjáró tartalékában.

A támogatás rendszere

A fedezőerők megkezdik az előremozgást, a dandár felderítőrészeleg a páncélos felderítő-zászlóalj által küldött jelentések alapján folyamatosan gyűjti, elemzi és értékeli az információkat az ellenségről, terepről, ezt rögzíti a helyzetvázlatra, amelynek folyamatos vezetése biztosítja a parancsnok számára a megfelelő információszükségletet ahhoz, hogy a főerők előrenyomulásának irányát meghatározza. A felderítőtiszt — a kialakult helyzetnek megfelelően — módosítja a parancsnok döntés támogató vázlatát, minden olyan eseményt rögzít, amelynek komoly hatása lehet a döntéshozatalra.

Amint a fedezőerők kijutnak az ellenség fő védelmi terepszakaszára elé, a dandár felderítőtisztje állandó összeköttetésben van a zászlóalj felderítőtisztjével, így az ellenség gyenge pontjainak helyzetét meghatározó koordinátákat gyorsan el tudják juttatni a fe-

fedezőerőktől az előjáró felderítőtörzséhez. Ennek következtében a felderítőrészelek és törzsek által megszerzett információk gyorsan eljutnak a tervezőrészekhez és parancsnokokhoz, ezáltal a hadtestparancsnok gyors döntések meghozatalával, a támadás tervének pontosításával biztosítja a feladat sikeres végrehajtását.

A dandár tüztámogató tiszt feladata a tüztámogatási tervben rögzítettek maradéktalan végrehajtása, a tűzfeladatok nem térnek el a hagyományos támadó műveletben végrehajtandó csapásoktól. A fedezőbiztosítás végrehajtása során vezeti az összpontosított tűzcsapásokat a kiemelten fontos célokra, összehangolja a támogató- és harcoló erők tűzét. „...a manőver zászlóaljnak nincs szükségük az erősen romboló tűzfeladatok sokaságára ahhoz, hogy tüztámogatást kapjanak a manőverükhöz.” (...), „Az alegységek sikerének kulcsa inkább a megosztott irányzású lefogó tűz szinkronizált integrálása a döntő mozgással és a pontos közvetlen irányzású tűzzel.”¹⁸⁶

Állandó összeköttetést tart a páncélos felderítő-zászlóaljjal, a légi mobil harccsoporttal valamint a szárazföldi csapatok harcát támogató repülőerőkkel, a tüztámogatás végrehajtási ideje alatti korlátozások és együttműködés fenntartása érdekében.

A műszaki támogatás feladatai nem különböznek a hagyományos támadó műveleteket támogató feladatoktól. Az átjárók nyitása, a hidak és az átkelőhelyek illetve a megkerülési útvonalak kijelölése az alapvető feladat, a fedezőerők lendületes előremozgásának fenntartása érdekében. Egyéb mozgásbiztosítással kapcsolatos műveletek az ellenség tevékenységétől és a zászlóalj alkalmi harci kötelékek által végrehajtott támadás módjától függnek.

A művelet végrehajtása során a fedezőerők légvédelmének rugalmasnak kell maradni, annak érdekében, hogy a kialakult helyzetnek megfelelő harcrend felvételekor megnövekedett légi fenyegetettség kiküszöbölése érdekében az oltalmazásba bevont erők a helyzetben beállt minden egyes változásra azonnal reagálni tudjanak. A fedezőerők széles arcvonalának megfelelően fenntartják az oltalmazás legmagasabb szintjét.

A művelet teljes időtartama alatt kiszállítással kell gondoskodni a fogyóanyagok (elsősorban lőszer) pótlásáról. Az ellátást végző logisztikai főerők parancsnokának, ismerte az alkalmi harci kötelékek teljes feladatrendszerét, meg kell szervezni az anyagi készletek kijuttatását, annak érdekében, hogy az egységek a támadás befejezése után azonnal megkezdhesék a feltöltéseket. Ez a tevékenység — a fedezőerők széles alkalmazási sávja miatt — hosszabb időt is igénybe vehet. Ezért a megfelelő számú és minőségű földi utánpótlási útvonalak fontossága megnövekszik. „A logisztikai oszlopok különösen érzékenyek lettek volna az ilyen akciókkal szemben és az arcvonal-irányultságú saját parancsnokok ijedten állapították volna meg, hogy amitől rettegettek bekövetkezett: az ellenség kijutott a hátukba.”¹⁸⁷

Ennek kizárása érdekében a sérült technikai eszközök összegyűjtésére kijelölt erők, a biztonságuk érdekében a feladat végrehajtás teljes idejére fedezőerőket kapnak, melyek velük maradnak addig, amíg nem csatlakoznak a főerőkhöz.

A parancsnok egyik legfontosabb feladata lesz az alkalmi harci kötelékek tevékenységének összehangolása, különösen abban az időszakban, amikor az egyik már harcol, a másik pedig előrevonást hajt végre. A parancsnoknak folyamatosan tisztában kell lenni a másik irányban tevékenykedő alkalmi harci kötelék helyével és tevékenységével. A parancsnoknak folyamatosan meg kell osztani figyelmét, nem kötheti le magát csak az

¹⁸⁶ Leonhard, R.: A manőver művészete: A manőverező hadviselés elmélete és a légi - szárazföldi hadművelet. (ford.: Szabó Ferenc) USA Presidio Kiadó, Budapest 1991. p. 408.

¹⁸⁷ Uo.: p. 402.

egyik, vagy másik irányban támadó erők vezetésével. A fázisvonalakon történő áthaladás ütemének fenntartása és a támadási sávban tevékenykedő erők sebességének összehangolása alapvető feladat lesz.

3.1.1.2 A fedezőerők védelmi jellegű művelete

Az előkészítés

A dandárszintű alkalmi harci kötelék akkor kaphat védelmi jellegű fedezőfeladatot, amikor a hadtestnek megfelelő mennyiségű erőforrás áll a rendelkezésére, azaz szervezetében a megfelelő hadműveleti felépítés kialakítása érdekében legalább öt dandár (ezek lehetnek különböző típusúak) áll rendelkezésére. Természetesen ebben az esetben is hasonló elvek alapján kapnak feladatot, mint az előző részben, felhasználva a NATO azon erőit, melyek erre az időszakra már a hadtestparancsnok rendelkezésére állnak. A parancsnok az előjáró elgondolásának megfelelően, de nagy szabadságfokkal rendelkezve készíti elő a fedezőerők, fővédőv előtti harcterületét. *„A biztosítási övben folyó harccal egy időben a peremvonal (fővédőv) előtt a területellenőrzést folytató kötelékek feladatul kaphatják a nyitott szárnyakon, hézagokban előre elkészített, berendezett terepszakaszok elfoglalását, ezáltal biztosítva a biztosítási övben védő manővereinek végrehajtását, az ellenség lassítását, számára kedvezőtlen irányba terelését, hatékony pusztítását.”*¹⁸⁸

A fedezőerőként kijelölhető alegységek típusa széles skálán mozoghat, ilyen erő kijelölhető a CJTF erőiből át-alárendelt páncélos felderítő-zászlóaljtól, a megerősített gépesített zászlóaljon keresztül a fedezőerőként önállóan működő dandár közvetlen alegységig.

A normál fedezőműveletek célja, hogy a megerősített páncélos felderítő-zászlóalj felszámolja az ellenség felderítőerőit, pusztítsa az elővéd-zászlóaljakat és felfedje az első lépcsőben támadó ezred, dandár, második lépcsős zászlóaljakait. A páncélos felderítő-zászlóaljat harci technikai eszközei, felkészültsége teszi képessé a fedezőfeladatok végrehajtására; míg a hozzárendelt harcokcsi- és lövészzászlóaljak olyan feladatokat (védelem, halogatóharc) kapnak, melyek összhangban vannak technikai lehetőségeikkel, kiképzettségükkel.

A dandár alkalmi harci kötelék (fedezőerőként történő alkalmazása idejére) magába foglalhat: egy páncélos felderítő-zászlóaljat, három-öt nehéz fegyverekkel felszerelt zászlóaljat, könnyűlövész-zászlóaljat, harci helikopterkozeléket (általában század, de lehet zászlóalj is). Ez a szervezet képes az ellenség fedezőerőinek felszámolására, valamint az első lépcsőben támadó erőinek idő előtti szétbontakoztatására, a veszteségokozás azon szintjére, mely biztosítja az első (fő) védelmi terepszakaszon védőerők számára, az ellenség főerőinek megállítását, támadó szándékáról való lemondását, az ellen-csapás feltételeinek megteremtését, az eredeti helyzet visszaállítását.

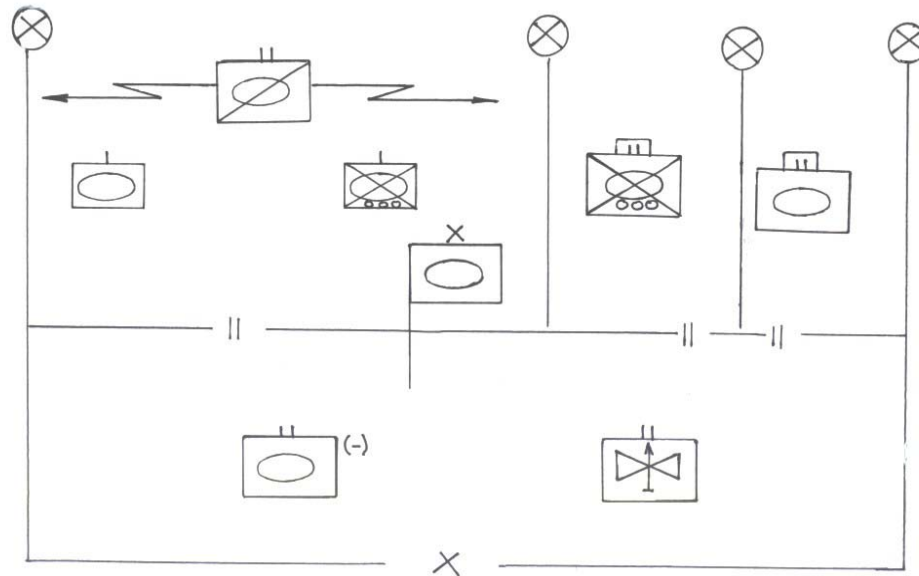
A dandárszintű alkalmi harci kötelék, fedezőerőként történő alkalmazása során, a parancsnok alárendeltségében működik a páncélos felderítő-zászlóalj, három másik zászlóalj és egy harci helikopter-zászlóalj. (13. számú ábra) Ez egy közepes méretű fedezőerő, melyet a dandárparancsnok vezet.

---

¹⁸⁸ Szép László: A területellenőrzés, mint a szárazföldi csapatok béke- és háborús tevékenységeinek új eleme. In.: Új Honvédségi Szemle. 1998. 2. sz. p. 69.

13. számú ábra

A dandárszintű alkalmi harci kötelék felépítése, fedezőbiztosító erőként történő alkalmazása Változat (Szerkesztette: Juhász József alezredes)

Miután a felderítőrészlegtől megkapta a harcterület felderítő előkészítését, tisztázza az ellenség vele szemben alkalmazott erőinek nagyságát. A parancsnok célja, hogy felszámolja a felderítőerőket, pusztítsa az elővéd-zászlóaljakat, és a tervezettnél korábbi alkalmazásra kényszerítse az ellenség másodiklépcső-zászlóaljait. Ezt azzal éri el, hogy a fedezőerőkkel szétbontakozásra kényszeríti az ellenség első lépcsőben tevékenykedő erőit. Ez lehetővé teszi számára a második lépcső felderítését, és ezen keresztül az ellenség főerőkifejtés irányának meghatározását.

Megismerve az ellenség fő erőkifejtésének irányát valószínűsíteni lehet, hogy hol tervezik a támadás végrehajtását az első lépcsőben. A parancsnok intézkedik a pusztításra, de csak a legszükségesebb mértékben, annak érdekében, hogy az ellenség erői, ebben az irányban folyamatosan haladjanak. Abban az esetben, ha az ellenség a másik csapás irányában is jelentős erővel támad, a dandárparancsnoknak lehetősége van arra is, hogy pusztítsa ezeket az erőket, annak érdekében, hogy megállítsa támadásukat. Ennek eredményeképpen a támadó két lépcsőbe rendezi harcrendjét. A parancsnok, hogy megerősítse és kifejlessze a sikert, harcba veti a második lépcsőt az első (fő) védelmi terepszakasz ellen, ahol lehetőség nyílik a pusztításukra, és a parancsnoknak az ellenség fő erőkifejtés helyének, erejének tisztázására.

Ahhoz, hogy a dandár parancsnoka elérje a kívánt hatást, a harcokosi- és gépesített lövészszázadokkal megerősített páncélos felderítő-zászlóalját a nyitottabb terepen alkalmazza, azzal a feladattal, hogy halogatóharcot vívjon a harcterületén. A légi szállítási könnyűlövész-századok mozgékonyasága lehetővé teszi a műveletek végrehajtását

ezen a terepen is, az ellenségnek kevés veszteséget képesek okozni, de ettől képtelenné válik döntő csapásokat mérni a saját erőkre. A másik irányban védő zászlóalj alkalmi harci kötelékeket az ellenség megközelítési útvonalaira helyezik. A megmaradó zászlóalj és a harci helikopter-zászlóalj a fedezőerők tartalékát képezi, azzal a feladattal, hogy segítse műveleteiket, együttműködve a főerőkkel, vagy önállóan.

A támogatás rendszere

A harcterület felderítő előkészítése fontos szerepet játszik a fedezőerők műveletében, mivel a parancsnoknak talán a legfontosabb feladata lesz, az első lépcsőben védő erők számára, az ellenség szándékának felfedése, azon belül a fő erőkifejtés irányának, valamint tartalékai számának és helyzetének meghatározása. A harcterület felderítő előkészítését, értékelését hasonlóan kell végrehajtani a hagyományos védelmi művelet tervezéséhez, viszont a felderítőrészlegnek fokozott figyelemmel kell kísérni az ellenség lehetséges megközelítési útvonalait, a megjelenő erők nagyságrendjét, megoszlását. A dandár felderítőrészleg parancsnokának a harcterület felderítő előkészítése, valamint a tervezés folyamán együtt kell működni a páncélos felderítő-zászlóalj és a harci helikopter-kötélék felderítőrészlegével, a különleges felderítési igények tisztázása érdekében; mivel őket szintén bevonják a fedezőműveletekbe, és olyan információk birtokába kerülhetnek, melyek ismerete elengedhetetlenül szükséges a dandár felderítőtörzs, valamint a parancsnok számára.

A dandártörzs tűztámogatási terve alapján hajtja végre a parancsnok az ellenség tűzzel történő pusztítását. A fő erőkifejtését a támadólépcsők elszakítására helyezi, és ezzel egy időben arra törekszik, hogy egyesével semmisítse meg azokat. Továbbá, az ellenség másik csapásának irányában szórt aknamezőket és törtüzeket kell tervezni az ellenség lendületének megtörésére. A tűzterv elkészítése nem különbözik a hagyományos védelmi művelet előkészítésétől, de a tűzéréség nemcsak egyszerűen kíséri a fedezőerőket, de kizárólagosan csak az ő támogatásuk érdekében hajtja végre tűzfeladatait. Éppen ezért a tűztámogató tervet a tűzcsapások végrehajtása tekintetében nagyobb pontossággal kell elkészíteni.

Az akadálytervet a tűztámogatás és a manőverek tervével összhangban kell kidolgozni. Ennek azért van jelentősége, hogy az ellenség főcsapásának irányába lassítsa, a másik irányba pedig megakadályozza a mozgást. Meghatározza azt a területet, ahol a dandár tevékenykedik, a műszaki támogatás a legfontosabb feladatokra korlátozódik, annak érdekében, hogy erősítse mind a közvetett, mind a közvetlen irányzású tűzcsapások hatását. Olyan akadályrendszerek telepítése, amelyek teljesen megváltoztatják az ellenség előre tervezett manővereit, csak abban az esetben lehetséges, ha a dandár jelentős műszaki megerősítő erőket kap.

A dandártörzs műszaki részlege által készített akadálytervnek minden szempontból kompatibilisnek kell lenni a tűzcsapások tervével. A tervezés időszakában felmerülő szükségleteket jelezni kell az elöljárótörzs felé, annak érdekében, hogy a felkészülés időszakára már rendelkezésre álljanak azok a megerősítő, támogató műszaki erők, eszközök, melyekkel a fedezőerők nagyobb határfokkal képesek az ellenség manővereit, mozgását akadályozni, a saját erőket, eszközöket pedig megóvni a tűzcsapások hatásaitól. A megelőző részben már megállapítást nyert az a tény, hogy az akadálytervnek a legfontosabb szerepe a harc kimenetelének szempontjából az ellenség számunkra kedvező irányba történő terelése. Ezért, a harc egyes fázisaiban az ellenséget csak lassítani fogja, míg más területeken — a dandárparancsnok elhatározásának megfelelően — megakadályozza áthatolását. Azokat az akadályokat, melyeket az ellenség megállítása céljából hoztak létre, közvetlen és közvetett irányzású tűzzel fedezni kell. Megfelelő

eszközök megléte esetén szórt aknamezőket kell tervezni a terület lezárására. Tüzelőál-lásokat kell kiépíteni a közvetlen irányzású tűzfeladatokra bevont erők számára. Továb-bi robbanó és nem robbanó akadályokat kell tervezni a nehezen járható területeken és a védőkörletekhez vezető útvonalakon.

A dandártörzs légvédelmi tiszt a művelet légi oltalmazásának tervét a parancsnok védelmi prioritásainak megfelelően készíti el. Alapvetően a prioritások hasonlóak a hagyományos védelmi műveletekéhez, azzal a különbséggel, hogy a fedezőerők mű-veleteit befogadó harcterület nagysága lényegesen meghaladhatja a fővédőövben működő dandár harctevékenységi körzetének méreteit. Ez okozhatja azt, hogy a légi oltalmazás terve nagyobb területet fed le, mint a normál dandár védelmi műveletben, és ezzel bonyolultabbá válik a légvédelmi erők tevékenysége, annak ellenére, hogy ugyanazok a települési szabályok vonatkoznak rá, mint hagyományos tevékenységek végrehajtása során.

A dandár logisztikai törzsének és a logisztikai zászlóaljparancsnoknak fel kell ké-szülnie a fedezőerők harci kiszolgáló támogatására a fő védelmi terepszakasz előtt. A művelet rugalmasságának és a fedezőerők hátrafelé történő mozgásának köszönhetően a feladatok egyszerűbbek, és ezeket jobban elő lehet készíteni, mint támadó feladat vég-rehajtásakor; ennek ellenére a kiszolgáló eszközöknek mozgékonyak kell maradniuk, hogy ne akadályozzák a fedezőerők hátramo mozgását. A dandár ellátóterületén csak azokat az alapvető tevékenységeket készítik elő és alkalmazzák, melyeket a logisztikai zászló-aljparancsnok határozott meg a dandárparancsnok terve alapján. Ez a könnyebb és moz-gékonyabb eszközökből összeállított logisztikai zászlóalj a sebesültek és a meghibáso-dott, rongálódott harceszközök kimentésére, üzemanyag és lőszer utánpótlására vala-mint — korlátozott mértékben — az eszközök és fegyverek karbantartására készül fel. A fő védelmi terepszakazon tevékenykedő dandárok támogató rendszerei — együtt-működve a logisztikai zászlóalj elemeivel, a jármű és a sebesült gyűjtőpontokkal — az egység karbantartó és gyűjtőpontokon keresztül történő kimentését biztosítják.

A fedezőerők harcának vezetése és irányítása alapvetően decentralizált lesz a távol-ságok és az önállóan meghozott döntések következtében, melyeket a zászlóalj alkalmi harci kötelék parancsnokának vagy zászlóaljparancsnokoknak kell meghozniuk a műve-let folyamán. A dandárparancsnok előretolt harcálláspontját, az ellenség fő erőkifejtés-ének irányába telepíti, annak érdekében, hogy a harc legfeszítettebb időszakaiban meg-felelő segítséget tudjon adni az ott harcoló erőknek. A parancsnokhelyettes a másik irányban védő zászlóalj fő harcálláspontjának közelében települ, szükség esetén csatla-kozik, ezzel biztosítva saját mozgékonyágát és a dandár fő harcálláspontjával az össze-köttetést, egyben figyeli az ellenség tevékenységét, támadási irányának esetleges válto-zását. Folyamatosan fenntartja az összeköttetést a dandárparancsnokkal.

A felkészítés

A dandárparancsnok a harcintézkedés kiadása után hajtja végre a művelet begyakor-lását, a feladatban részt vevő parancsnokok bevonásával. Legfontosabb feladat annak biztosítása, hogy a bevont erők parancsnokai megértsék helyüket, szerepüket a fedezőerők műveletének összességén belül. Például a zászlóalj alkalmi harci köteléknek hol és mekkora területet kell védeni, milyen megoldások lehetségesek a szárnyaik bizto-sítására, illetve hogyan oldják meg az együttműködést, a halogatóharcot folytató páncé-los felderítő-zászlóaljjal. *„Ahol a fővédőöv peremvonala előtt előretolt állás van, ott az előretolt állásban lévő alegység (...) lényegében halogató és vadász harccal oldhatná meg feladatát, és a mögöttük elhelyezkedő kötelékek a század ellenállási terepszaka-*

szon, század előterep nélkül vehetnék fel a harcot, és lehetővé tehetnék a fedezőbiztosító alegység hátravonását.”¹⁸⁹

A fedezőerők légi és szárazföldi tartaléka begyakorolja manővereit a harcterületen, annak érdekében, hogy kiküszöböljék az akadálytervvel és az ellenlökés tervével kapcsolatos ellentmondásokat. A harci helikopterek által használt légi útvonalakat összevetik a tüztámogatási és a légvédelmi tervvel. A légtérben végrehajtandó feladatok koordináló intézkedéseit a hadtesttörzs központi légtérirányító és -ellenőrző elemén keresztül hangolják össze.

A támogatás rendszere

A dandár felderítőrészleg a parancsnokkal együttműködve felkészül a törzsgyakorlás levezetésére, előkészíti az ellenség cselekvési változatait tartalmazó vázlatokat, értékeléseket.

A parancsnok szándéka és célja (a teljes feladat begyakorlásán túl) az ellenlökés helyének, idejének, a végrehajtásban résztvevő erőknek a tisztázása. Annak eldöntése, hogy képes-e a rendelkezésre álló tartalékerőivel végrehajtani az ellenlökést, vagy megerősítő erőkre és további támogatásra lesz-e szüksége. Ez a folyamat magában foglalja az ellenség várható tevékenységének, mozgási irányának elemzését is. Ezért a parancsnok ismételten áttekinti a felderítési és megfigyelési tervet, szükség esetén kiegészíti, módosítja a hatékonyabb végrehajtás érdekében. A begyakorlás folyamán a felderítőrészleg játssza az ellenség szerepét, várható tevékenységét, folyamatos ellenreakcióra kényszerítve az alkalmi harci kötelek parancsnokait.

A dandárparancsnok — együttműködve a törzs tüztámogató részlegével — és a tűzéosztály-parancsnokkal, tisztázza a támogató tűzéség képességeit a feladat teljes spektrumában; (Pl.: elegendő erő és lőszer áll-e rendelkezésére a szükséges tűzfeladatok végrehajtására a harcterület teljes szélességében, az ellenség előrevonásának akadályozására) a parancsnokokkal tisztázza a célok prioritásainak fontosságát. A parancsnoknak viszont ismerni kell a tűzéség lehetőségeit és korlátait. Ez tartalmazhatja a szórt aknamezők telepítésének, vagy más különleges lövedékek kilövésének képességét is.

A dandártörzs műszaki tisztjének alapvető feladata a fedezőerők tervének, műszaki támogatással kapcsolatos feladatainak ismerete annak érdekében, hogy semmilyen ellentmondásba ne kerüljön az általa készített akadálytervvel. Legfontosabb feladata annak biztosítása, hogy az ellenlökést végrehajtó erők támadási sávjában elhelyezkedő kötelek által telepített, robbanó és nem robbanó műszaki záruk ne akadályozzák a sikeres végrehajtást. A tartalékok előrevonási útvonala, harcbevetésének terepszakasza műszaki előkészítése során figyelembe kell venni azokat a tényezőket, amelyek akadályozhatják, vagy késleltetik a feladat végrehajtását. Ezek közül a legfontosabb lehet a védelmi harc során elszennvedett műszaki, technikai, anyagi veszteség tisztázása. A keletkezett veszteségek miatt megváltozhatnak a műszaki támogatás prioritásai.

A törzs légvédelmi tisztje összehangolja a légi oltalmazás tervét, a harci helikopter zászlóalj, valamint a fedezőerők szárazföldi komponensének ellenlökési tervével. Áttekinti az oltalmazási terv prioritásait annak érdekében, hogy az kompatibilis legyen a manővertervvel. Biztosítja a harcterület kulcsfontosságú részeit (hidak, hegyszorosok, fő közlekedési útvonalak) — amelyek szükségesek a mozgékony fenntartásához — az ellenség légi csapásaitól. A fedezőerők gyors lefolyású harcában alapvető követelmény,

---

¹⁸⁹ Magyar Tibor: A szárazföldi összefegyvernemi alkalmi harci kötelek harc eljárásai az államhatár mentén kialakult válság- és konfliktushelyzet legveszélyesebb változata kezelésében. Doktori értekezés. ZMNE EKK, Budapest, 2000. p. 99.

hogy az összes légvédelmi oltalmazásba bevont eszköz folyamatosan tartsa fenn az együttműködést a légi támogató-, valamint szárazföldi tevékenységet folytató erőkkel.

A dandártörzs logisztikai részlege és a logisztikai zászlóaljparancsnok a kiszolgálás begyakorlását a manőverek gyakorlásával egyidejűleg hajtja végre. A harc folyamán a támogató elemek képessége a harcoló erők ellátására alapvető fontosságú lesz a művelet sikerének érdekében. Fontos feladat hárul a harci támogatórendszer elemeire, különösen a műszaki támogatásra annak érdekében, hogy az utánpótlási útvonalak ne szerepeljenek az akadályterv rombolásra kijelölt elemei között, ezáltal az ellátást végrehajtó csapatok képesek legyenek elérni a harcoló egységeket. Az előre készletezett anyagok raktárainak helyeit és a logisztikai ellátópontokat egyeztetni kell a védőkörletek helyeivel. Ellenőrizni kell az összeköttetés meglétét a kiszolgáló elemek és a fő harcterület között annak érdekében, hogy biztosítva legyen a harcoló erők mindenkori ellátása. Ennek érdekében a fő harcterületen folyó tevékenységeket vezető parancsnok összekötő tisztje részt vesz a begyakorláson.

A felkészülés legfontosabb célja a parancsnok számára, hogy a beosztott parancsnokokkal megértesse elgondolását, szándékát annak érdekében, hogy a harctevékenységek végrehajtása során önállóan legyenek képesek vezetni alárendeltjeiket. Továbbá felkészüljön a műveletek minden mozzanatában a harc vezetésére, az együttműködés és az összeköttetés fenntartására, a harcterület legtávolabbi pontján is. A legfontosabb, hogy begyakorolja az ellenlökések összehangolását, valamint a támadás végrehajtását a főcsapás irányában. Folyamatos elemzést igényel részéről az időgrafikon és a döntést támogató vázlaton tervezett tevékenységek végrehajthatósága. A pontosítások eredménye lesz az erők megfelelő időben történő alkalmazása a harc döntő pontjain. A terv sikeres végrehajtásának érdekében különös figyelmet kell fordítani a dandár nagyfontosságú céljainak pusztítására és a rombolások végrehajtására. Végül a parancsnok összehangolja a hátramozgás manővereit, a művelet befejezésekor.

A végrehajtás

Amint az ellenség felderítőerői elérik a fedezőerők területét a zászlóalj alkalmi harci kötelék és a páncélos felderítő-zászlóalj, megkezdik pusztításukat. Attól függetlenül, hogy a fedezőerők feladata a harcterület védelme, vagy halogató harctevékenység megvívása, legfontosabb az ellenség vezetésének, információszerzésének gyengítése, a felderítő erők pusztítása. A parancsnok folyamatosan figyelemmel kíséri a fedezőerők tevékenységét a peremvonal megtartása, valamint a szárnyakkal történő együttműködés fenntartása érdekében. Törekedni kell a harctevékenység terv szerinti végrehajtására. Ezért a fő erőkifejtés körletében és azokon a területeken, ahol a zászlóaljak védelmi feladatokat kaptak, fel kell készülnie eszközeinek átcsoportosítására annak érdekében, hogy pusztító képességüket növelni tudja. Ezért a tartaléknak fel kell készülnie arra, hogy megállítsa az ellenség áttörését, valamint megerősítse a védelem szilárdságát, a harci helikopterek beérkezéséig, továbbá minél nagyobb veszteséget okozzon az ellenség harcterületének mélységében.

A páncélos felderítő-zászlóalj, halogató harcot folytat. A tartaléknak fel kell készülni a zászlóaljak megerősítésére. Ha a körülmények lehetővé teszik, a dandárparancsnok valószínűleg a harci helikoptereket fogja alkalmazni a páncélos felderítő-zászlóalj megerősítésére; legfőképpen azért, mert a légi szállítású századokkal történő együttműködést lehet a legeredményesebben kihasználni a mozgékony fenntartása érdekében. *„A manővererők tűztámogatásában különösen fontos szerepe lesz a csapatrepülő erőknek, ezen belül is a harci helikoptereknek. A harccsoportok támogatására biztosított harci helikopter bevetések többségét célszerű a harccsoport parancsnok részére biztosí-*

tani. *A harci helikopterek alkalmazásra kerülhetnek a szakasz ellenállási terepszakaszon a lövész alegységek, ellenségtől való elszakadásának biztosítására; a század ellenállási terepszakaszon, az ellenség főerői rohamának elhárítására és az újabb elszakadás biztosítására.*”¹⁹⁰

Az erősen átszegdelt terepen a könnyűlövész tartalék alkalmazható legeredményesebben a zászlóalj megerősítésére.

Ahogy a fedezőerők közelednek a fő harcterülethez, a dandárparancsnok felveszi a kapcsolatot a védelemre berendezkedett dandár parancsnokával. A fő harcálláspont és az előretolt vezetési pont együtt települ a fő harcterületen védő dandár harcálláspontjával a fedezőerők hátravonásának vezetése időszakára annak érdekében, hogy a főerők ellenállási terepszakaszain történő átjutásuk gyorsan és akadálytalanul történjen. A fő harcterületen védő egységek tűzzel fedezik a saját csapatok vonalán történő hátrafelé irányuló átjutást, valamint megerősítik a harcátadás vonalát. A fedezőerők a harcátadás vonaláig (fenntartva az ellenséggel a közvetlen harcérintkezést) mozognak hátra, majd pedig a főerők fedezete mellett, fokozva a hátramozgás sebességét, elszakadva az ellenségtől, visszavonulnak a fő harcterület erőinek védelmén belül kialakított állásaikba, vagy összpontosítási körletet foglalnak. Ennél a pontnál az első ellenállási terepszakaszon védő erők tűzösszpontosítások, zárótüzek lövésével pusztítják az ellenség első lépcsőjében harcoló alegységeit. Az ellenség tűzzel történő lefogását kell kihasználni, a fedezőerők teljes átjutásának biztosítására.

A támogatás rendszere

Az ellenség előrenyomulásának megkezdésével a dandár felderítőrészleg legfontosabb feladata a felderítőrendszer elemeinek jelentése alapján, a védelmi terv, (ellenség cselekvési változatainak) folyamatos pontosítása, valamint a parancsnok tájékoztatása a kialakult helyzetről, az ellenség várható tevékenységéről. A felderítőrészleg fő feladata lesz, az ellenség valószínű tevékenységeinek meghatározása annak érdekében, hogy a parancsnok megfelelő időben és helyen legyen képes alkalmazni erőit. A parancsnoknak a fő figyelmet az ellenlökés végrehajtására és az ellenség pusztítására kell fordítani. Ez csak olyan hatékony felderítő és megfigyelő tervvel lehetséges, amely lehetővé teszi a parancsnok számára az ellenség mélységében lévő tartalékerőinek elhelyezkedését.

A fedezőerők számára a dandár törzs tüzér tisztje által készített tüztámogatási terv hasonlóan épül fel, mint a hagyományos védelmi, vagy halogatóharc tüztámogatási terve. A tüztámogatás végrehajtása alapvetően abban különbözik a fentiekől, hogy amint a fedezőerők közelednek a fő harcterülethez, a tüztámogató tiszt tájékoztatja az első védelmi terepszakaszon elhelyezkedő dandár tűzkoordinátort a fedezőerőket közvetlenül támogató tüzérosztály helyzetéről. „... az Öböl-háború világosan szemléltette, hogy törés van a tüztámogatás és a manőver között. Ha helyre akarjuk állítani a korábbi képességünket a tüzeknek a földi manőverrel való szinkronizálására, akkor meg kell értenünk néhány egyszerű elvet. Az első az, hogy a tüztámogatást ellenőrző folyamatnak a manővert irányító parancsnok kezében kell összpontosulnia. Mindenek előtt az ő számára legyen megfelelő, szükség esetén a másutt elérhető hatékonyság terhére is.”¹⁹¹

Ez feltétlenül szükséges az együttműködés és az egységes tüztámogatási rendszer megszervezéséhez. A közvetlen támogató osztály parancsnokának nehézséget okozhat a

---

¹⁹⁰ Kovács Lajos: A szárazföldi összefegyvernemi alkalmi harci kötelékek (harccsoportok) harcászati módszereinek fejlődési tendenciái és tevékenységük megszervezése. Doktori Értekezés. ZMNE EKK, Budapest, 2000. p. 58.

¹⁹¹ Leonhard, R.: A manőver művészete: A manőverező hadviselés elmélete és a légi - szárazföldi hadművelet. (ford.: Szabó Ferenc) USA Presidio Kiadó, Budapest, 1991. p. 405.

kettős feladat megoldása, mivel a fedezőerőket támogató tűzfeladatok végrehajtása közben kapja meg a következő tüzelőállás körletének helyét a fő harcterület parancsnokától. Ennek elfoglalása érdekében már a feladat végrehajtásával egy időben kell tervezni és szervezni a körletváltáshoz szükséges manővereket. Ezért az ellentmondó parancsok kiküszöbölése érdekében a fő harcterület tűztámogató tisztjének kell elkészíteni azt a tervet, amely támogatja mind a dandárt, mind a fedezőerőket.

A fedezőerők törzsének műszaki tisztje folyamatosan figyeli a művelet során kialakult helyzetet; különös figyelmet fordít az ellenség mozgását akadályozó műszaki záruk, akadályok építésére valamint a saját erők mozgását korlátozó rombolására. A harc folyamán javaslatokat tesz a parancsnoknak az ellenség támadási ütemének további lassítását eredményező lehetőségekről. Például, kérésére a dandár tűztámogató tiszt szórt aknamezők telepítését hajthatja végre, továbbá a létrehozott műszaki zárat tüzzel biztosíthatja. Ahogy az erők közelednek a fő harcterülethez, az akadályok fontossága megnövekszik, alapvető rendeltetésük a fedezőerők ellenségtől történő elszakadásának biztosítása. Ha a harcátadás vonalát természetes akadályok mentén helyezik el, mint például egy folyó az előkészített hidrobbantásokat; vagy a hordozható hidakon történő átkeléseket meg kell szervezni, hogy biztosítsák a rombolásukat az utolsó saját harcoló egység átkelése után. A feladat végrehajtását jelentik a fedezőerők fő harcálláspontjának, így a parancsnok tudomást szerez egységei biztonságos átkeléséről, valamint arról, hogy az ellenség nem tudja fenntartani a közvetlen harcérrintkezést.

A fedezőerők légvédelmi oltalmazás tervének végrehajtása nem különbözik a hagyományos védelmi harc légvédelmi oltalmazásától. A dandártörzs légvédelmi tisztje biztosítja, hogy a kritikus területek (mint az átkelőhelyek) védelmi prioritást kapjanak, így a fedezőerőket nem állítják meg az ellenség légi csapásai. Ahogy a fedezőerők közelednek a fő harcterülethez, a dandártörzs légvédelmi tisztje szintén együttműködést szervez a fő harcterületen védő dandártörzs légvédelmi tisztjével annak érdekében, hogy biztosítsa a teljes lefedettséget, és kiemelt védelmet biztosítson a fedezőerőknek és a fő harcterület harcelőőrseinek.

A dandártörzs logisztikai részlege folyamatos összeköttetést tart a logisztikai zászlóaljparancsnokkal, hogy biztosítsa a terv szerinti kiszolgálás végrehajtását. Továbbá együttműködik a műszaki támogatóerőkkel, a fő ellátási vonalak, vagy más alternatív útvonalak fenntartásának helyzetéről. Figyelmét elsődlegesen a ruházat, felszerelés, lőszer felhasználására valamint a (harcban fokozottan igénybe vett egységekhez tartó) készenléti utánpótlást szállító járművek állapotára fordítja. Amint a fedezőerők megközelítették a fő harcterületet, a logisztikai törzs vezetője fokozottan együttműködik a fő harcterületen védő dandár logisztikai törzsével. A vonalakon történő áthaladás ellenőrzése lesz ennek az időszaknak a legfontosabb feladata. A végrehajtás sikere attól függ, hogy a javító, mentő-vontató eszközök mennyire képesek hatékonyan működni és képességeiknek megfelelően biztosítani, használható állapotban tartani a rendelkezésre álló útvonalakat.

A parancsnok a harcot az előretolt harcálláspontjáról vezeti, követve az ellenség főcsapásának irányát. Fenntartja a kapcsolatot a fő harcállásponttal és a másik irányban harcoló erők vezetését végrehajtó parancsnokhelyettessel, aki az ellenség másik csapás irányába települ. Az ellenség támadásának megkezdésekor, a parancsnoknak biztosítania kell, hogy a fedezőerők ne legyenek nagy erejű és folyamatos támadás alatt. Ez különösen azoknak a zászlóalj alkalmi harci kötelékeknek fontos, akik védelmi feladatot kaptak, ezért az ellenségnél nagyobb mozgékonyással kell rendelkezni, és a parancsnoknak megfontoltan kell alkalmaznia a harci helikopter-zászlóaljat a gyors csapások

végrehajtása céljából, hogy az ellenség képtelen legyen fenntartani a közvetlen harcérrintkezést a saját csapatokkal (illetve erői kivonásának biztosítására, az ellenség fokozott rohamainak végrehajtása alól). A harci helikopterek bevetését csak megfelelő előkészítés és támogatás megszervezése után lehet megkezdeni, a felesleges és nagymértékű veszteségek elkerülése érdekében. A parancsnok akkor és ott fogja harcba vetni a tartalékokat, amikor célja a védelem megszilárdítása, az ellenség lassításának érdekében.

A szárazföldi csapatok reagáló képessége kisebb, mint a légi szállítású erőké, azonban ezek alkalmazását könnyebb előre megtervezni, annak ellenére, hogy bevetésük lassúbb lesz. A védelem aktivitásának megőrzése érdekében a parancsnok a fedezőerőket a leghatékonyabban használja fel. A legfontosabb egységei mozgékonyságának megőrzése, a harcértékük fenntartása érdekében. A fő harcterület megközelítésekor, a parancsnok utasításainak megfelelően, felkészülnek a vonalak átlépésére. A parancsnok a visszavonuló erők biztosítása érdekében a fedezőerők területének teljes elhagyásáig elől marad.

3.1.2 Zászlóaljszintű fedezőerők tevékenysége

A fedezőerők, feladatukat elláthatják önállóan, mint a dandár fedezőbiztosító egysége, illetve annak részeként, abban az esetben, ha a dandár szintén fedezőerőként látja el feladatát (mint azt a megelőző részben ismertettem). Mindkét esetben levonhatjuk azt a következtetést, hogy a feladatot mindig egy kisebb szervezeti egység hajtja végre, egy nagyobb kötelék biztonsága érdekében. Tevékenységével megvédi a főerőket az ellenség váratlan rajtaütésétől, információkat biztosít az ellenség erejéről, tevékenységéről, biztosítva a kiküldő parancsnok számára a megfelelő idejű előrelátást a tervezés végrehajtásához. A feladataikat végrehajthatják megfigyeléssel, korai előrejelzés biztosításával, az ellenség felderítőcsoportjainak megsemmisítésével, fedezőerőinek feltartóztatásával. Megakadályozzák az ellenséget a saját főerők földi megfigyelésében és közvetlen irányzású tűz alkalmazásában.

A fedezőerők reakcióidőt és manőverteret biztosítanak a nagyobb egységnek; késleltetik, vagy pusztítják az ellenséget a saját képességeik, technikai lehetőségeik szerint. Ennek alapján a fedezőerők parancsnokának sosem szabad megfeledezni arról, hogy milyen mértékű biztonságot képes adni a kiküldő köteléknek. Alapvető feladata lesz ennek megértése, mivel az előljáró parancsnok a harc közben változtathatja a fedezőbiztosítást végrehajtó erők helyét, nagyságát, feladatait, a korai előrejelzéstől kezdve a főerők harccal történő biztosításáig. Az erők alkalmazásának három típusát különböztethetjük meg: *elővéd, utóvéd és az oldalvéd*.¹⁹²

Az elővédet a harcérrintkezéshez történő előrevonás során alkalmazzák. Általában a zászlóalj alkalmi harci kötelék kapja az elővéd feladatát, amikor a dandár az előljáró főerejében mozog a harcérrintkezésig. Elővéd alkalmazásánál a dandár a zászlóalj számára elsőbbséget biztosít, elsősorban a tűztámogatásban, a közvetlen támogató tűzérosztálytól. A harcérrintkezés felvételéhez történő előrevonásnál az elővéd feladata, az ellenség felderítő-, fedezőcsoportosításainak felszámolása, lehetővé téve a főerők zászlóaljainak akadálytalan mozgását. Az elővéd feladatát akkor teljesítette,

---

¹⁹² Komjáthy Lajos: A menet. Egyetemi jegyzet, ZMNE EKK, Budapest, 2001. p. 20. „A fedezőbiztosítás célja, megakadályozza az ellenség felderítő diverziós csapatai tevékenységét és a váratlan földi rajtaütését a zászlóalj menetoszlopán. Ennek érdekében a zászlóalj fedezőbiztosítás megszervezésekor a zászlóaljparancsnok meghatározza a fedezőbiztosító erőket: *elővéd, előőrs, oldalőrs, utóőrs, utóvéd, kiküldési távolságukat, feladatukat.*”

ha a főerők felderítőszakaszai átveszik az ellenséget, a megfelelő felderítési adatokkal és információkkal.

Az előljáró köteléknek a harcérintkezés felvételéhez folytatott menete során utóvédre is szüksége van, ezért a zászlóalj alkalmi harci kötelék kaphat utóvédfeladatot. A végrehajtás során a század alkalmi harci kötelékek a főerők mögött, terepszakaszról terepszakaszra hátramoszogva, halogatóharccal, esetenként támpontok elfoglalásával, védelemmel, vagy ezek kombinációjával akadályozzák az ellenséget, a saját főerők elleni tevékenységben. A főerők parancsnoka határozza meg azt a távolságot, amit az utóvédnek meg kell tartania közte és az ellenség között.

A zászlóalj alkalmi harci kötelék akkor kap oldalvédfeladatot, amikor a már fent felsorolt kötelékek a harcérintkezés felvételéhez menetet hajtanak végre. Az oldalvéd felelős azért, hogy megtisztítsa a területet a főerők előtt, valamint elfoglalja a részére kijelölt állásokat. A köteléknek fel kell készülnie arra, hogy más harcászati feladatoktól eltérően, szélesebb arcvonalon tevékenykedjen. Általában ez a terület az élen haladó fedezőerők vonalától kezdődik, folytatódik az alakzat szárnya mentén, egészen a harcterület első vonaláig vagy a menetalakzat végéig, összekapcsolódva az utóvéddel. A menetalakzat hosszától valamint ellenség várható tevékenységétől függően, kell meghatározni a feladatban részt vevő erők számát, típusát. A művelet komplexitásának megfelelően ezt a részleget teljes egészében az oldalbiztosítás végrehajtására alkalmazzák.

Az előkészítés

A felderítő értékelés elemzése után a parancsnok kiválasztja az ellenség és a főerők helyzetének megfelelő alakzatot és mozgási módot. A mozgás módjai (14. számú ábra):

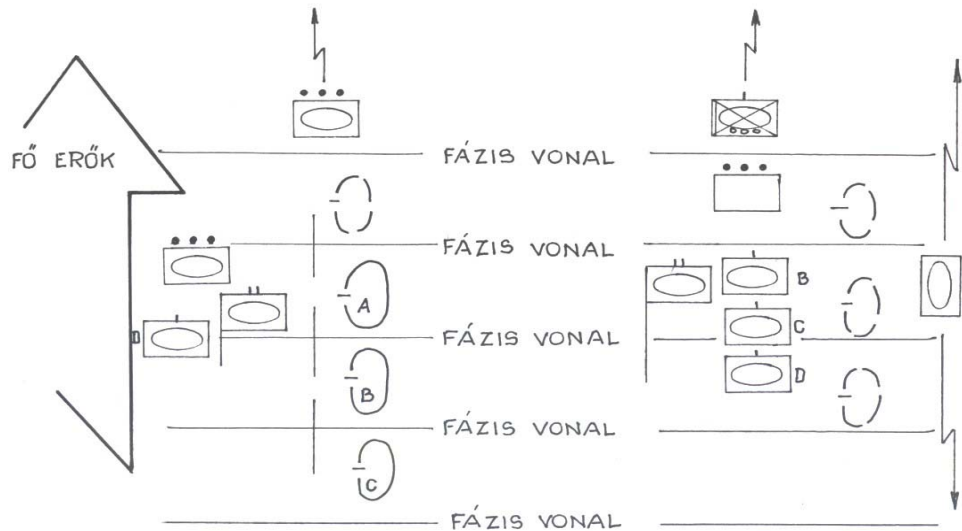
- *Váltakozó határok:* akkor alkalmazzák, amikor az ellenség tevékenységének fő erő kifejtése a szárnyak ellen irányul, ez a főerők lassú haladását eredményezi;
- *Egymást követő határok:* ezt akkor alkalmazzák, amikor az ellenség tevékenysége gyenge, és a főerők mozgása gyakori rövid megállásokkal jár;
- *Mozgó biztosítás:* ezt akkor alkalmazzák, amikor nem várható az ellenség tevékenysége, és a főerők a lehető legnagyobb sebességgel haladnak.

Az első két változatban az egyetlen különbség a védőkörletek elfoglalásának végrehajtásában van. Általában a felderítőszakasz kapja meg feladatként a főerők biztosítását a védőkörletek vonalából. A század alkalmi harci kötelékek váltakozóan fognak az egyik támpontból a másikba mozogni (ugrásszerűen), vagy csoportban mozogva egyidejűleg foglalják el új támpontjaikat és tartják meg helyzetüket az alakzatban. Ha a szárnyon az ellenség tevékenysége előre látható, az aknavető üteg az elfoglalt védőkörletek közepén települ. A zászlóalj tartaléka szintén a védőkörlet közepén és hátul helyezkedik el, előrevonását a felderítőszakasz mögött hajtja végre.

A manőver fedezőbiztosításában az előretolt biztosítófeladatot, elővéd vagy század alkalmi harci kötelék kapja meg (feladatát hasonlóan hajtja végre, mint a harcérintkezés felvételéhez történő menetnél) a felderítőszakasz oldalbiztosítást folytat a kialakított védőkörlet vonalán kívül. A főerőket alkotó kötelékek, oszlopban mozognak egy menetvonalon, vagy a szektorban, az elővéd mögött. Ezt a végrehajtási módot akkor alkalmazzák, amikor az ellenség valószínű megjelenése szemből várható, ezért az aknavetőüteg követi az elővédet, a gyors tűzkiváltás érdekében. Fontos megjegyezni, hogy a felderítőszakasz maximum 5 km széles terepszakaszt tud figyelni. Ebből adódóan a dandármenetrend teljes hosszának biztosítása korlátozott. A parancsnoknak kérnie kell felderítő-megerősítést, legyen az földi vagy légi. Ha lehetséges, a századok ne kapjanak olyan biztosítási feladatot, amelyre nincsenek felkészülve.

14. számú ábra

Fedezőerők alkalmazásának lehetőségei. Mozgásmódok (Szerkesztette: Juhász József alezredes)

A támogatás rendszere

Miután a zászlóalj megkapta az oldalvédfeladatot, a törzs felderítőtiszt feladata az egység fenyegetettségének meghatározása a menet alatt. Ezen információ alapján a parancsnok kiválasztja a megfelelő alakzatot és a mozgási módot. A harcterület felderítő értékelése magába foglalja a teljes támadó harcfeladat területének elemzését, kezdve az előrevonási útvonalakkal, egészen a támadási célok teljesítéséig. Hasonlóan a többi harcfeladat előkészítéséhez, ebben az esetben is a felderítőrészleg készíti el a helyzetvázlatot, valamint az eseményvázlatot. Ezen okmányok felhasználásával a törzs tervező-részlege elkészíti a döntéstámogató vázlatot a parancsnok részére, a helyzetértékeléskor és az elhatározás meghozatalakor egyaránt.

A törzs tüztámogató részlege — hasonlóan más támadó tevékenységhez — szervezi meg az oldalvéd tüztámogatását. A harcterület felderítő értékelésére alapozva célpontnak számolják azokat az ellenség által használt megközelítési útvonalakat, melyek fenyegetést jelentenek az alegységre. Az elővéd támogatására azokat a felderített és feltételezett állásokat, melyek az előrenyomulás irányában vagy a zászlóalj felelősségi területén belül vannak, szintén célpontként jelöli meg.

Az aknavetőúteg azon csoportosítások érdekében hajt végre tűzfeladatot, melyek prioritást kaptak. Általában ez a felderítőszakasz vagy az a század alkalmi harci kötelék, akinél a legvalószínűbb lesz, hogy harcba lép az ellenséggel. A menet alatt az aknavetőúteg megosztható a reagálóképesség fokozása, a gyors tűzkiváltás érdekében.

A műszaki szakasz parancsnokának két feladata van, az oldalvéd műszaki támogatásának tervezésével kapcsolatosan. Az első: meg kell terveznie a zászlóalj alkalmi harci kötelék mozgásának biztosítását az előrevonás irányába. A második: akadálytelepítési munkákat kell terveznie, hogy megakadályozza az ellenséget, a főerők oldal irányú támadásában. Az első esetben a műszaki támogató erőket úgy szervezik meg, mint a harcrintkezéshez történő menet végrehajtásához. Általában az első lépcső csoportosítását

követik és segítenek azon akadályok elhárításában, melyek akadályozzák a folyamatos előrehaladást. Az utóbbi esetében a műszaki erőknek sokkal bonyolultabb feladatuk van, mivel akadályok telepítése és rombolások végrehajtása válik szükségessé abban a pillanatban, amikor az alegység felé mozgó ellenséget felfedték. Ezért az akadálytervnek tartalmaznia kell a gyorsan telepíthető akadályok, a szórt aknamezőcsoportokon keresztül a földi telepítésű aknaszóró-berendezésig, vagy más technikáig, minden rendelkezésre álló eszközt. Kulcsfontosságú hidakat vagy más potenciális akadályokat szintén megjelölik a tervezés folyamán, hogy azokat használhatatlanná tegyék az ellenség számára. Mindezekon felül tervet kell készíteni a riasztás utáni akadályok telepítésére.

A zászlóalj alkalmi harci kötelék törzsének légvédelmi tisztje elkészíti a légvédelmi oltalmazás tervét, amely lehetővé teszi az alegység oltalmazását, az alakzatváltások időszakában is. Feladat végrehajtását megnehezíti — a zászlóalj széttelapulésekor — a sokkal nagyobb terület oltalmazása, mint amilyen korábban volt. Általában hasonlóan tervezi a tiszt a zászlóalj légvédelmi oltalmazását, mint más támadó feladat végrehajtásakor, azzal a különbséggel, hogy eszközeinek nagy része a manőverező erökhöz és a harcállásponthoz lesz kikülönítve. Az útvonalak vagy más területek nagy része támogatás nélkül marad, vagy a főerők légvédelmi erőitől kaphat oltalmazást.

A zászlóalj alkalmi harci kötelék törzsének logisztikai tisztje hasonló problémákkal találkozik, mint a harcérintkezéshez történő menet megtervezésénél. Különös figyelmet fordít a reagálóképes és rugalmas harci kiszolgáló támogatás megszervezésére — amely megkívánhatja a harcérintkezés bekövetkeztekor az azonnali lőszer-utánpótlást —, valamint az eszközök és sebesültek elszállítására. A tervezés folyamán pontosítja a védőkörlethez vezető földi utánpótlási útvonalakat. Különösen fontosak lehetnek a művelet szempontjából a tevékenység megkezdése után bevezetett rendszabályok, a logisztikai ellátópontok, az alegység karbantartó- és gyűjtőpontok, valamint a sebesültátadó pontok helyei.

Az oldalvéd feladata az erők irányítása és koncentrálása arra a tervezett helyre, ahol reagálásukra szükség van. Az egység manővereinek kijelölt irányban történő végrehajtása során szabályzó terepszakaszokat (fázisvonalakat), a támpontok között sávhatárokat alkalmaznak a mozgások szabályozására. A századtámpontok mindkét oldalán lennie kell sávhatárnak. A támpontok valószínűleg nagyobbak lesznek, mint a hagyományos védelmi feladatban, annak a széles terepszakasznak köszönhetően, amit a zászlóaljnak le kell fednie. Miután az ellenséget felderítették, a századok elfoglalták hevenyészett védelmi állásaikat, a sávhatárok a védelmi harcot szabályzó vonalak lesznek. Ez megadja a lehetőséget a zászlóaljparancsnoknak, hogy kijelölje a már meghatározott védőkörleteken kívül a századtámpontokat. A tartalék manővereinek ellenőrzését, tekintet nélkül a mozgás irányára mind a sávhatárok, illetve a szabályzó terepszakaszok, pontok alkalmazásán keresztül lehet végrehajtani.

A felkészítés

A harcparancs kiadása után a parancsnok az alárendelt parancsnokokkal, az önálló szakaszparancsnokokkal valamint a támogató tisztekkel együtt begyakorlást hajt végre. A gyakorlás folyamán megerősítést nyer a parancsnok elgondolása, valamint a művelet néhány fontos mozzanata: a menet végrehajtása, az ellenség támadására történő reakció és a védelmi harc végrehajtása. A menet begyakorlása során a parancsnok bemutatja, hogyan lesz képes manőverezni a kijelölt irányban, folyamatosan jelölve a szabályzópontokat, terepszakaszokat, amint áthaladt rajtuk. A menet ütemének és a csoportosítások közötti összeköttetés folyamatosságának fenntartása alapvető feladat, a meghatáro-

zott távközök fenntartásában és a parancs szerinti szétbontakozás, valamint a kijelölt védőkörletek elfoglalásában.

A harcbalépés után a parancsnok ellenőrzi, hogy a századai a megfelelő támpontokat foglalják-e el. A tartalék elfoglalja a kijelölt állását, ami lehetővé teszi más századok megerősítését vagy ellenlökés végrehajtását a támadó ellenség megállítására.

A védelmi harc begyakorlása során törekedni kell a művelet folyamán várt összes közvetlen tűzcsapás végrehajtásának ellenőrzésére. Bár a védelem eleinte hevenyészett lesz, a zászlóaljparancsnoknak rendelkezni kell minden lehetséges többleterőforrás igénybevételének lehetőségét tartalmazó támogatási tervvel, ami megerősítené az előljáró kötelék oldalvédelmét. Például harci helikopterek alkalmazását, több tűztámogatást, és (ha szükséges) segítséget a főerők harcoló erőitől. Miután az ellenséget megsemmisítették, az oldalvéd a legrövidebb időn belül eléri a harci alkalmazás legmagasabb szintjét, hogy a főerők folytathassák az előrenyomulást a feladat végrehajtására.

A támogatás rendszere

Az oldalvéd feladatára történő felkészülés során, a begyakorlás folyamán a felderítő-tiszt az ellenség szerepét játssza. A parancsnok legfontosabb feladata, az ellenség támadásának elhárítása érdekében az alegységek riasztásának begyakorlása, valamint a jelzések eljuttatása a harcoló századokhoz. A felderítő-tiszt feladata annak megértetése, hogy minden század alkalmi harci kötelék figyelőőrsök telepítésével és működtetésével biztosítsa a felderítési adatokat tartalmazó terv összeállítását. A gyakorlás folyamán a felderítő-tiszt által készített levezetési terv alapján el kell érni azt, hogy a parancsnok képes legyen egyszerre több helyzetet kezelni: legyen az a kiserejű ellenség visszaverése, vagy bármely csoportosítás pusztítása az elővéd alkalmazásával. A kialakult helyzet pontos értékelése elvezeti a parancsnokot oda, hogy segítséget kérjen a főerőktől. A főerőkkel történő együttműködés megszervezését, feladatok pontosítását előre végrehajtják.

A zászlóalj tűztámogatótiszt biztosítja, hogy minden század-(alkalmi harci kötelék)-parancsnok megismerje a tűzcsapások sorrendjét mind a tűzérségtől, mind az aknavetőktől. Biztosítja, hogy a század tűztámogatótisztek elhelyezése a támpontokban lehetővé tegye a nagyfontosságú célpontok és a harcterület megfigyelését. A különleges löszerek alkalmazását is be kell gyakorolni. Például, a szórt aknamezőcsoportok telepítését a műszaki tiszttel történt egyeztetés után a zászlóalj-(alkalmi harci kötelék)-parancsnok irányításával kell végrehajtani. A kettős célú, továbbfejlesztett, hagyományos löszerek és a nagyfokú pusztításra tervezett más löszerek alkalmazását a századok közvetett tűzével, és bármely meglévő és tervezett akadállyal együtt kell gyakorolni.

A műszaki támogató erők az elővéddel együtt gyakorolják az átjárónyitást, annak érdekében, hogy a parancsnok felelősségének teljes tudatában legyen képes alkalmazni erőit az előtte álló akadályok leküzdéséhez. A parancsnoknak továbbá gyakorolni kell a szárnyai megközelítési útvonalán történő mozgást gátló akadályok telepítését. Figyelembe veszi azokat a tartalék- és egyéb rombolásokat, amelyeket az előljáró műszakitámogató erői telepítettek, annak érdekében, hogy a saját akadályrendszerét telepíteni tudja. Ahogy korábban már ismertettem, más célpontokat, mint a szórt aknamező-csoportosítások, a tűzérséggel és a zászlóalj-(alkalmi harci kötelék)-parancsnokkal kell koordinálni.

A légvédelmi tervben foglaltak begyakorlásával biztosítani kell, hogy a zászlóalj alkalmi harci kötelék a művelet folyamán is megmarad a légi oltalmazás alatt. A parancsnok elsődleges feladata annak biztosítása, hogy a légvédelmi eszközök telepítése ne gátolja más műveletek végrehajtását, és feleslegesen ne kerüljön az ellenség közvetlen irányzású tűzébe.

A zászlóalj alkalmi harci kötelék logisztikai tisztje, valamint a kijelölt harci kiszolgáló támogatóerők parancsnoka együtt hajtják végre az ellátással kapcsolatos feladatok begyakorlását.

Legfontosabb a csoportosítások gyors reagálása a harcoló századok elhelyezkedésében beállt változásokra. Amint a századok folyamatosan áttelepülnek az új támpontokba, ellenőrzik a földi útvonalak használatát és kijelölését. A harcbalépés végrehajtását követően, az utánpótlási rendszert azonnal ellenőrzik, annak érdekében, hogy időben és folyamatosan megőrizze reagálóképességét. A harc után az azonnali utánpótlást és az újrafelszerelést a lehető leggyorsabban hajtják végre, annak érdekében, hogy elkerüljék a főerők szükségesnél nagyobb mértékű lelassulását.

A végrehajtás

Egy példán keresztül szemléletesen láthatjuk a manőverek sokrétűségét még akkor is, ha kiválasztunk egy konkrét formát, amely jelen esetben a mozgóbiztosítás lesz. Ahogy a főerőket képező alkalmi harci kötelék fedezőbiztosító feladatokat ellátó zászlóalj-harccsoportja mozog a megadott irányba, a felderítőszakasz hasonlóan halad egy vele párhuzamos útvonalon. Jelen esetben az ellenséggel való összeütközés veszélye kicsi, viszont a maximális sebesség fenntartása az elsődleges, ezért a felderítők egy önálló tevékenységi irányt kapnak, és alapvetően oszlop alakzatban fognak haladni, a lehető legnagyobb távközzel, megtartva a látótávolságot és tűzösszeköttetést, hogy olyan nagy területet fogjanak le, amekkorát csak lehetséges. Annak ellenére, hogy a felderítőszakasz haladási iránya az arcvonal felé mutat, orientációja a szárny marad.

Egy századharccsoport mint elővéd mozog, a harcérintkezés felvételéhez. Az aknavetőüteg (vagy egy tűzszakasz) követi. A fennmaradó századok manőverezhetnek ék-, vagy kombinált oszlopalakzatban, a tereptől függően. A kiválasztott alakzatnak saját magának kell oldalvédként mozognia, vagy menetből indított támadással megsemmisíteni az elővéd által átadott, lefogott vagy megkerült ellenséget.

Ha az ellenség támadást indít az alakzat szárnya ellen, a felderítőszakasz észleli elsőként, amint átlépi a felderítőtiszt és a parancsnok döntést segítő oleátája által meghatározott, célpontként értelmezett érdekeltségi területeket és döntő fontosságú pontokat. A parancsnok azonnal kiegészítő harcparancsot (Fragmentary Order: FRAGO), ad ki támpontok foglalására. (Minden tüzelőállás közvetlen irányzású tűzének koordinálását a harcparancsban kell meghatározni). Az elővéd megáll, és továbbra is az oldalvéddel együttműködve, annak legelső támpontját alkotja, míg az aknavetőszakasz — az alkalmi harci kötelék tűztámogató tisztjének irányításával — új tüzelőállást foglal. A tartalék a harcérintkezésen kívül marad, hacsak a zászlóalj-harccsoportnak nincs támadható oldala, ebben az esetben résztvesznek a védelmi harcban.

A terepszakasz előtt az oldalvéd megkezdí a meghatározott védelmi feladat végrehajtását. A védelem célja a szárnyat támadó ellenség teljes megállítása. Nagy erejű ellenséggel szemben az oldalvéd halogatóharcot folytat, a parancsnok tisztában van az ellenség helyzetével. Ha lehetséges, az oldalvéd megfelelő támogatást kap, hogy tarthassa állásait az ellenség támadásával szemben.

Ha az ellenség támadását az oldalvéd visszaverte, a parancsnok gyorsan felméri zászlóaljának képességét, lehetőségeit a feladat folytatására. A felderítőket ismét korai előrejelző feladattal küldik ki, közben a zászlóalj felkészül a feladat folytatására vagy az alkalmi harci kötelék főerejének egyik zászlóalj-harccsoportja leváltja.

A támogatás rendszere

A zászlóalj alkalmi harci kötelék manőverének megkezdése után, a felderítőtszt az első lépcsőben tevékenykedő alegységek és az oldalvédek jelentéseit figyeli. Előre jelzi az ellenség tevékenységeit. Ez maximális időt biztosít a század alkalmi harci kötelékek számára, hogy reagáljanak az ellenség támadására. Annak ellenére, hogy a dandár fő harcálláspontjától is kap valamennyi információt, mégsem támaszkodhat teljes egészében az időszerű információk tekintetében csak erre, különösen a szárnyak mentén, mivel a dandár figyelmének nagy része valószínűleg az arcvonalra fog irányulni. Az ellenséggel történt összeütközést követően a felderítőtszt folyamatosan adott utasításokkal készíti a felderítőszakaszt, hogy annyi információt gyűjtsön, amennyit csak lehetséges. Ez jelentheti azt is, hogy jobban be kell hatolni az ellenség mélységébe azért, hogy meghatározzák az ellenség valódi szándékát.

A művelet folyamán a zászlóalj-harcsoport tüztámogató tervének végrehajtása hasonló a harcérintkezéshez történő menet- és a védelmi műveletekhez. Az elővéd részére — az ellenség állásainak felszámolása, lefogása illetve megkerülése után — a tüzérség támogatást nyújt az állások lefogásában. Ha az ellenség megpróbál a szárny felől támadni, a tüztámogatósi tervet úgy hajtják végre, mint a védelmi műveleteknél, legyen az védelmi harc vagy halogatóharc tüztámogatósi. A tüzcsapások típusától függetlenül a fő figyelmet a tüztámogatósi terv rugalmasságának fenntartására fordítják különösen ott, ahol két menetelőerő találkozó ütközetbe kerülhet. A célpontok közül sok lesz a lehetséges célpont, annak ellenére, hogy a harcterület felderítő szempontból történő elemzése nagyban megkönnyíti a tüztámogatósi terv elkészítését abban, hogy biztos célpontokat ad meg, melyekre a század tüztámogató tszt tervezheti a tüzcsapásokat.

A zászlóalj-harcsoport műszaki erői az ellenség mozgását akadályozó feladatokat hajtják végre, az előrevonás során. A szárnyakon az előrejutást akadályozó eszközök készen állnak a támadó ellenség megjelenése előtt. Hatékony korai előrejelző-rendszer hiányában, a műszaki támogatóerők az akadályokat a védőkörletben vagy mögötte előkészítik arra az esetre, ha az oldalvédet az ellenség visszavetné. Továbbá a műszaki erők tevékenységei kritikusak lesznek a főerők támogatása szempontjából, különösen nagy erejű ellenség ellen. Az egyetlen megoldás lehet, hogy csak a legszükségesebb akadályokat telepítik a harc kezdete előtt, máskülönben akadályozhatják a követőerők mozgását. Ezért a legjobb megoldás lehet, a korlátozott időtartamú romboláshoz előkészített és őrzött létesítmények, vagy szórt aknák csoportjainak alkalmazása.

A légvédelmi terv végrehajtása hasonló a harcérintkezéshez történő menet végrehajtásánál alkalmazott tervhez, ahol a manőverező erőt gyakran kényszeríthetik a hevenyészett védelembe való gyors átmenetre. Akár mozgó, akár álló erők oltalmazását hajtja végre, fontos a légvédelmi eszközök integrálása a főerők korai előrejelző-rendszerébe, továbbá az eszközök telepítése ne csak az oldalvédet, de a főerők megközelítési útvonalait is oltalmazza.

A zászlóalj-harcsoport menetének megkezdését követően, a harci kiszolgáló támogatást végrehajtó erők oszlopa követi a harcoló csoportosításokat, hasonlóan a harcérintkezés felvételéhez történő menet végrehajtásához. Sürgősségi utánpótlást biztosító anyagokat szállító gépjárművek (lőszer, üzemanyag) állnak rendelkezésre, hogy a harcbalépés miatt hirtelen felmerülő szükségletekre reagáljanak (bár az üzemanyag-fogyasztás magától értetődően az ellátáson belül van). Miután a zászlóalj megkezdte a harcot, a sebesültek és megrongálódott felszerelések kimentése a földi utánpótlási útvonalokon keresztül történik, teljes egészében a főerőkig, amennyiben a logisztikai

zászlóalj ott található meg. Máskülönb a mentési feladatokat az előrenyomulás irányával ellentétesen hajtják végre.

A zászlóaljparancsnok számára a legnagyobb kihívást a főerőkkel való együttműködés folyamatos fenntartása jelenti, annak érdekében, hogy lépést tudjon tartani velük, még abban az esetben is, amikor alárendelt harccsoportjai támpontok elfoglalására kényszerülnek. Ahhoz, hogy feladatuk teljesítése után a leggyorsabban felzárkózhassanak, az ehhez szükséges útvonalakat a terep elemzésének leghatékonyabb végrehajtása eredményezheti; lehetővé téve a védőkörlet, támpontok menet közbeni gyors elfoglalását. A parancsnok ellenőrzi a főerők haladási ütemét, és ezzel összehangolja saját erőinek mozgását, ezt csak folyamatos, gyors utasítások adásával, valamint ezek maradéktalan végrehajtásával lehet elérni. A tervezés folyamán kialakított végrehajtási és együttműködési rendszabályok betartatása és végrehajtása valamint a gyakorlás biztosítja a feladat folyamán bekövetkező zavarok kiküszöbölését.

A parancsnok a harcrendben a főerők élén helyezkedik el, ahonnan a legjobban megfigyelheti az elővéd harcát, és (ugyanakkor) a biztosító századok tevékenységét is irányíthatja. A törzs-(harcvezető)-tiszt folyamatosan követi az eseményeket, értékeli a kialakult helyzetet, az alárendelt kötelek tevékenységét biztosítva, hogy az utóvéd ne szakadjon el az előjáró kötelék alakzatának végétől. Az ellenség támadása esetén a parancsnok vagy a harcvezetőtisz feladata lesz a támpontok elfoglaltatása, vagy más tevékenység végrehajtása. Ennek oka a széles arcvonala, mely lehetetlenné teszi a parancsnok számára a tőle távol kialakult helyzetre való azonnali reagálást. Ezért a parancsnok elhatározásának maradéktalan végrehajtása, valamint az alárendeltök önállósága biztosítása érdekében a századharccsoportokkal minden részletre kiterjedő gyakorlást kell végrehajtani.

KÖVETKEZTETÉSEK

Összefoglalva a fejezet első részét megállapítható, hogy az alapvető harctevékenységi fajták végrehajtása során alkalmazott fedezőbiztosítás fogalmkörébe tartozó tevékenységek sokrétűsége megköveteli a parancsnoki állomány magas szintű ismereteit, nemcsak az alapvető tevékenységekkel, de a különböző szinteken alkalmazott támogatási rendszer valamint a szintek közötti együttműködés lehetőségeinek kihasználásával kapcsolatosan is. A feladatok végrehajtására kijelölhető és alkalmazható fedezőerők szervezésének kialakítása elkerülhetetlenné teszi az alkalmi harci kötelek összeállításával, alkalmazásával kapcsolatos ismereteket. Kutatási céloom elérése érdekében kísérletet tettem egy olyan átfogó rendszer felvázolására, amely együttesen tartalmazza a fedezőbiztosítás feladatainak és azt végrehajtó erők alapvető szintjeinek működési elveit, együttműködési lehetőségeiket, kapcsolódásukat annak érdekében, hogy a működtető kötelék, azaz a főerők tevékenysége folyamatosan biztosított legyen.

Továbbra is szükség van a fedezőbiztosítás fogalmkörébe tartozó tevékenységek tudományos igényű vizsgálatára; a fogalmak, kifejezések egységesítésére, melyre ebben a részben is kísérletet tettem. A feladatokat végrehajtó erők összetétele, alkalmi harci kötelékként történő alkalmazása megköveteli a szövetségi rendszer lehetőségeinek igénybevételét, mivel nem rendelkezünk olyan feltétlenül szükséges elemekkel, melyek elhagyása esetén sérülnének azon elvek alkalmazásának lehetőségei, melyeket a feladat sikeres végrehajtása megkövetel. Ide sorolhatók azon manővererők, (páncélos felderítő, gépesített lövész) melyek működtetésére nincs lehetőségünk, de a szövetséges erőkkel történő együttműködés során lehetőség nyílik ezen erők át-alárendelésére. Továbbá a támogatás rendszerét kiegészítő erőkre eszközökre (sorozatvető, különleges lőszer,

korszerű páncélozott műszaki stb.), melyek alkalmazása nélkül elképzelhetetlen a korszerű harc követelményeinek megfelelő alkalmi harci kötelékek összeállítása és fedezőerőként történő alkalmazása.

3.2 AZ ALKALMI HARC KÖTELÉKEK FEDEZŐBIZTOSÍTÓ ERŐKÉNT TÖRTÉNŐ ALKALMAZÁSA VÁLSÁGREAGÁLÓ MŰVELETEKBEN

A fejezet második részében, felhasználva a rendelkezésemre álló legkorszerűbb STANAG- és USA- irodalmakat valamint az utóbbi években lezajlott műveletek, végrehajtott gyakorlatok tapasztalatait. Elsősorban támaszkodva a kari zárógyakorlat kidolgozása és végrehajtása során szerzett tapasztalatokra, egy olyan alkalmazási rendszert építék fel, melynek segítségével útmutatást szeretnék adni azoknak a kutatóknak és parancsnokoknak, akik a csapatok tevékenységeinek ezen részterületével, fontosságának megfelelő súllyal kívánnak foglalkozni, illetve — a felkészítés folyamatába beépítve — hasznos ismeretek átadására alkalmazzák. Az első fejezetben tárgyalt válságreagáló műveletek tartalmi elemeinek megfelelően, az értekezés terjedelmi korlátait figyelembe véve, csak azokra a területekre térek ki, melyekkel kapcsolatban kutatási eredményekkel rendelkezem. A további területeken a későbbiek során tervezem kiszélesíteni és továbbfejleszteni az eddig elért eredményeket.

3.2.1 A fedezőerők tevékenysége válságkezelés katonai feladatainak végrehajtása során

A válságkezelés katonai feladatainak sokrétűsége és változatainak nagy száma, elengedhetetlenül szükségessé teszi azt, hogy — kiemelve e terület témám szempontjából feltétlenül szükséges részét — kapcsolódva a második fejezetben már leírtakhoz, elsősorban a harctevékenységek fedezőbiztosítással kapcsolatos feladatrendszerétől eltérő területeket értékelve teljessé tegyem az alkalmazható elveket. A válságkezelés katonai feladatainak végrehajtása során alkalmazható fedezőerők szervezetének, feladatának pontos meghatározásához, elengedhetetlenül szükség van a válság helyének, területi kiterjedésének, irányának és jellegének meghatározására. Ennek megfelelően megkülönböztetünk saját, szomszédos vagy távoli ország területén végrehajtandó, regionális, helyi vagy határközele, befelé vagy az ország területéről kifelé irányuló civil (politikai, gazdasági, vallási, pénzügyi stb.) vagy katonai válságot. Természetesen valamennyi terület megoldása igényelheti katonai erő jelenlétét, annak különböző megjelenési formáját (fegyverrel vagy fegyver nélkül), de a téma szempontjából a legvalószínűbb annak megjelenése, amit az a munkacsoport dolgozott fel, amelyik előkészítette a 2004. évi *zárógyakorlat*¹⁹³ anyagát. Az anyag jelentős részének kidolgozásában, annak számítógépes szimulációs rendszeren való levezetésében magam is részt vettem, az itt szerzett tapasztalatokat felhasználva, elsősorban a hagyományos értelemben vett fedezőbiztosítástól eltérő, a feladatokban részt vevő erők szervezeti felépítéséről kívánok néhány gondolatot rögzíteni.

Az alkalmazási elveknek megfelelően a válságkezelés időszakára kijelölt harcászati ügyletes aleggység, századerejű alkalmi harci kötelék, mint készültségi szolgálat valamint zászlóaljerejű alkalmi harci kötelék (ZHCS), mint készenléti szolgálat, a határör-

¹⁹³ „Védelmező Pajzs” zárógyakorlat. A gyakorlat levezetési okmányai megtalálhatók a ZMNE Szárazföldi Műveleti Tanszéken.

ség kijelölt erőivel együttműködve láthat el feladatot. A szomszédos ország területén kialakult, de a saját terület felé irányuló reguláris és félkatonai szervezetek részvétele esetén várható a saját területre történő átsodródás, betörés. Ennek megakadályozása érdekében kijelölt (békeidőszakban is működő) katonai szervezetek, együttműködve (a mozgósítás végrehajtása után kijelölt erőkkel), határközeli körletek elfoglalása után felkészülnek, elsősorban védelmi jellegű (határszakasz zárásában való részvétel, terepszakasz, védőkörlet, támpontok megszállása, területzárás, objektumok őrzése védelme stb.) feladatok végrehajtására. „*A területvédelmi egységek alapvető rendeltetése: (...) Összeségében a saját erők megóvása mellett az ellenség erőinek pusztítása, lekötése, késleltetése, kisebb erőinek az országból történő kiverése, más erőkkel együttműködve kedvező feltételek megteremtése az ellentámadó hadműveletekhez.*”¹⁹⁴

Természetesen nem zárható ki támadó jellegű tevékenység végrehajtása abban az esetben, ha a betört erők határon történő kiszorítása más eszközökkel nem érhető el. Tehát a parancsnoknak már a felkészülés időszakában szerteágazó feladatmegoldásra, illetve az ehhez szükséges szervezet kialakítására és működtetésére van szüksége. A kialakítandó szervezeteknek rugalmasnak, könnyen alakíthatónak kell lenni annak érdekében, hogy a sok esetben váratlanul jelentkező, különböző megoldásokat igénylő feladatokat végrehajthassák. Ennek érdekében a rendelkezésre álló erőt fel kell készíteni (együttes alkalmazáson túl) szakasz-, századerejű harccsoportokban történő alkalmazásra, a fő feladatot végrehajtó erők tevékenységének biztosítására. A fedezőerő(k) kijelölése és felkészítésekor, figyelembe kell venni a feladat(ok) jellegét, várható-e az ellenség megjelenése; milyen formában és eszközökkel, mennyi ideig kell működtetni. A feladatok sokrétűsége miatt fokozott gondot kell fordítani a begyakorlások végrehajtására és végrehajtatására, mivel adott esetben nem csupán a feladat lesz más, de a végrehajtásra kijelölt csoportosítás is megváltozik. Ennek érdekében előre elkészítik az alkalmazási tervekhez szükséges erőelosztást, riasztási rendszert, és meghatározzák az együttműködés rendjét.

A fedezőerők alkalmazási területének nagysága jelentősen eltérhet a hagyományos védelmi vagy támadófeladatok során megszokott, az alkalmazott kötelék képességei szerint meghatározottakétól. Az alkalmazási terület nagysága általában a háromszorosa a hagyományos védelmi terület nagyságának (de lehet ennél több is). Ennek figyelembevételkor a parancsnoknak el kell tudni dönteni, hogy melyek azok a területek (útvasúti csomópontok, hidak, ipari, közigazgatási létesítmények stb.) amelyek állandó ellenőrzést, és melyek azok, amelyek ideiglenes (főútvonalak, kevésbé jelentős objektumok, lakatlan területek) jelenlétet (járőrök működtetése) igényelnek. A válságkezelés kezdeti szakaszában fel kell készülni a határőrség kijelölt alakulataival történő együttműködésre, mivel ebben az időszakban a határszakasz zárását csak ezen erők hajthatják végre. A zászlóalj-harccsoport fedezőerőinek ebben az esetben kettős feladat ellátására kell felkészülni, egyrésztől biztosítani kell a határőrerők feladatainak végrehajtását, szükség esetén támogatni a határon átsodródott fegyveres csoportok elleni harcban, szükség esetén biztosítani kivonásukat, átvenni a feladatot, megállítani, majd visszavereni a betört erőket a határon. Másrésztől, a feladatok átvétele közben korai előrejelzést biztosítani a kiküldő parancsnok számára annak érdekében, hogy a főerőket az előkészített terepszakaszon, támpontokban alkalmazva felkészüljön a nagy erejű fegyveres csoport támadásának elhárítására. A válságkezelés katonai feladatai során végrehajtandó fedezőtámasztás sokrétűségét mi sem bizonyítja jobban, mint az a tény, hogy a politikai

¹⁹⁴ Berek Lajos: A területvédelmi erők tevékenysége a védelmi hadművelet során. In.: Új Honvédségi Szemle. Budapest, 1992. 5. sz. p. 43.

megoldás elmaradása esetén kialakuló helyzetben a fegyveres erő valamint a szövetség kijelölt alakulatainak felvonulását, harctevékenységi körzeteinek elfoglalását a zászlóalj-harccsoportnak kell biztosítani. „... a vadászalegységek mozgósítását, aktivizálását követően- az államhatárral határos régió, megye területén járőrözési feladatok ellátása, a fontos védett objektumok közelében az ellenség felderítő, diverziós és terrorista csoportjai kirakására alkalmas területek ellenőrzése, valamint a határvadász alegységek mögött, záróvonal létrehozása, a hadműveleti felvonulás biztosítása, illetve az ebben való részvétel.”¹⁹⁵

Az ellenség reguláris erőinek támadását, fedezőerőinek határátlépését, harcát a fedezőbiztosító zónában már az általános védelmi tevékenységek fedezőbiztosító erejeként kell késleltetni, megállítani.

A szimulációs rendszeren levezetett gyakorlat során bebizonyosodott, hogy a feladatok sikeres végrehajtásának alapvető feltétele volt a fedezőbiztosítás megszervezése, az ehhez szükséges erő megfelelő időben történő kijelölése és működtetése. Ennek elmulasztása esetén több alkalommal is megoldhatatlanná vált a parancsnok számára a kapott, vagy a tevékenység folyamán váratlanul jelentkező feladat. Továbbra is nagy hangsúlyt kell fektetni valamennyi tevékenységi fajtában az alkalmazható fedezőerő harccsoport jellegű összeállítására és felkészítésére.

3.2.2 A fedezőerők tevékenysége békekikényszerítés során

A válságreakáló műveletek végrehajtására való felkészítés következő állomásaként kidolgozott és 2005 nyarán levezetett zárógyakorlat további elméleti és gyakorlati tapasztalatokkal gazdagította a kutatási témát. A feladat, a folyamatosság fenntartása érdekében, arra a területre és környezetre került, mint az előző évben. A két szomszédos ország között kialakult konfliktus következményeként az egyik fél fegyveres erői korlátozott célú támadásának végrehajtása után a megtámadott fél a NATO segítségét kérte a helyzet megoldására. A szükséges diplomáciai lépések megtétele, az agresszor békés úton történő kivonásának sikertelensége következményeként, a szövetség a szükséges erő alkalmazásával békekikényszerítő műveletet hajtott végre. A többnemzeti összhaderőnemi alkalmi harci kötelék kijelölt erői átcsoportosítás végrehajtása után, megalakítási körletben, a feladat végrehajtásához szükséges zászlóalj-harccsoportok összeállításával felkészültek, előrevonás valamint békekikényszerítés végrehajtására, demilitarizált zóna kialakítására. Hasonlóan a válságkezeléssel kapcsolatos feladatokhoz, ebben az esetben is levonható az a következtetés, hogy a részt vevő erők sokoldalú felkészítést, a végrehajtandó feladatokhoz alkalmazkodó rugalmas, mobil szervezeteket igényelnek. Ebben az esetben is megtalálhatók voltak a harctevékenységek során alkalmazott fedezőbiztosítással kapcsolatos tevékenységek valamint — több esetben éles határok nélkül — a válságkezelés folyamán már megjelenő biztosítási feladatok. Fokozott figyelmet kellett fordítani a rendelkezésre álló erők összetételének kialakítására, mivel a feladat megoldása folyamatos, ezen belül végre kellett hajtani a többnemzeti összhaderőnemi alkalmi harci kötelék (CJTF), szárazföldi komponens parancsnokság (LCC) vezetése alá tartozó erőinek körletbiztosításával valamint a kijelölt erők előrevonásával és támadó jellegű feladatának fedezőbiztosításával kapcsolatos, tervező-szervező munkát. Különös figyelmet kellett fordítani a felkészítés folyamatában a fegyverhasználat szabályainak (ROE) betartására, mivel a feladat egy részét fogadó nemzeti

---

¹⁹⁵ Fodor József: A manőverező rácsvédelem szükségessége. In.: Új Honvédségi Szemle, Budapest, 1997. 4. sz. p. 110.

támogatással, baráti területen, de az ellenség fegyveres csoportjai által elkövetett diverziós, terrorista akcióinak elhárítására felkészülve kellett végrehajtani.

Ugyanakkor a békekikényszerítés folyamán sem beszélhettünk a hagyományos támadófeladatok során végrehajtandó fegyveres harcról, mivel a feladatot alapvetően az erőfölény maximális demonstrálásával, mindkét esetben a légtér teljes uralma mellett a légierő (elsősorban a harci helikopterek) támogatásával, fegyverhasználat elkerülésével kellett végrehajtani.

A fedezőerők összetételének, harci technikai eszközeinek biztosítani kellett az ellenség elrettentéséhez azt a hiteles erőt, mely lehetővé tette a parancsnok számára a főerők fegyveres alkalmazásának elkerülését. Célszerű volt ebben az esetben a rendelkezésre álló harckocsikötélék megosztásával a fedezőerők szervezetében egy-egy harckocsit alkalmazni, ezzel is fokozva az erő demonstrálását.

A szimulációs rendszer segítségével lefolytatott gyakorlat is bizonyította, hogy a rendelkezésre álló többnemzeti kötelékből kialakított, fedezőbiztosító feladatokat végrehajtó harccsoportokat, hasonlóan a harctevékenységekben alkalmazott fedezőerőkhöz, nehéz páncélozott eszközökkel, akár több harckocsival is célszerű megerősíteni, még abban az esetben is, ha a nehéz fegyverek használata korlátozva van. A kialakult helyzetek, események kezelése, megoldása során, valamennyi nehéz páncélozott eszközzel rendelkező fedezőerő fegyverhasználat nélkül hajtotta végre feladatait, míg a könnyű szállító járművekkel rendelkező harccsoportokat több alkalommal is támadás érte, ennek elhárítására minden esetben fegyverhasználatra volt szükség.

3.2.3 A fedezőerők tevékenysége békefenntartás során

A válságreagáló műveletekben való részvétel leggyakoribb és talán a legnagyobb kihívást jelentő tevékenységi formája napjaink, és várhatóan a XXI. század katonai tevékenységeinek. Ezt mi sem példázza jobban, mint az a tény, hogy jelen pillanatban is a szövetség erői — együttműködve a partnerséget vállaló országokkal — a világ számos pontján több százezer fővel hajtának végre békefenntartó műveleteket, melyből a Magyar Köztársaság fegyveres erejének közel tíz százaléka is aktívan kiveszi a részét. A szervezeti, működési átalakítás jelentős részét, a NATO-tagállamok prágai csúcserkezletén vállalt kötelezettségek határozzák meg. Ennek megfelelően a vállalkások részét képezi egy zászlóaljerejű harccsoport felállítása, amely alkalmas a világ bármely részén, különleges éghajlati és időjárási viszonyok között, riasztás utáni rövid készenléttel, együttműködve a szövetséges erőkkel, elsősorban válságreagáló, de szükség esetén háborús feladatokban való részvételre. Ennek egyik leggyakrabban alkalmazott formájának, a békefenntartás feladatainak kidolgozását és végrehajtását készítette elő és hajtotta végre, egy folyamat zárásaként a 2006. évi zárógyakorlatot tervező csoport. A parancsnoki és törzsvezetési gyakorlat célja volt egy többnemzeti összhaderőnemi alkalmi harci kötelék részét képező, szárazföldi és légierő-komponens elemeket tartalmazó egységen belül, dandár-és zászlóalj-törzsek működésének gyakoroltatása, szimulációs rendszer segítségével. A feladat kidolgozása és végrehajtása során kiemelt figyelmet fordítottam a kutatási témával kapcsolatos kérdések vizsgálatára, két fő területre helyezve a hangsúlyt. Először megvizsgáltam a fedezőbiztosítás körébe tartozó feladatok előfordulási lehetőségeit, azok folyamatos és időszakos megjelenésének hányadát, valamint a végrehajthatósági mutatókat. Másodszor a végrehajtásra kijelölhető erők szervezeti felépítését, támogatási rendszerének, harci technikai eszközeinek, fegyverzetének valamint feladatmegoldó képességeinek lehetőségeit.

Az első terület vizsgálata során, megállapítottam, hogy a békefenntartás feladatainak sokszínűsége, a végrehajtás területének a rendelkezésre álló erők nagyságához mért nagy kiterjedése, a fegyverhasználat korlátai olyan meghatározói a rendelkezésre álló lehetőségeknek, amelyeket a parancsnoknak és törzsének figyelembe kell venni az előkészítés, azon belül — a parancsnoki és törzsmunka fontos részét képező — döntéselőkészítés végrehajtása során. A megelőző részek tevékenységeiben megtalálható (valamint az eltérő és az új) elemeket vizsgálva megállapítottam, hogy a fedezőbiztosítással kapcsolatos feladatok körébe, ebben az esetben is beletartozik, a megalakítási és összpontosítási körletek, előrevonási útvonalak biztosítása, kiemelt objektumok, vezetési pontok őrzés-védelme. A fedezőbiztosítással kapcsolatos feladatok tervezése, szervezése és végrehajtása, hasonlóan történik a háborús tevékenységek során alkalmazottakéhoz, mivel bebizonyosodott, hogy a „baráti” vagy demilitarizált terület sem nyújt megfelelő garanciát arra, hogy eltekinthessünk a fedezőbiztosítás megszervezésétől. A gyakorlat szimulációs tervében olyan, a valóságban is megtörtént eseteket használtunk fel, melyek során terroristák védett objektumokat, elhelyezési körleteket, szállítási útvonalakat támadtak, robbantásokat hajtottak végre, orvlövész tevékenységet folytattak. A gyakorlaton is bizonyítást nyert, hogy csak abban az esetben védhetők ki (vagy legalábbis csökkenthetők) a felsorolt tevékenységek káros következményei, ha megfelelően felkészített állomány, feladatorientált szervezet és technikai eszközök állnak a parancsnokok rendelkezésére. Jelentősen csökkenthető a főerőkre mért csapások hatásossága, abban az esetben, ha az erők megóvása (force protection), ezen belül a fedezőbiztosítás megszervezése folyamán, kihasználva a technikai lehetőségeket (elektronikus figyelő-, jelző- rendszerek, pilóta nélküli felderítő repülőgépek). A megelőző részkérdések feladataihoz képest eltérések mutatkoznak a működési terület megnövekedett nagysága valamint a feladatok jellege miatt bekövetkezett változások miatt. Megvizsgáltam a zászlóalj lehetőségeit, egy hagyományos védelmi feladat, főerőkifejtés irányában elhelyezkedő védőkörletében, melynek szélessége 5 km, mélysége 3 km, vagy a másik irányban, illetve szárnyakon, ahol 10x10 km-es harcterületen tevékenykedik, összehasonlítva az akár 50 km szélességű és hasonló mélységű területtel, amelyet felelősségi körzetként kaphat, egy békefenntartó feladat végrehajtása során. Megállapítottam, hogy első számú feladata a parancsnoknak és törzsének a biztonságos tevékenység feltételeinek a megteremtése. A feladat vétele után tisztázni kell, hogy milyen — fedezőbiztosítással — kapcsolatos feladatok végrehajtására van szükség annak érdekében, hogy a kapott területen folyó életet, a közigazgatás működését, lehetőleg minél kevesebb fegyverhasználatral legyen képes biztosítani. Ezáltal az előzőekhez képest új feladatként jelentkezik, az ellenőrző-, áteresztőpontok, járőrök, kutató-, mentőcsoportok, különböző szállítmányok, fontos személyek kísérését végrehajtó alegységek megszervezése, működési helyük kiválasztása és berendezése.

A feladatok eredményes végrehajtásához szükséges erők és eszközök hozzárendelése érdekében a következőkben rátérek a második fő területre, amelyben — a gyakorlati tapasztalatokat értékelve — szeretnék segítséget nyújtani azoknak, akiknek a közeljövőben hasonló feladatokat kell megoldani. Az első fejezetben már elemzett „nagy tér, kis erők” elméleti tapasztalatait felhasználva megállapítható, hogy a korszerű felderítő, elemző, terület ellenőrzést segítő technikai jelzőrendszerek alkalmazása esetén, nincs többé szükség a felelősségi körzet valamennyi pontján katonai erő jelenlétére. Ezáltal olyan alkalmi harci kötelékek, harccsoportok összeállítása szükséges, amelyek tartalmazzák — az összefegyvernemi jellemzőkkel rendelkező elemek mellett — a támogatás teljes rendszerét; annak érdekében, hogy a kapott feladatok végrehajtásához szükséges

és megfelelő csoportosítás, azaz a fedezőerők működése (amely adott esetben kiteheti a feladatok jelentős részét) megfelelően biztosított legyen. A területet biztosító rendszer teljes aktivizálása esetén tulajdonképpen nem másról van szó, mint a felelősségi körzet fedezőbiztosításáról. Az ehhez szükséges eszközrendszert csak abban az esetben lehet biztosítani, ha vállalt kötelezettségeink szerint felszerelt harccsoportot tudunk kiállítani, ellenkező esetben kiegészítésre, illetve támogatásra szorul a kijelölt kötelék.

A gyakorlat végrehajtása során (valamint a jelen pillanatban folyó iraki békefenntartó műveletek is) bizonyították (és bizonyítják), hogy a nehéz technikai eszközök, a megfelelő felkészítés után elengedhetetlenül szükségesek a feladatok végrehajtása során. Tapasztalatok bizonyítják azt (amire már az előző részben is kitértem), hogy megfelelő elrettentést ebben az időszakban is alkalmazni kell, különösen akkor, ha nagyon intenzív a területen működő fegyveres, terrorista csoportok működése, ezért célszerű az ellenőrző pontok harckocsival történő megerősítése. Tehát abban az esetben, ha a szükséges átszervezések következtében a továbbiakban nem rendelkezünk ezen erőkkel, a feladat végrehajtás idejére — hasonlóan a gyakorlaton végrehajtottakhoz, megerősítésként —, illetve alkalmi harci kötelék létrehozása esetén a szervezetébe át-alárendelésre lehet ezeket az eszközöket, illetve alegységeket biztosítani.

KÖVETKEZTETÉSEK

Összefoglalva a válságreagáló műveletek közül kiemelt területek elemzését megállapítható, hogy a közeljövőben a katonai tevékenységek jelentős részét e feladatok megoldása teszi ki. Annak érdekében, hogy az ezzel kapcsolatos kihívásoknak megfeleljünk, a szervezeti átalakításokkal egy időben az alkalmazási elveket is ki kell alakítani. A különböző szintek doktrínái megírása során nagy gondot kell fordítani arra, hogy az irányelvek meghatározása után, az elvi együttműködés megteremtése érdekében — követve a NATO hasonló céllal készített dokumentumait — olyan felülről lefelé irányuló, útmutatóként is szolgáló elvrendszert dolgozzanak ki, amely biztosítja a katonai szervezetek számára szükséges és egységes ismereteket, a felkészítés magas szintjének érdekében. Megteremtve ezzel annak lehetőségét is, hogy a (témámmal kapcsolatos) ma még bizonytalan elvi és gyakorlati kérdések, helyének, szerepének, fogalmi rendszerének egységesítésével olyan korszerű (de a jól bevált hagyományos elemeket megtartó) ismeretek birtokába jussunk, melyek segítségével megoldhatók a jelenben még meglévő problémák.

IV. FEJEZET

ÖSSZEGZETT KÖVETKEZTETÉSEK, ELÉRT ERDMÉNYEK, JAVASLATOK, TOVÁBBI KUTATÁST IGÉNYLŐ TERÜLETEK

A kutatómunkám végrehajtása során — felhasználva a korszerű hazai és külföldi szakirodalmi munkákat valamint a tudományos kutatók által elért eredményeket —, kutatási célkitűzéseim megvalósítása és a hipotézisben megfogalmazottak igazolása során számos megállapításra és következtetésre jutottam. Annak érdekében, hogy a kutatásom tárgyát képező fedezőbiztosítással, valamint e feladatok végrehajtására létrehozható alkalmi harci kötelékek lehetséges alkalmazásával kapcsolatos tudományos eredményeket igazoljam, a fejezetek elkészítése során olyan kutatási módszereket használtam fel amelyek lehetővé tették, hogy a fegyveres küzdelem e fontos területét megismerjem, feltárjam a területek közötti összefüggéseket, és ezzel lehetővé váljon kutatási céljaim elérése.

Az elmúlt évek történései — a NATO szervezeti- vezetési rendszerének, felgyorsult átalakítása, képességeinek megváltoztatása — meghatározó jelentőségű változásokat és kihívásokat hoztak a Magyar Honvédség számára. Napjaink egyik legmagasabb szintű tudományos problémája, hogy egyre szűkülő szervezettel, csökkenő állománnyal milyen módon tud megfelelni a Magyar Honvédség a vele szemben támasztott követelményeknek.

Az alkalmi harci kötelékek fedezőerőként történő alkalmazásának NATO-elvek szerinti valamint a nemzetközi egyezményeket figyelembe vevő tudományos módszerekkel történő elemzése olyan következtetések megfogalmazását tették lehetővé, melyekkel a fedezőerők alkalmazásával kapcsolatban megfelelő javaslatokat tehetek.

5.1 ÖSSZEGZETT KÖVETKEZTETÉSEK

A Magyar Köztársaságnak olyan, képességeken alapuló haderőre van szüksége, amely alkalmas a szövetséges erőkkel együttműködve megvédeni az ország szuverenitását, a NATO közös érdekeit, fenntartani Európa békéjét. Képes továbbá részt venni a világ bármely területén válságreagáló műveletekben (beleértve a terrorizmus elleni harcot is).

A Magyar Honvédségnek olyan szervezetet és vezetési rendszert kell létrehoznia, amely biztosítja az alapidokumentumokban (A Magyar Köztársaság Alkotmánya, A Magyar Köztársaság Honvédelmi alapelvei, Nemzeti Biztonsági Stratégiája, Katonai Stratégiája, Honvédelmi Törvény) meghatározott feladatainak teljesítését. Ezáltal biztosítja az ország védelmét és olyan új kihívásoknak való megfelelést, mint: a NATO, EBESZ, ENSZ, EU felajánlásokból adódó feladatok teljesítése (ezek lehetnek: válságreagáló, valamint békeműveletekben való részvétel, humanitárius segítségnyújtás stb.).

Az új tevékenységi formáknak való megfelelés magával hozta a Magyar Honvédség szervezetének, szervezeti struktúrájának új típusú kialakítását. Ugyanakkor a szervezeti korszerűsítéssel egy időben nem készültek el a működéshez, vezetéshez szükséges harcszabályzatok, törzsszolgálati utasítások, doktrínák, kézikönyvek, amelyek az előző szabályzatokat kiváltották volna, vagy az új elveket tartalmazzák, egységsítenék.

Ennek érdekében az *első fejezetben* megvizsgáltam a fedezőbiztosítás kialakulásának, lehetséges feladatainak fejlődési szakaszait; a fejlődését befolyásoló körülményeket; a vele szemben támasztható követelmény rendszert. Megvizsgáltam a fedezőbiztosítás helyét, annak fejlődését a csapatok tevékenységi rendszerében. Felhasználva a kutatási eredményeket bemutattam a korszerű összefegyvernemi harc tapasztalatait, a NATO okmányokban megtalálható elveket; kialakítottam egy jelenleg alkalmazható felosztási rendet, a fedezőbiztosítás új fogalmi meghatározását.

Megállapítottam, hogy a fedezőbiztosítás feladatai végrehajtására képes alkalmi harci kötelékek kialakulására és azok fejlődésére a *tér-erő-idő* tényezők jelenléte a tevékenységek végrehajtása során jelentős befolyást gyakoroltak; és a jövőben — alapvetően a fegyveres küzdelem elveinek és gyakorlatának folyamatos átalakulása, a fegyverrendszerek korszerűsödése, valamint a műveleti terület korlátlan kiterjedése következtében — tovább változnak, folyamatosan átértékelődnek.

Történelmi példákon keresztül igazoltam annak szükségességét, hogy a szárazföldi csapatok által végrehajtott és a korszerű összefegyvernemi harcban végrehajtható műveletek során jelentkező fedezőbiztosítás feladatait csak korszerű eszközökkel felszerelt, a kapott feladatnak megfelelő szervezeti kerettel, a támogatás valamennyi elemével rendelkező alkalmi harci kötelékek képesek végrehajtani.

Felhasználva a hazai és a külföldi szerzők kutatási eredményeit megállapítottam, hogy a fegyveres küzdelmet a következők jellemezhetik:

- a nagy hatótávolságú- és nagy pontosságú fegyverek alkalmazása szükségtelenül teheti a csapatok előre történő mozgósítását, összpontosítását;
- a műveleti feladatok végrehajtása szempontjából folyamatosan korszerűsödik, minőségileg javul a hadászat, hadművelet és a harcászat közötti kapcsolat, az összetartozó, összefüggő (koherens) kapcsolat alapján a fegyveres küzdelem hadászati sikerének függvénye a hadműveleti, harcászati sikereken nyugszik (mind a háborús-, mind a nem háborús katonai műveletekben);
- a fegyveres küzdelem a teljes térben zajlik majd, minden haderőnem, fegyvernem, szakcsapat, valamint a polgári erők bevonásával, a legkorszerűbb eszközök alkalmazásával;
- az egyre pontosabb és hatékonyabb rakéta- és tűzcsapás következtében megnövekszik az erők és eszközök széttagolásának, megóvásának és védelmének a jelentősége;
- tovább fog növekedni a rakéta- és tűzcsapások hatótávolsága és pontossága, valamint pusztító ereje, ezzel lehetővé válik a hadászati szintű támadó műveletek megszakítás nélküli folytatása;
- a rakéta- és tűzcsapások azonos időben fogják pusztítani az ellenség politikai, gazdasági, vezetési, infrastrukturális és katonai objektumait;
- az előző jellemzők alapján döntő jelentőséggel bír majd — de már napjainkban is így van — a hatékony, védett rakéta- és légvédelem, amely az ellenség minden pusztító eszközével képes felvenni a harcot;
- tovább növekszik a felderítés, hírszerzés szerepe az ellenség szándékai felfedése érdekében valamint a dezinformáció megghiúsításáért;

- a légiuralom kivívása, valamint a rakéta- és tűzcsapások eredményes végrehajtása döntő hatással lesz a fegyveres küzdelem sikerére, de ezek mellett megmarad a szárazföldi műveletek fontossága és szükségessége.¹⁹⁶

A fegyveres küzdelem tudományos igényű, forma és fajta szerinti csoportosításához, a jellemzők és a megvívásuk módszereinek meghatározásához feltétlenül szükséges a fogalmak pontos ismerete. A hazai és a külföldi szakirodalomban, a különböző műveleti doktrínákban szinte valamennyi fogalom megtalálható, amelyek jól hasznosíthatók az alkalmi harci kötelékek — tervezett és valószínűsíthető — feladatai vizsgálatakor, a katonai felsőoktatásban, a katonák kiképzésekor, a háborús valamint a válságreagáló műveletek szervezésekor egyaránt.

A második fejezetben — a kutatási céloknak megfelelően — végrehajtottam a NATO szövetségi rendszerébe tartozó szárazföldi erőkre valamint a Magyar Honvédség szárazföldi erőire vonatkozó összhaderőnemi doktrínákban meghatározott feladatrendszer általános összehasonlító elemzéseit; majd pedig kiemelten a nem háborús (válságreagáló) katonai műveletek rendszerének vizsgálatát hajtottam végre. Annak érdekében, hogy hipotézisem bizonyítást nyerjen az elvek egységes értelmezésével, megfelelő alapot biztosítva a fedezőerők megváltozott feladatrendszerének kialakításához.

A lehetséges jövőbeni alkalmazás szempontjából a válságreagáló műveletek, a békeműveletek felosztásának, belső összetevőinek, egymáshoz való viszonyuknak az ismerete követelmény valamennyi állománykategória számára. Ehhez az ismerethez kapcsolható kutatások végrehajtása elsőrendű feladata a hadtudomány művelőinek, a katonai felső vezetés munkájának segítése céljából. Elengedhetetlen követelmény a Honvédelmi Minisztérium, a Honvéd Vezérkar és a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem együttműködése a különböző mélységű elemző (kutató-) munka elvégzése érdekében.

A szakirodalom alapján a NATO katonai műveletei a következők: 5. Cikkely szerinti kollektív védelmi műveletek a tagállamok területén; nem 5. Cikkely szerinti válságreagáló műveletek (elsősorban a tagállamok területén kívül); nem háborús katonai műveletek: humanitárius műveletek, katasztrófák következményeinek felszámolása, kutatásmentés, nem harci jellegű kiűrités, terrorizmus elleni harc, légtérelenőrzés, felderítő műveletek, információs műveletek, pszichológiai műveletek, katonai segítség és támogatás a polgári hatóságoknak, szankciók érvényesítésének támogatása.¹⁹⁷

Hazánkban a terrorizmus elleni harc vezetésével, a lehetséges feladatok összehangolásával a kormány a Belügyminisztériumot bízta meg, akitől ezt a feladatot az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium vette át. Ugyanakkor a jövőben nem zárhatók ki olyan esetek, amikor a terrorcselekmény elhárítására, a következmények felszámolására a belügyi szervek erői nem elegendők. Ebben az esetben az Alkotmány és a Honvédelmi Törvény vonatkozó paragrafusai alapján — szigorúan meghatározott feltételek megléte esetén — a fegyveres erőt is igénybe lehet venni. A törvények lehetőséget adnak arra is,

¹⁹⁶ Pirityi Sándor: Barangolás a „sebezhetőség” fogalma körül. In.: Új Honvédségi Szemle LIX. Évfolyam, 2005. 12. sz. p. 45-61.

Hajma Lajos: A háborúval kapcsolatos elméletek változásai. In.: Hadtudomány 2005. 2. sz.

Hadviselés és békeműveletek. Igazi katonák-e a nem háborús jellegű katonai tevékenységek végrehajtói? [ford.: Szabó Ferenc] In.: Joint Force Quarterly, 1997. 14. sz. p. 111-116.

AJP 3.4 Non-Article 5 Crisis Response Operations.

MC 237/2 NATO Military Policy for Crisis Response Operations.

¹⁹⁷ AJP-3.4 Non-Article 5 Crisis Response Operations. p. 2-15.

hogy a fegyveres erő különlegesen felkészített alegységei részt vegyenek a terrorcsoportok felszámolásában.¹⁹⁸

A legjobb megoldásként mindenképpen egy úgynevezett széles alapú, egységes stratégiára van szükség, a megfelelő politikai, diplomáciai, gazdasági, valamint katonai részstratégiákkal. A terrorizmus — mint a New Yorkban, Madridban, Londonban és másutt végrehajtott akciók is megmutatták — transznacionális, váratlan és aszimmetrikus fenyegetés, amely gyakran államilag támogatott komplex problémaként jelentkezik.¹⁹⁹

A szakirodalmi kutatásaim, valamint a konferenciákon elhangzott előadások anyagai alapján megállapíthatom, hogy a nem 5. Cikkely szerinti felosztás azt jelenti, hogy az alkalmi harci köteleknek egyszerre kell készen lennie mindkettő típusú (de egymástól tartalmában és jellemzőiben alapvetően különböző), feladat végrehajtására a szövetség keretén belül. Összehasonlító elemzések alapján bizonyíthatóan hibás az a nézet, hogy a fegyveres erőnek több lett a feladata, mint korábban. Számszakilag a feladat nem lett több, csak összetettebb, és elsősorban a végrehajtás módjai, körülményei változtak meg alapvetően. A politikai és a katonai szintű szakmai vitában jó támpontot adhat két használatban lévő dokumentum: az „MC 327/2 NATO Military Policy for Non-Article 5 Crisis Response Operations” és a „Magyar Honvédség Összhaderőnemi Doktrínája.” A feladatok megfogalmazásához további segítséget kaphatunk az Európai Unió Katonai Bizottságának dokumentumából. Ebben 2010-ig a tagállamok számára a következő képességek elérését fogalmazták meg:

- humanitárius és kimenekítési műveletek; békefenntartás;
- harcoló erők bevonása a válságkezelésbe (ideértve a béketeremtést is);
- intézményépítés; lefegyverzés, leszerelés, visszaintegrálás a társadalomba; a védelmi szektor reformja;
- harmadik országok segítése a terrorizmus elleni harcban.²⁰⁰

A különböző feladatok végrehajtására létrehozható alkalmi harci kötelek szervezéssel, létszámával, technikai felszereltségével évek óta tartó vita van a szakemberek között. Ezt a vitát általában véve helyesnek tartom, ugyanakkor, nem elég célravezetőnek, mert ez a vita — objektív és szubjektív okok miatt — nem zárult le. A szervezeti kérdések vizsgálata során el kell különíteni a háborús és a nem háborús katonai műveletekkel összefüggő feladatokra elvégzett számításokat, az ezekkel összefüggő véleményeket. A háborús katonai műveletekkel kapcsolatos követelmények ugyanis sokkal magasabbak, mint a válságreakáló műveletekkel, az ENSZ vezette békeműveletekkel és a humanitárius feladatokkal összefüggőek. Míg az előző feladat általában gyors lefolyású, és várhatóan nagy a veszteség, addig az utóbbiak rendszerint elhúzódnak és nem jellemző rájuk a fegyveres összeütközés az ellenséggel. Sőt, az ellenség sok esetben nem is azonosítható a műveletek végrehajtásakor. Ennek alapján a válságreakáló műveletekre, humanitárius feladatokra kiküldött kötelék nem semmisül meg, hanem "elhasználódik." Ez a kötelék újból alkalmazható, de felkészítéséhez idő kell. Más szóval, a válságreakáló műveletek végrehajtására kijelölt kötelék váltására kettő-három másik köteléket kell rendszerben tartani és felkészíteni, ha ilyen feladatra a politikai felső vezetés kötelezettséget vállal.

---

¹⁹⁸ Alkotmány 1949. évi XX. Törvény 40/B paragrafus 2. bekezdés. 2004. évi CV. Törvény a honvédelemről és a Magyar Honvédségről 70. paragrafus, 1. bekezdés.

¹⁹⁹ Avishag, Gordon: Terrorism as an Academic Subject after 9/11: Searching the Internet Reveals a Stockholm Syndrome Trend Studies in Conflict and Terrorism, 2005. January — February. p. 45-61.

²⁰⁰ Horváth Gábor: Európai Biztonság- és Védelempolitika. Előadás a vezérkari tanfolyam hallgatóinak, Brüsszel. 2006. július 3.

Megállapítást nyert, hogy a kilencvenes évek elején kialakult biztonsági környezet új hadászati koncepciót és új összetételű valamint új struktúrájú erők megteremtését igényelte. Ez a „CJTF,” egy többnemzeti, összhaderőnemi, nagymozgékonyságú, rugalmas felépítésű feladattól függő alkalmi harci kötelék, amely egy többnemzeti parancsnokság vezetése és irányítása alatt áll. Amelyet sajátos hadművelési cél elérése érdekében hoznak létre és a feladatok széles tartományában alkalmaznak Európában, vagy a földrész körül, a konfliktusok és a válságok kezelésére, a humanitárius és a békefenntartó műveletektől az 5. cikkely szerinti feladatok végrehajtásáig, NATO vagy EU vezetéssel.

Megállapítható, hogy a folyamatosan változó elvárásoknak megfelelően a nagy önállóságú, tűzerejű és mozgékonyságú, lehetőleg automatizált rendszeren keresztül vezetett egységeknek (vállalt kötelezettségeink szerint zászlóalj szintű alkalmi harci köteléknek) lesz jelentős szerepe a CJTF/NRF erőiben, melyek technikáját nem a nehéz páncélozott, hanem a könnyű nagy pontosságú, nagy rombolóerejű hagyományos robbanótöltetekkel ellátott eszközök képezik. Ez a tény megköveteli a további fejlesztések, korszerűsítések és korszerű technikai eszközök beszerzésének folytatását, ezen a téren elért eredmények kiszélesítését; eszközváltással kell megoldani a kompatibilitás jelenleg még fennálló problémáit.

A harmadik fejezetben — felhasználva a rendelkezésemre álló legkorszerűbb STANAG-gel kapcsolatos és az USA-ban kiadott irodalmakat — egy olyan alkalmazási rendszert építettem fel, melynek segítségével útmutatást szeretnék adni azoknak a kutatóknak és parancsnokoknak, akik a csapatok tevékenységeinek ezen részterületével, fontosságának megfelelő súllyal kívánnak foglalkozni, illetve a felkészítés folyamatába beépítve hasznos ismeretek átadására alkalmazzák.

Végrehajtottam a szárazföldi csapatok erőiből létrehozható alkalmi harci kötelékek fedezőerőként történő alkalmazásának, szervezeti fejlesztésének, korszerű haditechnikai eszközökkel történő ellátásának, feladatrendszerük átalakulásának a változás várható irányainak feltárását. A NATO Összhaderőnemi Alkalmi Harci Kötelék szervezetében végrehajtandó, a fedezőbiztosítás tevékenységi körébe tartozó alkalmazási elvek valamint a harcjeljárások elemzésén keresztül bizonyítottam a hipotézisem szerinti alkalmazhatóság lehetőségeit a XXI. század hadviselésében.

Megállapítható, hogy az alapvető harctevékenységi fajták végrehajtása során alkalmazott fedezőbiztosítás fogalomkörébe tartozó tevékenységek sokrétűsége megköveteli a parancsnoki állomány magas szintű ismereteit, nemcsak az alapvető tevékenységekkel, de a különböző szinteken alkalmazott támogatási rendszer valamint a szintek közötti együttműködés lehetőségeinek kihasználásával kapcsolatosan is. A feladatok végrehajtására kijelölhető és alkalmazható fedezőerők szervezetének kialakítása elkerülhetlenné teszi az alkalmi harci kötelékek összeállításával, alkalmazásával kapcsolatos ismereteket.

Kutatási céloom elérése érdekében kísérletet tettem egy olyan átfogó rendszer felvázolására, amely együttesen tartalmazza a fedezőbiztosítás feladatainak és azt végrehajtó erők alapvető szintjeinek működési elveit; együttműködési lehetőségeiket, kapcsolódásukat; annak érdekében, hogy a működtető kötelék, azaz a főerők tevékenysége folyamatosan biztosított legyen.

A kutatási eredmények alapján megállapítottam, hogy az alkalmi harci kötelékek szervezeti kialakításának vizsgálatát két irányból célszerű megközelíteni: *az egyik,* annak elemzése, hogy a válságok kezelésekor, a fegyveres konfliktusok megelőzése során a politika milyen feladatot határozott meg a fegyveres erő számára a nemzeti biztonsági stratégiában. Ezzel párhuzamosan az ország milyen kötelezettségeket vállalt a szövetség-

gi rendszeren belül. *A másik*, annak figyelembevétele, hogy a feladatok végrehajtása során az ország saját erőforrásaira támaszkodik-e, vagy segítséget kíván igénybe venni, esetleg a feladatokat a szövetség kerete között kívánja teljesíteni. *Az első irány vizsgálata körütekintően, de nagyon határozottan és előítéletektől mentesen kell végrehajtani. Ez az elemzés feltételezi ugyanis a fegyveres erőre vonatkozó minőségi és mennyiségi kérdések tisztázását.*

A nemzeti biztonsági és katonai stratégia kidolgozása, felülvizsgálata folyamatában állást kell foglalni a fegyveres erő alkalmazásáról, mert ez az egyik legkomolyabb döntési helyzet a hatalom gyakorlásakor. A fegyveres erővel való fenyegetéshez általában akkor kell folyamodni, ha az állam (a szövetség) alapvető érdekei, és biztonsága kerül veszélybe. A fegyveres erő alkalmazására vonatkozó döntés állami vagy szövetségi szinten egyaránt kiemelkedik a mindennapos politikai tevékenységek sorából. Az említett stratégiák át- és kidolgozásakor figyelembe kell venni továbbá, hogy mind a NATO, mind az Európai Unió elvárja tagállamaitól a katonai tervezési rend (rendszer) korszerűsítését, a meghatározott képességek kialakítását, a vezetési rendszerek és szervezeti keretek korszerűsítését.

- *A nemzeti biztonsági és a nemzeti katonai stratégiai szinten*, ahol döntés születik hazai és a szövetségi feladatokról, megfogalmazódnak a célok és ezek alapján a fegyveres erő hosszú távú feladatai. Ennek megfelelően a szükséges erőforrások elosztásának rendjéről, a katonai szervezetekről, a létszám- és állománykategória viszonyokról a politikai hatalom dönt, a feladatok függvényében.
- *A katonai doktrínákon belül a hadászati és hadműveleti szinten*, ahol a célokat és a feladatokat, a politikai felső vezetés döntését a katonai és a civil szakemberek átformálják katonai célokká, feladatokká, amelyek hadászati, hadműveleti és válságreakáló műveleti elgondolások formájában jelenhetnek meg.
- *A katonai doktrínákon belül a harcászati szinten*, ahol az első két szinten meghozott döntésnek megfelelően folyik a kiképzés, a feladatok hatékony végrehajtására történő felkészítés a fegyveres erő állományánál.

Az elmondottak alapján nyilvánvaló, hogy a tisztán katonai szint az összhaderőnemi, a haderőnemi és a fegyvernemi doktrínák területe, ahol a honvéd vezérkar és a haderőnemek parancsnokságai (a közeljövőben várható összevonás után, Összhaderőnemi Parancsnokság) felkészülnek a feladatok irányítására, végrehajtására.

5.2 A KIDOLGOZÁS SORÁN ELÉRT EREDMÉNYEK

A rendelkezésemre álló korszerű katonai irodalmakra, szabályzatokra, valamint a témát előttem kutatók tudományos eredményeire támaszkodva — figyelembevéve a közös gyakorlatok tapasztalatait, valamint az oktatómunkám során szerzett elméleti és gyakorlati (kari zárógyakorlatok) úton összegyűjtött és visszacsatolt ismereteket — bizonyítottam a hipotézisben megfogalmazottakat, ezzel a következő *tudományos eredményeket* értem el:

1. Feltártam a manőverező erők fedezőbiztosításban részt vevő csoportosítások alkalmazásának elméleti és gyakorlati alapjait; megállapítottam, hogy a korszerű összefegyvernemi harcban a fedezőerők (ellentétben a megelőző időszak követelményeivel) már lényegesen kevesebb számban és erő kifejtéssel lesznek képesek minőségileg magasabb szinten biztosítani a főerők tevékenységeit.

2. *A fedezőbiztosítás fogalmával, helyének meghatározásával kapcsolatos eddig végzett kutatásom eredményeit összegezve, meghatároztam annak helyét és szerepét, továbbá javaslatot tettem fogalmának kiegészítésére.*

3. *Bizonyítottam, hogy a folyamatosan változó elvárásoknak megfelelően a nagy önállóságú, tűzerejű és mozgékonyágú, lehetőleg automatizált rendszeren keresztül vezetett egységeknek (vállalt kötelezettségeink szerint zászlóaljszintű alkalmi harci köteléknek) lesz jelentős szerepe a CJTF/NRF erőiben.*

4. *Kidolgoztam és javaslatot tettem egy olyan átfogó rendszer kialakítására, amely együttesen tartalmazza a fedezőbiztosítás feladatainak és a végrehajtó erők alapvető szintjeinek működési elveit, együttműködési lehetőségeiket, kapcsolódásukat, annak érdekében, hogy a működtető kötelék, azaz a főerők tevékenysége folyamatosan biztosított legyen.*

Kutatómunkám további eredményeként értékelem, hogy

1. Elkészítettem egy olyan értekezést, amely tartalmazza a fedezőbiztosítással kapcsolatos, már bevált elveket valamint a feladatok végrehajtásába bevont erők szervezeti felépítésének, alkalmazási eljárásainak fejlődését. Rögzítettem azon csatlakozási pontokat, amelyek mentén mindezek —figyelembe véve és szem előtt tartva a hazai körülményeket és lehetőségeket — illeszthetők legyenek a NATO korszerű támogatási, biztonsági rendszerébe.

2. A szárazföldi csapatok jelenlegi alkalmazási lehetőségei megerősítik annak a valószínűségét, hogy a Magyar Honvédség erői egyre több helyen vesznek részt nem háborús jellegű katonai műveletekben. Így a csapatoknak nemcsak háborús katonai műveletekre kell felkészülniük, hanem békefenntartásra és humanitárius segítségnyújtásra, vagy más bonyolult, fegyverrel végrehajtott nem háborús katonai műveletekre, mint a békekikényszerítés.

3. A manőverező hadviselés lényegében két részre osztható. Az egyik része a fizikai képesség az erők alkalmazására, a másik pedig az alkalmazási elvek kidolgozottsága. Ha a fizikai képesség egyenlő a szembenálló felek között, akkor az elvek alkalmazásának minősége lesz a győzelem kulcsa.

4. A NATO más, korszerű fegyveres erővel rendelkező tagállamaihoz hasonlóan, a Magyar Honvédségen belül is szükséges lenne új alapokra helyezni az erők megóvása (force protection), a támogatási rendszer, a fedezőbiztosítás valamint e tevékenységekben részt vevő csapatok alkalmazásának alapelveit. A bevezetőben kitűzött célok elérése érdekében választottam a kutatási témám kidolgozását segítő, fejezetekre bontott részterületeket, melyek feldolgozásával jutottam el a fenti következtetések kialakításán át az új tudományos eredmények létrehozásához.

5.3 JAVASLATOK, AJÁNLÁSOK

Az értekezés a Magyar Honvédségben az alábbiakban felsoroltak szerint lesz felhasználható:

1. Az értekezés anyaga hozzájárul a korszerű NATO elvek szerint a fedezőbiztosítás helyének, szerepének tisztázásához a csapatok tevékenységi rendszerében. Ezért felhasználható forrásanyagként az egyetemi oktatásban valamint a csapatok kiképzési foglalkozásain egyaránt.

2. Alkalmazásával a jelen kihívásainak megfelelő feladatok megoldására létrehozható fedezőerők szervezeti felépítésére, az alkalmazás területeire nyújt javaslatokat.

3. Forrásanyagként felhasználható a doktrínák, szabályzatok, kiképzési oktatási segédanyagok elkészítése során. Ezzel csökkenthető a parancsnokok és törzsek valamint az oktatási anyagokat készítők és oktatók feladat-előkészítésre, a csapatok felkészítésére fordított ideje.

Továbbra is szükség van a fedezőbiztosítás fogalomkörébe tartozó tevékenységek tudományos igényű vizsgálatára, a fogalmak, kifejezések egységesítésére, melyre az értekezésben is kísérletet tettem. A feladatokat végrehajtó erők összetétele, alkalmi harci kötelekként történő alkalmazása megköveteli a szövetségi rendszer lehetőségeinek igénybevételét, mivel nem rendelkezünk olyan feltétlenül szükséges elemekkel, melyek elhagyása esetén sérülnének azon elvek alkalmazásának lehetőségei, melyeket a feladat sikeres végrehajtása megkövetel. Ide sorolhatók azon manővererők, (páncélos felderítő, gépesített lövész) melyek működtetésére nincs lehetőségünk, de a szövetséges erőkkel történő együttműködés során lehetőség nyílik ezen erők át-alárendelésére. Továbbá a támogatás rendszerét kiegészítő erőkre, eszközökre (sorozatvető, különleges lőszer, korszerű páncélozott, műszaki stb.), melyek alkalmazása nélkül elképzelhetetlen a korszerű harc követelményeinek megfelelő alkalmi harci kötelek összeállítása és fedezőerőként történő alkalmazása.

5.4 TOVÁBBI KUTATÁST IGÉNYLŐ TERÜLETEK

Kutatásom során levont következtetésem igazolják, hogy a Magyar Honvédség szárazföldi erőiből létrehozható alkalmi harci kötelek lehetséges feladatait és szervezeti felépítését jelentősen befolyásolja a fegyveres erő képességi és ambíciósintje. Ezért a fegyveres erő helyzete két szempontból további kutatásokat igényel: *először*, a fegyveres erő kiképzési, képzési és képességi színvonalának a szövetségi követelményekhez történő igazítása, működési feltételeinek biztosítása — anyagi vonatkozásban — társadalmi összefogást igényel. *Másodszor, fontos, hogy* az ország valós geopolitikai, geostratégiai helyzetének objektív elemzéséből levont következtetés vagy a „*politikai hangulat*” határozza-e meg a nemzeti biztonsági és nemzeti katonai stratégia tartalmát, a fegyveres erő szervezetét és feladatát.

Hazánk geopolitikai, geostratégiai helyzetével foglalkozó szakirodalom tanulmányozása alapján elfogadható az a vélemény, hogy a fegyveres erővel biztosított területvédelem elvesztette korábbi jelentőségét, sokkal inkább az ország érdekeinek védelme került előtérbe, amely összhangban van a NATO érdekeivel. Természetesen, az érdekeket folyamatosan mérlegelni kell, és általában a hazaiaknak kell elsőbbséget kapniuk.

Ugyanakkor, a katonai stratégia elkészítése előtt, szigorúan szakmai szempontból javaslatot kell tenni, hogy az esetleges területvédelem feladatát milyen erő (esetleg tartalékos erő) lenne képes eredményesen megoldani a jövőben. A vizsgálatot összhaderőnemi keretek között célszerű végrehajtani, mert a területvédelemben a szárazföldi haderő és a légi erő állományát, sőt a polgári szervezeteket is be kell vonni. Véleményem szerint ebből a szempontból nem odázható tovább a szövetségi radarrendszer hazai állomásainak telepítése és működtetése; a korszerű légvédelmi rakétarendszer kialakítása a meglévő dandár humán erőforrására, szakmai felkészültségére, képességére alapozva.²⁰¹

A hazai érdekek védelme — mivel azok néhány kivételtől eltekintve megegyeznek a NATO érdekeivel — többnemzeti, összhaderőnemi formában képzelhetők el, esetenként honi és szövetségi területen kívül — hangoztatta a vezérkari főnök. Ez a megállapítás akkor is igaz, ha más tagállam vagy a szövetség érdeke sérül, és azt kell megvédeni. Többnemzeti, összhaderőnemi műveletekben olyan erőket célszerű felajánlanunk, amelyek távoli hadszíntéren, a különleges követelményeknek is megfelelően, eredményesen tevékenykednek.

A válságreagáló műveletekben a tagállamok többségénél megfigyelhető a NATO célkitűzései iránti politikai, katonai elkötelezettség gyakorlati kivitelezése. Ezek az országok (így hazánk is) a demokratikus értékekre, a béke védelmére és a biztonságra hivatkozva vesznek részt a műveletekben. Ugyanakkor gazdasági, anyagi érdekek is tapasztalhatók esetenként az elkötelezettség hangoztatása mögött. A vizsgálatokból levont következtetésekre hivatkozva, általánosságban a határozott politikai szándék, a társadalmi támogatottság teszi lehetővé a fegyveres erő kijelölt (felajánlott) részei, a válságreagáló erő alkalmazását; anyagi, pénzügyi források felhasználását a tagországokban. Ez a megállapítás Clausewitz kutatási eredményén alapul: „*a háborúban alkalmazott erőszak nagysága szorosán összefügg a háború politikai céljaival.*”²⁰² Más szavakkal, minél fontosabb politikai célokat tűzünk ki a műveletek végrehajtásakor (politikai végállapot), annál magasabb szintű az alkalmazott erőszak. Természetesen, újabb kutatási eredmények alapján bizonyított, hogy az alkalmazott erőszak nagyságát a politikai szándékon kívül más tényezők (körülmények) is befolyásolják.

Az érdekek védelme és a szövetségi kötelezettségek teljesítésekor nem hagyható figyelmen kívül, hogy hazánk a szűkös erőforrások miatt jelenleg nem képes zászlóalj-, több zászlóalj-, esetleg ennél nagyobb erő folyamatos fenntartására a válságreagáló műveletekben.²⁰³ Szakasz-, századerő felajánlása esetén — tapasztalatok szerint — a „maradványelv” érvényesül, ami azt jelenti, hogy a szövetség fennmaradó képessége „kitöltésére” van lehetőség. Ennek két következménye lehet: először, ezt a felajánlást a műveleti parancsnok nem fogadja el; másodsor, csökken a fegyveres erő mozgásteré, kiszorulunk bizonyos műveleti tapasztalatok megszerzéséből.

A kutatók és szakemberek feladata elemezni, hogy a vezérkari főnök előadásában említett 1-2 dandár (1 dandár és 1 zászlóalj) nagyságú erő milyen kapcsolatban van a

²⁰¹ A nemzeti célok, a szövetségi kötelezettségek, és a pénzügyi feltételek közötti összhangot döntően a kormány gazdaságpolitikája határozza meg. In.: Vezetői értekezlet a Honvédelmi Minisztérium és a Magyar Honvédség vezetői állománya részére. Budapest, 2006. július 6.

²⁰² Clausewitz, Carl von: Vom Kriege (A háborúról) Zrínyi Kiadó, Budapest 1961 — 1962.

²⁰³ Véleményem szerint a stratégiai szintű döntésekkel kapcsolatban körültekintően célszerű nyilatkozni a szűkös anyagi forrásokról. A 2005. évi CLIII. Törvény a Magyar Köztársaság költségvetéséről, a Honvédelmi Minisztérium fejezetben a következő adatok olvashatók. Kiadási főösszeg: 283.091,5 MFt; személyi juttatások: 131.823,1 MFt 46,5 %. A csapatokra fordított kiadás: 71.385,1 MFt 25,2 %; oktatás (ZMNE): 5.592,2 MFt 1,9 %. HM és háttérintézményei: 171.263,0 MFt 60,5 %. NATO tagságból eredő kiadások: 4.870,7 MFt 1,7 %. Fejlesztés: 11.684,2 MFt 4,1 %. Gripen program: 23.601,3 MFt 8,3 %; nemzetközi feladatok: 29.606,2 MFt 10,5 %. (A Honvédelmi Minisztérium közigazgatási államtitkárának jelentése. Budapest, 2006. 03. 10.)

fegyveres erő távlati létszámadataival, a technikai eszközök beszerzésével és a védelmi szektorra fordítható költségekkel. Továbbá, a közepes kategóriába sorolt *zászlóalj harcscsoport*, amely a Magyar Honvédség „*alapvető harcászati egysége*,” milyen szervezetű lesz minőségi és mennyiségi szempontból. Véleményem szerint, a közepes kategória feltételezi a páncélozott szállítójármű, a páncélozott szállító harcjármű vagy a páncélozott harcjármű; a tábori és a páncéltörő tüzérség valamint a műszaki eszközök meglétét a szervezetben. Többnemzeti keretek között, a főerők érdekében végrehajtandó műveletek esetén, fedezőerőként, vagy a békefenntartás feladatai során; ellenőrző pontokon történő alkalmazás esetén a harckocsi kötelékekkel történő megerősítést. Az eszközök rendszeresítése nem képzelhető el a minden körülmények között használható felderítő és tűzvezető képesség nélkül. A szervezetben a meghatározott idejű, eredményes tevékenységhez támogató és kiszolgáló erőkre is szükség van, különösen akkor, ha a feladatot távoli hadszíntéren kell végrehajtani.

Elméleti kutatások tárgyát képezheti a zászlóalj szállítása lehetőségének, a szállítóeszközök mennyiségének, minőségének vizsgálata is, az említett szervezet ismeretének tükrében. *Erre az elemző munkára azért is szükség van, mert az elfogadott nemzeti katonai stratégia hiányában létszámokról, szervezetekről elgondolásokat kialakítani több mint bátorság — hangoztatják többen a különböző szakmai folyóiratokban.*

Az értekezés kereteit nem túllépve, véleményem a következőkben foglalható össze: az új kockázatok és kihívások, az ezekből meghatározott feladatok — a válságok sikeres kezelése és a katasztrófák következményei hatékony felszámolása érdekében — új szervezeteket és új vezetési (kormányzati, minisztériumi, haderónemi stb.) rendszert igényelnek. Ezek a szervezetek létrehozhatók a már meglévők összevonásából, korszerűsítéséből. Ebben a korszerűsítési folyamatban kiemelt helyen szerepel a *zászlóalj-harccsoport*, mint „*alapvető harcászati egység*.” Véleményem szerint ez azt jelenti, hogy a fegyveres erőben „a többiek” elsősorban a válságreagáló műveletekben részt vevő zászlóalj (dandár) sikere érdekében tevékenykednek, a siker feltételeit teremtik meg. Továbbá, olyan döntési rendszer kerül kialakításra, amelyikben — tervezőmunka után — a válságreagáló műveletre vonatkozó elhatározások többsége a zászlóaljparancsnokságon születik meg, szinte valamennyi információ (felderítési adat) birtokában.²⁰⁴ A tapasztalatok alapján ez a leghatékonyabb munkamódszer.

A felszerelések, eszközök beszerzésénél két szempont lehet figyelemre méltó: *először*, más tagállamoktól, kölcsönös előnyök alapján vásárolhatók. *Másodszor*, a hazai védelmi ipar képességei. Másképpen, a fegyveres erő technikai fejlesztésének irányait a hazai stratégiák, valamint a szövetségi kötelezettségvállalások határozzák meg, a gazdasági lehetőségek függvényében. Célszerűnek látszik, a költséghatékonyság mellett, figyelembe venni az egy-egy alegység képességének fejlesztése elvét is, amelyet a készülő katonai stratégia határoz meg.

A tervezett létszámú és technikai felszereltségű könnyű (közepes) lövészzászlóalj mind háborús, mind nem háborús katonai műveletekben csak korlátozottan alkalmazható. A jelenlegi képességeit és lehetőségeit tekintve — a műveletek végrehajtásakor — a zászlóaljnak szüksége van a légierő és a más fegyvernemek által nyújtott harci támogatásra, valamint harci kiszolgáló támogatásra. Más szavakkal, a zászlóaljat képessé kell tenni a többnemzeti, összefegyvernemi harc megvívására.

Az eddig végzett kutatások eredményei is igazolják, hogy az említett dandárt a zászlóalj-harccsoportokból és a szükséges harctámogató alegységekből célszerű létrehozni, tekintettel az esetleges nagy távolságban történő (önálló) alkalmazásra és a szállíthatóságra. Mindezek figyelembevételével sem szabad lemondanunk a már meglévő képességekről (műszaki, vegyi, orvosi stb.), amelyeket olyan helyzetben kell tartani, hogy az

²⁰⁴ Keegan, John: A háborús felderítés. Európa Könyvkiadó, Budapest, 2005.

megfeleljen a szövetség követelményeinek is. További vizsgálatot igényel az az elképzelés is, amely a missziók létszámára vonatkozik. A tervezett 1000–1600 fő — véleményem szerint — úgy értendő, hogy ennek a kétszerese pihen, esetleg továbbképzéseken vesz részt vagy felkészül a feladatra, az új kiképzési rendszer előírásainak megfelelően.

Legfontosabb követelmény talán szemléletünk és gondolkodásunk mielőbbi változtatása. A fegyveres erő képességének fejlesztését és a hozzákapcsolódó kiképzést, katonai felsőoktatást az új szemléletmódnak kell irányítania. A gondolkodásmódba be kell építeni a többnemzeti elvet — legyen szó a saját területen vagy más ország területén végrehajtandó műveletekről, a képesség alapú feladatmegosztás lehetősége szerint, a CJTF szárazföldi komponens főerőinek fedezőerőként történő alkalmazásáról, a jól működő modulrendszer alkalmazásának lehetőségét, de elsősorban a válságreakáló műveletek sikeres végrehajtására való törekvést tartva szem előtt.

Budapest, 2007. január 31.

(Juhász József alezredes)
Szárazföldi Műveleti Tanszék
egyetemi adjunktus

FELHASZNÁLT IRODALOM

HIVATKOZOTT IRODALOM

Értekezések, diplomamunkák, kéziratok:

1. KOVÁCS Lajos: A szárazföldi összefegyvernemi alkalmi harci kötelékek (harccsoportok) harcászati módszereinek fejlődési tendenciái és tevékenységük megszervezése. Doktori értekezés. ZMNE EKK, Budapest, 2000.
2. MAGYAR Tibor: A szárazföldi alkalmi harci kötelékek harceljárásai az államhatár mentén kialakult válság- és konfliktus helyzet legveszélyesebb változata kezelésében. Doktori értekezés. ZMNE EKK, Budapest, 2000.
3. NAGY Miklós: Dinamikus katonaföldrajz. (A katonaföldrajz dinamikus szemléletének problémái) Kandidátusi értekezés. ZMNE EKK, Budapest, 1997.
4. SZABÓ György: NATO kompatibilis döntéshozatali eljárások. Doktori értekezés. ZMNE EKK, Budapest, 2000.
5. SZARVAS László: A békeműveletek logisztikai támogatása. Záródolgozat. ZMNE EKK, Budapest, 2004.

Könyvek:

6. Az egyetemes és magyar hadművészet fejlődése az ókortól napjainkig. (szerk.: Fűzi Imre), Tankönyv. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1986.
7. CLAUSEWITZ, Carl von: A háborúról. Zrínyi Kiadó, Budapest, 1961–1962.
8. FOERTSCH, Hermann: A háború tudománya. Gergely R kiadása, Budapest, 1940.
9. Hadtudományi Lexikon. (szerk.: Szabó József), MHTT, Budapest, 1995. ISBN: 963045226
10. HETÉS Tibor: Stromfeld Aurél. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1978.
11. HUNTINGTON, Samuel P.: A civilizációk összecsapása és a világrend átalakulása Európa Könyvkiadó, Budapest, 1998.
12. JENEY Lajos Mihály: A portyázó, avagy a kis háború sikerrel való megvívásának mestersége korunk géniusza szerint. Magvető Kiadó, Budapest, 1986. ISBN: 9631408744
13. JULIER Ferenc: A hadviselés művészete. Magyar Szemle Társaság, Budapest, 1931.
14. Katonai Kislexikon. Honvéd Vezérkar Tudományszervező Osztály. Budapest, 2000.
15. Katonai Lexikon, Budapest, 1985.
16. KEEGAN, John: A háborús felderítés. Európa Könyvkiadó, Budapest, 2005.
17. LEONHARD, Robert R: A manőver művészete. A manőverező hadviselés elmélete és a légi-szárazföldi hadművelet. (ford.: Szabó Ferenc), USA Presidió Kiadó, 1991.
18. LIDDELL HART, Basil Henry: The strategy of indirect approach. Faber and Faber Limited, London, 1953.

19. Magyar Értelmező Kéziszótár. (9. változatlan kiadás) Akadémia Kiadó, Budapest, 1992.
20. NEMES Suhay Imre: Hadviselés és hadvezetés. Singer és Wolfner Irogalmi intézet Rt. Budapest, 1940.
21. NORTH, Anthony: Lőfegyverek könyve, Alexandra kiadó, Pécs, 1992.
22. PERJÉS Géza: Clausewitz. Magvető Kiadó, Budapest, 1983.
ISBN 963 140 012 3
23. ZRÍNYI Miklós: Discursusok Discursus Tertius. Zrínyi Miklós prózai művei. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1985.
24. Válogatás burzsoá hadtudományi írásokból. (szerk.: Kocsis Bernát), Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1986.

Tanulmányok, cikkek, konferenciák, előadások:

25. A „katonai tudomány,” mint válasz a tiszti szerepképpel szembeni új követelményekre. (ford.: Szabó Ferenc), Österreichische Militärische Zeitschrift, 1999. 4. sz.
26. A megtanult leckék ciklusa. (ford.: Szabó Ferenc), In.: Rivista Militare, 1999. 2. sz.
27. GORDON, Avishag: Terrorism as an Academic Subject after 9/11: Searching the Internet Reveals a Stockholm Syndrome Trend Studies in Conflict and Terrorism. January – February 2005.
28. BÁCSIK László: A tüzérség alkalmazásának néhány kérdése a mély biztosítási öv leküzdéséért folytatott harcban. In.: Honvédelem, 1977. 5. sz.
29. BEREK Lajos: A védelmi harc új módja a halogató harc. In.: Új Honvédségi Szemle, 1995. 2. sz.
30. BEREK Lajos: A területvédelmi erők tevékenysége a védelmi hadművelet során. In.: Új Honvédségi Szemle, 1992. 5. szám.
31. CSABAI György: A NATO többnemzetiségű erői. In.: Új Honvédségi Szemle, 1997. 4. sz.
32. CSIZMADIA Sándor: A geopolitika, mint a nemzetközi kapcsolatok elemzésének módszere. In.: Külpolitika, 1998. tavasz
33. DEÁK János: Napjaink és a jövő háborúja. In.: Hadtudomány 2005. 1. sz.
34. DONNELLY, Chris: A katonák felkészítése a 21. századra. In.: NATO tükör, 2000. nyár/ősz.
35. ENGELBRECHT, Horst: Terepviszonyok hatása a harctevékenységekre. In.: Honvédelem, 1981. 9. sz.
36. FODOR József: A manőverező rácsvédelem szükségessége. In.: Új Honvédségi Szemle, 1997. 4. sz.
37. Future Soldier Systems. (ford.: Szabó Ferenc) NATO's Nations and Partners for Peace, 2004. IV.-V. sz.
38. GLORIUS, Rainer: Mi is az az állás? Néhány gondolat a védelem fejlesztéséről. In.: Truppenpraxis, 1993. 1. sz.
39. Hadműveletek a nyugati világban.

40. Hadviselés és békeműveletek. Igazi katonák-e a nem háborús jellegű katonai tevékenységek végrehajtói? (ford.: Szabó Ferenc) In.: Joint Force Quarterly, 1997. 14. sz..
41. HAJMA Lajos: A hadügy forradalmának fontosabb jellemzői. In.: Hadtudomány, 1999. 2. sz.
42. HAJMA Lajos: A háborúval kapcsolatos elméletek változásai. In.: Hadtudomány, 2005. 2. sz.
43. HORVÁTH István: Gondolatok a Nemzeti Katonai Stratégia kidolgozásához. Tanulmánygyűjtemény. HM OTF, Budapest, 1999.
44. Improving capabilities to meet new threats. NATO Briefing, Brüsszel, 2004.
45. KEVEI Gyula: A NATO adaptációja – a CJTF koncepció. In.: Új Honvédségi Szemle, 1998. 11. sz.
46. KŐSZEGVÁRI Tibor: A válságkezelés aktuális problémái. In.: ZMKA Akadémiai Közlemények, 1994. 202. sz.
47. LESTER, W. Grau: Szovjet manőverező harceljárás a jövő konfliktusaiban. In.: Military Review, 1990. 12. sz.
48. LUKÁCS László: Javaslatok a Magyar Honvédség aknamentesítési programjára vonatkozóan. In.: Műszaki Katonai Közlöny, 1998. 3–4. sz.
49. Manfred Wörner Alapítvány: A biztonságpolitika és a külpolitika. Konferencia a Politika Tudományi Intézetben. Budapest, 2004. november 25–26.
50. MATUS János: A stratégiai felülvizsgálatról a demokratikus országokban. In.: Hadtudomány, 1999. 3–4. sz.
51. MOLNÁR Ferenc: A haderő és a társadalom viszonyáról. In.: Magyar Honvéd, XV. évf. 48. sz.
52. MOLNÁR István: Törvényszerű volt-e a Nyugat-Európai Unió megszűnése? In.: Honvédelem, 2005.
53. MOLTKE: Über den Einfluss der verbesserten Feuerwaffen auf die Taktik. In.: MW. II/2.
54. PERJÉS Géza: A Hőchstadti csata (1704. augusztus 13.). In.: Hadtörténeti Közlemények, 1958. 3–4. sz.
55. PERJÉS Géza: A hadászati belső és külső vonal viszonyának alakulása a XIX. század első felében. In.: Hadtörténeti Közlemények 1964. 3.
56. PIRITYI Sándor: Barangolás a „sebezhetőség” fogalma körül. In.: Új Honvédségi Szemle LIX. évfolyam, 2005.12. sz.
57. Prague Summit Declaration. In.: NATO Press Release, 2002. 127. sz.
58. REINHARD, Klaus: Common Security: Reality and Vision of an European Armaments Policy. In.: NATO's Nations and Partners for Peace, 2004. IV. sz.
59. RESPERGER István: Az „Iraki Szabadság Hadművelet” 2003. Tanulmány. ZMNE EKK, Budapest-Hamburg, 2004.
60. SZABÓ László: A PRT és az erők megóvásának képessége. In.: Magyar Honvéd, 2006. XVII. évf. 35. sz.

61. SZEGEDY Károly: Szükségünk van-e könnyűgyalogságra? In.: Új Honvédségi Szemle, 1992. 8. sz.
62. SZENES Zoltán: A NATO jövője Új stratégiai koncepcióra van szükség. In.: Hadtudomány, 2005. 2. sz.
63. SZÉP László – BÁRÁNY Zoltán: A magyar–olasz–szlovén többnemzetű szárazföldi kötelék. In.: Új Honvédségi Szemle, LIX. évf. 2005. 8. sz.
64. SZÉP László: A területellenőrzés, mint a szárazföldi csapatok béke- és háborús tevékenységeinek új eleme. In.: Új Honvédségi Szemle, 1998. 2. sz.
65. SZTERNÁK György: A válságreakáló műveletek, mint hadtudományi probléma. Tanulmány. Honvédelmi Minisztérium, 2005.
66. SZTERNÁK György: Gondolatok a stratégia és a haderóstruktúra összefüggéseiről. In.: Hadtudományi tájékoztató, 1999. különszám
67. SZTERNÁK György: A Nemzeti Biztonsági Stratégia, a Nemzeti Katonai Stratégia, a Katonai Doktrínák, In.: NATO-EU csatlakozás és védelmi szektor. ZMNE, Budapest, 1999.
68. UNGVÁR Gyula: A Magyar Honvédség fegyverzetének korszerűsítése. In.: Hadtudomány, 1994. 3. sz.
69. VÁNYA László: A hadviselés különleges eszközei, a nem halálos fegyverek. In.: Hadtudomány, 1998. 2. sz.

Szabályzatok, jegyzetek, feladatok:

70. A Haderő XXI. századi hadműveletei, koncepció a korai XXI. Század Stratégiai Hadserege Teljes dimenziójú Hadműveleteinek Fejlődése. HVK Euro-Atlanti Integrációs Munkacsoport, Budapest, 1997.
71. AJP-01B: Allied Joint Publication, Szövetséges Egységesített kiadvány
72. AJP 3.4 Non-Article 5 Crisis Response Operations.
73. A Magyar Honvédség Összhaderőnemi Doktrínája, második tervezet. HVK Hadműveleti Főcsoportfőnökség, Budapest 1998.
74. ATP-35B: Army Training Program (US Army) vagy Allied Technical Publication (USA). Szárazföldi Erők Kiképzési Program, Szövetséges Technikai Kiadvány.
75. A válságreakáló műveletek elmélete és gyakorlata a XXI. században. (szerk.: Padányi József). Egyetemi jegyzet, ZMNE EKK, Budapest, 2004.
76. BERGER Károly: A vezetés kézikönyve. Stádium Sajtóvállalat Részvénytársaság, Budapest, 1930.
77. BOGNÁR Gyula: A gépesített hadtest felvonulásának, szétbontkozásának alapjai. Egyetemi jegyzet, ZMNE EKK, Budapest, 2001.
78. Harcászati Szabályzat: I. rész, Harcászati elvek (2. füzet) Budapest, 1927.
79. Harcászati módszerek és fogások az összefegyvernemi kötelékek számára. (FM 71-123). HVK Védelmi és Tervezési Főcsoportfőnökség, Budapest, 1999.
80. KASZALA László: A gépesített lövész,- harckocsi alegységek harcának műszaki támogatása. Egyetemi Jegyzet, ZMNE EKK, Budapest, 2000.

81. KŐSZEGVÁI Tibor– RESPERGER István: A terrorizmus elleni küzdelem katonai feladatai. Egyetemi jegyzet, ZMNE EKK, Budapest, 2005.
82. LENGYEL Ferenc: Az I. M. Kir. Gyorshadtest hadműveletei a Szovjetunió elleni háborúban (1941. július 9. – november 15.). Egyetemi jegyzet, ZMNE EKK, Budapest, 1994.
83. Magyar Honvédség Békefenntartó Kézikönyv. Honvédelmi Minisztérium, Budapest, 2004.
84. Magyar Honvédség Összhaderőnemi Doktrína. Honvédelmi Minisztérium, Budapest, 2005.
85. MC 237/2 NATO Military Policy for Crisis Response Operations.
86. SOMORÁCZ András, FODOR József: A csapatok tevékenységének osztályozása. Egyetemi Jegyzet, ZMNE EKK, Budapest, 2000.
87. STANAG: Standardization Agreement, Szabványosítási Megegyezés
88. SZUNDY Géza: SEGÉDLET a harcászati és gyakorlati szabályzatok harc és harceljárást tárgyaló fejezeteinek tanulmányozásához, Szeged, 1927.
89. „Védelmeső Pajzs” Zárógyakorlat a gyakorlat levezetési okmányai megtalálhatók a Szárazföldi Műveleti Tanszéken

Előadások, hozzászólások:

90. A Honvédelmi Minisztérium közigazgatási államtitkárának jelentése. Budapest, 2006. 03. 10.
91. HORVÁTH Gábor: Európai Biztonság- és Védelempolitika. Előadás a vezérkari tanfolyam hallgatóinak. Brüsszel, 2006. július 3.
92. KERTÉSZ Péter: Megújított kiképzés az önkéntes haderőben. Előadás a Magyar Honvédség kiképzési konferenciáján. Várpalota, 2004. november.
93. KOEMAN: NATO HQ Situation Centre. Előadás a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem vezérkari tanfolyama hallgatóinak. Brüsszel, 2005. május 9.
94. SCHWEIZER Walter: A kockázatelemzés szerepe a nemzeti biztonsági stratégia kialakításában, Előadás. George C. Marshall European Center for Security Studies, 1998. augusztus 27.
95. SZEKERES József: (ZMNE KLKF-i Kar, Harckocsizó tanszék tanszékvezető): Hozzászólás. Parancsnoki továbbképzés, ZMNE KLKF-i Kar, Szentendre, 1996. április 23–25.
96. Vezetői értekezlet a Honvédelmi Minisztérium és a Magyar Honvédség vezetői állománya részére. Budapest, 2006. július 6.

Törvények, intézkedések:

97. Alkotmány 1949. évi XX. Törvény 40/B paragrafus 2. bekezdés. 2004. évi CV. Törvény a honvédelemről és a Magyar Honvédségről 70. paragrafus 1. bekezdés.
98. A honvédelmi miniszter 10/2006. (HK.4.) HM utasítása: Miniszteri irányelvek a védelmi tervezéshez (2007-2016). In.: Honvédelmi Közlöny: a HM hivatalos lapja, CXXXIII. évf. 2006. 4. sz.

99. A Honvéd Vezérkar főnökének 65/2004. (HK 20.) HVKF intézkedése a Magyar Honvédség kiképzési rendszerének átalakításáról, valamint a Magyar Honvédségnél folytatott kiképzés középtávú célkitűzéseiről és követelményeiről.
100. A Magyar Honvédség vezérkari főnökének 3/2005. évi intézkedése a Magyar Honvédség 2005-2006. évi felkészítési és kiképzési feladatairól.
101. A Szövetség Stratégiai Konceptiója, elfogadták az Észak-atlanti Tanács Washington DC-ben, 1999. április 23–24-ei ülésén résztvevő állam és kormányfők.

NEM HIVATKOZOTT IRODALOM

Értekezések, diplomamunkák, kéziratok:

1. A jövőbeni hadászati környezet: Az USA Szárazföldi Csapatok Parancsnoki és Törzstanfolyamának előadásai; Háborún kívüli katonai akciók. USA Hadsereg Kiképzési és Doktrínális Parancsnokság, Fort Monroe (Virginia), 1995.
2. A NATO és Oroszország közötti Kölcsönös Kapcsolatok, Együttműködés és Biztonság Alapokmánya. Párizs, 1997. május 27.
3. Fehér Könyv a nemzeti katonai stratégiáról. Honvédelmi Minisztérium, Budapest, 1997.
4. KOVÁCS Attila: A CJTF megjelenése a NATO új stratégiai koncepciójában. HVK Hadművelési Főcsoportfőnökség, Budapest, 1998.
5. LEONHARD, Robert R: A manőver művészete. A manőverező hadviselés elmélete és a légi-szárazföldi hadművelet. Fort Bening (Gyalogsági Iskola, USA Georgia) Presidió Kiadó, 1991.
6. LUKÁCS László: A magyar honvédségnél alkalmazott robbantási eljárások és robbanóanyagok legfontosabb részterületei fejlődésének vizsgálata és a továbbfejlesztés javasolt irányai. Kandidátusi értekezés. Zrínyi Miklós Katonai Akadémia, Budapest, 1995.
7. LUKÁCS L.-VÉGHÉLYI T.: Az aknamezőn történő átjáró nyitás lehetséges módszereinek és eszközeinek értékelése (a MH Műszaki Főnökének pályázatán 2. díjat nyert pályamunka, Magyar Hadtudományi Társaság, Műszaki szakosztály, Budapest, 1993)
8. PUSZTAI János: Tézisek a tudományos tevékenységekről és eredményekről doktori fokozat elnyerésére: 1976-1988. Doktori értekezés. ZMNE EKK, Budapest, 1988.
9. Segédlet a doktrínális dokumentumok megírásához. USA Hadsereg Kiképzési és Doktrínális Parancsnokság, Fort Monroe (Virginia) 1992.
10. Szemelvények a Szovjet Katonai Enciklopédia Köteteiből. IV. rész. MNVK Tudományos Osztály, Budapest, 1982.

Könyvek:

11. A hadművészet középkori és újkori klasszikusai Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1974.
12. A katonai vezetéselmélet alapjai. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1970.
13. A Magyar Köztársaság és környezetének katonaföldrajzi értékelése.

- (szerk.: Lánszki János) HM Tanintézeti Főnökség, Budapest, 1994. Nyt. szám: 381/571.
14. BALDWIN, Hanson W.: A holnap hadászata. Harper and Row Publishers, New York and Evanston, 1970.
15. HARASZTI Bernolák Károly: A hadászat alapelvei. A magy. kir. honvéd-törzstiszti tanfolyamban tartott előadásai után. Légrády Testvérek, Budapest, 1885.
Két kötetben: Zrínyi Kiadó, Budapest, 1985. 2. kötet. A kiegyezéstől napjainkig.
ISBN 963 326 332 8
16. RÓNAI Horváth Jenő: Az egyetemes hadtörténelem vázлата. Pallas Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság, Budapest, 1889.
17. RÓNAI Horváth Jenő: Magyar hadi krónika. A magyar nemzet ezeréves küzdelmeinek katonai története. I–II. kötet. Magyar Tudományos Akadémia Hadtudományi Bizottsága, Budapest, 1897.
18. RÓNAI Horváth Jenő: Az újabbkori hadviselés történelme. A Magyar Kir. Honvédségi Ludovika – Akadémia felsőbb tiszti tanfolyama számára. Pallas Részvénytársaság Nyomdája, Budapest, 1891.
19. SERFŐZŐ László-Nagy István György: Mit kell tudni a háborúról és a korszerű hadseregről? Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1973.
20. Szerzői munkaközösség: A magyar katonai gondolkodás története: Tanulmánygyűjtemény (szerk.: Ács Tibor), Zrínyi Kiadó, Budapest, 1995.
ISBN 963 327 252 1
21. UJHELYI Péter: Az állandó hadsereg története I. Lipót korától Mária Terézia haláláig (1657-1780.). Magyar Tudományos Akadémia Könyvkiadóhivatal, Budapest, 1914.
22. WERTH Henrik (szerk): A hadvezetés elmélete I-II. Ábrahám és Sugár, Bagó M. és Fiai Utóda, Budapest, 1930.

Tanulmányok, cikkek:

23. A hazai-féle pótlásügyi főnökség rendeltetéséről. In.: Külügy-Hadügy, IV. évf. 1917. 11. sz. p. 6.
24. A Magyar Köztársaság biztonság- és védelempolitikai elvei. In.: Magyar Közlöny, 1998. 120. sz. p. 8271–8274.
25. A reagáló erők parancsnokai és a tanintézetek hallgatói harcászati felkészítésének tartalma. In.: Hadtudományi tájékoztató. 2001. 4. sz. 297–338. p.
26. BALASOV, A: A védelem biztosítási öve. (ford.:Ughi Antal) In.: Vojennaja Misl.1988.11.sz. p. 21–27.
27. BALI Zoltán: A NATO CJTF modellje és a magyar katonai szervezetekkel szemben támasztott követelmények. In.: Új Honvédségi Szemle, 1999. 6. sz. 1.sz. melléklet. p. 1–41.
28. BEREK Lajos: A hadtudományi kutatómunka alapjai. In.: Szemelvények, (ZMKA), 1994. I. évf. 2. sz. p. 31–50.
29. BIMBÓ József: A NATO Jugoszlávia elleni légi tevékenysége. In.: a MHTT folyóirata, 2002. 2. sz.
30. BODROGI László: A műszaki zárás jelene és jövője. In.: Műszaki Katonai Köz-
löny, 1997. 2. sz.

31. DUNLAP Charles: Special operations forces after Kosovo. In.: Joint Force Quarterly. 2001. 28. sz. p. 7–12.
32. DRESCHKE Norbert: Lahmungen müssen im Frieden vorbereitet werden: Betrachtungen über Besondere Gefechtshandlungen Einsatzverfahren. In.: Truppenpraxis. 1994. 4. sz. p. 322–327.
33. EGOROV A., SZÁRAZ Pál: A nyugatnémet harckocsi hadosztály menete és találkozóharca. In.: Zarubeznoe Voennoe Obozrenie. 1986. 3. sz. p. 19-25.
34. ENGELBRECHT, Horst: Terepviszonyok hatása a harctevékenységekre. In.: Honvédelem, 1981. 9. sz. p. 20–28.
35. ENDRESZ Ernő: A Magyar Honvédség feladatai a NATO csatlakozás érdekében. In.: Magyar Honvéd, 1996. különszám. p. 22–25.
36. ESZTÁRI Ferenc: A felderítés erőinek és eszközeinek lehetséges alkalmazása, elosztásának rendje válságok kezelése és konfliktusok megelőzése időszakában. Tanulmány, ZMNE EKK, Budapest, 1998.
37. FODOR József: Az áttörés végrehajtásához szükséges harckocsik számának meghatározása. In.: Új Honvédségi Szemle, 1997. 4. sz.
38. GYARMATI István: A haderőreform jövője, a honvédség közép és hosszú távú perspektívája In.: Hadtudomány, 1998. 4. sz.
39. HAJDÚ István, VINCZE Sándor: A biztosítási övben bekerített honvédelmi és gépesített kötelékek kitörésének lehetőségei. In.: Akadémiai Közlemények, 1995. 206. sz. p. 37–58.
40. HAVRIL András: Zászlóalj-harccsoport alkalmazásának lehetőségei. In.: Új Honvédségi Szemle, 1997. 3. sz. p. 12–23.
41. KISS Csaba: A légierő alkalmazásával kapcsolatos NATO elvekről. In.: a MHTT folyóirata, 1994. 1. sz.
42. KONVICZ, V. N.: Az elhatározás meghozatalának és a védelmi hadművelet, harc megvívásának művészetéről. In.: Vojennaja Misl, 1989. 10. sz. p. 33–43.
43. KOVÁCS Jenő: Az új magyar hadtudomány gyökerei fejlődésének szemléleti problémái. In.: Új Honvédségi Szemle, 1993. 6. sz. p. 1–7.
44. KOVÁCS Jenő: Hadászat és geopolitika. In.: Magyar Tudomány, 1991. 9. sz. p. 1070–1086.
45. KOVÁCS Lajos: A szárazföldi összefegyvernemi alkalmi harci kötelékek harcászati módszereire és tevékenységük megszervezésére ható tényezők. Nemzetvédelmi Egyetemi Közlemények: ZMNE tudományos lapja, 2001. 4. sz. p. 24–33.
46. KOVÁCS Tibor: „A tábori erődítés eszközeinek és anyagainak jelene, a továbbfejlesztés lehetséges irányai.” In.: Bolyai Szemle III. kötet, 2002. különszám, p. 203–217.
47. KOVÁCS Tibor: A gl. (hk.) dandár erődítési gépei és eszközei alkalmazásának lehetőségei. In.: Hallgatói Közlemények, 1994. 42. sz. p. 207–226.
48. KOVÁCS Zoltán: Műszaki záruk a békefenntartó műveletekben. In.: Nemzetvédelmi Egyetemi Közlemények, 5. évf. 2001. 2. sz.
49. KŐSZEGVÁRI Tibor: A biztonságot fenyegető kihívások és veszélyek. In.: Hadtudomány, 1996. 3. sz. p. 29–39.

50. KŐSZEGVÁRI Tibor: A válságkezelés aktuális problémái. In.: ZMKA Akadémiai Közlemények, 1994. 202. sz. p. 217–229.
51. KŐSZEGVÁRI Tibor – FÜLÖP Imre: Javaslatok a Magyar Köztársaság honvédelmi politikájának alapelveire és főbb kérdéseire. In.: Szemelvények, 1994. I. évf. 1. sz.. p. 49–79.
52. LEUSEV V: Együtműködés a légideszanttal. In.: Honvédségi Szemle, 1985. 3. sz. p. 15–28.
53. LUKÁCS László: A kumulatív vágótöltetek és alkalmazásuk lehetőségei az ipari gyakorlatban. Robbantástechnika 1996. június (16. szám) (az OMBKE Robbantástechnikai Szakbizottság periodikája).
54. MATUS János: A NATO szervezeti felépítése, működési mechanizmusa In.: Hadtudományi Tájékoztató, 1999. 4. sz. p. 59–83.
55. MÓRICZ Lajos – KISS Jenő: A haderőrendszer megválasztása, az átalakítás alapkérdése In.: Hadtudományi Tájékoztató, 1996. 3. sz.
56. NAGY Sándor: A biztosítási öv új vonásai. In.: Új Honvédségi Szemle, 1993. 5. sz. p. 16–24.
57. NAGY Sándor: A biztosítási öv védelme. In.: Honvédelem, 1989. 4. sz. p. 39–46.
58. NAGY Sándor: Dandár támadóharcának kifejlesztése, ellenlökés elhárítása. In.: Honvédelem, 1988. 3. (titkos) sz. p. 15-20.
59. NÉMETH József: Kevés erő, nagy tér. In.: Magyar Katonai Szemle, 1934. 5. sz. p. 5-33.
60. OWEN Robert: Air Mobiliti Command and the Objektive Force: Case for Cooperative Revolution. In.: Military Review, 2001. 1. sz. p. 11–19.
61. PROKOP Apolinary: A biztosítási öv előkészítésének néhány szempontja. In.: Miszl Vojszkova, 1989. 1. sz. p. 19–23.
62. RÁCZ Lajos: Az európai biztonság néhány geostratégiai aspektusa. In.: a MHTT folyóirata, 2002.
63. ROVIGHI, A.: A haditevékenységek kilenc alapelve. In.: Honvédelem, 1985. 3. sz. p. 29–41.
64. SMISENKO, L. Az előrevetett osztag erőszakos átkelése. In.: Honvédségi Szemle, 1987. 1. sz. p. 52–54.
65. SILVA, M. da: A CJTF koncepció gyakorlati megvalósítása.
66. SZABÓ Sándor – KOVÁCS Tibor: New challenges in the engineer support of the Hungarian defence forces. In.: AARMS, 3. évf. 2004. 2. sz. p. 243–265.
67. SZABÓ Sándor: A műszaki biztosítás kiemelt újszerű problémái a haditechnika fejlődésével összefüggésben. In.: Katonapolitikai tájékoztató, 1990. 3. szekció 2. sz. p. 28.
68. SZABÓ Sándor: Gondolatok a rádiólokációs felderítés elleni álcázás hatékonyságának növeléséről. In.: Akadémiai Közlemények, 1991. 187. sz. p. 24.
69. SZABÓ Sándor: Napjaink korszerű távaknásító eszközei és jellemzői. In.: Akadémiai Közlemények, 1992. 193. sz. p. 16.

70. SZABÓ Sándor – KOVÁCS Tibor: A műszaki támogatás időszerű kérdései. In.: Hadtudomány, 2004. 2. sz. p. 54–68.
71. SZABÓ Sándor: „A műszaki támogatás cél és feladatrendszerének változása.” In.: Nemzetvédelmi Egyetemi Közlemények, 2001. 5. évf. 2. sz. p. 38–58.
72. SZABÓ Sándor –, KOVÁCS Tibor –, KOVÁCS Zoltán –, HODOSI Lajos: „Műszaki jellegű feladatok az ország védelmi célú előkészítésében.” In.: Hadtudományi tájékoztató, 2002. 3. sz. p. 143–171.
73. Szemléletváltás a felkészítésben és alkalmazásban: (A kelet-közép-európai országok haderői támadó harceljárásainak fejlődési irányai)
In.: Új Honvédségi Szemle, 1997. 2. sz. p. 108–118.
74. VÁGNER Béla: A biztosítási övben előrevetett (EVO) gépesített lövészdandár harctevékenysége, hadtápbiztosításának néhány kérdése. In.: Akadémiai Közlemények, 1990. 162. sz. p. 97-113.
75. VÉGH Ferenc: A NATO felé vezető út. In.: Új honvédségi Szemle, 1996. 10. sz. p. 4-18.
76. VÉGH Ferenc: NATO tagság; a legmagasabb fokú biztonság garantálása Magyarországra számára. In.: Hadtudományi Tájékoztató, 1999. 4. sz. p. 9–47.
77. VOJNITS Pál: A honvédelmi dandárok harci lehetőségei a tábori hadsereg biztosítási övében. In.: Új Honvédségi Szemle, 1993. 4. sz. p. 11-24.
78. ZABKAR, A.: A horvát „Zivatar” hadászati művelet előkészítése, végrehajtása és lehetséges következményei. In.: ÖMZ, 1995. 6. sz. p. 665–676.

Szabályzatok, jegyzetek, tansegédletek, feladatok:

79. A harcból való kivonás és a visszavonulás. Jegyzet. ZMKA, Budapest, 1996. Nyt. szám: 734/468.
80. A komendáns szolgálat felépítése és megszervezésének alapjai. Jegyzet. ZMKA, Budapest, 1996. Nyt. szám: 734/347.
81. A csapatok készenlétének fogalma és tartalma. Jegyzet. ZMKA, Budapest, 1996. Nyt. szám: 482/838.
82. A zászlóalj-harccsoport alkalmazásának lehetőségei. Előadás. ZMNE, Budapest, 1999. Nyt. szám: 952/98.
83. A zászlóalj-harccsoport tevékenysége nem háborús műveletek során. Előadás. ZMNE, Budapest, 2000. Nyt. szám: 952/97.
- 84.. A gépesített lövész (harckocsi) század alkalmi harci csoport és a gépesített lövész (harckocsi) szakasz harci alkalmazásának elvei. Doktrína tervezet. MH, Budapest, 2000.
85. A gépesített lövészdandár harci alkalmazásának elvei. Doktrína tervezet. MH, Budapest, 2000.
86. AAP–6(U) 2. Módosított változat: NATO szakkifejezések és meghatározások szógyűjteménye. HVK Védelmi és Tervezési Főcsoportfőnökség, Budapest, 1998.
87. A CJTF (Többnemzetiségű összhaderőnemi alkalmi harci kötelék). HVK Euro-Atlanti Integrációs Munkacsoport, Budapest, 1996.

88. „AJP-01” (STANAG) A NATO Összhaderőnemi doktrínája. HVK Védelmi és Tervezési Főcsoportfőnökség, Budapest, 1999.
89. A hadszíntér felderítő előkészítése Honvéd Vezérkar Euro-Atlanti Integrációs Munkacsoport, Budapest, 1996.
90. A Magyar Honvédség Szárazföldi Haderőnemének harcszabályzata: Ált. 61., Ált. 211., Ált. 212. Honvédelmi Minisztérium, Budapest, 1993.
91. „ATP-35B (STANAG) A NATO Szárazföldi haderőnemi doktrínája. HVK Védelmi és Tervezési Főcsoportfőnökség, Budapest, 1999.
92. A 74/2006 HM-utasítás.
93. A 2117/2006 (VI.30) Kormányhatározat.
94. A haditechnikai kutatómunka és fejlesztési tevékenység komplex összefüggései. In.: Katonapolitikai tájékoztató, ZMKA 3. szekció 1987. 1. sz.
95. ATP-52 (A) (1/2003. (HK 2.) HVKFKH).
96. BALOGH Zoltán: A gépesített lövész (harckocsi) zászlóalj rendeltetése, szervezeti felépítése és vezetési pontja. Egyetemi jegyzet, ZMNE EKK, Budapest, 2001.
97. Idegen hadseregek műszaki záró és átjárónyitó eszközei és lehetőségei., ZMKA, Budapest, 1992. Nyt.szám: 734/206.
98. Idegen hadseregek műszaki technikája és alkalmazási elveik. ZMKA, Budapest, 1986. Nyt.szám: 482/244.
99. Idegen hadseregek műszaki zárai. ZMKA, Budapest, 1992. Nyt.szám: 734/206.
100. HAJDÚ István, FODOR József, HANKOVICS László, NÉMETH Miklós, HORVÁTH András: A védelmi hadművelet (harc) számítógépes modellezése, a támadó és védő alegységek képességének összevetése, a harc lefolyásának elemzése, modellezése. ZMNE jegyzet, ZMNE EKK, Budapest, 1996.
101. HAJDÚ István: A védelmi harc, a gépesített lövész- (harckocsizó) dandár védelmi harcának, a gépesített hadosztály védelmi hadműveletének alapjai. ZMKA jegyzet, Szárazföldi hadműveleti-harcászati tanszék, Budapest, 1996.
102. HAJMA Lajos: Nyugati katonai elméletek. ZMNE jegyzet, ZMNE Hadászati tanszék, Budapest, 1998.
103. Harckocsi és gépesített lövésszázad-harccsoport harcszabályzat. HVK Euro-atlanti Integrációs Munkacsoport, Budapest, 1996.
104. Hidak, kompok, csónak és jármű besorolások katonai számításai. STANAG 2021
105. HÉJJA István – KÓNYA József – LACZKÓ Mihály: Hadtudományi ismeretek. ZMNE jegyzet, ZMNE Hadászati tanszék, Budapest 1998.
106. HVK Euro-atlanti Integrációs Munkacsoport: A hadműveletek felderítő biztosításának összhaderőnemi doktrínája. HVK, Budapest, 1996.
107. Katonai terhelési, besorolási jelzések a hidak és kompok részére. STANAG 2010
108. Manőver Kézikönyv. HVK Euro-atlanti Integrációs Munkacsoport, Budapest, 1996.

109. MH SZVK: Felderítő műveletek alkalmazásának elvei a könnyű vegyes ezred: felderítő század: felderítő szakasz: doktrína tervezet. MH, Budapest, 2000.
110. MH SZVK: A gépesített lövész (harckocsi) zászlóalj alkalmi harci kötelék harci alkalmazásának elvei. Doktrína tervezet. MH, Budapest, 2000.
111. Műszaki Katonai Közlöny 2000. 2-3. sz. p. 96-100. 1998. ISSN 1219–4166
112. Műszaki támogatás. Doktrína tervezet. MH Szárazföldi Vezérkar Hadműveleti Főnökség, Székesfehérvár, 2000.
113. NATO Szövetséges Európai Főparancsnokság doktrínája a békétámogató műveletekről. ZMNE Kutató könyvtár, Budapest, 585/2128/TK.
114. NÉMETH József: Elvek harca-harci elvek. (Előadás a M. kir. Honvédtisztek Országos Tudományos és Kaszinó Egyesületében 1931. február 13-án.). In.: A Magyar Katonai Szemle 1931. évi 4. számának külön melléklete.
- Ladányi Jánosné Madách könyvnyomdája, Budapest, 1931.
115. SIMON Sándor: Alapismertetek a katonai stratégia, katonai doktrínák és a hadászat témaköréből. ZMNE jegyzet, ZMNE Tudományszervező Osztály, Budapest, 1997.
116. STANAG 2394 ENGR (ED2) LAND FORCE COMBAT ENGINEER DOCTRINE.
117. STANAG 2430 (ED2) LAND FORCES COMBAT ENGINEER MESSAGES REPORTS AND RETURNS Aengr P–2(A) (Szárazföldi erők műszaki harcjelentései) 17/2002. (HK 28/2002.) BEVEZETÉS NÉLKÜL.
118. STANAG 2485 ENGR (ED1) COUNTERMINE OPERATIONS (1/2003. (HK 2.) HVKFKH).
119. STANAG 2991 (ED3) NATO COMBAT ENGINEER GLOSSARY – AAP–19(C) (NATO műszaki szógyűjtemény-AAP–19(C) 1412/2/2000. (HK 21.).
120. Szárazföldi csapatok összhaderőnemi doktrínája. Honvéd Vezérkar Hadműveleti Főcsoportfőnökség, Budapest, 1998
121. Szárazföldi csapatok haderőnemi doktrínája. Magyar Honvédség Szárazföldi Vezérkar, Székesfehérvár, 1999.
122. VASVÁRI Vilmos: A hadművelet és a harc támogatása. Egyetemi jegyzet, J–1300, ZMNE EKK, Budapest, 2000.
123. VÉGH Ferenc vezérezredes (MHPK VKF) előadása. ZMNE Vezetés- és Szervezéstudományi Kar, Budapest, 1999. április 08.

A SZERZŐ PUBLIKÁCIÓS TEVÉKENYSÉGÉNEK JEGYZÉKE

Jegyzetek

1. A csapatok vezetésének alapjai. Jegyzet. ZMNE EKK, Budapest, 1996. Nyt. szám: 734/675.
2. Támadás erdős-hegyes körzetekben. Jegyzet. ZMNE EKK, Budapest, 1996. Nyt. szám: 841/121.
3. Város elleni támadóharc. Jegyzet. ZMNE EKK, Budapest, 1998. Nyt. szám: 952/78.
4. A zászlóalj támadása. Jegyzet. ZMNE EKK, Budapest, 2000. Nyt. szám: 952/230.
5. Harci okmányok. Jegyzet. ZMNE EKK, Budapest, 2003. Nyt. szám: 952/516.

Tanulmányok

1. JUHÁSZ József – SZTERNÁK György – SZTERNÁK Nóra: Magyarország lehetősége szerepe a válságreagáló műveletekben. Tanulmány.
A Honvédelmi Minisztérium 2006. évi Kutatási Terve, 1. számú Programbizottság által kiírt pályázat.
2. JUHÁSZ József – SZTERNÁK György – SZTERNÁK Nóra: A fegyveres erő jelene és jövője a képességek kialakításának tükrében. Tanulmány.
A Honvédelmi Minisztérium 2006. évi Kutatási Terve, 1. számú Programbizottság által kiírt pályázat.

Cikkek

1. JUHÁSZ József: Mégis megértük 2003 végét. Folyóiratcikk, KAPU, Biztonságpolitikai rovat, 2004. január. p. 17–19.
2. JUHÁSZ József –, SZTERNÁK György: Gondolatok a fegyveres erő helyzetéről In.: ZMNE Fórum, 2006. 2. sz. p. 24–29.
3. JUHÁSZ József: A hadműveleti terület – a manőverező erők – a műveleti idő egymásra hatásának fejlődése. In.: Nemzetvédelmi Egyetemi Közlemények, 2006. X. évf. 2. sz. p. 12–30.
4. JUHÁSZ József: Ont he way towards an effects-based defence force. (Útközben a képességalapú haderő kialakításában.) In.: ZMNE AArms, Budapest, 2007. (Megjelenés alatt, angol nyelvű)